

Український
Робітничий Союз

КАЛЕНДАР

НА РІК

1926

РІЧНИК ПЯТНАЦЯТИЙ

1925.
З ДРУКАРНІ "НАРОДНОЇ ВОЛІ"
524 Olive Street, Scranton, Pa.

Український Робітничий Союз

ЗАПОМОГОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

Обеспечує на життя.

Дає запомоги в случаю слабости або каліцтва.

Обеспечує дітей.

Дає своїм членам 3 рази в тиждень газету.

Має поверх 12,500 членів і поверх 600,000 доларів маєтку.

Вкладка до УРСоюза нища, чим до інших організацій.

Платить за організовання членів премію організаторам.

Кожний Український Імігрант в Америці повинен бути членом Українського Робітничого Союза.

По інформації звертайтеся до:

**Ukrainian Workingmen's Association
524 OLIVE STREET, SCRANTON, PA.**

НАРОДНА ВОЛЯ

NARODNA WOLA—THE PEOPLE'S WILL

Виходить три рази в тиждень. — Приносить найновіші вістки з життя українського народу в Америці і на Україні.

— Подає відомості про життя робітників в цілому світі. —

Має своїх кореспондентів в старім краю і на еміграції.—Містить цікаві повісті, оповідання і наукові розвідки.—Пренумерата для нечленів виносить 3 долари на рік з пересилкою.

Виконує дешево, точно і скоро всякі друкарські роботи, як печатання книжок, відозв, оголошень, тикетів на балі і представлення, листових паперів і карточок і т. п.— Друкарня УРСоюза має ріжні роди друку і тому може виконати свою працю не лише скоро і добре, але теж і гарно.

З замовленнями звертайтеся на адресу:

NARODNA WOLA

524 OLIVE STREET,

SCRANTON, PA.

КАЛЕНДАР УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗА

НА РІК

1926

РІЧНИК ПЯТНАЙЦЯТИЙ

Накладом Українського Робітничого Союза

1925.
З ДРУКАРНІ “НАРОДНОЇ ВОЛІ”
524 Olive Street, Scranton, Pa.

**Цей Календар Присвячується Незабутній
Памяти Великого Вчителя Українського
Народа і Невтомного Працівника та
Каменяра, Івана Франка,—в Десяті Роковини
Його Смерти.**

РІК 1926

ЕРИ ЧИСЛЕННЯ ЧАСУ

Рік 1926 є численний після християнської ери, то значить від 8-го дня після уродження Ісуса Христа у Вифлеемі (початок року 1. січня). Але не всі народи землі ведуть рахубу часу після християнської ери.

Жиди числять роки від початку світа і після їх числення є в тім році 5686 літ від сотворення світа. Початок Нового Року 5687 зачинається 9. вересня (1. Тішрі).

ПРО КАЛЕНДАР

Календар є це астрономічне обчислення року з усіми його змінами, себто виказ усіх днів в означенім порядку, які припадають в якомусь році.

Далі в календарі є виказ усіх днів в році в певнім порядку, подає найважнійші явища на небі в тім році, на який календар є написаний, як схід і захід сонця та місяця на кожний день в році, довгота днів і ночей, відмін (фази) місяця, астрономічний початок кожної пори року, затміння сонця і місяця і т. п. До того додається звичайно подрібне означення неділь, свят і памятних днів народу, які нарід почитає вже то з релігійних, вже то з політичних причин. До цього додають видавці календарів що звичайно правдоподібні передсказування погоди.

Від Чого ж Залежить Довгота?

І Поділ Року?

Як оборот землі довкола своєї осі дає міру часу — добу, так кру-

магомеданський світ числиль роки від Геджри (утечі з міста Мекки до Медини) свого пророка Магомеда і теперішній рік є 1344 роком після магомеданської ери (початок року 22. липня).

Після китайської ери є цей рік 63 роком 78 циклю китайського календаря.

Після числення грецької церкви від сотворення світа — 7523 літ.

Після юліанського періоду від сотворення світа — 6639 літ.

ження землі довкола сонця дає більшу міру часу — рік. Довгота такого року виносить 365 днів 5 годин 48 мінут і понад 46 секунд. І такий рік зоветься сонішним роком. Але це є астрономічний рік дуже докладний. В практичнім життю уживаемо заокругленого року і в календарях є поміщені тільки практичні сонішні роки; їх довгота виносить кругло 365 днів з поминенням 5 годин 48 мінут і 46 секунд. Але щоби практичний рік був у згоді з астрономічним, доповняється його що четвертий рік одним днем; в наслідок цього повстають переступні роки ѿ 366 дніях. І додатковий цей день долучаємо звичайно до днів місяця лютого, так що лютий в переступнім році числить 29 днів.

Юліанський Календар

Ріжниця між практичним а астрономічним роком була вже здана старинним Римлянам, які числили роки після ходу місяця.

З того зробилася з часом така вадутаниця, що за часів Юлія Цезара календарський рік відбігав вже о 72 дні від соняшного року. Щоби завести якийсь лад в численню часу, постановив Цезар в 46 р. перед Христом за радою ученої Созігенеса, що рік треба числiti після ходу сонця по 365 днів і 6 годин; а що по 6 годин в чотирох літах робить один день, тому четвертому рокови дочислювано цей день.

Так установлений рік названо від Юліяна Цезара "юліянським", а календар "юліянським календарем". Цей календар переняли опісля християни на Нікейському соборі в 325 р. по Христі, а звичай вставлювання дня в переступнім році задержався до нині. Хто в тім дні уродиться, той по правді може обходити свої уродини лиш що четвертий рік.

Григоріянський Календар

Але сонішний астрономічний рік є о 1 мінут і 14 секунд коротший від юліянського року. З тих 11 мінут і 14 секунд повстae за 130 літ одen повний день. Цю похибку юліянського календаря запримітили учені вже в 8. століттю і робили вже старання о усуненні її. Однак справа протягнулася аж до 16-го століття, до часів папи Григорія 13-го. В тих часах календарський рік відбіг вже від сонішного року о цілих десять днів. Папа Григорій 13-ий забрався рiшучо до справлення календаря. За порадою учених астрономів а головно Люджі Ліліо постановив він додати до рахуби тих 10 днів, о які спiзнився календар ще від часів Ю. Цезара, а опісля викидати дальше додаткові дні переступного року 3 рази за кожні 400 літ, то значить, що тільки в кождій четвертій соті літ сотний рік має бути переступний. Тому рік 1600 (4 рази по 400)

був вже переступним після нового числення, але роки 1700, 1800 і 1900 були звичайні і аж рік 2000 (5 разів по 400) буде знова переступний. Такий рахунок часу зветься григоріянським або новим стилем (хоча властиво повинен називатися ліліянським в честь свого творця), а давній юліянський рахунок — старим стилем.

Через пропущення трьох додаткових днів на 400 літ стає григоріянський рік о 10 мінут і 48 секунд коротший від юліянського року і тому числить 365 днів, 5 годин, 49 мінут і 12 секунд; але від правдивого сонішного року він все ще о 26 секунд довший і тому все ще відбігає від нього, однак вже так поволеньки, що аж за 3,300 літ повстане з тих 26 секунд знов оден день і тоді треба буде знов поправляти календар. Григоріянське числення часу є для практичного життя зовсім достаточне.

Григоріянського календаря уживають нині майже всі цивілізовані народи, хоча деякі довго йому супротивлялися. І так протестантські Німці, Данія і Голяндія приняли його щойно в 1700 р., бо уважали його як приказ папи, Англійці приняли його в 1752 р., однаке перед тим мусили побороти великий спротив населення, який у багатьох випадках мав цікавий перебіг, Швеція 1753, а православна Болгарія аж 1916 р., Росія 1917 р. Юліянський календар має ще право горожанства в частині православної церкви і в грекокатолицькій церкві, яка все ще придержується неточного календаря з часів Юлія Цезара.

Нові Проекти Календаря

Спроба управильнення календаря, а властиво узгiднення практичного календаря з астрономічним не сходить з дневного порядку. Тим

більше, що в ріжні ери, ріжні віроісповідні обчислення і поділ часу, тому учені астрономи і математики стараються уложить такий календар, що відповідав би кожному народові, віроісповіданню і часови, отже щоби був вселюдським, універсальним. І повстало багато проектів реформи календаря. Визначніші з них є слідуючі:

“Всесвітній календар”, після якого тиждень має 7 днів, місяць має 4 тижні по 28 днів, а рік 13 місяців і один додатковий день. Відтак “Календар ери Гальвані”, він пропонує шестидневний тиждень, місяць мавби 5 тижнів по 30 днів, а рік 12 місяців по 30 днів і 5 днів додаткових, — а в переступному році 6 днів додаткових. Святініяких цей календар не узглядяє, були бы натомість 61 неділь, то є були бы 9 неділь більше, аніж після теперішнього календаря. Крім цього календар цей пропонує зміну назви місяців і днів, а за точку виходу при обчислюванню часу хоче брати рік 1780, тобто рік винаходу електричної струї ученим Алойзом Гальвані. Над новим календарем думають також Сovіти, які мають намір приняти проект професора московського університету Степанова, який ділить тиждень на 6 днів.

В 1924 р. взялась за реформу календаря також і Ліга Народів в Женеві. З поміж ріжних проектів реформ календаря звертають на себе особливу увагу два; 1) Проект “Твердого календаря Міжнародної Ліги”, який ділить рік на 13 місяців, по 28 днів на кождий. В той спосіб рік мавби 364 днів або 52 неділі. До них додається оден або два так звані “пусті” дні, без числа. Перший такий “пустий” день стоявби перед 1. січня і діставби назву “день Нового Року” і бувби міжнароднім святом. В переступному році додававбися ще оден “пу-

стий” день перед 1. липня. Після цього календаря припадалиби всі свята точно в одні і ті самі дні. Проект цього календаря має своїх прихильників а одиноким спротивом проти нього є упередження забобонних людей до 13 місяця. Цей місяць твориться між червнем і липнем і діставби назву “Соль”, то є “сонішнього” місяця. Що щикаве, то проти такої реформи немає спротиву зі сторони церкви. Царгородський патріярх і кентерберійський архиєпископ заявили вже заздалегідь свою згоду на нього. Авторитетні круги католицької церкви висказали подібну думку, бо заявили, що семидневний тиждень святий лише для Жидів, а інші релігії можуть згодитися і на яке небудь інше число днів в тижні. Така заявка католицьких кругів дала нагоду ученому Німцеви І. А. Фаброви виготовити в 1925 р. зовсім оригінальний проект календаря, який назвав “Симетричним”. Рік свій ділить автор на 12 місяців, по 30 днів, в тім 5 неділь по 6 днів. В кождім кварталі замість 31 дня кожного четвертого місяця додається праздничний день: Великден, Зелені Свята, “День Урожаю” (Успення) і Різдво. При кінці року додається 5 праздничний день — “День Нового Року”, а в преступні роки — “Переступний День”, який додається за “Зеленими Святами”. В той спосіб рік Фабра складається з 300 робучих днів, 60 неділь і 5 (згл. 6) праздничих днів. Такий поділ року обстоює автор у своїм меморіалі до “Ліги Народів” тим, що мовляв “Мойсеєвий тиждень”, введений тисячі літ тому назад, серед примітивних умов життя, не відповідає вже теперішнім відносинам і є навіть небезпечний соціальний пережиток. По думці Фабра теперішнє людство живе і працює з таким напруженням, що з конечно-

сти потребує більше відпочинку, головно по великих містах, фабричних і гірничих осередках. Автор проекту вказує, що від задовгого тижня терплять не лише робітники фізичної праці, котрих роботу обмежено навіть законом до 8 годин, але й учені, адвокати, лікарі, журналісти, письменники, артисти, політики, урядники, купці і т. д., яких заняття дневне виносить далеко більше ніж 8 годин. А не го-

ворити вже про робітників сільсько-господарських, яких праця літом доходить до 16 годин. При п'ятидневнім тижні має отже чоловік скорше нагоду відпочати. В тій цілі введено прецінь так званий "Англійський тиждень" праці, коли то робітників в суботу пополудни звільняється з праці. Проект Фабра є отже дуже поступовий і він має найбільше до того часу виглядів на успіх.

АСТРОНОМІЧНИЙ КАЛЕНДАР

Відміни Місяця На Небі

Після обігів, які місяць робить в роціколо землі, ділено рік вже від найдавнійших часів на місяці.

Місяць — темна і холодна куля обертається кругом землі та, повертаючись, стає між сонцем і землею, а відтак поволі переходить на другий бік проти сонця. Звичайно коли місяць стоїть по тім боці, що сонце, то його не видко, бо він до нас звернений темною стороною. Це час — новії. Посуваючись далі в простір за сонцем, показується нам як серп, який все побільшується; його горб звернений до сонця, на захід, а роги в противну сторону на схід. Пройшовши чверть свого обігу, місяць показує нам половину освітленої сонцем сторони, зверненої на захід. Маємо тоді першу чверть. Місяць стоїть тоді на півдорозі своєї денної дороги і заходить о півночи. В половині свого обігу стає місяць проти сонця по противній стороні землі і ми бачимо повний освітлений круг; це — повня (підповня). У тій відміні сходить аж по заході сонця, а заходить ранком. Відтак зачинає він зменшуватися, сходить з кожним днем пізніше і по трьох чвертках дороги кругом землі, показує знову половину сонцем освітленої

сторони, звернену горбом на схід; тоді сходить він майже о півночи. Це остання чверть. Від тепер ясний півкруг меншає і повстає знов серп, звернений рогами на захід; сходить ранком. Місяць входить тепер знову в простір між землею, а сонцем і незабаром зовсім зникає в промінях денного світла. Тоді настає знову нові. — Такий обіг місяця кругом землі триває 29 днів, 12 годин, 44 мінuty і 3 секунди, або кругло 29 і пів дня і називається синодичним місяцем.

Як Повстають Затміння Сонця і Місяця?

Вже на вступі було згадано, що до цілості календаря належить також описання затміння сонця і місяця в році, для котрого зладжено календар. Щоби зрозуміти повстання затмінь, то пригадаймо собі, що кожде непрозоре тіло заступає світло і кидає від себе тінь. Непрозора куля завішена на нитці і освітлювана з одної сторони кидає по противній стороні тінь у виді стіжка. Земля освітлена з одної сторони сонцем також кидає від себе тінь у виді стіжка, довгу на 175,000 миль. А що віддалення місяця від землі виносить 468 миль, тому місяць

окружаючи землю, мусить попадати в тінь землі і на якийсь час тратить світло, яке має від сонця. Це зветься затміння місяця. Коли увесь місяць входить в тінь, тоді настає повне затміння, а як тільки частина його погружується в тіни землі, тоді настає частинне затміння місяця. На основі цого мусіли повставати кожної повні затміння місяця. Однак так не є, бо дорога місяця є наклонена до сповидної дороги сонця, а затміння місяця повстають тільки тоді, коли місяць в круженню довкола землі перетинає дорогу сонця в часі новій.

Сонце також затемнюється. Воно однаке не тратить світла, бо само є жерелом світла, а лише заступає його часом місяць. Коли місяць вертає до нову, то вступає в простір між сонцем і землею; а коли стане у прямій лінії між ними, тоді заступає жителям землі сонце. Якщо він закрив його все, то наступає повне затміння сонця, а якщо тільки частину його, то маємо частинне затміння. Ту може хтось запитати, як може ціле сонце закривати місяць — міліон разів менший від нього? Однак знаємо, що невеличка, але близька нам річ закриває велику, але далеку від нас річ. Коли поставимо руку перед очима, то можна закрити нею всю хату, гору на овіді що стоїть далеко від нас і т. п. Тому місяць хоч і менший від сонця, але богато близьший до нас може зрівнявшись в одній прямій лінії між сонцем а землею заступити нам ціле сонце і тоді маємо на землі повне затміння сонця. Коли місяць зрівнявшись в одній прямій лінії між сонцем а землею є великою чорною плямою на соняшнім крузі, довкола якої є незакритий блискучий обруч, то гаке затміння сонця називаємо обручковим затмінням. Затміння

сонця подібно як затміння місяця повстають тільки тоді, коли в часі нові місяць перетинає дорогу сонця.

Затміння місяця, повне або частинне, можна все оглядати зі всіх країн де є ніч, а місяць находитися на небеснім овиді. Інакше представляється справа з затмінням сонця. Коли місяць входить між землю а сонце, то тінь його дотикає поверхні землі тільки верхом свого стіжка і робить на ній круглу пляму. Ця тінь іде по поверхні землі у розмірах яких 30 миль і тільки з тої полоси на землі видко повне затміння; з других або зовсім не видко, або видко лише частинне затміння.

В старинних часах неосвіченим людям повні затміння сонця вдавались чимсь страшним. Вони думали, що надходить конець світа; інші знов вигадували, що то величезний змій пожирає сонце і дуже галасували. У всякім разі в затміннях бачили вони якесь недобре віщування, як війну, пошестні недуги, потоп і т. і. От хочби згадати для приміру описане в українськім лицарськім епосі “Слово о полку Ігоревім”, або про затміння сонця в серпні 1914 р. з вибухом світової війни.

Затміння сонця і місяця були вже добре знані Вавилонцям в осьмім століттю перед Христом. Вони вміли рахунком наперед їх вгадувати, а навіть подати, в яких країнах буде можна їх оглядати; крім цього вони знали також, що за 18 літ і 11 днів (наворот Метона) всі затміння знову повторяються коло тих самих місцевостей. Сьогодні астрономи вже на тисячі літ наперед вираховують найвірнійше, де і коли які затміння будуть. Що року бувають в різних сторонах на землі сонішні й місяцеві затміння,

але не менш двох і не більше, як вісім.

I так в 1926 р. будуть слідуючі Затміння Сонця і Місяця

I. Центральне повне затміння сонця припадає дня 14 січня о 3 год. 8 мін., а кінчиться о 9 год. 14 мін. рано.—Видиме буде у східній Африці (крім Капляндії), Арабії, в Індіях, в південно-східнім Китаю, на Сундаю та в північно-східній Австралії.

II. Обручкове затміння сонця припадає з 9. на 10. липня; зачинається дня 9 о 8 годині 5 мін. вечором, а кінчиться 10, о год. 2 і 7 мін. над ранком.—Видиме буде у східнім Китаю, Японії, на островах Філіппінах, в Новій Гвінеї, півн. Австралії, на Спокійнім Океані та в південній і середній Америці.

Затміній місяця в тім році не буде.

Астрономічний 1926 Рік

Рік 1926 під астрономічним і фізичним оглядом є звичайним роком, що числить 365 днів і зачинається в практичнім горожанськім численні дnia 1 січня о півночи.

Весна зачинається дня 21 березня о 6 годині вечером; тоді сонце вступає в знак Барана; маємо тоді весняне зрівнання дня з нічю.

Літо настає на 22 червня, о 3 годині рано, у хвилі переходу сонця у знак Рака; маємо тоді літню перемогу дня з нічю.

Осінь зачинається від вступу сонця у знак Ваги то є від 24 вересня о 6 годині рано; є де осіннє зрівнання дня з нічю.

Зима зачинається зимовою перемогою дня з нічю, то є від дня 23 грудня о 12 годині 30 мінут рано, коли сонце вступає у знак Козорога.

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР НА 1926 РІК ПАСХАЛІЇ В 1926 Р.

Греко-Католицького Обряду:

Рік 1926 є 7434 роком по візантійській ері, а 518 роком XIV. Індіктіона.

Мясниці тривають від Різдва Христового 7 січня 1926 до мясного пущення, це є до 7 марта 1926 включно це є 8 неділь і 4 дні.

Тріод постна починається 21 лютого (8 лютого ст. стилю) в Митареву неділю.

Мясне пущення: 7 марта в Мясопустну неділю.

Сирне пущення: 14 марта в Сиропустну неділю.

Благовіщення 7 квітня в середу четвертого тижня посту.

Поклони (Утрена четверга 5-го тижня посту правиться в середувечір перед тим) припадають в 1926 р. 14 квітня.

Середопістя: 7 квітня припадає в 1926 р. в день Благовіщення.

Пасха: 2-го мая 1926.

Переполовлення празника Пасхи в середу четвертого тижня по пасці і випадає в 1926 р. 26 мая.

Віддання Празника Пасхи в середу перед Вознесенням припадає в 1926 р. 9-го червня.

Вознесення: 10-го червня.

Поминальна субота перед Соществієм св. Духа: 19 червня.

Неділя Всіх Святих (пущення до Петрівки) 27 червня.

Петрівка починається в понеділок по неділі Всіх Святих 28 червня і триває до 11 липня, де є 2 тижні цього року.

Празник Евхаристії (Боже Тіло): 1 липня переноситься на слідучу неділю і відправляється 4 липня.

Состраданіє П. Б. Д. М. в 10-ту п'ятницю по Пасці 9 липня.

Свято Найсолідшого Серця Ісуса в- 10-ту п'ятницю по Пасці 9-го липня.

Різдво Христове в четвер 7 січня 1927.

Римо-Католицького Обряду:

Мясниці 25 грудня до 16 лютого включно: 7 тижнів 5 днів.

Попелець 17 лютого.

Пасха: 4 квітня.

Вознесення: 13 мая.

Соществіє св. Духа: 23 мая.

Боже Тіло: 3 червня.

Перша неділя адвенту: 28 листопада.

Пости Греко-Католицької Церкви:

В навечерів Богоявлення 18 січня.

Великий піст—від понеділку по сиропустній неділі, де є 15-го марта до великої суботи перед Пасхою, де є 1-го мая.

Петрівка—від понеділку по неділі Всіх Святих, де є від 28-го червня до 11 липня це є до Навечерія св. Ап. Петра і Павла включно,

Спасівка—від 14 серпня до 27 серпня включно.

В день Усікновення Голови св. Івана Хрестителя 11 вересня.

В день Воздвиження Чесного Хреста 27 вересня.

Пилипівка—від 28 листопада до Навечерія Різдва Христового включно, де є до 6 січня 1927.

Увага: Тому що св. Пилипа в 1926 р. припадає в суботу, то пущення не буде в п'ятницю, але в четвер, де є 26 листопада.

Кожної середи і п'ятниці, крім Загальниць.

В сирний тиждень у всі дні тільки з набілом.

Загальниці Греко-Католицького Обряду:

Від Різдва до Богоявлення включно—крім Навечерія Богоявлення.

Між неділею Митаря і Фарисея а неділею о блуднім синові, де є від 21 лютого до 28 лютого.

Від Великодня до Томиної неділі.

Від Соществія св. Духа, де є від 20 червня до неділі Всіх Святих, де є до 27 червня.

Заборонений Час Для Весіль і Забав з Музикою

Всі середи і п'ятниці крім загальниць.

Від початку Пилипівки, це є від 28 листопада до Богоявлення.

Від сирного понеділку, це є від 15 марта до Томиної неділі.

В Петрівку і Спасівку.

В день Усікновення Чесної Голови св. Івана Хрестителя 11-го вересня.

В день Возд. Ч. Хреста 27 вересня.

СКОРОЧЕНИЙ КАЛЕНДАР НА РІК 1926

(Греко-Католицькі і Американські Свята зазначені товстими буквами.)

	СІЧЕНЬ					ЛЮТИЙ					БЕРЕЗЕНЬ				
Неділя	3	10	17	24	31	1	7	14	21	28	1	7	14	21	28
Понеділок	4	11	18	25		2	8	15	22		2	8	15	22	29
Второк	5	12	19	26		3	9	16	23		3	9	16	23	30
Середа	6	13	20	27		4	10	17	24		4	10	17	24	31
Четвер	7	14	21	28		5	11	18	25		5	11	18	25	
П'ятниця	1	8	15	22	29	5	12	19	26		5	12	19	26	
Субота	2	9	16	23	30	6	13	20	27		6	13	20	27	
	КВІТЕНЬ					ТРАВЕНЬ					ЧЕРВЕНЬ				
Неділя	4	11	18	25		2	9	16	23	30	6	13	20	27	
Понеділок	5	12	19	26		3	10	17	24	31	7	14	21	28	
Второк	6	13	20	27		4	11	18	25		1	8	15	22	29
Середа	7	14	21	28		5	12	19	26		2	9	16	23	30
Четвер	1	8	15	22	29	6	13	20	27		3	10	17	24	
П'ятниця	2	9	16	23	30	7	14	21	28		4	11	18	25	
Субота	3	10	17	24		1	8	15	22	29	5	12	19	26	
	ЛІПЕНЬ					СЕРПЕНЬ					ВЕРЕСЕНЬ				
Неділя	4	11	18	25		1	8	15	22	29	5	12	19	26	
Понеділок	5	12	19	26		2	9	16	23	30	6	13	20	27	
Второк	6	13	20	27		3	10	17	24	31	7	14	21	28	
Середа	7	14	21	28		4	11	18	25		1	8	15	22	29
Четвер	1	9	15	22	29	5	12	19	26		2	9	16	23	30
П'ятниця	2	8	15	23	30	6	13	20	27		3	10	17	24	
Субота	3	10	17	24	31	7	14	21	28		4	11	18	25	
	ЖОВТЕНЬ					ПАДОЛІСТ					ГРУДЕНЬ				
Неділя	3	10	17	24	31	1	7	14	21	28	5	12	19	26	
Понеділок	4	11	18	25		2	8	15	22	29	6	13	20	27	
Второк	5	12	19	26		3	9	16	23	30	7	14	21	28	
Середа	6	13	20	27		4	10	17	24		1	8	15	22	29
Четвер	7	14	21	28		5	11	18	25		2	9	16	23	30
П'ятниця	1	8	15	22	29	5	12	19	26		3	10	17	24	31
Субота	2	9	16	23	30	6	13	20	27		4	11	18	25	

ТАК ЗВАНИЙ ПОСТІЙНИЙ КАЛЕНДАР

уживаний при означуванню дня в тижні для кожної дати
на роки 1801—1980

А — Роки		Б — Місяці												В — Назва днів					
		Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Неділя	Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	Пятниця	Субота
01	29	57	85	25	53	4	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2	1	2	7
02	30	58	86	26	54	5	1	1	4	2	4	0	3	9	10	11	12	13	14
03	31	59	87	27	55	6	2	2	5	3	5	1	4	16	17	18	19	20	21
04	32	60	88	28	56	0	3	4	0	5	0	3	6	23	24	25	26	27	28
05	33	61	89	01	29	57	2	5	1	6	1	4	2	0	29	30	31	32	33
06	34	62	90	02	30	58	3	0	6	2	4	0	5	36	37	31	32	33	34
07	35	63	91	03	31	59	4	0	0	3	5	1	2	0	29	30	31	32	33
08	36	64	92	04	32	60	5	1	2	5	0	3	4	3	2	2	3	4	5
09	37	65	93	05	33	61	0	3	3	6	1	4	5	0	3	3	4	5	6
10	38	66	94	06	34	62	1	4	4	0	2	5	6	1	4	4	5	6	7
11	39	67	95	07	35	63	2	5	5	1	3	6	0	2	5	5	6	0	1
12	40	68	96	08	36	64	3	6	0	3	5	1	3	2	2	3	4	5	6
13	41	69	97	09	37	65	5	1	1	4	2	4	3	2	3	4	5	6	7
14	42	70	98	10	38	66	6	2	2	5	0	3	5	1	2	3	4	5	6
15	43	71	99	11	39	67	0	3	3	8	1	4	6	2	3	3	4	5	0
16	44	72		12	40	68	1	4	5	1	3	6	1	4	5	5	6	0	1
17	45	73		13	41	69	3	6	6	2	4	0	2	3	3	4	5	6	1
18	46	74		14	42	70	4	0	0	3	5	1	3	2	3	4	5	6	2
19	47	75		15	43	71	5	1	1	4	0	2	4	0	1	2	3	3	4
20	48	76		16	44	72	6	2	3	6	1	4	5	0	1	2	3	4	5
21	49	77	00	17	45	73	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	5	6
22	50	78		18	46	74	2	5	5	1	3	6	1	4	5	5	6	0	1
23	51	79		19	47	75	3	6	6	2	4	0	2	5	1	3	6	0	1
24	52	80		20	48	76	4	0	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	4
25	53	81		21	49	77	6	2	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	5
26	54	82		22	50	78	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5	6
27	55	83		23	51	79	1	4	4	0	2	5	0	2	3	1	4	6	0
28	56	84		24	52	80	2	5	6	2	4	0	2	5	1	3	6	0	1

ПОЯСНЕННЯ, ЯК НИМ КОРИСТУВАТИСЯ:

Вишукується в таблиці А рік, якого треба і в цій самій лінії в таблиці Б вишукується число, що лежить у тій самій лінії під відповідним місяцем. До цього числа додаємо дату місяця. Одержане таким чином число вишукується в таблиці В. День, о який росходиться, буде над тим числом.

Примір: Котрого дня в тижні помер Іван Франко? (28-го травня 1916 року.)

Відповідь: В табелі А вишукуємо рік 1916. В тому самому рядку в табелі Б під місяцем травнем маємо число 1. До нього додаємо дату названого дня 28. і одержуємо число 29. Шукаємо того числа в табелі В де в назви днів, і находимо його під неділею. Отже Франко помер у неділю.

Взорець: $1 + 28 = 29$. Табеля В 29 під "неділя".

1-ий місяць

СІЧЕНЬ--JANUARY

має 31 днів

С В Я Т А			
Стиль	н.	греко-католицькі	православні
н.	ст.	п.	
1	19	П.	Груд. 1926. М. Воніфатія
2	20	С.	Ігнатія свмч.
3	21	Н.	Пер. Р. Юліяни
4	22	П.	Анастасії
5	23	В.	10 мучеників в Криті
6	24	С.	Навеч. Різдва, Євгенії
7	25	Ч.	Різдво Христа
8	26	П.	Собор Пр. Богородиці
9	27	С.	Стефана перв. муч.
10	28	Н.	Н. по Р. 10 тис. муч. в Нік.
11	29	П.	14 тис. дітей уб. у В.
12	30	В.	Анісії і Теодори
13	31	С.	Меланії
14	1	Ч.	Н. Рік 19 6. Василія В.
15	2	П.	Сильвестра папи
16	3	С.	Малахія прор.
17	4	Н.	Н. по Просв., Соб. 70 ап.
18	5	П.	Навеч., Теоктиста
19	6	В.	Богоявл. Госп.
20	7	С.	Собор Ів. Хрест.
21	8	Ч.	Юрія, Еміліяна
22	9	П.	Полієвкта
23	10	С.	Григорія Нисейськ.
24	11	Н.	Н. по Просв. Теодос.
25	12	П.	Татіяни
26	13	В.	Єрміла, Стратон.
27	14	С.	Отців синайських
28	15	Ч.	Павла Т., Івана
29	16	П.	Пок. ок. св. Петра
30	17	С.	† Антонія Вел.
31	18	Н.	30 по С., Атаназія і Кир.

Римо-Католицькі Свята: 1 Новий Рік.— 6 Трох Королів.

Американські Свята: 1 Новий Рік; святкують у всіх стейтах, за відмінкою Аркенсо і Месачузетс.

Славянські Свята: 1 Мечислав.— 4 Добромир (теж 5-го червня).— 6 Бойомир.— 7 Святослав (теж 3-го травня).— 8 Мстислав.— 9 Володимира (Владзя, теж 11 серпня).— 10 Доброслав.— 13 Богомир.— 15 Домослав.— 16 Володимир (теж 9-го квітня та 18-го липня).— 17 Ростислав (теж 4-го жовтня).— 18 Ярополк.— 19 Ратимир.— 21 Ярослав (теж 25-го квітня).— 22 Витослав.— 25 Милош.— 27 Прибислав.— 28 Радомир (теж 16 листопада).— 29 Здислав.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

СІЧЕНЬ

- 3—1919 Українська Національна Рада в Станиславові ухвалила зединення Західної Української Республіки з Великою Україною.
- 14—1649 В'їзд гетьмана Богдана Хмельницького до Київа.
- 15—1667 Андрусівська умова: Польща і Росія поділили Україну.
- 21—1654 Переяславська Рада ухвалила злуку України з Московщиною.
- 22—1918 Четвертим Універсалом проголосила Центральна Рада Самостійність Української Народної Республіки.
- 22—1919 На Софійській площі у Київі урочисто проголошено зединення всіх земель українських в Соборну Українську Народну Республіку.
-
-

ЗАПИСКИ

2-ий місяць

ЛЮТИЙ--FEBRUARY

28 днів

Стиль			С В Я Т А	
н.	ст.	Д	греко-католицькі	православні
1	19	П.	Січенъ. Макарія	Січенъ. Макарія
2	20	В.	† Евфимія	Евфимія
3	21	С.	Максима, Евгенія	Максима, Неоф.
4	22	Ч.	Тимотея, Атаназія	Тимотея, Атаназія
5	23	ІІ.	Клиmenta	Клиmenta
6	24	С.	Ксені	Ксені
7	25	Н.	31 по С. Григ. Б.	31 по С. Григ. Б.
8	26	П.	Ксеноф. і Мар.	Ксеноф. і Мар.
9	27	В.	† Івана Зол.	Пер. мощ. Ів. Зол.
10	28	С.	Єфрема	Єфрема
11	29	Ч.	Ігнатія, Романа	Ігнатія, Романа
12	30	П.	Трьох Святит.	Трьох Святителів
13	31	С.	Кира, Івана Безср.	Кира, Івана Безср.
14	1	Н.	Лют. 32 по С. Трифона	Лютий. 32 по С. Триф.
15	2	П.	Стрітення Госп.	Стріт. Господнє
16	3	В.	Симеона й Анни	Симеона і Анни
17	4	С.	Ізидора	Ізидора
18	5	Ч.	Агафії	Агафії
19	6	П.	Вукола, Юліяна	Вукола, Юліяна
20	7	С.	Партенія	Партенія
21	8	Н:	О митарі і фар. Теод С.	О мит. і фарис. Теод.
22	9	П.	Мчн. Никифора	Никифора
23	10	В.	Харлампій	Харлампія, Порф.
24	11	С,	Власія, Теод.	Власія, Всеволода
25	12	Ч.	Мелетія, Марини	Мелетія
26	13	П.	Мартиніяна	Мартиніяна
27	14	С.	Авксентія	Авксентія
28	15	Н.	О блуднім сині, Онис.	О блуднім сині. Онис.

Римо-Католицькі Свята: 2 Марії Громничної.

Американські Свята: 12 День уродин бувшого президента Авраама Лінкольна. Святкують в стейтах: Норт Каролайна, Колорадо, Конектикат, Делавер, Ілінойс, Айова, Індіана, Кензас, Мічиген, Мінесота, Монтана, Невада, Нью Джерзі, Нью Йорк, Норт Дакота, Орегон, Пенсильвенія, Савт Дакота, Юта, Вашингтон, Вест Вирджінія, Вайомінг.

22 День уродин Джорджа Вашингтона: святкується у всіх стейтах.

Славянські Свята: 5 Станислав (теж 8 травня і 18 листопада).— 6 Богданна.— 8 Гнівомир.— 23 Предислав.— 25 Славобій.— 26 Мирослав.— 27 Вірослав.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛЮТИЙ

- 3—1919 Директорія УНР покидає Київ перед большевиками.
- 6—1704 Іван Мазепа став гетьманом всеї України.
- 9—1918 Підписано в Берестю мир між Осереднimi державами (Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія і Туреччина) та Україною.
- 11—1900 Засновано Українську революційну партію (РУП).
- 12—1924 Польська поліція у Львові замордувала в тюрмі члена української військово-революційної організації Ольгу Бассараб.
- 12—1809 Народився великий вчений, природник Карло Дарвін, творець теорії еволюції, про яку відбувався в місяці липні 1925 року великий процес в місточку Dayton, Tenn.
-
-

ЗАПИСКИ

З-ий місяць БЕРЕЗЕНЬ-МАРТ-MARCH

має 31 днів

Стиль		С В Я Т А	
н.	ст.	греко-католицькі	православні
1	16	П.	Лют. Памфіла
2	17	В.	Теодора
3	18	С.	Льва папи
4	19	Ч.	Авхіпа, Теодота
5	20	П.	Льва еп., Агатона
6	21	С.	Тимотея
7	22	Н.	Мясоп. СС. М. в Є. ☩
8	23	П.	Поликарпа
9	24	В.	1 і 2 найд. голови Ів. Хр.
10	25	С.	Тараса еп.
11	26	Ч.	Порфірія, Сев.
12	27	П.	Прокопія
13	28	С.	Власія, Нестора
14	1	Н.	Берез. Сироп. Євдок. ●
15	2	П.	Теодота
16	3	В.	Зенона, Евтропія
17	4	С.	Гарасима, Юліана
18	5	Ч.	Конона
19	6	П.	42 муч. в Аморії
20	7	С.	Єфрема, Павла
21	8	Н.	1 н. посу, Теофіл. ☩
22	9	П.	† С. С. 40 мучен.
23	10	В.	Кондрата
24	11	С.	Софронія
25	12	Ч.	Теофана
26	13	П.	Никифора
27	14	С.	Венедикта
28	15	Н.	2 н. посту, Агапія
29	16	П.	Савина і Юл.
30	17	В.	Алексія чл. Бож.
31	18	С.	Кирила Єрус.

Римо-Католицькі Свята: 17 Попелець.—25 Благовіщення Пресв. Богородиці.

Славянські Свята: 1 Будислав.— 2 Родослав (теж 8-го квітня).— 4 Казимир.— 9 Мстислава.— 12 Святош.— 14 Богдана.— 17 Збігнєв (теж 1 квітня).— 18 Богухвал.— 19 Богдан.— 21 Любомир (теж 24 березня і 24 липня).— 22 Годислав.— 24 Любомир (теж 21 березня і 24 липня).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

БЕРЕЗЕНЬ

- 1—1861 Знесено кріпацтво в Росії.
- 7—1917 Повстає Українська Центральна Рада у Київі.
- 9—1814 Народився Тарас Шевченко.
- 10—1861 Помер Тарас Шевченко.
- 13—1881 Помер Карло Маркс, творець новітнього соціалізму.
- 15—1923 Рада Амбасадорів в Парижі признає Галичину Польщі.
- 15—1917 Останній цар Росії Микола II зрікається престола.
- 17—1919 Мирова Конференція в Парижі рішав прилучити Закарпатську Україну до Чехословацької Республіки.
- 18—1921 Шідписано мировий договір в Ризі, яким большевики згодилися віддати Польщі західно-українські землі (Галичину, Лемківщину, Волинь, Холмщину, Полісся і Підляшшя).
-

ЗАПИСКИ

4-ий місяць

ЦВІТЕНЬ--APRIL

має 30 днів

Стиль			С В Я Т А	
н.	ст.	греко-католицькі	православні	
1	19	Ч.	<i>Берез. Хризанта</i>	
2	20	П.	<i>Івана мч., Сергія</i>	
3	21	С.	<i>Якова ісп., Томи</i>	
4	22	Н.	<i>З н. посту, Хрестоп. Вас.</i>	
5	23	П.	<i>Преп. Нікона</i>	●
6	24	Н.	<i>Захарія, Якова</i>	
7	25	С.	<i>Благов. Пр. Бог., Поклони</i>	
8	26	Ч.	<i>Собор Арх. Гавр.</i>	
9	27	П.	<i>Матрони</i>	
10	28	С.	<i>Іляріона</i>	
11	29	Н.	<i>4 н. посту, Марка</i>	
12	30	П.	<i>Іvana лісів.</i>	●
13	31	В.	<i>Іпатія еп.</i>	
14	1	С.	<i>Цвіт. Марії Єгип.</i>	
15	2	Ч.	<i>Тита преп.</i>	
16	3	П.	<i>Нікити, Теод.</i>	
17	4	С.	<i>Йосифа преп.</i>	
18	5	Н.	<i>5 н. посту, Теодула</i>	
19	6	П.	<i>Евтихія</i>	●
20	7	В.	<i>Григорія Мел.</i>	
21	8	С.	<i>Іродіона</i>	
22	9	Ч.	<i>Евпсихія</i>	
23	10	П.	<i>Терентія</i>	
24	11	С.	<i>Лазарева суб., Антипи</i>	
25	12	Н.	<i>6. Цвітна н. Вас.</i>	
26	13	П.	<i>Артемона</i>	
27	14	В.	<i>Мартини</i>	
28	15	С.	<i>Трофима</i>	●
29	16	Ч.	<i>Страст. Четвер, Агафій</i>	
30	17	П.	<i>Вел. П'ятнице, Сими.</i>	
				<i>6 Цвітна н., Василія</i>
				<i>Артемона</i>
				<i>Мартина, Евстах.</i>
				<i>Трофима</i>
				<i>Страст. Четвер, Агафій</i>
				<i>Вел. П'ятнице, Симеона, Ак.</i>

Римо-Католицькі Свята: 4 і 5 Великдень.

Американські Свята: 2 Велика П'ятниця (Гуд Фрайдей).

Славянські Свята: 1 Збігнев (теж 17 березня).— 3 Володислав.— 8 Родослав (теж 2 березня).— 9 Володимир (теж 16 січня і 28 липня).— 11 Яромир (теж 28 травня).— 12 Любослав.— 13 Перемислав (теж 30 жовтня).— 15 Вячеслав (Вацлав, теж 28 вересня).— 17 Красислав.— 23 Войтих.— 25 Ярослав (теж 21 січня).— 29 Богуслав.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЦВІТЕНЬ

- 12—1908 Атентат Мирослава Січинського на намісника Галичини польського графа Андрія Потоцького.
- 19—1917 І. Всеукраїнський Конгрес в Київі.
- 22—1920 Головний Отаман УНР Семен Петлюра підписав у Варшаві умову з Польщею.
- 29—1918 Гетьманський переворот у Київі. Павло Скоропадський став “гетьманом” України.
-
-

ЗАПИСКИ

5-ий місяць

ТРАВЕНЬ--МАЙ--MAY

має 31 днів

Стиль			С В Я Т А	
н.	ст.	греко-католицькі	православні	
1	18	С.	Цвіт. В. Суб., Преп. Івана	Цвіт. В. Суб., Преп. Івана
2	19	Н.	Великдень	Великдень
3	20	П.	Світ. Пон. Теод.	Світ. Пон., Теод.
4	21	В.	Світ. Втор., Януарія	Світл. Втор., Януар.
5	22	С.	Теодора, еп. Луки	Теодора, Луки
6	23	Ч.	† Юрія Великомучен.	Вкмуч. Юрія
7	24	П.	Сави	Сави
8	25	С.	† Єванг. Марка	† Єванг. Марка
9	26	Н.	1. Томина, Василія	1 Томина, Василія
10	27	П.	Симеона ср. Госп.	Симеона
11	28	В.	Максима і Ясона	Ясона і Макс.
12	29	С.	Милетона, 9 муч.	9 муч. в Киз.
13	30	Ч.	† Якова ап. (пер.)	† Ап. Якова
14	1	П.	Трав. Єремії прор.	Трав. Єремії прор.
15	2	С.	† Бориса і Гліба	† Бориса і Гліба
16	3	Н.	2. Миросіос, Теод. печ.	2. Миросіос., Теод. печ.
17	4	П.	Пелягії М.	Пелягії
18	5	В.	Ірини муч.	Ірини муч.
19	6	С.	Й ва многостр.	Йова многостр.
20	7	Ч.	Явл. зн. ч. Хр.	Явл. зн. ч. Хр.
21	8	П.	† Івана Богос.	Ап. Єв. Ів. Бог.
22	9	С.	Пер. мощ. св. Миколая	Пер. мощів св. Мик.
23	10	Н.	3. О розсл., Симеона З.	3. О розсл., Симеона З.
24	11	П.	Мокія	Мокія
25	12	В.	Епіфанія еп.	Епіфанія
26	13	С.	Гликерії муч.	Гликерії муч.
27	14	Ч.	Ізидора, Максима	Ізидора, Максима
28	15	П.	Пахомія Вел.	Пахомія Вел.
29	16	С.	Модеста, Теодора	Модеста, Теодора
30	17	Н.	4. О самар., Андр.	4. О самар., Андроника
31	18	П.	Теодота М.	Теодота М.

Римо-Католицькі Свята: 14 Вознесеніє Христове.—
23 і 24 Сочествіє св. Духа.

Американські Свята: 31 Декорейшин Дей (перенесено з 30-го травня, тому що випадає на неділю). Святкується у всіх стейтах за виїмком Аркансо, Флорида, Джорджія, Луїзіана, Норт Каролайна, Савт Каролайна, Тексас.

Славянські Свята: 1 Любомир.—3 Святослав (теж 7-го січня).—8 Станислав (теж 5 лютого і 18 листопада).—17-го Славомир (теж 5 листопада).—24 Томир.—27 Богдар.—28 Яромир (теж 11 квітня).—31 Божеслава.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ТРАВЕНЬ

- 1—1890 Перший раз святковано робітниче свято 1-го травня.
- 1—3—1915 Славні побідні бої Українських Січових Стрільців на Маківці.
- 2—1648 Вибрано Богдана Хмельницького гетьманом.
- 5—1818 Народився Карло Маркс, творець новітнього соціалізму.
- 15—1848 Скасовано панщину (кріпацтво) в Галичині.
- 20—1919 Поляки розстріляли відомого українського композитора О. Остапа Нижанковського.
- 22—1861 Перевезено і похоронено на чернечій горі біля міста Канева на Київщині тіло Тараса Шевченка.
- 28—1916 Помер у Львові Іван Франко.
-
-

ЗАПИСКИ

6-ий місяць

ЧЕРВЕНЬ--JUNE

має 30 днів

Стиль		н.	ст.	С В Я Т А	
		греко-католицькі		православні	
1	19	В.		Трсв. Патрикія	Трав. Патрикія
2	20	С.		Талалея	Муч. Талалея
3	21	Ч.		Констант. і Олени	Констант. і Олени
4	22	П.		Василиска	Василиска
5	23	С.		Михайла, Евфroz.	Михайла еп.
6	24	Н.		О сліпор., Сим. ст.	О сліпор., Сим.
7	25	П.		3-те Найд. гол. св. Івана	3. Найд. гол. св. Івана
8	26	В.		Ап. Карпа	Ап. Карпа
9	27	С.		Терапонта	Терапонта
10	28	Ч.		Вознес. Госп., Никити	Вознес. Госп., Никити
11	29	П.		Теодозії муч.	Теодозії муч.
12	30	С.		Ісаакія	Ісаакія
13	31	Н.		б. св. Отців, Єрм.	б. Св. Отців, Єрм.
14	1	П.		Черв. Юстини	Черв. Юстини
15	2	В.		Никифора	Никифора, Ів.
16	3	С.		Лукіяна	Лукіяна
17	4	Ч.		Митрофана, Софії	Митрофана
18	5	П.		Доротея еп. Т.	Доротея, Маркіяна
19	6	С.		Іларіона, Вискаріона	Іларіона, Вис.
20	7	Н.		7. Сошествіє Св. Духа	Св. Тройці
21	8	П.		Св. Тройці	Св. Духа
22	9	В.		Теклі м., Кир.	Кирила, Теклі
23	10	С.		Тимотея, Антон.	Тимотея, Ант.
24	11	Ч.		Вартоломея	Вартоломея
25	12	П.		† Онуфрія Вел.	† Онуфрія прп
26	13	С.		Акилини муч,	Акилини муч.
27	14	Н.		1. по С, Всіх Свят., Єліс.	1. по С. Всіх Свят.
28	15	П.		Преп. Амоса, Єронима	Прор. Амоса, Єронима
29	16	В.		Тихона еп.	Тихона чудотв.
30	17	С.		Маніла	Мануїла

Римо-Католицькі Свята: 3 Боже Тіло.— 29 Петра і Павла.

Славянські Свята: 1 Святополк (теж 29 вересня). — 2 Ратислав.— 5 Добромир (теж 4 січня).— 7 Вислав (теж 9 грудня).— 18 Довгослав.— 23 Ванда.— 28 Збоїслав.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЧЕРВЕНЬ

- 7—1843 Помер Маркія Шашкевич.
- 11—1876 Появився указ московського уряду, яким заборонено на Україні друкувати книжки в українській мові.
- 18—1709 Зруйновано стару “Січ”.
- 20—1895 Помер в Софії в Болгарії Михайло Драгоманов.
- 23—1917 Центральна Рада видала І-ий Універсал.
- 28—1768 Залізняк і Гонта добувають Умань.
- 28—1914 Вбито сербським заговірниками австрійського архікнязя Франца Фердинанда і його дружину, що було безпосередньою притокою світової війни.
-
-

ЗАПИСКИ

7-ий місяць

ЛИПЕНЬ--JULY

має 31 днів

Стиль		—	С В Я Т А	
н.	ст.	—	греко-католицькі	православні
1	18	Ч.	Черв. † Боже тіло Леонтія	Черв. Леонтія
2	19	П.	Юди ап., Зосима	Юди ап. Зосима
3	20	С.	Торж. Б. Серця	Методія
4	21	Н.	2 по С. Юліана	2 по С. Юліана
5	22	П.	Евсевія	Евсевія
6	23	В.	Агрипини	Агрипіни
7	24	С.	Різдв. Св. Ів. Хр.	Різдв. Св. Ів. Хр.
8	25	Ч.	Февронії	Февронії
9	26	П.	† Торж. Б. С., Давид.	Давида Т.
10	27	С.	Самсона	Самсона
11	28	Н.	3 по С., Кира і Ів.	3 по С. Кира і Ів.
12	29	П.	Ап. Петра і Павла	Ап. Петра і Павла
13	30	В.	Соб. 12 Ап.	Соб. 12 Апост.
14	1	С.	Лип. Кос. і Дам.	Лип. Косм. і Дам.
15	2	Ч.	† Пал. Риз. П. Б.	Пол. риз. Пр. Бог.
16	3	П.	Анатоля і Мокія	Якінта і Анатоля
17	4	С.	Андрея крит.	Андрея крит.
18	5	Н.	4 по С., Кирила і Метод.	4 по С. Кирила і Метод.
19	6	П.	Атаназія	Атаназія
20	7	В.	Томи прп.	Томи прп., Акакія
21	8	С.	Прокопія м.	Прокопія муч.
22	9	Ч.	Панкратія	Панкратія
23	10	П.	† Антонія печер.	Антонія печер.
24	11	С.	Ольги княг. укр.	Ольги княгині
25	12	Н.	5 по С., Прокла	5 по С. Ілярія і Прокла
26	13	П.	† Собор св. Гавр.	Собор св. Гавр.
27	14	В.	Онисима	Онисима
28	15	С.	† Волод. В.	Володим. рівноап.
29	16	Ч.	Атиногена	Атиногена
30	17	П.	Марини муч.	Марини муч.
31	18	С.	Якінта, Еміліана	Якінта, Еміліана

Американські Свята: 5 День незалежності (Форт оф Джулай). Перенесено з неділі, 4-го липня. — Святкується у всіх стейтах).

Славянські Свята: 3 Милослав.— 6 Ізяслав.— 10-го Радивой.— 15 Радослав.— 16 Держислав.— 22 Болеслав (теж 19 серпня).— 24 Любомир (теж 21 і 24 березня).— 24 Ольга.— 26 Мирослава.— 28 Володимир (теж 16 січня і 9 квітня).— 30 Здобислав.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛИПЕНЬ

- 1—1918 Відкриття українського університету в Камянці на Поділлю.
- 1—1910 На львівському університеті гине від польської кулі український студент Адам Коцко.
- 6—1923 Ухвалено конституцію Союзу Соціалістичних Совітських Республік. (Підчинено Україну Москві.)
- 16—1919 Переход Галицької української армії за Збруч.
- 17—1902 Початок великого рільничого страйку в Галичині.
- 25—1914 Початок великої світової війни.
- 27—1881 Народився Володимир Винниченко.
-
-

ЗАПИСКИ

8-ий місяць

СЕРПЕНЬ--AUGUST

має 31 днів

Стиль			С В Я Т А	
н.	ст.		греко-католицькі	православні
1	19	Н.	Лип. б. по С. Мокрини	Лип. б. по С. Мокрини
2	20	П.	† Іллі, прор.	Іллі прор.
3	21	В.	Симеона юрод.	Симеона юрод.
4	22	С.	Марії Магд.	Марії Магд.
5	23	Ч.	Теофілія, Трофима	Теофіля, Трофима
6	24	П.	† Бориса і Гліба	Бориса і Гліба
7	25	С.	† Усп. св. Анни	† Усп. св. Анни
8	26	Н.	7. по С., Єрмол.	7 по С. Єрмол.
9	27	ІІ.	† Пантелеймона	Пантелеймона
10	28	В.	Прохора	Прохора, Ніком.
11	29	С.	Калиники, Серафими	Калин., Серафими
12	30	Ч.	Сили, Андроника	Сили, Андроника
13	31	П.	Евдокима правед.	Евдокима правед.
14	1	С.	Серп. В. ч. Х., Маков.	Серп. В. Ч. Х., Маков.
15	2	Н.	8. по С., Пер. мощ св. Ст.	8. по С., Пер. мощ. св. Ст.
16	3	П.	Ісаакія	Ісаакія і Дал.
17	4	В.	7 отр. в Еф., Евдок.	7 отр. в Еф., Евдок.
18	5	С.	Евсигнія	Евсигнія
19	6	Ч.	Преобр. Господ.	Преобр. Господ.
20	7	П.	Дометія, Пул.	Дом, Пульхерії
21	8	С.	Еміліяна	Еміліяна еп.
22	9	Н.	9. по С., Ап. Мат.	9. по С., Ап. Матея
23	10	П.	Лаврентія м.	Лаврентія
24	11	В.	Евпла, Клавдії	Евпла, Клавдії
25	12	С.	Фотія, Аникити	Фотія, Аникити
26	13	Ч.	Максима	Максима
27	14	П.	Михея, Теодоз.	Михея, Теод. п.
28	15	С.	Успен. Пр. Бог.	Успен. Пр. Бог.
29	16	Н.	10. по С., Перен. Об. Госп.	10. по С., Перен. Об. Госп.
30	17	П.	Мирона м.	Мирона м.
31	18	В.	Фльора і Лавра	Фльора і Лавра

Римо-Католицькі Свята: 15 Успеніє Пресв. Богородиці.

Славянські Свята: 4 Остромир.— 7 Олег.— 9 Борис і Гліб.— 11 Володимира (теж 9 січня).— 17 Мирон. — 19 Болеслав (теж 22 липня).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

СЕРПЕНЬ

- 4—1919 Згинув полковник Дмитро Вітовський, генеральний секретар військових справ ЗУНР, зістрілений Поляками при переїзді літаком з Німеччини на Україну.
- 5—1657 Помер гетьман Богдан Хмельницький.
- 15—1856 Народився Іван Франко.
- 17—1772 Прилучено Галичину до Австрії.
-
-

ЗАПИСКИ

9-ий місяць **ВЕРЕСЕНЬ--SEPTEMBER** **має 30 днів**

С В Я Т А			
Стиль	н.	греко-католицькі	православні
н.	ст.	Д	
1	19	С.	Серп. Андрея, Теклі
2	20	Ч.	Самуїла
3	21	П.	Тадея ап.
4	22	С.	Агатоника
5	23	Н.	11. по С., Іринея, Луппа
6	24	П.	Свм. Евтихія
7	25	В.	Тита, Вартол.
8	26	С.	Адріяна, Наталії
9	27	Ч.	Сави, Пімена
10	28	П.	Августина
11	29	С.	† Усік. г. Ів. Хр.
12	30	Н.	12. по С., Олександра
13	31	П.	Пол. пояса Пр. Б.
14	1	В.	Верес. Симеона
15	2	С.	Маманта, Івана
16	3	Ч.	Антима, Теоктиста
17	4	П.	Вавила, Мойсея
18	5	С.	Захарії
19	6	Н.	13. по С., Чудо св. Мих.
20	7	П.	Созонта
21	8	В.	Різдво Пр. Богор.
22	9	С.	Іоакима і Анни
23	10	Ч.	Минодори, Митр.
24	11	П.	Теодори прп.
25	12	С.	Автонома
26	13	Н.	14. по С., Корнилія
27	14	П.	Воздв. Ч. і Ж. Хр.
28	15	В.	Никити
29	16	С.	Евфимії, Людмили
30	17	Ч.	Софії, Віри, Надії і Л.

Римо-Католицькі Свята: 8 Рождество Пр. Діви Марії.—
29 Св. Михаїла.

Американські Свята: 6 День Праці (Лейбор Дей).
Перший понеділок в місяці. Святкується у всіх стейтах.

Славянські Свята: 4 Ростислав (теж 17 січня).— 25-го Святополк (теж 1 червня).— 27 Дамян.— 28 Вячеслав (Вацлав, теж 15 квітня).

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ВЕРЕСЕНЬ

- 3—1709 Помер гетьман Іван Мазепа.
- 6—1841 Народився Михайло Драгоманов.
- 10—1769 Народився Іван Котляревський.
- 10—1919 Підписано мировий договір між Союзними Державами Антанти а Австрією.
- 14—1917 Тимчасовий Уряд проголошує Росію республікою.
- 20—1923 Поляки розстріляли в Золочеві членів української військово-революційної організації Ілька Скочиліса, Миколу Коваля і Олександра Павлишина.
- 25—1921 Поручник української армії Стефан Федак стріляв з доручення української військово-революційної організації на ринку у Львові до начальника польської держави Йосифа Пілсудського і польського воїводи Грабовського.
-
-

ЗАПИСКИ

10-ий місяць

ЖОВТЕНЬ-ОСТОВЕР

має 31 днів

Стиль		н. ст.	Д	С В Я Т А	
				греко-католицькі	православні
1	18	П.	<i>Верес. Евгенія</i>		<i>Верес. Евменія</i>
2	9	С.	<i>Трофима, Саватія</i>		<i>Трофима, Саватія</i>
3	20	Н.	5. по С., Евстафія		15. по С., Евстаф., Татіяни
4	21	П.	Кондрата		Кондрата
5	22	В.	Фоки, Йони		Фоки, Йони
6	23	С.	† Зач. Ів. Хрест.	●	† Зач. Ів. Хрест.
7	24	Ч.	Теклі муч.		Теклі муч.
8	25	П.	Евфrozини, Пафн.		Евфrozини, Пафнутія
9	26	С.	Пр. св. ап. Івана		† Пр. св. ап. Івана
10	27	Н.	16. по С., Калистрата		16. по С., Калистрата
11	28	П.	Харітона		Харітона
12	29	Р	Киріяка		Киріяка
13	30	С.	Григорія		Григорія
14	1	Ч.	Жовт. Покр. Пр. Б.	●	Покр. Пр. Бог.
15	2	П.	Кипріяна, Юстини		Кипріяна, Юстини
16	3	С.	Діонізія		Діонізія
17	4	Н.	17. по С., Єрот.		17. по С., Єротея
18	5	П.	Харитини		Харитини
19	6	В.	† Ап. Томи		Ап. Томи
20	7	С.	Сергія і Вакха		Сергія і Вакха
21	8	Ч.	Пелагії	●	Пелагії
22	9	П.	† Якова ап.		Ап. Якова
23	10	С.	Евлампія		Евлампія
24	11	Н.	18. по С., Филипа		18. по С., Филипа, Теоф.
25	12	П.	Пріора, Тараха		Пріора
26	13	В.	Карпа муч.		† Карпа муч.
27	14	С.	Параскеви, Наз.		† Параскевії
28	15	Ч.	Лукіяна, Евфимія	●	Лукіяна, Евфимія
29	6	П.	Льонгина сот.		Льонгина сот.
30	17	С.	Андрея, Осії		Андрея, Осії
31	18	Н.	19. по С., Ап. Луки		19. по С., Луки ап.

Американські Свята: 12 День Колюмба. — Святкується в штатах: Алабама, Аркансо, Каліфорнія, Колоредо, Делавар, Айдаго, Ілінойс, Індіана, Кензас, Кентокі, Мейн, Меріленд, Месачузетс, Мишіген, Мизурі, Монтана, Небраска, Невада, Нью Гемпшир, Нью Джерзи, Нью Мексико, Нью Йорк, Огайо, Оклагома, Пенсильвія, Роуд Айленд, Вермонт і Вашингтон.

Славянські Свята: 2 Станимир.— 12 Громислав.— 13 Земислав.— 16 Бронислав.— 19 Зимовит.— 22 Пребислав.— 23 Властимир.— 26 Лютослав.— 30 Перемислав (теж 13 квітня).— 31 Годимир.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЖОВТЕНЬ

- 6—1918** Відкрито український державний університет у Київі.
22—1596 Берестейська унія.
25—1918 Початок революції в Австрії.
-
-

ЗАПИСКИ

ЛИСТОПАД--NOVEMBER

11-ий місяць має 30 днів

Стиль		н.	греко-католицькі	С В Я Т А		православні
н.	ст.	п.				
1	19	П.	Жовт. Йоїля прор.			Жовт. Йоїля прор.
2	20	В.	Артемія			Артемія
3	21	С.	Іларіона Вел.			Іларіона Вел.
4	22	Ч.	Гликерії, Аверкія			Аверкія
5	23	П.	† Якова ап. бр. Госп.	●		Ап. Якова, бр. Госп.
6	24	С.	Арети, Атаназія			Арети, Атаназія
7	25	Н.	20. по С., Маркіяна			20. по С., Маркіяна
8	26	П.	Вмч. Димитрія			Вмч. Димитрія
9	27	В.	Нестора			Нестора
10	28	С.	† Параскеви, Неонилі			Параскеви, Неонилі
11	29	Ч.	Анастазій			Анастазій
12	30	П.	Зеновія, Зеновій	◆		Зеновія, Зеновій
13	31	С.	Стахія, Наркіза			Стахія, Наркіза
14	1	Н.	Пад. 21. по С., Кос. і Дам.			Пад. 21. по С., Кос. і Дам.
15	2	П.	Акиндина			Акиндина
16	3	В.	Айталя, Йосифа			Айталя, Йосифа
17	4	С.	Йоанікія			Йоанікія
18	5	Ч.	Галактіона муч.			Галактіона
19	6	П.	Павла еп., Клявдії	⊕		Павла еп., Клявдія
20	7	С.	Єрона, Лазаря			Єрона, Лазаря
21	8	Н.	22. по С., Соб. св. Мих.			22. по С., Соб. св. Мих.
22	9	П.	Онисифора			Онисифора
23	10	В.	Ерасті, Ореста			Ерасті, Ореста
24	11	С.	Міни, Віктора			Міни, Віктора
25	12	Ч.	† Іосафата, Ніля			Івана Мил., Ніля
26	13	П.	† Івана Золотоуст.			Івана Золотоуст.
27	14	С.	† Филипа ап. Пущення	◆		Филипа ап.
28	15	Н.	23. по С., Гурія, Самона			23. по С., Гурія і Самона
29	16	П.	Ап. Матея єв.			Ап. Матея
30	17	В.	Григорія нек.			Григорія нек.

Римо-Католицькі Свята: 1 Всіх Святих.— 2 День Задушний.

Американські Свята: 2 День Виборів (Перший вівторок в листопаді).— 25 День Подяки (Тенксгівінг Дей — последній четвер в Листопаді).

Славянські Свята: 5 Славомир (теж 17 травня). — 6 Всеvolod.— 9 Богодар.— 19 Людомир.— 16 Радомир (теж 28 січня).— 18 Станислав (теж 5 лютого і 8 травня). — 28 Горислав.— 30 Людослав.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛИСТОПАД

- 1—1918 Українці обирають владу у Галичині і Буковині з яких то земель утворилася Західна Українська Республіка.
- 6—1919 Начальна команда галицької армії підписує в Ситківцях умову з генералом Денікіним.
- 7—1917 Большевицький переворот в Росії.
- 11—1918 Заключено перемиря на західному фронті між Німеччиною і державами Антанти.
- 11—1922 Розстріляли Поляки в Чорткові (Галичина) українських революціонерів Українських Січових Стрільців: Степана Мельничука і Петра Шеремету.
- 14—1918 Гетьман Павло Скоропадський проголошує грамоту про федерацію України з Московщиною. Січові Стрільці з Білої Церкви піднімають всенародне повстання проти Скоропадського та німецьких окупантійних військ.
- 18—1918 Січові Стрільці розбили війська Скоропадського під Мотовилівкою на Київщині.
- 20—1917 Появився III Універсал Центральної Ради, яким проголошено Українську Республіку.
- 21—1918 Українські війська покидають Львів.
- 29 1922 Поляки розстріляли у Львові членів української військово-революційної організації студентів Романа Луцейка і Василя Крупу.
-
-

ЗАПИСКИ

12-ий місяць

ГРУДЕНЬ--DECEMBER

має 31 днів

Стиль		С В Я Т А	
н.	ст.	греко-католицькі	православні
1	18	С. Листоп. Плятона, Романа	Плятона, Романа
2	19	Ч. Авдія, Варлаама	Авдія, Варл.
3	20	П. Григорія, Прокля	Григорія, Прокля
4	21	С. Введ. Пр. Богор.	Введ. Пр. Бог.
5	22	Н. 24. по С., Филимона	24. по С., Филимона
6	23	П. Амфільохля і Григ.	Григорія, Амф.
7	24	В. Катерини, Меркурія	Катерини вмч.
8	25	С. Клиmenta папи	Клиmenta
9	26	Ч. Алипія стовп.	Алипія
10	27	П. Якова, Палладія	Якова, Палладія
11	28	С. Стефана, Іринарха	Стефана, Іринар.
12	29	Н. 25. по С., Парам., Фил. ☩	25. по С., Парамона, Фил.
13	30	П. † Ап. Андрея перв.	† Ап. Андрея
14	1	В. Груд. Наум., Філярета	Груд. Наум., Філярета
15	2	С. Авакума	Авакума
16	3	Ч. Софонія, Теодула	Софонія
17	4	П. † Вар., Івана Дам.	Вмч. Варвари
18	5	С. Сави	Сави
19	6	Н. 26. по С., Миколая Ч.	26. по С., Миколая Чуд.
20	7	П. Амвросія ☩	Амвросія
21	8	В. Патанія	Патапія
22	9	С. Непор. Зач. Пр. Бог.	Зач. св. Анни
23	10	Ч. Мини, Єрмогена	Мини, Єрмогена
24	11	П. Даниїла стовп.	Даниїла стовп.
25	12	С. Спіридона	Спіридона
26	13	Н. 22. Праотців, Евстр.	22. Праотців, Евстр.
27	14	П. Тирса, Левкія ☣	Филимона
28	15	В. Елевтерія	Елевтерія
29	16	С. Аггея, Теоф., Тир.	Аггея, Теоф., Тир.
30	17	Ч. Даниїла, Ананії	Даниїла прор.
31	18	П. Севастіяна	Севастіяна

Римо-Католицькі Свята: 8 Непорочне Зачатіє Діви
Марії.— 24 Святий Вечір.—25 Рождество Христове.— 26-го
Св. Стефана.

Американські Свята: 25 Рождество (Крисмус).

Славянські Свята: 9 Вислав (теж 7 червня).— 13-го
Володислава.— 21 Томислав.— 23 Славомира.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ГРУДЕНЬ

- 8—1868 Засновано у Львові Товариство “Просвіта”.
14—1918 Січові Стрільці займають Київ.
19—1240 Батий руйнує Київ.
22 1905 Оружне повстання в Москві. Початок першої російської революції.
23—1873 Заложено Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка у Львові.

ЗАПИСКИ

ТЕРМІНАР НА ВСІ ДНІ РОКУ

Товстими числами зазначені неділі, американські і головні греко-католицькі свята в 1926 році.

Ця табелька служить до означення всяких речинців і термінів платності ренту, нот, банкових рат, зборів, мітингів і т. п. Вистарчить тільки підчеркнути спідні лінійки відповідною барвою, атраментом або олівцем.

Інформаційна Частина

СТАРИЙ КРАЙ

Українські імігранти в Америці при ріжних нагодах інтересуються старим краєм. Їх звяzuють з ним ріжні ділові справи а теж любов до старої батьківщини, про яку вони хочуть знати, як вона живе, що в ній діється, та якій вони по змозі стараються помагати.

Длятого ми в цьому календарі подаємо кілька інформацій про

старий край, які можуть придатися тим людям, котрі мають зносили з установами в старім краю. Розуміється, що ці інформації далеко неповні. Повний викаz усіх просвітних, господарських та допомогових установ зайнявби сам для себе щілу книжку. Далі подаємо лише найважніші з них.

1) ОСВІТНІ УСТАНОВИ

Українська Академія Наук в Київі. — Це найвища українська наукова установа. В ній працює 53 учених академиків та 112 наукних співробітників. Вона робить наукові досліди на всіх областях знання та видає наукові твори. Головою Академії є професор В. І. Липський, постійним секретарем Агатаангел Кримський. Під оглядом маєтокомів Академія находитися у дуже поганому становищі. Передовсім не має грошей на видавання своїх наукових творів, які тому лежать в рукописах. Твори видаються в міру того, як хтось пішле Академії якусь суму грошей.

Адреса Академії: Київ, Вулиця Володимира Короленка — 54; адресувати слід на імя неодмінного

секретара А. Кримського.

Рідна Школа у Львові. Так називається "Українське Педагогічне Товариство" (УПТ), яке удержанує в Галичині приватні української школи.

В минулому шкільному році (1924-1925) було 31 всенародніх шкіл УПТ, з 123 класами навчання. Число дітей, записаних до цих шкіл, виносило на початку шкільногого року 4160 учнів, вчило 156 учителів (льок). Учительських семінарій УПТ у минулому шкільному році було три, що мали дозвіл навчання, в Коломиї, Самборі та Стрию, і неконцесіоновані семінарійні курси в Станиславові і Тернополі та два у Львові. До них записалося 789 учениць і учеників.

У цих семінаріях вчило 132 учителів (льок).

Приватних українських гімназійних курсів було в школі році 18 з 51 класами. Вписалося 1,646 учеників та учениць, класифіковано 1,441. Число учительських сил на етапі УПТ. виносило 61, окрім доходячих.

З огляду на потребу фахового ремісництва, удержане "Рідна Школа" ткацько-кілимкарські курси в Борщеві, шиття і крою в Любачеві і Львові, підготовні курси для ремонтників у Львові, курси для термінаторів у Судовій Вишні, доповняючі промислові в Станиславові, а даліше курси шевства, моднярства, столярсько-токарські варстти й опікується школою "Гуцульського Мистецтва" в Косові.

Разом стоїть 10,000 українських дітей під постійним дбайливим оком "Рідної Школи", щі батьків-

ською рукою 375 українських учителів.

Товариство має свої філії т. зв. Кружки, яких є 68. У цих Кружках УПТ. було по день 30. червня, минулого року 17,445 членів, з того у Львові 3,108.

Товариством завідує Головна Управа. Головою є: Бронислав Янів, І. містоголовою Михайло Галущинський, П. Ярослав Білецький, секретарем: Михайло Матчак.

Адреса: "Рідна Школа", Львів, Ринок, ч. 10, П-ий поверх.

Товариство "Просвіта", Львів, Ринок ч. 10. — Товариство об'єднує в собі читальні по селях і філії "Просвіти" по повітових місточках.

Наукове Товариство Імені Тараса Шевченка у Львові. — Веде наукні досліди і видає наукові книжки та журнали. Адреса: Львів, Чарнецького 26.

2) ГУМАНІТАРНІ УСТАНОВИ

Селянський Комітет Допомоги Голодному Селу. — Цей комітет вів допомову акцію в часі голода в Галичині в 1925 році. Під його проводом було засновано 26 повітових комітетів допомоги, які розділювали поміч на поодинокі села. Головою комітету є Лев Бачинський, зі Станіславова, секретарем Осип Навроцький зі Львова. Адреса Львів, Ринок ч. 10, П-ий поверх.

Українське Краєве Товариство Опіки Над Інвалідами. — Удержане дім і школу для інвалідів у Львові, помогає інвалідам з української

війни находити працю, закладає і веде для них ремісничі курси (шевські, столярські), дає родинам інвалідів підмогу, правну пораду і т. п. Головою товариства є Марія Білецька, секретарем інвалід Семен Український. Адреса товариства: Львів, вулиця Руська, ч. 3., П-ий поверх.

Комітет Помочи Українським Політичним Вязням. Опікується українськими політичними вязнями в польських тюрмах. Головою товариства є др. Степан Федак. Адреса — Львів, Руська вулиця ч. 20.

3) ГОСПОДАРСЬКІ УСТАНОВИ

Центросоюз — Центральний Союз Кооперативних Союзів. — Обєднує повітові кооперативні союзи, які в свою чергу об'єднують кооперативи по селах і місточках. Всіх повітових союзів є 26, місцевих кооперативів поверх 2,000. Адреса: Львів, вулиця Зіморовіча ч. 20.

Краєвий Союз Кредитовий — Кооперативний Банк. — Львів, Ринок ч. 10.

Земельний Банк Гіпотечний — Львів, Підвальє ч. 7.

Дністер — товариство взаїмних обезпеченів і кооперативний банк. Львів, вулиця Руська ч. 20.

4) ИНШІ

Американське посольство в Польщі — Варшава, вулиця Сенаторська ч. 37.

Американський консулят

в Польщі: — Варшава, вулиця Ясна ч. 11.

Польський уряд видачі загорничих паспортів у Львові: Львів, вулиця Міцкевича ч. 2.

5) УКРАЇНСЬКІ ПОСЛИ І СЕНАТОРИ В ПОЛЬСЬКІМ СОЙМІ

Сенат

Михайло Черкаський, голова
о. Дамян Герштанський
Олександер Карпінський
Олена Левчанівська
Лев Маркович
Іван Пастернак

Фракція Українського Соціалістичного Обєднання "Селянський Союз"

Максим Чучмай, голова
Андрій Братусь
Павло Васильчук
Василь Дмитрюк
Сергій Козицький
Степан Маківка
Сергій Назарук

Сойм

Сергій Хруцький, голова
Борис Козубський
Семен Любарський
Самійло Підгірський
Іляріон Павлюк
Юрко Тимощук
Василь Мохнюк

Комуністична Посольська Фракція
Яків Войтюк
Андрій Пашук
Хома Приступа
Осип Скрипа

Поза Клубами Находиться

Литін Васильчук

6) УКРАЇНСЬКІ АДВОКАТИ НА ЗЕМЛЯХ ЗАЙНЯТИХ ПОЛЬЩЕЮ

Українським імігрантам в Америці часто приходиться полагоджувати ріжні правні справи в старім краю. Для того, щоб знати, до кого звертатися подаємо ось тут список українських адвокатів в старім краю:

Львів:

Бандель Іван, вул. Підвальє 7. Бачинський Володимир, Косюшка 1. а. Волошин Іван, Фрідріхів 12. Волошин Михайло, Пашкевича 2. Ганкевич Лев, Русська 3. Говикович Альфред, Ринок 43. Глушкевич Маріян, Валова 11. Гвоздецький Евген, Красіцьких 6. Голубовський Іван, Бляхарська 11. Давидяк Евген, Вірменська 19. Добрянський Алозий, Валова 11. Евін Филип, Бляхарська 8. Заяць Тодозій, Вірменська 3. Єміцкевич Іван, пл. Домбровського 7. Крижановський Михайло, Бляхарська 9. Левицький Макс, Красіцьких 6. Левицький Дмитро, Ринок 10. Лещій Юліан, Гродзіцьких 2. Лисяк Александр, Вірменська 19. Надрага Олександр, Домініканська 11. Охорімович Володимир, Домініканська 11. Павенський Олександр, Підвальє 9. Слоневський Віктор, З-мая 21. Шухевич Микола. Чарнецького 24. Шухевич Стефан, Чарнецького 24. Шевчук Семен, Гродзіцьких 2. Федак Стефан, Сикстуска 48. Янкевич Мирослав, Куркова 5.

Балигород:

Павловський Лаврентій.

Белз:

Салауб Ілля.

Бережани:

Бемко Володимир, Терлецький Корнило, Хичій Іван, Західний Михайло.

Бібрка:

Дудикевич Ярослав.

Богородчани:

Когут Осип.

Болехів:

Зволинський Петро, Лисинецький Гедимін.

Борщів:

Лунів Андрій.

Бориня:

Михайлівський Теодор, Сьокало Ярослав.

Броди:

Жовнірчук Теодор.

Бучач:

Боцюрків Ілляріон.

Бурштин:

Сьокало Юліан.

Буськ:

Копцюк Остап.

Винники:

Щуропський Евген.

Галич:

Левицький Володимир.

Глиняни:

Рибак Микола.

Городок Ягай:

Біляк Степан, Бірецький Кость, Озаркевич Льонтін.

Гвоздець:

Литвино лт Михайло.

Грималів:

Олійник Гриць.

Городенка:

Кассіян Василь, Окунєвський Теофіль.

Делятин:

Левицький Осип, Навроцький Остап.

Добромиль:

Антоневич Володимир.

Долина:

Дереш Олекса.

Дрогобич:

Блажкевич Іван, Винницький Ілля, Ільницький Володимир, Кмітковський Станислав, Кобилемський Іван, Кузів Григорій, Пацлавський Віктор, Скибинський Рудольф, Терлецький Михайло.

Жовна:

Михайлівський Теодор.

Журавно:

Лакуста Михайло.

Заболотів:

Ганкевич Григорій.

Заліщики:

Винницький Антін, Стефанович Роман.

Збараж:

Бохнеський Степан, Гамаль Володимир, Кульчицький Іван.

Зборів:

Вацік Евген, Душечку Василь.

Золочів:

Балтарович Михайло, Ваньо Теодор, Дольницький Володимир, Герета Володимир, Олесницький Ярослав.

Камінка Стр:

Хомінський Лев.

Калуш:

Воробець Михайло.

Коломия:

Желєхівський Микола, Ганкевич Іван, Коссак Олександер, Новодворський Іван,

Турянський Іван, Чайківський Андрій,	Рожнітів:
Чернявський Іван.	Курбас Роман.
Комарно:	Скалат:
Косс Іван.	Черлюнчакевич Іван.
Копичинці:	Сколе:
Биш Микола.	Дольницький Степан.
Косів:	Самбір:
Боднар Михайло, Водяк Петро.	Галущинський Іван, Гуркевич Володимир, Кіцула Василь, Кміцікевич, Теодор.
Краковець:	.Сянік:
Семчишин Григорій.	Блавацький Василь, Давидович Кароль, Константинович Володимир, Савюк Олександер.
Кути:	Снятин:
Кулик Данило, Юркевич Антін.	Семанюк Іван.
Куликів:	Сокаль:
Струсович Володимир.	Ріпецький Олекса, Чайківський Богдан.
Лісько:	Солотвина:
Вітошинський Роман, Хиляк Теодор.	Чорненко Олександер.
Любачів:	Станіславів:
Ардан Степан, Станько Іван.	Бачинський Лев, Волянський Іван, Крижановський Ярослав, Олесницький Юлій, Шартицький Осип.
Лютовиска:	Судова Вишня:
Шараневич Володимир, Павло Лисяк.	Гайдучок Петро.
Мельниця:	Старий Самбір:
Щуровський Длоніз.	Максимович Лев.
Миколаїв (н. Дн.)	Стрий:
Домбровський Роман.	Гарасимів Антін Калитовський Бронім, Калуський Володислав, Лужецький Володимир.
Микулинці:	Тернопіль:
Слюзар Роман.	Баран Степан, Брикович Степан, Калин Іван, Лисий Володимир, Олійник Алексій, Стакевич Богдан, Чикалюк Станислав.
Монастириська:	Теребовля:
Банд Василь.	Мішко Степан.
Мостишка:	Товмач:
Здерковський Мирослав.	Макух Іван.
Надвірна:	Тлусте:
Банах Валеріян, Луцький Михайло, Николайчук Микола, Саноцький Іван, Срібний Микола.	Мудрецький Степан.
Нове Село:	Турка (н. Стр.):
Сеник Данило.	Кондрат Мирон, Сохοцький Іван.
Олесько:	Тісьменниця:
Продук Маркіян.	Шипайлло Ярослав.
Обертин:	Угнів:
Кибюк Ілько.	Романків Іван, Сиротинський Константин.
Отинія:	Устрики дол.:
Дрогомирецький Степан.	Пеленський Олександер.
Підгайці:	Чортків:
Войтович Петро, Загайкевич Володимир, Секера Роман.	Видрак Мелтон, Горбачевський Антін, Електрович Володимир, Юрчинський Остап.
Перемишляни:	Щирець (н. Львова):
Свістель Франц.	Савчак Богдан.
Левицький Евген, Стецюк Григорій.	
Рава Руська:	
Коломиєць Ярослав, Кунців Іван.	
Рогатин:	
Бабюк Михайло, Гладкий Семен.	

Ходорів:
Строніцький Андрій, Троян Корнило.
Яблонів:
Заячківський Тит, Климишин Володимир.
Яворів:
Фільд Михайло.
Ярослав:
Гмінський Володимир.

Берестъ:
Кривицький Володимир, Кривицький Василь, Пантелейович Василь.
Рівне:
Сен. О. Карпинський.
Ковель:
Підгірський Самійло.

7) УКРАЇНСЬКІ КНИГАРНІ

Книгарня Видавництва "Друкар" — Київ, Хрещатик 50.

Книгарня товариства "Час", Київ, Короленка 38.

Книгарня "Книгоспілки" — Харків, Вулиця 1-го Травня ч. 18.

Книгарня Наукового Товариства імені Т. Шевченка — Львів, Ринок ч. 10.

Книгарня Ставропігії, в піднаймі Українського Педагогічного Товариства, Львів, вулиця Руська число 3.

8) ВАЖНІЩІ ЧАСОПИСИ і ЖУРНАЛИ

"Громадський Голос", орган Української Радикальної Партиї, виходить раз в тиждень. Адреса: Львів, Ринок ч. 10.

"Нове Життя" — Холм, Ягайлонська 14.

"Світ" ілюстрований журнал, ви-

ходить два рази на місяць. Львів, Руська 3.

"Світ Дитини" — ілюстрований журнал для дітей, виходить раз в місяць. Львів Зіморовича ч. 3.

"Діло", щоденник, Львів Ринок число 10.

КРАЄВИЙ ГОСПОДАРСЬКО-МОЛОЧАРСЬКИЙ СОЮЗ

Централь Кооперативного Молочарського Промислу на Українській Території, Перед Тим Австрійської, сьогодня польської Держави

Почин до машинової переробки молока на наших землях дає основання першої кооперативної молочарні в 1904 р. в селі Угерсько, стрийського повіту.

Тодішні ідейні народні робітники поставили собі за мету піднести добробут селянина дорогою скріплення його сільського госпо-

дарства а зокрема витворення молочного промислу. Їх змагання в перших роках має дуже гарні успіхи, так що в 1907 р. працює вже 20 кооперативних молочарень з 2,000,000 літрів переробленого молока.

В сім самім році основано кооперативну молочарську централю "Краєвий Союз господарсько-молочарський" в Стрию, викликану потребою опіки над існуючими вже кооперативами так під оглядом технічно-організаційним як і тор-

говельним. Визначним помічним чинником в тім напрямку являється тодішнє австрійське правительство, як за старанням наших політичних діячів уділювало централі досить поважні субвенції. Згадані субвенції ужито на закупно власного союзного дому, як також уділювано позички союзним кооперативам на ціли побільшення і піднесення стану молочного скоту і на будову кооперативних домівок.

Вже в 1911 р. існує 79 чинних молочарських кооператив з 8,999 членами і з 13,617 заявлених уділів на суму 84,600 корон австрійських. Білянсова вартість власних будинків молочарських кооператив, числом 17, виносила в цім році 94,625 корон а машинове урядження виказується на суму 141,-568 корон, поминаючи самий Союз, якого власний капітал винесив 236,220 корон.

Тим самим ходом поступає дальша організація аж до світової війни 1914 р., коли то в краю начислюється близько 100 кооперативних молочарень.

Світова війна сплює щілком розвиток кооперативного молочарства на наших землях. Країна наша як терен активної боротьби і переходів ріжних воюючих армій терпить на цім найбільше. Стан молочної худоби зменшується, істнуючі прилади молочарські винищуються воєнними подіями а зрешті решт на війну відходять майже всі тодішні робітники на тюлі молочарської кооперації. Запотребовання молока в сирому

стані збільшується до цієї ступені, що всі молочарні припиняють щілковито свою діяльність.

Щойно по скінченню війни, починаючи від 1920 року настає відрухова віднова нашого кооперативного молочарства. Віднова являється самочинним відрухом нашого села, бо централя, знищена війною і позбавлена відповідного апарату та фондів не була в силі сама нею занятись. Тимчасом число відновлених кооператив зростає а потреба організаційного і технічного центра відчувається знов чим раз більше. По страті державної матеріальної помочі треба було оглянутись за іншим джерелом, яке вивінувало-би централю. Таким джерелом під цю пору була одною торговля виробленим набілом і треба було її в першій мірі як так наладнати, дорогою поновної організації і приєднання істнуючих кооператив, щоб була фінансова спромога започаткувати діяльність Союзу. Це міркування стало основою віднови теперішнього Краєвого Молочарського Союзу "Маслосоюзу" в Стрию з весною 1924 р.

Молочарський Союз обеднує під теперішну хвилю 80 кооперативних ручних молочарень, які працюють під кермою технічно-організаційного відділу Союзу. Крім цого основано автономну союзну філію з осідком в Станиславові і власні складниці у Львові і в Перемишлі під проводом вищколених за границею фаховців молочарства.

В 1924 р. перепродано через Союз в Стрию 18,515 кг. масла. А

вже перший півріж 1925 р. вика-
зувє поважний згіст продукції і ор-
ганізованого збуту набілу, так що
через торговельний відділ центра-
лі і складу в Львові протягом пер-
ших шести місяців переходить
48,600 кг. масла, а разом з філією
в Станиславові перепродано цілим
Союзом за пів року около 75,000
кг. масла. В самій централі і її
складі в Львові, (поминаючи фі-
лію в Станиславові) уторговано
протягом того часу за набіл і при-
лади молочарські 229,569 злотих
польських.

Продукція і торговельна солі-
дарність молочних кооперативів ста-
ло зростає і на основі пробних об-

числень можна припускати, що
торги Союзу до кінця 1925 р. зро-
стуть до приблизно одного міліона
злотих польських.

Важкою перепоною у правильнім
і скорім розвитку нашого молочар-
ства являється брак відповідних
кредитів на розбудову нашого мо-
лючарського промислу, що вимагає
часу і молочарської техніки. Зреш-
тою поступає його розвиток по-
вільно, але зате систематично а
головно опирається на трівких
основах, це є на своїх власних на-
родніх силах.

Інж. Анд. Палій,
Директор Молочарського Союзу
В Стрию.

РОБІТНИЧІ СПРАВИ

СКІЛЬКИ В СВІТІ ЗОРГАНІЗОВАНИХ РОБІТНИКІВ

(Статистика Робітничих Трейд Юніонів)

В останнім річнику Міжнародної
Федерації Робітничих Юніонів по-
дано щільй ряд статистичних та-
бель, представляючих організо-
ваність і число робітників в про-
фесіональних союзах (трейд юніо-
нах) ріжних країв світу, їх чи-
сельне відношення до загалу робіт-
ників і до всього населення тих
країв, число організованих в ріж-
них професіях, їх приналежність
до міжнародних робітничих органі-
зацій, взагалі точну статистику
робітничого (юнійного) руху в
кінці 1923 року, з якого є вже усі
статистичні дані. З тих таблиць
виїмаємо тут деякі, головніші ци-

фи.

І так найбільш організованих
робітників було в слідуючих
краях:

Німеччина, — в усіх ю-	9,193,359
ніонах робітників	9,193,359
Велика Британія (Англія	
і Північна Ірландія)	5,405,000
Росія	4,556,000
Злучені Держави	3,600,000
Італія	2,234,520
Чехословаччина	1,504,923
Франція	1,395,847
Австрія	1,117,192
Мексико	800,000
Польща	769,811
Бельгія	744,988

Австралія	699,743
Голландія	544,900
Еспанія	452,936
Швейцарія	400,022
Данія	302,904
Швейцарія	298,901
Канада	255,299

В інших краях по менше. Взагалі у всіх краях світу було в кінці 1923 організованих 36,439,320 робітників. Проти попередного року це значить зменшення з поверх сорок міліона організованих. Тяжка економічна кріза, яку в 1923 році перебули мало не всі краї світу, всюди дуже ослабила робітничі організації. Тепер вони знова ростуть.

Та повисші абсолютні цифри ще не дають точного погляду на організованість робітників у ріжних краях. Їх треба порівняти з загальним числом населення, яке в ріжних краях ріжне. Тоті показуються, що на одну тисячу душ населення припадає організованих робітників: в Австрії 171, в Німеччині 153, в Великій Британії 133, в Австралії 120, в Чехословаччині 111, в Бельгії 99, в Данії 93, в Швейцарії 77, в Голландії 73, в Швейцарії 67, в Мексико 58, в Італії 51, в Чілі 40, в Франції 36, в Росії 35, в Злучених Державах 34, в Ірландії 32, в Канаді 29, в Польщі 28, в Угорщині 24, в Еспанії 21, в інших краях менше. В Індії на десять тисяч душ припадає ледви десять організованих робітників, в Єгипті дев'ять, в Китаю сім. Ріжниці ті залежать, розуміється

від індустріального розвитку в ріжних краях, від загального числа робітників і врешті від їх організованости.

Усі робітничі трейд-юніони і проф-союзи можна поділити на п'ять великих груп:

1. Ti, що належать до Міжнародної Федерації Трейд-Юніонів з головною квартирою в Амстердамі, або до так званого Амстердамського Інтернаціоналу робітничих юніонів. Ti організації, які з ним звязані або приймають його платформу, мають взагалі в ріжних краях 16,490,121 членів, значить об'ємають приблизно 45 відсотків всього організованого робітництва. В ріжних країнах юнійно-організованих прихильників той Амстердамський Інтернаціонал має:

В Німеччині	6,293,359
В Великій Британії	4,328,235
В Австрії	936,315
В Мексико	800,000
В Франції	757,847
В Бельгії	549,998
В Чехословаччині	541,328
В Польщі	369,311
В Швейцарії	313,002
В Данії	302,704
В Італії	234,520
В Еспанії	210,617
В Голландії	179,929
В Угорщині	176,401
В Канаді	167,207
В Швейцарії	151,401

Потрохі в інших краях: Югославії, Румунії, Латвії, Південній Америці, Бразилії і т. д.

2. Другу групу складають ті робітничі організації, що належать

до комуністичного або так званого московського Інтернаціоналу проф-союзів. В них усіх членів по кінець 1923 року було 5,245,889. Однаке велику більшість в них творили власне російські проф-союзи з 4,556,000 членами. Зрештою до того московського інтернаціоналу рахується частина трейд-юніонів:

В Франції, членів	350,000
В Чілі (Півд. Америка)	150,000
В Чехословаччині	89,941
В Болгарії	35,000
В Іспанії	25,000

По менше в Румунії, Югославії, Латвії, Голландії.

3. Третю по числу групу творять робітничі організації, що інтернаціонально не обєднані, але всі стоять під впливом церкви, здебільша католицької. В усіх них членів рахувалося в кінці 1923 року 2,354,-583, з того більш як половина в Німеччині. А саме є такі організації:

В Німеччині, членів при-	
блізно	1,500,000
В Голландії	151,400
В Бельгії	150,000
В Чехословаччині	126,046
В Франції	125,000
В Польщі	120,000

Окрім того в Австрії, Іспанії, Канаді і т. д.

4. Четверта група — організації синдикалістів (в роді американських Індустріальних Робітників Світа). Є вони організовані:

В Іспанії, чл. приблизно	200,000
--------------------------	---------

В Німеччині	100,000
В Америці	58,000
В Швейцарії	37,000

По менше в Голландії, Норвегії, Мексико. В усіх синдикатах членів рахувалося 404,700.

5. Майже третя частина усіх організованих робітників в світі, разом зоколо 11,970,027, має свої організації, які не признаються до жодного інтернаціоналу й поміж собою не мають міжнародних зв'язків. Одної групи вони не творять, так як сюди треба зарахувати дуже ріжнородні організації.

Сюди належать всякі самостійні трейд-юніони в Англії і Німеччині. Далі, в ріжних європейських краях організації, що від одного інтернаціоналу відійшли, а до другого не пристали, або чергою відійшли від обох, як наприклад, норвежські, більшість голландських і чеських. Також окремо стоять ірландські.

Фашистські чи під впливом фашистів робітничі організації в Італії, які рахують собі два міліони членів, не мають організованих однодумців за кордоном.

До інтернаціональних союзів не належать теж здебільша поза-європейські робітничі організації і трейд-юніони: Федерація Праці в Злучених Державах та інші американські юніони з якими 3,600,000 членами; робітничі організації в Австралії, Аргентині, Бразилії, на Кубі, в Індії і Єгипті.

РОБІТНИЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ

Переселенці з Англії принесли ще в 18-ім століттю до Америки ідею робітничих організацій. Іменно вже в тому часі робітники деяких околиць в Англії пробували основувати свої товариства, щось в роді давніх цехів, та без цехової виключності, з метою боротьби за кращі умовини праці. Такі організації тоді в Англії строго переслідували і їх членів карано. Головним замітом проти них було, що вони хочуть пошкодити одному чи другому фахови і що через те вони є небезпечні.

Мабуть з тих самих причин в часах, коли теперішні Злучені Держави були колонією Англії, робітничих організацій тут якби не було. Коли ж де й повстали товариства робітників, як приміром в Бостоні та в Нью Йорку, то в чартерах тих товариств, які називалися тоді клубами, було виразно зазначено що вони мають на меті спомагати своїх членів, та не сміють займатися такими справами як платня, години і услівя праці і т.п.

Щойно з проголошенням незалежності, а właściво після введення в життя конституції Злучених Держав, з одного боку тут піднявся промисл і торговля, а з другого боку почали повставати теж і організації робітників. Так, приміром, шевці в Філадельфії заснували своє товариство ще в 1792-ім році, друкарі в Нью Йорку в 1794-ім, а їх товариші в Балтимор, Бостон

та Нью Орлінс в терших роках 19-го століття. Ці друкарі здається найкраще з усіх розуміли вже своє класове становище, бо в історії тих часів записано раз, десь око-ло 1817-го року, що вони виключили споміж себе товариша, який вже став майстром і отворив свою друкарню, а другим разом в 1821-ім році вийшли на страйк, тому що одна друкарня приняла на роботу неюнійного робітника, якого у протесті друкарі назвали "щуром".

Не без впливу на американський робітничий рух осталися експерименти звісного ідеалістичного соціяліста Роберта Овена, який хотів засновувати оселі на комуністичних основах зразу в Шотландії, а опісля в Америці, де в стейті Індіяна заклав був таку колонію "Нова Гармонія". Появилися в Америці перші робітничі газети, як "Оборонець Робітника" (Workingman's Advocate", Нью Йорк, 1825), Щодення Стійка (Daily Sentinel) та "Молода Америка" (Young America) які голосили знесення невільництва, домагалися рівних прав для мужчин і жінок, знесення монополів та примусової праці чи тюрми за довги, і інших гоступових реформ. Накінець в 1830 році відбулася в Сиракюз, Н. Й. конвенція робітників, яка підтвердила ті всі домагання. В 1832-ім році робітнича конвенція в Бостоні почало кампанію за введенням десятирічного дня праці. По ціл-

му краю почалася організація місцевих робітничих юній з домаганнями полекш для робітників та охорони перед визиском.

Около 1835-го року юній одного міста почали дінеде звязувати в центральний місцевий союз, та переведена в тому часі спроба заложення централі на всю державу не повелася. За те місцеві юній сильно зростали і кріпали, мимо сильної економічної крізи в 1837-ім році, яка між іншим, викликала сильну ворожнечу до нових іммігрантів з Європи, головно Айрішів, які працювали за дешеві гроші і відбирали місцевим людям заробіток.

Пізніше почалося організовання юній того самого рода в союзи на пів державу. Зразу обєднувались лише юній того самого фаху.

Цей процес творення великих національних (обіймаючих всі Злучені Держави) а згодом і інтернаціональних (Злучені Держави і Канада) юній особливо скріпився перед самою горожанською війною. Тоді повстало могуча юнія друкарів, юнія капелюшників і відливачів заліза, а далі юнія машиністів (не залізничних) і ковалів. В 1860-ім році таких національних юній було вже 26.

Горожанська Війна (1860-1865) і розвиток деяких індустрій під час неї і по ній тає скріпив згорт юній. На той час припадає заложення великих залізничних професійних спілок, передовсім Брацтва Машиністів а пізніше Брацтва Кондук-

торів. По них в яких десять літ заложилося Брацтво палячів а ще пізніше Брацтво Залізничої Обслуги.

На той час припадають теж перші поважніші спроби закласти всеамериканське обєднання юній. Припадають вони на 1866-ий рік, коли-то було скликано перший конгрес всіх юній. Розуміється, що всі юній на цьому не були заступлені, але все таки вдалося вже на цій і на слідуючих конвенціях закласти “Національну Юнію Праці” (National Labor Union), яка продержалася до 1872-го року. Цього року, наслідком сильної промислової крізи а теж наслідком спорів між її провідниками, ця перша всеамериканська робітнича організація розпалася. Спір пішов головно о те, чи робітничі юній мають обмежуватися лише до економічної боротьби, чи повинні теж взятися за політичну боротьбу і організувати окрему Партию Праці, або сполучитися з якоюсь вже існуючою партією.

Щоб мати поняття, як робітничий рух в цьому часі вже розвинувся був, слід знати, що в 1872-ому році в всіх юніях Америки вже стояло поверх 300,000 членів, які розпоряджали 120 дневниками, тижневниками і журналами. На цей час припадає теж початок організаційної праці між Ніграми, початки професійного обєднання жіноцтва та участь жінок в управах деяких національних юній.

З важніших здобутків робітництва слід зазначити введення осьмигодинного дня праці в федераль-

них установах.

В тім часі прибули теж до Америки деякі визначні представники європейського соціалізму. Їх праця в значній мірі причинила до поглиблення робітничої свідомості між американськими робітниками, та якогось тривкішого і ширшого впливу вони між тутешнimi робітниками не здобули.

“ЛИЦАРІ ПРАЦІ” (Knights of Labor)

Ще за існування “Національної юнії Праці” сімох прокравачів одягу в Філаделфії, Па., в Урією Стіфенсоном (Uriah Stephenson) на чолі заклали були тайне товариство “Шляхотного Ордену Лицарів Праці”. Цей орден вважав, що праця, де “свята і шляхотна річ”, мав старатися поширювати думки про робітничу кооперацію, освіту, політичне вироблення, яке при помочи відповідної політичної діяльності булоб в силі усунути теперішній уряд і завести в волі робітників таку управу краєм, яка знестабілістичною систему. Ці перші “лицарі” поставили собі вже відразу за мету обеднувати в тайні товариства а далі в всеамериканську спілку усіх людей, що займаються “почесним трудом”.

Тому що Стіфенсон сам був членом ложі Масонів (Вільних Мулярів) то він ввів і до свого робітничого товариства ріжні масонські обряди, тайні знаки та клички. Його товариство довгий час було звісне, як товариство “Пять Звізд” від того, що того знаку вони вживали в друку і при інших нагодах

на зазначення приналежності чи звязку зі своїм орденом.

Через кілька років ще товариство не дуже поширювалося, але в 1873-ім році, коли “Національна Юнія Праці” розлетілася, воно почало рости. Зразу закладено близько 20 відділів “Лицарів Праці” у Філаделфії, пізніше за дальші роки, воно поширилося на пенсильванський і другі стейти, так що на першому зїзді в Рідінг, Па. в 1878 році були вже присутні делегати з 7 стейтів.

Та розріст організації сплювала її тайність. Це відчували самі основники товариства і в 1881-ім році проголосили організацію явною. Від тоді починається її великий зрост.

“Лицарі Праці” тоді вже установили свою програму і вавзивали робітників до організації не для того лиш, аби хвилево поправити своє положення, себто добитися кращої платні та коротших годин, але організували їх з метою переходу від капіталістичного ладу, до державної контролі підприємствами та до кооперативного розподілу продуктів. Вони принимали в свої ряди усіх, фаховців і нефаховців, без ріжниці раси і полу.

Популярність організації зросла теж і тим, що вона доволі безкомпромісово боролася з повстаючими тоді великанськими трестами і компаніями. Переважно по тім, як Лицарі Праці виграли в 1885-ім році страйк проти залізничної компанії Гуда (Gould) робітники Америки почали горнутися до них,

як ще ніколи перед тим до жадної спілки. Точних рекордів членства Лицарів Праці не має, але чисельність, що в роках 1884—1886 вони мали від 700,000 до 1,000,000 членів.

Розуміється, що таким зростом радикальної робітничої організації не були вдоволені капіталісти. Спеціально для боротьби з Лицарями Праці вони зорганізували звісну агенцію детективів Пінкертон, яка мала на меті провокацію і шпіонажу знищити цю робітничу спілку. Заведено чорні лісти і членів цегого товариства нігде не принимано на роботу. Нанимано ганменів, які розбивали і тероризували Лицарів Праці. А накінець “Американська Федерація Праці”, яка в тому часі повстала, почала робити їм конкуренцію і вони постійно ослабали, число їх членства зменшувалося, так що в 1900 році мали вже лише 130,000 членів, а пізніше зовсім розпалися. Деякі її відділи розійшлися зовсім, а інші перейшли до “Американської Федерації Праці”.

АМЕРИКАНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ ПРАЦІ (American Federation of Labor)

Початки американської, тепер найбільшої професійної спілки чи союзу, припадають на той час, коли організація Лицарів Праці рішила вийти з підземелля і проголосила себе явним товариством. Тоді-то деякі члени Лицарів Праці, невдоволені явністю, рішили продовжувати далі тайну робітничу організацію і в 1881-ім році зібралися в Терр-Гот

в Індіяні іменно з тою метою. Та більшість членів з'їзду була проти ще одного тайного товариства і тому скликано ще одну конвенцію на грудень того самого року до Пітсбурга. Там вже принято платформу, подібну до платформи Лицарів Праці, яка домагалася між іншим восьми-годинного дня праці, інкорпоровання юній, примусового навчання дітей і обмеження іміграції. Та властиве зорганізовання теперішньої Федерації Праці послідувало щойно в 1886-ім році в Коломбос, Огайо, де теж принято й теперішній назив. Основана в Пітсбургу, ще недосконала організація, називалася “Федерація Зорганізованих Промислових і Робітничих Юній Злучених Держав і Канади”. Сильно скріпило цю молоду “Американську Федерацію Праці” приступлення до неї незвичайно сильної і чисельної юнії цигарових робітників. якою членом і провідником був Самійло Гомперс. Його тоді теж вибрали головою А. Ф. П. і він ним остав аж до самої смерті 1924-го року.

Головні напрямні, по яких іде робота Американської Федерації Праці слідуючі: вона не приймає так званих “радикальних” це в соціалістичних теорій за підставу своєї програми та тактики, а старається в межах істнущого ладу добитись як найбільше прав і вигід для робітництва. Через те вона признає приватну власність і не бореться проти неї, як теж не виступає проти продукції для зиску властите-

ля. Завдання її добути робітникам добрі платню, короткі години праці (одне з головних це заведення восьмигодинного дня праці в усіх індустріях), далі призnanня гуртових (колективних) умов і то не лише між одною фірмою а юнією її робітників, а між представниками всеї галузі промислу та всого, зайнятого у тій індустрії робітництва, а накінець забезпечення робітників на час недуги чи на случай каліктва.

В часі заложення Федерація Праці мала 150,000 членів. До 1899 року це число зросло на 300,000, до 1904-го на 1,650,000 а тепер вона має несповна 3 міліони членів. Організація має свій власний будинок у Вашингтоні, де міститься її управа та центральні канцелярії. Управа складається з предсідателя, восьми містопредсідателів, секретаря і скарбника, яких вибирають щороку. Завдання Екзекутиви слідити за робітничим законодавством, дбати про поширення організації вважати щоб колективні умови виконувались обома сторонами та посередничити у спорах чи то між робітниками і підприємцями чи то між самими юніями. Вона має чотири відділи а то для будівельної, залізничої і металевої промисловості, та відділ юнійних посвідок. Ту екзекутиву вибирає щорічна конвенція, на яку висилають делегатів по однокількох юній по одному від кожних 4,000 членів, по 3 від 8,000 і більше та по 4 від 16,000 і т. д., та по одному від стейтових чи державних централь та тих локальних

юній, які не мають державних організацій.

Членами Федерації Праці є — як згадано — державні або міжнародні професійні спілки (міжнародні тому, бо до деяких належать теж і канадські організації), які придержуються стисло професійної системи і обнимают лише робітників-фаховців тої самої професії, як приміром ріжні друкарські юні, або індустріальні юні, як приміром майнерські, які організують в себе усіх, хто зайнятий при їх промисловості, без огляду на те, чи він фаховець вже, чи ні, чи працює під чи над землею. Далі, як згадано, належить ще до Федерації стейтові і місцеві юні. Та значна частина робітництва стоїть в організаціях поза Федерацією а ще більша мабуть їх кількість не належить зовсім до ніякої юнії.

В числах Американська Федерація Праці представляється як слідує:

До неї належало при кінці 1925 року 107 національних і інтернаціональних юній з загальним числом 31,261 місцевих локалів. Кромі цього ці юнії є ще поорганізовані в стейтах в стейтові Федерації Праці, яких всіх було 49, а в деяких містах мають для переведення спільної акції ще міські або повітові робітничі ради. Таких рад було 855.

Точне число членів виносило 2,878,276 людей. На ділі число членів є більше, тому що до статистичного вжитку зачислено лише тих

членів, котрі платять вкладки, а тимчасом богато членів юній були з ріжних причин звільнені від плачення, хоч і на далі оставали повноправними членами юнії.

Шість юній а властиво юнійних союзів мали по більше, як сто тисяч членів. Були це:

Обєднані Шахтарі Америки	402,700
Теслі і Столлярі	315,500
Електричні Робітники	142,000
Залізничні Варштатові Робітники	137,500
Малярі	103,300
Трамваєві Робітники	100,000

Кромі того ще 7 юній мали по більше, як 50,000 членів. Були це:

Жіночі Кравці	91,000
Залізничні Урядники	88,400
Машиністи (не залізничні)	77,900
Візники і Шоффери	75,000
Мулярі, Цеглярі і Накидачі	70,000
Друкарська Юнія	68,800
Музиканти	77,100

Дальше 32 юній мали поверх 10 тисяч членів, 56 поверх тисячі до 10,000, а одинадцять не мали тисячі членів.

По смерті Гомперса, який був на послідній конвенції Федерації Праці в Ел Пазо в листопаді 1924 року вибраний 42-ий раз головою, вибрано президентом Віллема Гріна, який до того часу був генеральним секретарем і скарбником Юнайтед Майн Воркерс оф Амеріка. Він сам з професії майнер і син майнера з Кошоктон, Огайо, мав 43 роки і від 1900 року був, зразу головою піддистрикту, потім юнійного дистрикту, поки не став секретарем

майнерської юнії і членом Екзекутиви А. Ф. П.

ЮНІЇ ПОЗА АМЕРИКАНСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ПРАЦІ

Залізничні Брацтва

1. Брацтво Залізничних Машиністів

Це Брацтво числить близько 90 тисяч членів, зорганізованих в місцеві ложі. Кромі самих юнійних обов'язків, себто юнійної солідарності, брацтво це має ще своє асекураційне товариство, тому що богато компаній не хоче обслуговувати залізничних машиністів з огляду на небезпеку їх праці.

Під впливом своїх провідників, Брацтво Машиністів вийшло в ріжні банкові і інші підприємства, має свій величезний юнійний банк в Клівленді, веде ріжні зарібкові підприємства, між іншим має свої майни вугля в Вест Вирджінії. Із-за тих кopalень Брацтво мало і ще має спір з юнією вуглеводів, тому що воно не признало юнії на своїх кopalнях. Провідники Брацтва оправдувалися, що вони позаводили і удержануть такі улішенні на своїх шахтах, що поки-що не можуть платити високих, встановлених юнією, заплат.

2. Брацтво Залізничних Палічів і Помішників Машиністів

Має близько 110,000 членів. Воно у всіх справах поступає спільно з Брацтвом машиністів та підтримувало його у кількох послідніх страйках. Члени того брацтва теж мають обслуговування та інші вигоди з приналежності до своєї організації.

3. Брацтво Залізничої Обслуги

Всіх членів около 200,000. Держиться солідарно з іншими залізничними організаціями, передовсім з брацтвом кондукторів. Теж в обезпечення для членів. Організовано, як і прочі брацтва, в місцеві відділи — ладжі. 1925-го року обходило п'ятдесят-літні роковини свого істнування.

4. Орден Залізничих Кондукторів Америки

Орден цей зорганізований подібно, як вище згадані брацтва. Поділений на відділи — ладжі. Має 60 тисяч членів.

Всі ті чотири брацтва і ордени, зорганізовані з дуже свідомих і інтелігентних робітників, майже ніколи не вживають страйку для поправи своєї платні чи відносин праці. Перед їх силою і організованістю приневолені поступатися всі залізничні компанії а теж і сам уряд вважає, щоб не дійшло до ніякого заколоту в цій, незвичайно важній для життя краю галузі промислу.

Обєднані Кравецькі Робітники Америки

В цій юнії, яка числиль поверх 140,000 членів, обєднані кравецькі робітники на сході Америки, передовсім в Нью Йорку, Шікаго і Філадельфії. При юнії існує обезпечення від безробіття, яке виплатило в одному місяцю грудню 1924-го року 900,000 доларів. Юнія закуповує для своїх членів гуртом на кооперативних основах такі речі, як вугіль, а в послідному часі від-

чинила собі свій банк в Нью Йорку. Кромі того переводиться в життя план будови кооперативних домів, де члени вкладають около одної тисячі доларів, а пізніше сплачуючи по 12 доларів місячно від одної кімнати, виплачують собі в короткому часі свої помешкання.

Промислові Робітники Світа (Industrial Workers of the World)

До юнії треба зачислити теж Промислових Робітників Світа, хоч вони можуть входити теж і під поняття партії. Іменно ПРС., крім чисто професійних постанов проналежність до їх організації, мають ще свою економічну програму, яку мусить кожний з їх членів визнавати і її придерживатися.

Промислові робітники Світа є свого рода наслідниками згаданих вище Лицарів Праці. Вони мають в своїй програмі не лише "случину заплату за случину працю", як очеркнув завдання юній покійний президент А. Ф. Гомперс, але вони стремлять до переміни теперішнього капіталістичного ладу і твореволюційними шляхами. Страйки, саботаж, захоплення влади, це все в засоби, яких вони готові вжити у своїй боротьбі за соціальне і економічне визволення.

Промислові Робітники Світа є на ділі одинокою чисто американською, на американській почві зродженою і з нею звязаною революційною організацією. Всі соціалісти були привезені та пристіплени на американському ґрунті. "Айдо-

блісти" виросли з американських відносин.

За ту свою революційність прийшлося Промисловим Робітникам Світа багато витерпти і передовсім в часі війни, проти них в деяких стейтах ухвалено виїмкові закони, як славне каліфорнійське право проти "кrimінальних синдикалістів". У згаданому стейті карають важкою тюрмою за саму приналежність до "Ай Дабл-ю Дабл-ю".

Тепер вони мають близько 30,000 членів, головно дроворубів, моряків та хліборобських робітників на північному заході Злучених Держав та в Канаді.

Інші Незалежні Організації

Кромі згаданих великих юній і федерацій, є ще велике число менших юній, які не належать до ніякого союза ні спілки а існують самостійно. До таких між іншим, належить частина залізничних робітників, деякі робітники шевської промисловості, автомобілеві та аеропланні робітники і т. Ці сі юнії невеликі, рідко котра з них доходить до більше, як 5,000 чле-

нів. (Приміром юнія робітників зайнятих при виробі портфелів).

Компанічні Юнії

Щоб успішніше боротися з організованим в юнії робітництвом, деякі компанії закладають на своїх підприємствах "компанічні юнії" зі своїх робітників яким дають деякі дорадчі права в справі деяких дрібниць в їх індустрії. На залізницях було 64 таких юнії, капіталістичні жерела начисляють таких робітничих фабричних "рад" на 814 і кажуть, що в них є зорганізовано один міліон 177 тисяч робітників. Ці ради не мають ніякого звязку між собою і кожна з них зноситься лише з директорами та менеджерами тої фабрики, чи заводу, при якому існує.

Ціль тих компанічних юній ясна: близько 80 процентів заводів, при яких вони існували, це отверті заводи ("open shop"), прочі це замкнені неюнійні підприємства ("клузд нон-юніон шап"). Ціль тих юній — розбивати робітничий рух. Організоване робітництво де може, там бореться з ними.

"Я всякий раз, коли була потреба, казав одно: космополітизм в ідеях і цілях, національність в ґрунті і формах культурної праці! Я полемізував трийцять років проти російських псевдокосмополітів, котрі не признавали українські національності, і проти українських націоналістів, котрі виступаючи проти космополітизму, рвали єдину провідну нитку безпомісного людського поступу і саму підставу новішого відродження національності і відкривали дорогу для всякого шовінізму, виключності й реакції."

М. Драганов.

РОБІТНИЧЕ ВІДШКОДУВАННЯ В АМЕРИЦІ

За виїмком шести тівденних стейтів (Арканساس, Флорида, Місісіпі, Мизурі, Норт Каролайна і Саут Каролайна), усі прочі американські стейти мають свої закони про винагороду (компенсацію) робітникам за каліцтво і смерть в наслідок неподобливих випадків при індустріальній праці. На протязі останніх трьох літ в усіх тих законах пороблено значні зміни з загальною тенденцією, щоб відшкодування розширити — будьто щодо суми, будьто на ширші гурти потерпівших.

В чотирнадцяти стейтах — власне найбільш індустріальних — стейтовий компенсаційний закон обов'язковий для обох сторін. Значить, потерпівший від індустріального випадку робітник не може і не потребує доходити собі відшкодування через суд. Його справа автоматично переходить під вирішення стейтової компенсаційної комісії, яка призначує відшкодування. Розуміється, від її рішення можна відкликатися до суду.

В Нью Йорку, Нью Джерзи, Конектикат, Ілінойс і ще восьми стейтах відшкодування належиться не лише за каліцтво, а й за слабість, коли вона є наслідком такої чи іншої індустріальної праці (наприклад затроєння від деяких матеріалів і технічних процесів при роботі).

Закони про компенсацію звичайно не обіймають малих підпри-

ємств. Наприклад, в Нью Йорку асекурація робітників не обов'язкова для підприємців, які наймають менш, як трьох робітників, в Кенас і Конектикат менш, як п'ять робітників, і т. д. Звичайно, і в таких малих підприємствах потерпівши робітник може вимагати відшкодування, але не просто через компенсаційну комісію, а через суд.

Тільки в стейті Нью Джерзи закон простягається також на сільських робітників і на домашню прислугу. У всіх прочих стейтах ті категорії робітників можуть даматися компенсації лише в судовій дорозі.

Лише в Орегоні, Саут Дакоті і Порто Ріко відшкодування рахується від дня неподобливої пригоди, що спричинила каліцтво. В двайцятовосьми стейтах відшкодування не платять за перший тиждень, хиба що нездатність до праці триває по-тім довший час (в Нью Йорку 49 днів), в п'яти стейтах відшкодування не належиться за перших 10 днів нездатності до праці, в п'яти стейтах за перших 2 неділі і т. д.

Висота відшкодування за смерть батька родини залежить від заробітків убитого робітника. В семи стейтах (Нью Йорк, Міннесота, Невада, Норт Дакота, Орегон, Вашингтон і Вест Вирджінія) вдові належиться досмертна пенсія, хиба що вона вийде заміж другий раз. Діти дістають законом означене

відшкодування аж доки не доторстить до повнолітності. В прочих стейтах законом означенено максімум відшкодування за смерть — від 3,000 доларів в Нью Гемпшир і Саут Дакоті до 6,500 доларів в Огайо і 7,800 доларів в Аласці.

В більшості стейтів відшкодування за повну втрату здатності до праці є більше, ніж відшкодування за смерть. В вісімнайцяти стейтах (між ними Нью Йорк, Массачузетс, Огайо і Іллінойс) робітник, котрий через нещасливий припадок при індустріальній праці не може більше заробляти, має право на досмертну пенсію. В інших стейтах закон призначує йому одноразове відшкодування, якого максімум є 5,000 доларів в Індіяні, 7,000 доларів в Мишиген, 5,000 доларів в Пенсильвії, 10,000 доларів в Мінесоті, і т. д.

Коли внаслідок індустріального каліцтва чи слабости робітник робиться нездатний до праці на деякий час, то звичайно винагорода належиться йому на той час. Але в більшості стейтів закон означує або максімум відшкодування або максімум часу, на протязі якого належиться виплата відшкодування. Сума відшкодування хитається від 1,500 доларів в Вайомінг до 5,000 доларів в Юті і в Каліфорнії. В шести стейтах відшкодування обмежене максимальною сумою 12 доларів на тиждень, в трьох стейтах від 12 до 15 доларів, в семи стейтах 16 доларів; лише в дев'яти стейтах відшкодування пере-

висшає 18 доларів на тиждень.

Потерпівшому належиться безплатна лікарська поміч. В Каліфорнії, Нью Йорку і ще семи стейтах він має право на неї весь час, доки її потребує. В прочих стейтах час тоді безоплатної медичинської помочі обмежений (від 14 днів в Монтані і Нью Гемпшир до 90 днів в Мишиген і Вісконсин) або обмежена вартість тоді помочі (від 100 доларів в Нью Джерзи до 500 доларів в Мериленд).

В восьми стейтах (Конектикат, Іллінойс, Мишиген, Мінесота, Огайо, Тенесі, Тексас і Вісконсин) родина убитого при індустріальній праці робітника-імігранта має право на повне законне відшкодування за смерть батька родини, однаково, чи вона проживає в Америці чи заграницею. В трьох стейтах родина не має право на відшкодування, якщо вона живе заграницею, а в вісімнайцяти стейтах її належиться відшкодування, але в меншій сумі.

Урядові установи, до яких потерпівші робітники мусять звертатися за належною їм винагородою, в різних стейтах різно називаються. В Нью Йорку це State Industrial Board; в Іллінойс Industrial Board в Пенсильвії Bureau of Workmen's Compensation в Нью Джерзи Workmen's Compensation Bureau" в Конектикат — Board of Compensation Commissioners; в Мишиген і Тексас Industrial and Accident Board; в Вісконсин і Мінесоті Industrial

Commission" в Каліфорнії — Industrial Accident Commission. Головні офіси тих комісій і установ находяться в столицях стейтів.

Подавати подробиці законів про відшкодування у всіх стейтах, зайнялоб забогато місця. Кромі того

воно непотрібне, тому що наших людей в деяких стейтах дуже небагато. Тому дальнє подаємо витяг з законів про відшкодування в тих стейтах, де наших людей найбільше.

ПЕНСИЛВЕНІЯ

Пенсильвейський закон про відшкодування робітників за каліцтво або смерть, що їх постигла в наслідок нещасного припадку при індустріальній праці, стосується до всіх нещасних припадків і катастроф, які трапляються на території стейту Пенсильвія, і до всіх робітників, які від них потерпіли чи потерплять, за виїмкою домашньої прислуги, хліборобських робітників, осіб, які одержують матеріал для виробництва і працюють над ним в себе дома чи де інде не під контролем підприємця, і врешті осіб, які тільки припадково виконують якусь припадкову послугу. Окрім тих чотирох категорій всі робітники мають право-domagatisя винагороди за нещастя, яке трапилося їм при роботі, на основі "Воркменс Компенсейшин Акт". Установою, яка приймає й полагоджує всі ті справи, є "Бюро офф Воркменс Компенсейшин" при Департаменті Праці і Промисловості в столиці стейту, Гарісбург'у.

Головні постанови пенсильвейського закона є такі:

За перших 10 днів нездатності до праці (після випадку) закон не

признає ніякого відшкодування. Але на протязі перших 30 днів, значить від самого початку, робітник має право на медичну і хірургічну поміч, ліки і бандажі то-що, до ціни 100 доларів, і, коли треба, шпитальне лікування. Сейчас після окалічення робітник повинен вимагати той медичної помочі від підприємства (компанії), в якого був зайнятий.

Відшкодування за каліцтво обраховується таким способом, що в кождім випадку повний означений відсоток заробітної платні можиться через якесь число тижнів — теж означене законом, — з тою умовою, що той відсоток не може бути менший, як 6 доларів, і більший ніж 12 доларів, і взагалі максімум відшкодування в 5 тисяч доларів.

В випадку повної нездатності до праці в-наслідок окалічення при праці, потерпівшому належиться 60 процент його заробітної платні на протязі 500 тижнів. Коли нездатність до праці тільки частинна, значить коли потерпівший може ще працювати й заробляти, хоч не в своїй правильній професії і не тільки, як перед окаліченням,

то йому належиться 60 процент ріжниці поміж попереднім і теперішнім заробітком на протязі 300 тижнів.

В деяких випадках постійного окалічення закон означує окремі суми відшкодування, а саме; за втрату руки (долоні) 60 процент платні на протязі 175 тижнів; за втрату рамени (цілої руки) 60 процент за 215 тижнів; за втрату ноги 60 процент за 215 тижнів; за втрату стопи 60 процент за 150 тижнів; за втрату ока 60 процент на протязі 125 тижнів, за втрату великого пальця (палюха) 60 процент — 60 тижнів; за втрату вказуючого пальця 60 процент — 35 тижнів; за втрату середнього пальця 60 процент — 30 тижнів; за втрату четвертого пальця 60 процент — 20 тижнів; за втрату малого пальця 60 процент — 15 тижнів. Коли в наслідок окалічення потерпівши не може користуватись з своєї ноги, руки, ока чи іншої частини тіла, то воно значить те саме, якби ту частину стратив.

Втрата обох рук, ніг чи очей рахується як постійна (довічна) нездатність до праці. За убитого відшкодування належиться слідуючим особам і обраховується, як слідує:

Вдові або вдівцеви, коли нема дітей, 40 процент заробітку.

Вдові або вдівцеви з одною дитиною 50 процент.

Вдові або вдівцеви з двома або більше дітьми 60 процент.

Коли після погибшої людини не лишається вдова чи вдовець з правом до відшкодування, то дитині належиться 30 процент, так само двом дітям, по 10 процент кождій дитині більше понад двоє, та разом не більше, як 60 процент.

Коли погибла людина не лишила по собі ні жінки ні чоловіка а ні дітей, то відшкодування дістають батько або мати, а саме 20 до 40 процент, залежно від того, на скільки були залежні від погиблого.

Коли погиблий не мав ні батьків, ні дітей, ні дружини, то відшкодування дістають братя і сестри, як що він їх в час своєї смерті хоч в часті удержував, а саме 15 процент заробітної платні для одного брата або сестри, і по 5 процент для кожного, коли їх більше, та взагалі не більше як 25 процент.

До "дітей" рахуються такоже адоптовані діти та пасерби.

Однаке дітям, братям і сестрам відшкодування належиться тільки тоді, коли їм ще немає 16 літ, а вдові лише, як що вона жила з чоловіком (не розійшлися) під час його смерті, або хоч і розійшлися, то він її удержував. Вдовець може домагатися відшкодування, коли він не був в силі сам удержати себе і залежав від жінчиної праці.

Те посмертне відшкодування платиться управлінням до нього на протязі 300 тижнів, а дітям ще й поверх того, доки не доростуть до

шіснадцятого року.

Коли вдова або діти робітника-чужинця не живуть в Америці, то вони дістають лише дві третині відшкодування, призначеного зако-

ном мешканцям цього краю. Вдівці, батьки, брати і сестри не мешкаючи в Злучених Державах взагалі не мають права на відшкодування.

НЮ ЙОРК

В стейті Нью Йорк закон про робітниче відшкодування (Воркменс Компенсейшин) стосується до всіх індустріальних робітників, але виключає наймитів на фармах і домашну прислугу.

За перших чотирнадцять день після каліцтва не признається ніякого відшкодування, якщо після цього нездатність до праці не тривала довше, ніж сорок дев'ять день (сім тижнів). Коли ж робітник був нездатний до праці довше ніж 49 день, тоді винагорода рахується йому від першого дня, значить від дня нещасливого припадку.

Коли окалічення спричинило цілковиту нездатність до праці, будьто раз на завше, будьто на деякий час, — то робітникови належиться дві треті (66.6 процент) його пересічного тижневого заробітку, які йому повинні виплачувати весь час, доки він нездатний до праці і не може заробляти. Коли його неспособність до праці є тільки частинна, значить він може щонебудь працювати, але через каліцтво його заробітки мусили зменшитися, тоді йому належаться дві треті (66.6 процент) той ріжниці, яка є поміж його пересічними тижневими прибутками перед окаліченням і зарібковою здатністю ш-

ся. Однаке взагалі відшкодування не може бути більше, як 20 доларів на тиждень і не може бути менше, як 8 доларів на тиждень. Ті тижневі виплати стейтова Індустріальна Комісія може замінити на одну або декілька більших сум як відшкодування потерпівшому робітнику чи, якщо від нещасного випадку при праці погиб, його наслідникам.

Важно пам'ятати дві речі: що на протязі 30 днів після випадку треба про цього повідомити уряд і компанію (підприємця, хозяїна) і що на протязі року треба зголосити своє право на компенсації. Значить не пізніше як до трийцяти днів потерпівший робітник чи, коли він погиб, його наслідники, чи врешті хто-небудь інший від його чи від їх імені, мусить повідомити стейтова Індустріальну Комісію, чи як інакше називається той уряд, що займається справами відшкодування, про той випадок, що спричинило його і коли. І так само мусить повідомити ту компанію де працював. Повідомлення мусить бути зроблене на письмі. Ніякої спеціальної форми для цього нема. Просто звичайною мовою треба подати час, місце і причину нещасливої пригоди і подати імя й адресу

су потерпівшого робітника. Підписатися може або він сам, або хтось інший від його імені, або в случаю його смерти, його наслідники або хтось інший за них.

Найпізніш до року потерпівши робітник мусить в стейтовій індустріальній комісії, яка займається тими справами, зголосити своє право до компенсації. Як що він погиб, то зробити це мусять його наслідники. Для подання є приписана форма і формулар, які можна дістати в стейтовому департаменті праці. Як хто на протязі року свого домагання не заявить, то тратить своє право на компенсацію.

Далі ньюйорський закон постановляє, що компанія, (підприємець) мусить на свій кошт постаратися для потерпівшого робітника о лікарі, ліки, догляд, шпиталь і все, що потрібне для його лікування і подужання. Коли компанія того свого обовязку не сповнить, тоді робітник може кликати лікаря і перевести все лікування на її кошт. Робітник, котрий має право і домагається компенсації, мусить час від часу підлатися оглядинам уря-

дового лікаря, в місці і часі, призначенім індустріальною Комісією. Коли він відмовиться, то йому на протязі того часу не виплачують відшкодування.

Закони про робітниче відшкодування не роблять ріжниці поміж горожанами і не-горожанами. Ньюйорський закон постановляє теж, що родині убитого при праці робітника належиться винагорода, все одно, чи вона живе в Америці чи заграницею. Ріжниця тільки те, що з живучої заграницею родини відшкодування можуть домагатися тільки жінка і діти погиблого, а як їх немає, то батько й мати, котрих він удержував. Далі родичі права не мають.

Виплату компенсації мусить забезпечити компанія (підприємець) і може це зробити одним з трьох способів: або забезпечуючи своїх робітників в окремім стейтовім фонді, або асекуруючи їх в товариствах які по закону мають право асекурувати робітників від нещасливих випадків або врешті даючи доказ і запоруку, що у всякім випадку зможуть заплатити відшкодування.

Всі ті цивілізатори, які зо страхом силкуються заперти думку селянина в тіснім селянськім подвірю, на нужденнім шматку ріллі або в обрубі громади, пливуть проти течії і тільки знеохочують люд до правдивої, всесторонньої освіти, яка вимагає просвічення не тілько в справах ріллі, гною та рас худоби, але також у справах суспільних, політичних та релігійних.

Іван Франко.

ІЛІНОЙС

Закон про “компенсацію робітників” в стейті Ілінойс призначує обовязкове відшкодування за смерть, припадкове каліцтво та деякі слабости, від яких робітник потерпів під час індустріальної праці. Закон стосується до майже всіх індустрій які він зокрема перелічує, і до всіх робітників, найнятих і правильно працюючих в промисловості. Хліборобська праця спеціально виключена з-під його постанов, так що сільські робітники права на компенсацію не мають.

Висота відшкодування залежить від того, яке тяжке каліцтво, на скільки воно зменшує здатність до праці й заробітку.

Найтяжчий припадок, який може трапитися при індустріальній праці, це смерть — будьто на місці, будьто в наслідок покалічення. У випадках смерти правильно належиться відшкодування в сумі вчетверо більшій, як сума річного заробітку робітника чи робітниці. Однаке при тім закон установляє мінімум відшкодування—в різних випадках від \$1,650. до \$1,850,— і максімум, яке хитається поміж \$3,750. і \$4,250. Те відшкодування належиться жінці, дітям, чоловікови або батькови та матері погиблої людини, яких вона вповні удержувала. Якщо вони не зовсім залежали від погиблого, то належиться їм відповідна частина відшкодування, однаке в межах згаданого мінімум і максімум. Коли погиблий не лишив виже згада-

них близьких родичів, то право на відшкодування переходить на внуکів, дідів і взагалі на законних спадкоємців.

Коли наслідком каліцтва є повна і постійна нездатність до праці (що робітник вже ніколи не зможе працювати і заробляти), то йому належиться 50 відсотків його заробітку, однаке не менше, як \$7.50 і не більше, як \$14.00 на тиждень. Виплати починаються від дня каліцтва і кінчаться, коли дійуть до суми відшкодування, яке належалося-б у випадку смерти. Після того потерпівши одержує річну пенсію, яка правильно рівняється 8 відсоткам відшкодування за смерть. Коли потерпівши помер, лишаючи вдову з дітьми, то право на тижневі виплати (50 відсотків заробітку в межах згаданого мінімум і максімум) переходить на них.

Коли в-наслідок нещасливого припадку робітник стає нездатний до праці, хоч і не зовсім, але тільки до того часу, доки подужає, то він дістає тижневе відшкодування в такій самій сумі, яка-б йому належала в припадках постійної нездатності, але тільки до того часу, доки власне подужає і зможе знов працювати. Виплата починається восьмого дня після покалічення, хиба що нездатність до праці триває довше, як чотири тижні. Тоді відшкодування рахується від дня нещасливого припадку. окрім того потерпівшому належиться від-

шкодування на дальший протяг часу, коли він в-наслідок калітва втратив oko, руку, ногу, рамя, палець і т. і., або якесь частину того чи іншого органу. Сума і час відшкодування залежить від роду калітва. Наприклад, за втрату руки платиться 50 до 65 тижневого заробітку на протязі 200 тижнів.

Окрім грошового відшкодування підприємець чи компанія повинні дати потерпівшому першу поміч і лікарську та шпитальну опіку, як

що їх треба і так довго, як треба. Робітник, котрий домагається відшкодування за нездатність до праці, повинен на бажання підприємця (і на його кошти) піддатися лікарським оглядинам.

Найдалі до 30 днів після нещасного припадку потерпівши повинен особисто або реєстрованим листом повідомити про це підприємця чи компанію, подаючи йому до відома, де й що сталося, та своє імя і адресу.

ОГАЙО

Стейт Огайо признає право відшкодування робітникам зайнятим у господаря, який наймає трох або більше людей, виключаючи домашній службу. Платять відшкодування не тільки за те, як робітник покалічиться на роботі, але також як заслабне від затроєння оловом, живим сріблом, фосфором, бензolem, газоліною і т. д., або як заслабне іншими недугами що їх вичисляє компензаційний закон.

В першім тижні слабости платять лише лікаря, медицину і шпиталь. За повну досмертну нездібність до праці дають досмертну пенсію яка виносить шісдесят шість і дві треті процент тижневого зарібку. За повну нездібність що триває якийсь час платять доти доки чоловік нездібний але не довше як шість літ.

Ніколи не платять більше як 18.75 доларів на тиждень і не менше як 5 доларів, хіба що робітник

заробляє менше як 5 доларів. Робітник, що його тижнева плата менша як 5 доларів, дістає як відшкодування щілу плату.

На випадок смерти платять не більше 6,500 доларів, але як промислова комісія найде причину випадку в неувазі робітника, поменшують відшкодування до половини. Окремо платять на кошти похоронів 150 доларів.

Коли робітник мав нещасливий випадок і став нездібний до праці на сім днів або на довше, він повинен повідомити Промислову Комісію в Коломбус, Огайо, не пізніше як в два тижні після припадку. Як до трох місяців не зроблено повідомлення, робітник може втратити свої права.

Робітник, який жадає відшкодування повинен піддатися лікарським оглядинам в такім місці і часі як назначить Комісія. Комісія платить кошти подорожі, коли огля-

діни будуть в позамісцевого лікаря.

Господар що наймає робітників платить сталу оплату в державний асекураційний фонд, або складає бонд як запоруку, що він сам може

покрити кошти відшкодування.

Ст'йтт Огайо платить однакове відшкодування родині робітника, яка мешкає в Америці і за кордоном.

“Кождий з вас хто нераз коштом страшного зусилля і коштом неодного істновання найближших нам людей видобувся в темного низу хоч троха на висший щабель чи не почує нераз мимовільного жаху і болю на думку про той низ і про те, що, не будь сеї або тої щасливої обставини, він бувби може й до нині пропадав у ньому, темний, безпромічний, незвісний нікому, не чоловік, а частина маси людської? І чи не заболить наше серце на згадку про тисячі й тисячі таких, що так само, як ми, силувались вирватися з тої пітьми, тужили до світла, рвались до волі і теплоти — і все надармо? І чи пройме нас дрож перестраху, коли пригадаємо житте і конець таких незвісних нікому, забутих, нераз затоптаних і опльованіх одиниць, коли стане нам ясно перед очима, що нераз тільки найглушийша в світі обставина, сліпий припадок, непорозуміння, жарт, нерозважне слово, пилинка одна зіпхнула їх з дороги і на віки вкинула назад у ту пітьму, з котрої вони вже от-от вибралися на вольную волю?”

Іван Франко.

ШАХТАРІ

Тяжко... повітря нема...
Сльози бренять.
Тиша панує німа...
Треба довбать!

Гучно ми в груди землі
Кайлом бємо,—
Вперто ми ший свої
Сунем в ярмо!

Вугілля кожний шматок
Сяє, блищить:
Сила шахтарських кісток
В ньому горить!

Тихо у вохкій пітьмі
В шахті на дні.
Стіни ридають німі,
Мокрі брудні.

Буйними краплями піт
Очі сліпить,
Лямпи смердючої гніт
Блима, чадить.

Спиридон Черкасенко.

Власний Дім Украйнського Робітничого Союза

Дещо з Науки і Мистецтва

Др. Френк Тон

ЩО ТАКЕ ЕВОЛЮЦІЯ

(Released by FLIS)

Еволюція значить розвій, розвиток. Теорія еволюції значить, що всі ті різнородні породи людей, звірів, комах, ростин та всякого живого творіння, які бачимо на світі не повстали раптово такими, як вони тепер є, але "розвинулись", значить всі походять від якогось одного живого твору, від якогось спільногого пра-пра-прадіда, та розмножуючись на протязі довгих віків вони перемінялися, відрізнювалися, приймали різні форми, передавали їх в спадщині своїм нащадкам, які знов під впливом різних зовнішніх обставин перемінялися й відрізнялися одні від одних, і так згодом виродились різні породи, які тепер існують і ще далі розвиваються витворюючи нові відміни людські, звіринні й ростинні. Оде, коротко кажучи, єсть теорія про еволюцію в живій природі, основана Чарлсом Дарвіном і розвинута після нього багатьома іншими дослідниками і природознавцями.

Проти тої теорії еволюції кажуть її противники, що воно не так, — що й людина і звірі різні і рости-

ни і всякі інші живі породи не змінялися на протязі часу, не витворювались довгими віками, словом не "розвивались", але були "створені" раптом, одним актом, готові, такі, як вони тепер є.

Як відомо, про ту теорію еволюції йде тепер в Америці завзята суперечка, — правдива вона чи ні. В Дейтон, Тенісі, справа зайдла навіть до суду. З того приводу др. Френк Тон дає таке популярне розяснення тої теорії.

1. Подивіться власними очима

.Люди вчаться від учителів і вчаться з книжок. Це добре, але не треба забувати, що ні учителі ні книжки не замінятъ нікому його власної думки. Однаково, чи кому ліпше подобаються аргументи за еволюцію чи проти еволюції, кожний повинен подивитися на світ ще своїм власним думанням.

Правда, що у всіх писаннях про еволюцію звичайно говориться про такі речі, які не кожний може бачити своїми очима, про якісь старі кости, викопані на острові Джава

або в глибокій Африці, про якісь чудацькі птахи в лісах Південної Америки, і таке інше. І говориться по них не без причини. Ті кости і ті птахи служать для розяснення дуже важних питань еволюційної теорії. Але проте за доказами для неї не треба їздити по цілім світі і ритися глибоко в землі. Всюди на полю і в саду, навіть на собі самій людина може запримітити богато того, що свідчить про посвоєчення всього живого світу.

Один приклад: чому все один ніс, а не два або три? Чому двоє очей і двоє ух? Чому все дві пари кінчин — четверо ніг або двоє ніг і двоє рук? Навіщо в людині такі непотрібні й нінашо нездатні речі, як малий палець на нозі, сліпа кишка ("апендікс") або мигдалеві залози ("тонсилс")?

Коли допустити, що й людина є кожна окрема звірина, кожна риба і птах були сотворені з окрема, кожне по окремому, наперед обдуманому плану, то чому так мало різнородності? Заяцеви, якого ціле існування залежить від доброго слуху та зору, здалася не пара очей і пара вух, а хоч по чотири парі. А сліпим рибам, що живуть в глибоких підводних норах де нічого не чути й не видно, зовсім їх не треба, та вони теж мають двоє очей, хоч і осліплих. Та справа стає ясніша, коли подумаемо, що у всіх звірів, птахів та риб був колись в далекій минувшині спільний предок, що всім їм в спадщині передав по одному носови, по двоє очей

і двоє вух і такі інші спільні прикмети. Передаючись з роду в рід вони в різних нащадків потрохи змінялись, в одних розвивалось більші і здатніші, в інших були непотрібні й вироджувались (ось як сліпа кишка або малий палець в людини або очі в сліпо-родженіх риб), та у всіх ті самі головні прикмети, як в одній родині.

В тій великій родині всього живого творіння є блиші й дальші родичі і пізнати їх знов по спільних прикметах, переданих їм спільними походженнями. Всі комахи мають все шість ніг і дві пари крил. Всі павуки мають по вісім ніг і орган для того, щоб снувати павутиння. і так далі. Так само подивіться на різні породи ростин і побачите те саме.

Але скажуть противники еволюції: правда, що єсть богато подібного, але хиба немає й великих ріжниць? Правда, що всі звірі мають по чотири ноги, по двоє очей і так далі. Але риби й гадюки покриті лускою, птахи мають шря, а ссучі звірята порослі волосям. Що на те можна сказати?

Коли придивитися до тих ріжниць ближче, то побачимо, що і дрібна луска в риби і груба в крокодила є тільки згубінням шкіри, зовсім таким самим, як нігті на людських руках і ногах. Таким самим виростком шкіри, з того самого матеріалу, є пташаче шря. Значить, коли добре придивитися до ріжниць, то бачиться, що це не ріжниці, а тільки відміни тої са-

мої основної прикмети. І те саме можна сказати про всі інші рівніщі, що тільки з поверхового погляду здаються ріжницями. Птахи не суть яйці, а звірі ні, — так здається, але насправду є тільки та відміна, що в ссучих звірят яйці розвиваються в нутрі матері. Людина, звірина, птаха, гадюка, жаба мають легені, а риба ні, — це так, але риба має міхур, який виконує те саме завдання і навіть дуже похожий на справжні легені в вужа або жаби. Таких прикладів основної подібності усіх живих пород можна привести дуже багато.

2. Еволюція біля вас

Прихильникам еволюційної теорії трудно зрозуміти, як хтось може її заперечувати, коли всюди повно звірів та ростин, що на наших очах відбувають неустанну еволюцію, переміну. Та противникам еволюції ті очевидні переміни не вистачають. Вони хотіли б, щоб їм показати щось особливe, велике, чудесне. Хиба бачив хто, щоб з муhi “розвинувся” віл або з малpi чоловіk. — Значить еволюції нема. На те знов еволюціоністи відповідають, що їх теорія зовсім не каже, буцім-то чоловіk “походить від малpi” або віл від муhi а справа в тім, що всі живі твари походять з одного роду і на протязі довгого часу вони розмножуючися набували нових прикмет відрізнялись одні від одних, і так творилися різні відміни. А що якоїсь великої переміни — одної породи на

другу — не видно, то просто тому, що не було коли бачити. Такі переміни відбувалися на протязі десяток і соток тисяч літ, безкінечного часу треба було, поки витворились теперішні породи. А теорія еволюції ще й сто літ не має, до того часу люде на еволюцію в природі взагалі уваги не звертали, а після того, на протязі одної сотні літ, ніяка велика, радикальна переміна не могла статися. Розуміється, така відповідь не задоволяє противників еволюційної теорії, переконаних, що все було сотворено на протязі шести днів.

Під час росправи в Дейтон підслухано таку розмову поміж двома фармерами:

— Розуміється що еволюція відбувається. Хиба не памятаєте яка була картопля в той час, як ми ще були дітьми, а яку тепер ми садимо і збираємо?

— Та яка це еволюція! — каже другий фармер. — Я повірив би в еволюцію, якби так посадити картоплю, а виріс огорож.

І така відповідь дуже типічна для всіх противників еволюційної теорії. Вони хотіли б побачити якусь “наглу еволюцію” і тільки тоді повірили. Та перший фармер, котрий такого чуда не вимагав, міг справді бачити на власнім обістю ту еволюцію, що за нашого віку вже відбулася з збіжжям, городовиною та домашнimi звірятами.

Їх дики предки зовсім не те, що теперішні домашні звірята та ростини. В південній Америці, в го-

рах Андах, можна ще здібати дику картоплю, завбільшки волосько-го оріха, тверду і гірку. А відомо, що з неї змогли виплекати наперед індіанські а потім европейські хлібороби. Відомо, які нові, знамениті породи картоплі виплекав відомий американський натураліст Бирбанк, і взагалі скільки нових пород фруктів, садовини та цвітів завдячує йому одному своє існування.

Розуміється, він не був перший, що повернув хід еволюції на користь людям. Ще в старім краю, в Греції, в Вавилоні, і ще давніш, в передісторичних часах, люди плекали і штучним способом переміняли різні породи звірят і ростин. В тих давніх часах, в яких починається відома людська історія, були вже й основні домашні звірі і культурні ростини, які помітно відрізнялись від своїх диких предків. Вовки переродилися в собак, дики кабани в домашніх свиней, коні перестали бути такі кудлаті, як їх дики степові родичі. Така сама справа творилася зі збіжжям і городовими ростинами. Від найдавніших часів люди уліпшали яблука і груші, збіжжа і городовину. Що йоно недавно, кілька літ тому, ботаніки найшли на східнім побережжі Середземного Моря первісну пшеницю, що з першого погляду навіть природознавці вірити не хотіли, що могла збутися така переміна. Та для неї треба було сорок до п'ятдесяти століть. Теперішнimi, виробленими науковою способами

штучного плекання можна з тої дикої трави виростити справжню культурну пшеницю вже на протязі кількох літ.

Значить, ніякого сумніву бути не може, що довго до того, поки люде уявили собі, що єсть якась еволюція в природі, вони вже повертали її собі на користь, довершуючи великих змін в ростиннім та звіриннім світі. Питання тільки, чи ті переміни, еволюція в природі, відбувалися ще давніш і без людської руки та впливу, і власне через що і яким способом. Це так зване, як назавв його Дарвін, питання Природного Вибору.

III. Чи воно діється в природі

Що під рукою людини творяться нові форми життя на землі в тім не може бути ніякого сумніву. Кожний добрий огородник виплекує нові, ліпші і кращі породи ростин в місті. Питання тільки в тім, чи сама природа не робить того самого, що робить садівник, тільки, розуміється, не так швидко. Чи в самій природі не вигибають одні породи, наче виполені рукою огордника, і не творяться, змінюються і виростають нові?

Оце єсть власне чи не найважніше відкриття зроблене Дарвіном і чи не найголовніший його причинок до науки про природу. Та чи справді воно так діється?

Побачити це можна де-небудь на полю, яке забрано й покинуто без засіву. В землі тільки де-не-де залишилось якесь зерно чи зародок

буряну, трави і всякої породи зілля. І от всяка ростина, мала чи велика, добра чи нікчемна, виростає там. Виростає тому, що ростин там мало лишилося і кожна має досить місця, ґрунту і сонця, щоб свободно рости. Але подивіться ви в таке місце, що густо поросло всякою ростинністю. Там вже не всяке зілля виросте, хоч ви його навіть навмисне засійтe. Сильніша ростина випре її заглушиТЬ слабшу, який небудь широколистий бурян закрив сонце перед дрібною травичкою і вона зникнe. Вдержуються і переживають тільки сильніші породи, буває, що переживе тільки якась одна найміцніша і найздатніша порода.

Оде власне Дарвін називав “природним добором”. Конкуренція поміж різними породами ростин і звірів та поміж членами тої самої породи, щоб добути собі харчів, води, світла і воздуху, має той наслідок, що слабші і неспосібні породи й одиниці витибають, а переживають тільки сильніші і здатніші. Поволі і на протязі довгого часу сама природа робить те саме, що швидко робить городник в місті і садівник в саду. І це власне є основна суть так званого “дарвінізма”, Дарвінової науки: в живій природі неустанно відбуваються зміни і природний вибір винищує най slabші породи та залишає при життю сильніші і здатніші.

Трапляються і великі й раптові зміни, так в самій природі, як і під рукою чоловіка. Скільки літ тому відомий голландський ботанік Лотсі

виступив з думкою, що богато нових пород могло повстati через нарушення давніших. Він взяв дві різні породи диких курей, які живуть в нетрах Східної Індії і спарувавши їх дістав третій рід курей, який здавна годують там на господарстві і який до того часу вважали зовсім окремою породою.

Думку про наглу переміну породи або, як в науці називають таку раптову зміну, “мутацію”, можна здібати навіть в Біблії в оповіданню про Патріярха Ноя і його родину. Ной і його жінка і два старші сини, Сем і Яфет, були білі, а третій син Хам, кажуть, вродився чорний, чорношкірий і від нього походять негри, тоді як всякі червоні, бурі та жовті породи людей малиб вийти з подружів Хамових нащадників з потомками його білих братів. Теж щось наче еволюція, — повстання нових пород і їх переміни.

Так чи інакше, в кождім разі немає сумніву, що від часу свого повстання всі живі породи, ростинні і звіринні і сам людський рід, перебули великі зміни.

4. Розмiй органiв

В теорії еволюції є ще така думка, що окремі органи — частина тіла — повстають і розвиваються через те, що їх треба і відживають та завмирають, коли та потреба, що їх викликала, минула.

Ту думку дуже люблять осмішувати противники еволюційної теорії, котрі вірять, що кожна звірinya порода повстала в такім виді, який вона тепер має, з усіми свої-

ми органами — очима, ногами, кістками, внутренностями, то-що. Покажіть нам, кажуть, щоб який орган розвивався. Покажіть нам таких собак, що в них нема очей і таких, що в них вже є якісь “початкові” очі, і тоді ми повіримо, що очі в собак “розвивались”.

На те є дві відповіди. Перше те, що возьміть ви окрему собаку, то всі її органи таки ступнєво розвиваються, поки вона ще прийшла на світ. Правда, що собаки всі ро-дяться вже з очима, але вони є власне такою породою звірят, в я-кої очі вже розвинулися. Початко-вих, не розвинутих очей треба шу-кати в інших тварин. Є такі, що зовсім не мають зору, є такі, що не бачать окремих предметів, але можуть відрізняти світло і темноту, є й такі що мають перші початки очей.

Де-не-будь на дні мілкої річки або ставку в погідний день ви мо-жете бачити всяких водних слимач-ків (“клемс”), як вилігаються ра-зом з своїми шкарадушами. Очей вони не мають зовсім. Але заступіть ви перед ними сонце — капелюхом чи яким небудь іншим широким предметом — і побачите, як вони замикаються в шкарадуші, коли тільки впаде на них тінь. Вони про-сто “чулють” світло якими-небудь інши-ми частинами свого тіла, бо очей не мають зовсім.

Або викопайте з землі звичайно-го хробака й положіть його в ком-наті. скільки можливо темній так щоб лише можна бачити що він ро-

бить. І раптом відкрутіть сильне електричне світло. Побачите, що хробак його почне, хоч він теж очей не має. Але на кождім члені його тіла вони мають місця, чуткі на світло. Та є й така порода хроба-ків, в яких є тільки два такі місця на голові. Це вже початок очей. І як бачимо вже в таких первісних тварин є двоє очей, прикмета, яка перейшла й на все більш та більш розвинені звіринні породи.

Або ж справа з іншими органа-ми—ногами. Возьміть міцну, здо-рову рибу й положіть її на березі оподалік від води. Побачите, як вона напружається, щоб дістатися до води, і для того скільки може уживає своїх плавців. Це зовсім не ноги, але в потребі вона уживає їх як ніг. А в тропічних країнах є й такі риби, що правильно послуго-ються плавцями як ногами.

Більше розвинена група хребтов-ців—це знані водні ящурі або при-ці. Похожі вони на ящірок, але від-різнити їх можна по шкірі, що в них нага і слизька, не вкрита лу-скою. Можуть жити і в воді і на су-ші. Ноги вони мають, але дуже ко-роткі і слабкі, що ледви тіло може на них піднести. Повзуть на че-реві, але тими ніжками вже можуть попихатися.

Дальша група — повзуни. Най-більші між ними, крокодилі й алі-гатори, теж мають короткі, розче-пірчені ноги. На них вони можуть піднятись для коротких настушів, але здебільша теж повзуть на че-реві. Ящірки можуть вже добре вга-

няті на своїх ніжках, але для спочинку таки прилягають на животі. Щойно найбільш розвинені звірі, ссавці і птахи, вже зовсім відійшли від того первісного рибячого “пологення на череві” і мають повні розвинені, випростовані і здатні до всякої ужитку ноги.

Починаючи від первісної рибоподібної тварі й приглядаючись до різно-видних менш і більш розвинених звіриних пород, можна уявити собі цілу еволюцію у розвою й ужитку ніг.

Це лише скільки прикладів, і таких самих можна привести богато.

5. Еволюція в шкаралупі

Є один спосіб, яким кожний може своїми очима провірити цілий хід еволюції. Для того треба мати тільки квочку або інкубатор (апарат, в якім вилягаються яйці), кілька найцять курячих яєць і добре побільшуоче скло. З тим простим вираженням можна самому справдiti знамениті слова, що “в розвою оди- ниці повтаряється розвій цілої раси”.

Просто положіть яйця під квочку або в інкубатор і щодня виймайте по одному і приглядайтеся, як далеко розвинулося в ньому майбутнє курчатко. Щоби відкрити яйце, треба гострими ножицями пробити шкаралупу, вирізати її завбільшки пів долара і через мікроскоп придивитись, що діється в середині. Мимоходом треба згадати, що болючим нікому не завдається, бо ембріон (зародок живої тварини) бо-

лю не відчуває.

Починається його життя на поверхні яєшного жовтка, в місці, якого в свіжім яйці не можна зовсім відрізнити. Й першого дня ще його запримітити не можна. Майбутня курка є лише одно-клітиною твариною.

Другого дня можна вже його відріznити; своєю краскою воно відрізняється вже від решти жовтка. Майбутня курка складається вже з кількох клітин, але вони наче всі однакові і немає її сліду окремих органів.

Аж пізніше, в слідуючі дні, можна доглянути, що наче залежалось те місце, де буде хребет, з помітною головкою і кількома частинками. Та все ще ціла штука скидається на короткого хробака. Та далі по боках голови з'являються випукlosti, там де мають бути очі, і такі самі випукlosti, що мають розвинутись в ноги і крила. Ще пізніше починає битися серце і — доволі дивно — аж після того твориться кров, що кружить в тілі ембріона і в жовтку, з якого береться для нього харч. Ще пізніше розвивається хвіст, непомірно довгий, коли порівняти його з куцим хвостом дорослої курки. Та весь той час ембріон не скидається на курку ні трохи більше, як на рибу або на жабу. Аж по тижневи або й по десяти днях він приймає пташачу подобу.

Коли хто може дістати жаблячих яєць, то той розвиток від одної клітини аж до совершенного звірятка можна обсервувати ще ліпше і в

однім яйці, бо воно не має грубої твердої шкаралупи і не треба яйця нищити, що бачити, що в нім діється.

Трудніше бачити розвій ростин, закритий за кількома луштинами насіння, тай тому, що будова ростин простіша й так далеко їх розвиток не доходить, як у звірят.

Та чи подивимося назад, у минулу історію цілої породи, чи прослідимо розвій одиниці, все бачимо сліди подібної еволюції — від початкових прimitivних форм до повні розвинутих.

6. Природне розяснення

Відома річ, що син звичайно подібний до батька, що братя та сестри скидаються одно на одного та що навіть поміж дальшими родичами буває схожість. І чим більша та схожість, тим звичайно люди близчі собі по крові. Це таке звичайне зявище, що мимохіть приймається людей подібних один до одного за своїків, і павпаки, коли мова про своїків, котрих ви не знаєте, то ви уявляєте собі, що вони повинні бути один на одного похожі.

Запримітивши ту прикмету на собі самих, люди зовсім природно і до всяких інших живих створінь застосували ту думку, що де єсть подібність, там є і посвоєчення, кровний зв'язок. Ще й не снилася нікому теорія еволюції, а вже люди говорили про тигрів, львів, пантер, котів диких і домашніх як про одну "родину котів". Славний натуралист Лінней (в половині 18 сто-

ліття) про ніяку еволюцію не думав, але проте описав людей і малі разом, як одну "сім'ю", просто тому, що в будові їх тіла бачив велику подібність. Та взагалі в усім живім світі стільки тих родинних подібностей, що сама собою накидається думка про справжнє кровне посвоєчення, значить спільне походження всіх живих творів.

І справді та думка про родовий зв'язок всього, що живе на світі, була вже в дуже давніх часах. Старинні Египтяни вірили, що боги можуть бути родичі людям та що можуть перекидатися в тіла звірят. В Індії ще й сьогодня вірють, що по смерти людини її душа може перейти в тіло якоїсь звірини.

Коли ж люди стали вже основніше думати, логічно свої думки взяти та творити собі філософічні системи, то тим ясніше мусіла виражуватися та природна думка про єдність всього світу і споріднення усіх живих тварин. В деяких філософів старого Єгипту і Греції можна найти таку теорію сотворення світа, що, мовляв, божа сила кинула в землю "зерно життя", з якого далі вже природним способом і по законам природи виріс світ і все живе на світі.

Від Греків та думка перейшла до давніх християн. Не треба думати, що в християнстві від самого початку була віра у нагле шести-дневе сотворення світу разом з людиною. Так не думав, наприклад, найбільший церковний письменник святий Августин, котрий, як доказують

його твори, вірив у стущеве довго-триваюче творіння. Ту думку прийняв від нього і другий великий середновічний філософ християнства святий Тома Аквінський. Що ж від церковної реформації в шіснайцятім столітті духовенство стало налягати, щоб вірити у кожну букву біблійного оповідання про створення світу. На ділі навіть в теології еволюційна думка є старша, ніж віра у шість днів свіtotворення.

Основи новочасної теорії еволюції (науки про розвиток нових пород з старих) були покладені ще перед Дарвіном, у дослідах Франсуаза Лямарка, відомого німецького поета Гете (що займався теж природописними студіями, передусім анатомічними) й Еразма Дарвіна, Чарлсовоого діда.

Ще перед Дарвіном еволюційну думку було застосовано в геології й астрономії. Геолог Ласл вчив, що скелі творилися помало через охо-

лодження колись розтопленої землі, через повільне насичування піску ріками і морями і через такі інші природні процеси, для яких треба було довжених, незлічимих віків часу, а не кількох днів по двадцятьчетири години. Ще перед ним астроном Ляпляс доказував, що сонце та всі прочі звізди разом з своїми планетними системами творились через безконечно повільне й безконечно довге згущання туманної маси так званого звіздяного газу або пилу. Наука ще й до сего дня приймає — з деякими змінами — основні прінципи еволюції світу, покладені тими двома людьми. Дивно, що вони не викликали стільки релігійних суперечок, як Дарвінова теорія про походження живих пород. Мабуть тому, що теорії Ласла і Ляпляса обіймали цілий величезний світ, та не торкалися просто тої дрібненької комашки, що собі здається найважнішою понад всі світи, — людини.

“Як-що я хочу жити чесним і справедливим життям, я повинен віддати суспільству тільки саме, кільки суспільство дало мені. Незрівноваження по одній або по другій стороні творить несправедливість. В кооперативній демократії кожний один чоловік відкриває, що працюючи для користі других, він в дійсності працює для себе:—Він далі відкриває, що другі члени, працюючи для себе, працюють і для нього. Кожний має спільний інтерес. Всі обслугують одного. Оден обслугує всіх. То є мотиви, які мусять стати всесвітніми. Як що люде переймуться цею думкою, людськість увійде в еру братерства і природа зможе видати свій солодкий овоч”.

Дж. П. Ворбес.

ПРО ПОХОДЖЕННЯ ЧОЛОВІКА

В американському стейті Тенесі ухвалено минулого, 1924-го, року закон про те, що в школах не вільно дітей вчити так званої "науки еволюції" (наука про постепений розвій), себто того, що у світі, а зокрема на землі усе життя розвивалося постепенно, поки з мертвої природи не повстали дрібні жиучі соторіння, які далі розвинулися в рослини та у нищі звірята, далі у вищі, аж накінець на протязі міліонів років повстала з вищих звірів людська природа. Автори такого закона кажуть, що ця наука, якої основателем є англійський учений Чарлз Дарвін, противиться біблії, у якій сказано, що Бог створив чоловіка окремо від звірів і що це пониження для людини вчити, що вона споріднена з прочими тваринами.

Цей закон, а далі процеси перед американськими судами, які почали прихильники дарвінізму, викликали велике оживлення і зацікавлення усіми справами, які звязані з початком людства на землі. Найвизначніші учени почали забирати голос в цій справі і використали цей назадницький закон для того, щоб спопуляризувати науку еволюції ще більше, чим це було дотепер.

Докази, Що Чоловік Розвинувся З Нищих Тварин

Докази, що людство не повстало нагло, соторене "шестого" чи кого-там дня, зовсім незалежно від

звіринного світа, як це стараються "доказати" противники еволюції в ріжні, та найголовніших з них є три.

1. Коли взяти кістяк чоловіка і порівнювати його з кістяками трох найвищих родів малп, то видно дуже велику подібність. І горилі і шимпанзи і орангутани мають дуже подібні кости, як людина, лише ріжняться від чоловіка величиною. І то не все. Для деяких костей треба добрих спеціалістів, щоб зуміли з повністю сказати, чи та або друга кістка є в людини, чи з котроїсь зі згаданих малп.

Дальше людина і згадані малпи мають переділені очні ями кісткою зовсім майже однаково, так що лише чоловік і малпи дивляться обома очима вперед.

Накінець кров вищих родів малп є зовсім подібна до крові людини і реагує на всі ліки і встрикування зовсім так само, як у людей.

2. Як звісно, найнищим степенем між живучими соторіннями, є так звана "жива комірка", яка складається з малесенького центра і з невеличкого дриглеватого оточення. І ось людина розвивається зі сполучки таких двох малесеньких живих комірок — мужеського заплодника і жіночого яєчка. На протязі свого девятимісячного розвитку у лоні матері людський зародиш зразу подібний до маленької молодої риби, потім виглядає

по трохи як молода ящірка чи вуж, опісля вже набирає вигляду ссучного звіряті, при чому ще кілька місяців перед уродженням має хвіст. Аж по повних девяти місяцях дитина приходить на світ уже як людина.

Наука про розвиток людського плоду, яка називається ембріологією, наглядно виказує, що в розвитку кожного чоловіка на протязі перших місяців його істнування повторюється немов в скороченню увесь розвій живих тварин на світі: від одної клітинки, через нищі сотворіння до найвищих.

Подібно діється з розвитком усіх ссавців, та коли вже у перших днях можна відрізняти зародиш корови від зародиша чоловіка, то навіть по тижневи і більше ніякий спеціаліст не зуміє з певністю відрізняти зародиша людини від того-ж орангутана чи горіли.

3. Найбільше і найцікавіші докази однаке має наука про розвій родів, себто про еволюцію, у розкопках. Земля на якій ми живемо, це немов величезна книга і у ній людство находить закопане своє минуле. Учені розкопують тепер землю і на основі найдених у ній кістяків та інших слідів, стараються відтворити життя на землі на ботато-богато міліонів років назад.

І в цій статті старатимемось коротко подати висліди тих розкопок та результати, до яких люди дійшли на їх основі. Ці розкопки дають менше більше картину, як на протязі соток тисяч чи міліонів ро-

ків розвивалося життя на світі і як між живими тваринами з нерозумного звіряті поволі повставав розумний чоловік, теперішній пан сотворіння.

Повстання і Розвій Життя На Землі

Та заки перейдемо до історії чоловіка на землі, слід коротко згадати, як учені представляють собі вагалі повстання землі і життя на ній.

Отже на основі складу землі і будови земних скал учені припускають, що перед 100 а може 1,000 міліонами років земля, яка була огненною кулею, остигла вже була на стільки, що на ній були вже скали та величезні клуби водної пари, які поволі охолоджувалися і спадали дощем на розпалену землю, щоб знова піднятися як пара у воздух. Такий стан тревав кілька, чи кілька десять міліонів літ і тоді ще не було ніякого життя на землі.

Пізніше, коли земля ще більше остигла, коли на ній потворилися постійні моря і коли вже вся вода не випаровувала негайно назад, у горячому болоті, яке витворилося на землі чи може в інших обставинах, повстали перші живі клітини, подібні до жабориння, яке ще й тепер твориться по ставках, та до деяких найнищих родів звірят, як бактерії та так звані протозої, себто первінні сотворіння, які ще живуть і нині.

Знова пізніше, на протязі міліонів років, з тих клітин повстали сотворіння такі, як морські

губки, коралі, слімачки, які теж живуть і в ниніших часах. В рослинному царстві з'явилися мохи і гриби та плісни. По тім періоді з'явилися на світі перші риби, ящірки, взагалі хребетні водні і земноводні звірі а на клаптиках суші, яка тоді піднялася з моря, повиростали величезні ліси папоротей, котрі тоді виглядали і доросли до височини і трубоності дерев. Все це жило у теплій воді та на горячому намулі.

По міліонах літ такого життя на землі зиворилися величезні гади та ящурі, з яких деякі могли літати і з яких пізніше розвинулися птиці. Потому з'явилися перші ссучі звірі, які родилися живі, та які знова на протязі міліонів років перетворилися у ті тварини, які ми бачимо сьогодні.

Відомості про цей розвиток життя на землі зібрали учени з розкопок. В землі находяться кости та відтиски тих прадавніх рослин і звірів і в музеях можна оглядати добуті кістяки великанських динозаврів, траходонів, птеродактилів, археоптериксів та інших потвор, які перед міліонами літ у ріжні часи заселявали землю.

Розуміється, що означити точно час, коли вони жили, неможливо. Було це давно і ріжними складними способами можна розізнати, котрі з тих тварин жили раніше, котрі пізніше, та сказати точно, що одні жили п'ять а другі шість міліонів років перед нами — не можна. Загально лише означується, що один чи другий рід тих звірів

жив на приклад не менше, як три, а не більше, як тридцять міліонів літ тому. Розуміється, чим ближче до нашого віку, тим ці хитання менші. Про звірів з часів одного міліона літ назад учени вже можуть точно казати, чи ці жили сто тисяч літ раніше чи пізніше, а про протяг послідніх сто тисячеліть, хитання це обмежене на кілька тисяч років.

Перші Сліди Розумних Створінь

В земних покладах, які повстали десь перед міліонами років находяться куски кременя, які ніяк не змогли повстати природним способом. По них видно, що вони не відлупалися самі, але що їх відкололо і обробило якесь розумне, чи на лів розумне створіння. Не мусів це бути чоловік, бо ще тепер деякі малпи, так звані бабуни, вживають камінів, щоб розлупати собі кокосові горіхи та буються між собою виломаними патиками, а шимпанзи будують собі у гіллю щось в роді хаток. Та це створіння мусіло бути розумніше трохи чим малпа, тому що куски кременя видно вже є оброблені так, щоб їх було вигідно брати в руку і ними чи то вдаряти, чи різати чи лупати. У тому самому часі находяться кістки малп, які були предками теперішніх орангутанів та горіллів, та з яких деякі є незвичайно похожі на кости перших людей. Все таки вони мають більше характеристичних малпячих підручні учени припускають, що ці прадавні

малпи були лише посвячені з тою породою малповплінних соторінь, я-

ка виробляла згадане знаряддя, а з якої пізніше розвинувся чоловік.

Так правдоподібно виглядав “малпо-чоловік”, якого кости найдено біля місцевості Трініл на острові Джава

Перші сліди чоловіко-подібного соторіння найдено на острові Джаві (на південь від Малайського Півострова в Азії, між Азією і Австралією) у земних покладах сперед 500 до 600 тисяч літ. Там у місцевості Трініл відкопано давну щоку, кусок черепа, кілька зубів та клубну кістку. З будови тих костей учені пізнали, що соторіння, до якого ці кости належали, мало череп більший, чим приміром шимпанзи, хоч менший від люд-

ського, мало зуби майже зовсім такі, як у людей і що воно не лазило по деревах, але могло свободно стояти і ходити, як чоловік. Очевидно з тих кількох костей не можна було богато заключати, та все таки дослідники погодилися в цьому, що це соторіння не було чоловіком, бо невеликий череп не міг вмістити достаточної кількості мозку, аби воно могло мати людську інтелігенцію, та що однаке воно вже не було малпою, бо ходило про-

сто на двох ногах. Названо це сотворіння "випрямленим малпо-чоловіком" по латині "pithecanthropus erectus". Звичайно в скороченню називають його "джавайська людина".

Тут слід замітити, що деякі подорожники по островах сумежних з Джавою передають оповідання тамошніх жителів, які кажуть, що по лісах їх островів живуть ще якісь "малполюди", не похожі ні на малпі ні на людей. Вони кажуть, що ці сотворіння вміють лазити по деревах, та рівночасно ходять випрямлені по землі, є дуже полохливі і не вміють говорити. У своїй мові туземці називають їх тому "людьми що ні говорять". В послідніх часах на сусідний з Джавою острів Суматру виїхала окрема наукова експедиція з метою провірити, скільки правди є в ціх переказах тамошніх жителів.

Гайделберська, Вчасна Та Неандертальська Людина

У земних покладах, які є о яких 200 до 250 тисяч літ пізніше тих шарів, у яких найдено кости "джавайського малпо-чоловіка" найдено останки, які нагадують вже більше людину, чим попередні. Викопано їх недалеко міста Гайделбергу в Німеччині і названо їх тому "гайделберськими останками", а сотворіння, до якого вони належали "гайделберським чоловіком". Тих останків ще менше, чим на Джаві: всего одна одним щока. Та з її будови можна заключати, що власник тої щоки був богато більший, чим теперішній чоловік, що о-

дначе правдоподібно не міг ще говорити (устна яма замала, щоб в ній міг свободно порушуватися язык) та що вже вмів виробляти більш складне знаряддя, чим попередні сотворіння. У тих самих покладах найдено іменно камяні сокири та інші оброблені куски кременя, які однаке вказують, що ті, хто їх вживав, був богато більший і дужчий, чим якакебудь пізніша людська порода. Цей "гайделберський чоловік" ще не був людиною і від него правдоподібно людський рід не походить, але він вже належав до породи дуже близько посвояченої з предками правдивої людини.

Друга подібна нахідка у земних шарах, котрі є о яких 100 тисяч літ молодші від тих, у яких найдено "гайделберського чоловіка", відкопано в Англії в місцевості Мілтдавн в повіті Сусекс останки черепа теж чоловіко-подібного сотворіння, яке дещо ріжнилося від свого гайделберського родича, та яке учени вважають теж недалеким крівняком тих тварин, з яких повстав пізніше чоловік. Власника цего грубого черепа з малпячою щокою і людськими зубами названо "раннім" або "вчасним" чоловіком. Жив він у Європі десь перед 100 тисячами або трохи більше років.

Слідуючі нахідки походять з часів о 50 тисяч літ пізніших. В Кроатії, в Німеччині в Англії і в інших місцевостях світа, між іншим і в Криму на Україні найдено кістяки сотворінь, котрі вже цілком

нагадують людину. І кістяки вже найдено не в кусках а майже в цілості. З них видно, що де сотворіння ходило трохи похилене в перед, вживало більше правої руки, чим лівої, (пізнали це по тім, що ліва сторона черепа, де містяться ті частини мозку, які управляють рухом правої частини тіла, є більша, чим права, так як у людини) та що маю вже доволі подібну до людської будови черепа і тіла. Правда, череп є ще у своїй передній частині багато менший, чим людський, значить думання цого сотворіння не було ще таке високе, як пізнішої людини, та все таки з оточуючих останків тих людей предметів можна заключати, що вони знали огонь, виробляли собі доволі складні знаряддя з дерева і з каміння і що деяких своїх померших хоронили і то з деякою старанністю. З послідніх розкопок в Галилеї найдено, що люди ці вміли робити вже деякі лікарські операції на костях черепа.

Тому що першу нахідку скелетів тої раси зроблено біля місцевості Неандерталь коло Дісельдорфу в Німеччині, так і тих людей названо "неандертальським чоловіком". Ці первісні люди волочилися невеличкими групками по середній і південній Європі і полювали та змагалися з тодішніми дикими звірятами, як мамути, волохаті носороги, тури та великанські речи. Жили вони у печерах і правдоподібно переносилися з місця на місце за чередами тих звірів, яких мясом кормилися. Деяка подібність

між щокою "гайдельберського чоловіка" і будовою тіла "неандертальців" дозволяє припускати, що ці послідні виводили свій рід від передників.

Та й ці "неандертальські люди" не є в прямій лінії предками теперішніх людських пород. Вони були дуже чоловіко-подібними сотворіннями, та їх відношення до правдивої людської раси було таке, як приміром відношення маллі шимпанзів до орангутанів. Одні і другі це окремі породи того самого гатунку. І десь у іншій стороні світа в той самий час, як неандертальці товклися по європейських лісах, жили подібні до них сотворіння, які однаке наслідком інших обставин і іншого оточення, розвивалися в людський рід.

Перша Поява Правдивих Людей В Європі

Під час коли неандертальський чоловік замешкував європейські печери, поволі на його оселі почали наступати нові люди. Звідки вони прийшли, про це наука ще певно не знає, на всякий случай відомо, що вони не повстали тут в Європі, а привандровували з невідомих околиць. Про ріжні теорії, звідки вони прийшли і де була їх первісна батьківщина, говорити memo далі.

Ці нові люди з'явилися в Європі десь 40 до 25 тисяч літ тому. Найповніші нахідки скелетів тої раси найдено в печері біля місцевості Кро-Маньон у Франції і тому цю расу називають Кро-Манярцями.

Так правдоподібно виглядали перші дійсні люді, які з'явилися в Європі перед 25.000 роками. Їх в науці називають Кро-Мандрями

Були ці Кро-Мандрі вже повними людьми. Ходили зовсім просто, їх руки, ноги а передовсім череп нічим вже не ріжниться від теперіших людей, мали широкі, інтелігентні ліця, досить високі чола і правдоподібно ясну краску шкіри.

Вони знали вогонь, вживали ріжну зброя, мали якісь вірування, правдоподібно вже говорили, а передовсім вміли прекрасно малювати і рисувати. У ріжних печерах Франції і Іспанії найдено на сті-

нах дуже живі малюнки тогочасних звірят, биків, турів, оленів, медведів, мамутів, ріжних риб і т. п., виконані незвичайно вірно, в яких, виразних красках. Малюнки свої вони робили на стінах пачер, деколи дуже глибоко і мусіли мати добре освітлення, щоб взагалі щонебудь в тих печерах побачити. Дякі свої рисунки вони вирізували на кусках костей та на мамутових зубах. Найдено теж фігури з глини і саме нахідка тих фігур може додумуватися, що ці Кро-Мандрі

мали вже свої вірування і забобони.

Іменно серед богатох народів ще тепер є пересуд, що коли зліпiti фігуру ворога з воску чи з глини і при відповідних чарах її проколювати у якомусь місці, тоді згадана людина згине від болізни в цій частині тіла. І ось у печерах з малюнками тих Кро-Манярдів найдено такі гляняні фігури диких звірів з проколинами в живіт, голову чи серце, а все в такі місця, де така проколина викликала б певно смерть. З того догадуються, що ці жителі знали вже чари, думали і вірили, значиться були вже людьми у повному значенню цього слова.

Рівночасно з тими Кро-Манярдами з'явилася була в тім часі в Європі і друга порода дійсних людей. Останки тої другої породи найдено в місцевості Грімальді коло Ментони в південній Франції і їх називають тому Грімальдійцями. Ця порода людей нагадує собою більше нігров, чим білих. З самих розкопок не можна пізнати, чи Кро-Манярді чи Грімальдійці прийшли швидше, чи пізніше, чи вони жили в згоді, чи воювали зі собою. Звісно лише те, що вони воювали з Неандертальцями, правдоподібно тому, бо вважали їх нищою расою. Ось так, як приміром білі люди воюють тепер в Африці з бушменами або з австралійськими туземцями.

Війна ця мусіла бути дуже жорстока, тому що ніде нема сліду,

що є ці дві раси, які якийсь протяг часу жили разом, мішалися між собою. Видко ці "правдиві" люди не вважали своїх попередників людьми.

Нові Породи Людей В Європі

Ці Кро-Манярдці і Грімальдійці з часом винищили зовсім Неандертальців, та не пережили, бодай в Європі до наших часів. Десь тисячі літ тому з'явилися на європейському континенті нові народи, так звані Орінякці (від місцевості Оріняк) а ще пізніше Азилійці (найбільше найдено слідів їх коло міста Азіль), які вже мали якесь письмо, чи якісь камінчики до вороження, тому що в місцях, де находяться їх останки, все є bogato малих каменів, дивно позначеніх і покарбованіх.

Пізніше вже з'явилися ще нові породи людей, з яких повстали теперішні раси і народи, які заселяють Європу і всю землю.

Чому Говориться Головно Про Європу?

Наука прослідила дотепер головно ці ріжні зображення людей головно в Європі. Це сталося прямо тому, бо тут живуть найбільше цивілізованих народів. Спеціальні розкопки за слідами тих прадавніх народів труdnо робити, тому що часто тяжко пізнати, чи в цім чи в другім місці найдеться щось інтересне. Звичайно буває так, що при копанні фундаментів, тунелів, керниць то що, робітники попадуть на якусь цікаву річ, де донесеться до відома

учених і ці далі починають це місце просліджувати.

Можливо, що і в Китаю і в Індії і в Америці дики чи півдикі працівники нераз в своїм копанню наскочили на сліди стародавнього життя. Та тому, що ні вони сами нічого з того не розуміли, ні при них не було людини, яка відразу оцінила б вартість такої находки, вони пройшли мимо свого відкриття так, якби це нічого не було.

Це я пояснюю, що приміром у Франції та в Німеччині, де народ вже дуже культурний і де богато людей знає про вартість таких відкрить, пороблено вже дуже богато таких важких находок, які до певної міри освітлюють минувшину людства.

Ріжні Теорії Про Правітчину Перших Людей

Археологи та антропологи (учені які розслідують старовину з розкопок і учені, котрі вивчають початки, розвій і теперішній стан людини) вже від найдавніших часів старалися винайти, котра частина землі була колискою, з якої почалася і розвинулася людська порода. Ще до часу повстання тих наук, людство шукало собі відповіди на це питання і находило його в ріжніх легендах. На протязі післідних 2,500 літ поширилася найбільше та думка, яку подає жидівська біблія.

Опираючися на те місце в біблії, де кажеться, що перші люди жили у раю, з якого випливало чотири ріки, з котрих знова одна на-

зивалася Евфрат, всі жидівські а за ним і християнські учені вірили аж до послідного століття, що людина має свій початок над рікою Евфратом в теперішній Мезопотамії, між Арабією і Персією. Розуміється, що ніякого научного доказу на се, кромі біблії і скріплених віками вірування, не було.

Та опираючися на ту саму біблію німецький археолог др. Франц фон Вендрін находить що інше. Він каже, що з раю мали випливати чотири ріки, а в Мезопотамії, попри Евфрат є ще лише ріка Тигр, а двох других нема. І він, беручи під увагу ось це число чотирох рік та їх біблійні назви, находить, що рай мусів бути в Німеччині, де 100 кільометрів на північ від Берліна колись в старовину росходилися в ріжні сторони світа ріки та морські заливи, які дещо нагадують біблійні назви Фрат, Гігон, Гілдекел і інші, що їх стрічаємо в описі місця, де був рай. Виходило з того, що людство мало свій початок десь на німецькій низині.

Однаке і одна і друга теорія опирається на комбінаціях та на складеній перед півтретя тисячами літ книзі, коли людське знання світа та історії було дуже обмежене і неповне. Тому-то ці дві та ще інші їм подібні теорії не мають ніякого значення і ніяк не пояснюють, де насправду почалося свідоме чоловіче життя.

Таке пояснення може дати що-йно згадана на початку наука ар-

хеології, як опирається не на пізніх легендах, але на досліді розкопок і земних шарів, які є на сотні тисяч і міліони літ старші, чим найдавніші людські книги.

І саме тому, що відповідь на питання, де повстали перші розумні люди, дає наука, тому саме дотепер ще тої відповіди немає. Зібрани дотепер докази позволяють лише догадуватися, чи як учені кажуть “ставити гіпотези” або творити теорії і таких теорій є кілька. Ніодна з них однаке не має за собою на стільки призбираних доказів, щоб можна було на певно сказати, що вона вже не теорія а щира правда.

Одна з тих теорій каже, що людство мало свій початок правдоподібно десь на високорівнях Азії, там де тепер є пустиня Гобі в Китаю та можливо що в Тибеті чи Монголії. Те, що там найдено сліди неандертальського чоловіка та цілу низку камінного знаряддя, подібного як знаряддя Азилійців в Європі, скріплює цю теорію. Її оборонці, Американець Генрі Ферфілд Осборн та Француз Марселен Буле, майже з повною певністю кажуть, що людські раси мусіли повстati десь там, де витворилося на протязі тисячеліть велике племя чоловікоподібних соторінь, а далі з нього племя первісних людей, які розійшовались по всemu світу, знова на протязі тисячеліть, розвинулися в різні людські породи.

Друга теорія каже знова, що початків людини треба шукати десь

блище Європи, або таки в самій Європі. Деякі учені, як приміром В. Б. Райт (Англієць), припускають, що там, де тепер є Середземне Море, між Францією, Італією і Еспанією з одного боку а північною Африкою з другого боку, колись було лише невелике озеро з солодкою водою, а довкруги нього були долини, якими плили річки. І ось в тих долинах, над тими ріками, на просторі, який тепер є затоплений водами Середземного Моря, могли повстati перші людські породи і звідтіля поширитися даліше по Європі і по всemu світі. Цим можна єяснювати те, що все таки найбільше слідів давніх людей і рас і то слідів звязаних зі собою, находитися саме на побережju Середземного Моря та в Європейських краях. До тої теорії, між іншим, схиляється теж знаменитий англійський письменник Г. Дж. Велс, автор дуже популярної а при цьому дуже совісно написаної “Історії Світа”.

В зовсім послідніх часах, можна сказати, що в послідніх кількох роках, виринула і найшла досить богато доказів за собою ще одна теорія, так звана “Теорія Атлантиди”, яку з огляду на її інтересність ще з інших причин, подамо ширше.

Атлантида Батьківщиною Перших Людей?

В книзі грецького ученого Платона, під заголовком “Тімайос”, яка була написана яких 300 літ перед Христом, себто перед більше,

чим 2,200 роками, находитися описідання про грецького законодавця Солона. Цей Солон в часі однієї подорожі до Єгипту мав там познакомитися з тамошнimi ученими духовниками і вони оповіли йому ось що:

На Атлантийському Океані, на захід від Еспанії і від Африки мав давним давно находитися великий остров, а за ним ще щіла низка менших островів аж до "противного континенту" себто до Америки. Цей остров звався Атлантидою і на 9,000 літ перед тим, як Солон мав мати ту балачку з єгипетськими жрецями, боги з якоїс там причини мали його знищити. Перед тим одначе мешканці Атлантиди мали робити походи на Європу та Африку і їх армії, узброєні в металеві оружжа, завойовували землі так далеко, як Греція і Єгипет.

Стільки каже Платон.

Коли вірити послідним донесенням газет, що ученим вдалося відчитати старинні рукописи американського народу Маїв, які жили на теперішньому півострові Юкатані, що належить до Мексика, то в тих рукописах теж находяться вістки, що на схід від Америки була земля, яка наслідком вибухів вульканів розпалася на більше число островів, а накінець у якомусь страшному земному потрясенню пропала зовсім в морі. Це, по відомостям тих рукописів мало статися около 13,000 літ тому, себто менш більш у часі, коли і Плато-

каже, що його Атлантида провалилася в море.

Дальше учені геологи переконалися, що розтоплене каміння, яке випливає з отворів вульканів (кратерів) під час вибуху, а яке називається лява, інакше виглядає, коли застигає на воздухi, а інакше, коли стигне у воді. Коли ж така застигла на воздухi лява попаде в морську воду, то вона пролежить в ній незмінена около 15 тисяч літ. Пізніше вона розкладається. І ось з дна Атлантийського Океану при направі підводного телеграфічного кабля (кейбл, провід) добуто куски ляви, які вказують, що вона застигала на поверхні землі, не в воді, і яка ще не розложилася, себто лежала в воді менше, чим 15,000 літ. Кромі того поміри дна атлантийського океану показують, що там правдоподібно колись була суща, яка запалася в море.

Знова учені історики застосовуються поважно над питанням, звідки в середушній Америці в старинні часи взялася така висока культура, як це видно по руїнах величавих міст та будинків, які тепер поволі учені віднаходять у середньо-американських, мексиканських та перуанських пустарях і пралісах. Передовсім будівлі тих прадавних, тепер вже цілком розруйнованих міст, нагадують незвичайно будівлі старинного Єгипту та Вавилону, які теж розкрито післяднimi часами. На тих середньо-американських будівлях найдено

навіть різьбу слонячих голов, хоч ні історія ні розкопки не вказують на те, щоб ті звірята колинебудь жили в Америці.

Накінець по переказам народу Азtekів, який сотворив був могучу державу в теперішньому Мексико, а яку знищили еспанські завойовники після Колюмба, їх найважніший бог Квецалкоатл мав прийти з краю на схід від Америки, який називався Ацлан або Атлан. І його представляли, що він держить весь світ на своїх плечах, так як Греки представляли свого бога — Атласа.

Звязуючи ці всі оповідання, докази та здогади в одно, англійський учений Луїс Спенсе твердить, що такий край, як Атлантида, дійсно існував і то дійсно ще 13 тисяч літ тому і що саме та Атлантида була колискою людської породи. Там вирости і виховалися ті сотворіння, з яких вийшла людина, там людина осягнула вже значний ступінь цивілізації і звідтіля розійшлося людське племя по світі.

Першими мешканцями Атлантиди, які прийшли в Європу, мали буті ці Кроманярди, про яких була вище згадка. І на думку Спенсе вони принесли свою культуру вже з Атлантиди. Від них походили так звані “Гванчі”, себто народ, який заселював Канарийські Острови в часі їх відкриття, до тої самої породи належать мешканці марокканських гір, так звані Бербери, між якими в послідніх часах ве-

ликий розголос здобуло племя Ріффів. Будова тіла а передовсім черепа тих народів виразно вказує на їх близьке споріднення з Кроманярдами-Атлантицями.

З теорії Л. Спенсе а теж Дж. Гаммертона виходило, що Атлантийська цивілізація тревала цілі тисячеліття і що там витворилися різні ступені і різні відміни культур, які на протязі тих тисячеліть поширювалися менше або більше по тодішньому світі. Атлантичане мали навіть релігію, подібну до нинішнього християнства, яка ділилася здається на різні секти, та все-таки обеднувалась одним значком, як християнство обеднується хрестом. Цей значок, який називають “свастика”, а який виглядає так, якби рамена рівнораменного хреста позаломлювали рівномірно в одну сторону, находять тепер в розкопках і в Індії, і на півночі Європи і в Персії і в Греції і в середушній Америці.

Та мимо усіх цих доказів, питання про те, чи людство мало свій початок на Атлантиді, ще таки невирішено. Можливо, що воно на цьому запавшомуся континенті відбуло велику частину свого розвитку, та можливо що дальші нахідки чи то в Монголії, чи в нетрях Африки або в пралісах Бразилії дадуть докази, що початок чоловіка був там і що на Атлантиді відбувалася лише частина людського переходу з тваринного стану на вершини цивілізації.

На всякий случай доперішна

наука виказує ясно одно. Чоловік не повстав відразу, а розвивався на такому довгому протязі часу, що його годі обняти людським розумом. І саме той час а не хто інший, створив людину, перевівши її через сотки тисячеліть ріжнородних досвідів, терпінь, протиенств і нещасть. І саме в боротьбі з тими протиенствами, у змаганню з природою у ріжніх видах, у стрічі зі стихіями поволі вироблялася людська інтелігенція, виховувалася найсильніша людська зброя — розум. І цею зброєю чоловік піднявся над прочі соторіння, нею

він опанував природу, став в великий мірі її володарем і управителем, одним словом став — чоловіком.

При писанню цеї статті використано: H. F. Osborn: Evolution and Origin of Man (in "New York Times", July 1925); Encyclopaedia Britannica; Wilhelm Boelsche: Die Entstammung des Menschen; J. A. Hammerton: Wonders of the Past; H. G. Wells: Outline of History; Prof. F. von Wendorff's: "Discovery of Paradise"; Lewis Spence: The Problem of Atlantis.

Я. Чиж.

94 МІЛІОНІВ ФУНТІВ МІДИ І БРОНЗУ НА ТЕЛЕФОНИ В АМЕРИЦІ

"Копер енд Брес Ресерч Асоціейшн" оголосило зібрані числа про кількість вживаної на телефони в Америці міди і бронзу. Після тих чисел, в послідньому році вжито на телефонічні інструменти 1 біліон, 299 міліонів бронзових і мідяних складових частин, які разом важуть коло 33 міліони фунтів. Ті числа відносяться лише до приладів якими люди ведуть телефонічні розмови.. Ту не включено дроту і других телефонічних приладів. Поверх два фунти бронзу і міди треба зужити на вісім складових частин, з яких складається звичайний телефонічний інструмент, кажуть згадані обчислення.

Споживання бронзу і міди в телефонічних заводах побільшується із зростом потреб населення в уживанню телефонів. В 1920 році зужито 1 біліон, 66 міліонів скла-

дових бронзових і мідяних частин телефонічних інструментів. За чотири роки уживання апаратів піднеслося і на них треба було в послідньому році зужити їх частин більше о 230,320.000.

В додатку до ваги бронзу і міди на телефонічні інструменти, велику скількість тих металів зуживається і на другі потрібні для телефону уладження і на виріб дроту. Щоби достачити матеріялу на річне запотребування телефонічних ліній, які, після обчислень, заняли більше як 53 міліони стіп довжини, треба було зужити на дріт, що найменше 55 міліонів фунтів міди.

Найбільший в світі телефонічний завод коло Шікаґо, переробляє щорічно 100 міліонів фунтів міди і 6 міліонів фунтів бронзу в шинах і плитах на готові вже телефонічні апарати.

ЗВІДКИ ВЗЯЛАСЯ АНГЛІЙСЬКА МОВА

Англійська мова не виросла з одного кореня, не розвинулась з мови одного народу. Свої слова вона черпала з ріжних жерел, приймала з ріжних мов і від ріжних народів. Відомо, що в кожній мові є чужі, позичені слова. Та в жадній нема їх так багато, як в англійській. Та особливість англійської мови в тім, що всі ті чужі слова англійський народ собі присвоїв, зробив їх своєю власною мовою.

Колись, в давну давнину, на англійських островах жив народ, що говорив мовою кельтійською. На теперішню англійську вона зовсім не похожа. Друга мова, латинська, прийшла туди, коли британські острови в половині першого століття захопили Римляни. Вони вдергали там свою владу звиш три століття, та мови населення не перемінили. “Вижчі кляси”, уряд і легіони римські говорили по латинськи, а простий народ залишився далі при своїй рідній мові, кельтійській.

На початку п'ятого століття римські легіони забралися, та через кілька десятиріч, ще таки в п'ятім століттю, нахали нові завойовники — германські племена Англів і Саксонців з теперішньої Німеччини. На шістьсот літ вони запанували в країні, котра власне від них стала називатись Англією. Їх влада була тяжча, як колись римська. Первісних мешканців вони виперли в гори Уелса, Шотландії й Ір-

ланії. Й там ще до сего дня збереглася подекуди стара кельтійська мова, хоч і мало хто вже нею говорить. Деякі її слова пережили й на долах і перейшли в англійську мову та ще й тепер в ній уживаються. Здебільшого це назви місцевостей й імена осіб, що залишилися такі, як були за кельтійських часів, та ще декілька слів, наприклад:

Clan, bard, whiskey.

Та взагалі тих кельтійських слів в англійській мові дуже небагато. На шістьсот літ, до половини одинадцятого століття, мовою населення британських островів стала мова англо-саксонська. Вона є й основою теперішньої англійської мови. Але тільки основою. Бо в одинадцятім століттю прийшли ще одні завойовники, які доповнили її своєю мовою.

В 1066 році завоювали Англію Нормани. Це був народ скандинавського походження, того самого роду, що ті Варяги, котрі засновали чи помогли засновати Київську Державу. Ватаги скандинавських воївничів вештались всюди по світі і між іншим завоювали те побережжя Франції, що проти Англії. Від них та частина Франції називається Нормандією і звідтіля вони рушили на Англію. Після битви під Гастінгс в 1066 році нормандський король Віліем “Завойовник” зайняв англійські острови для Норманів.

Живучи у Франції Нормани свою рідну, скандинавську, мову забули. Вони говорили вже французькою мовою, чи то французько-норманським діалектом тієї мови. І ту мову вони принесли з собою до Англії. Але англо-саксонської мови вони вже не виперли так, як колись Anglo-Saxonci виперли кельтську мову. Оба народи, Anglo-Saxonci і Нормани змішалися з собою і так само змішалися в одній мові, англо-саксонська і нормансько-французька. З тої змішки повстала теперішня англійська мова. Основою її лишилася англо-саксонська мова, але Нормани внесли в неї цілу масу слів французьких, чи то латинських, бо, як відомо, французька мова розвинулася з латинського кореня і в тільки переіначеною латинською.

Згодом англійська мова приймала й присвоювала собі ще богато інших чужих слів, ще більш латинських вже просто з латини, не через Норманів, грецьких, італійських, еспанських, арабських, славянських, з всяких азійських та африканських мов. Та це тільки окремі слова. В головнім англійський словник складається з слів “англійських”, що їх принесли з собою до Англії Anglo-Saxonci, і з слів латинських, занесених туди Норманами або забраних просто з латинської мови. І коли взяти словник англійської мови й перебрати усі слова, звідки яке походить, то вийде, що латинських слів в нім багато більше, ніж англійських.

Та в англійській мові, як нею говорити або писати, того не чути. Справа в тім, що в словнику кожне слово записане тільки раз, а в мові ви уживаєте одних слів більше й частіше, других менше, а деяких— всяких наукових, технічних,— взагалі мало коли й мало хто уживає. А власне англійські слова в мові богато частіше приходять, як латинські. Тими словами англо-саксонського кореня виражуються всякі звичайні зявища природи, близьке оточення людини, речі щоденного ужитку, сімейні відношення і т. і. Наприклад:

Land, sea, water, wood, hill, cold, rain, sun, moon, star, earth, fire, summer, winter, spring, night, morning.

Father, mother, husband, wife, son, daughter, widow, child, brother, sister, home.

Всі ті короткі, прості, звичайні слова — англо-саксонського походження. Ними виражують такоже звичайні, прості, сильні почування:

Love, smile, anger, gloom, sorrow, shame, tears.

Врешті найзвичайніші приіменники і приrostки:

Down, up, over, off, out.

Слова латинського походження виражують звичайно речі більш складні, тонші почування, загальні тямки, наукові терміни, то-що. Тому хоч їх в словнику записано більше, як англійських, але в звичайній мовічується менше. Через те, наприклад, в науковій книжці все більше тих французь-

ких слів, як в повісті або оповіданню. З усіх слів, яких уживав в своїх драмах Шекспір, шістьдесят відсотків англо-саксонського походження, а сорок латинського.

Але коли почислити кожне слово кожний раз, як воно в його стрічачеться, то відсоток англійських слів вийде ще більший, бо їх він уживав богато частіше, як латинських.

ДЕЩО ЗІ СТАТИСТИКИ НАСЕЛЕННЯ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ

Хоча населення Злучених Держав дійшло тепер до поважного числа бо 114,311,000 душ, то приріст в послідньому році, як виказують обчислення Державного Бюра Економічних Дослідів, був низший за послідніх п'ять літ. Опінія того Бюра така, що колишній бістрій зрост населення тепер іде повільніше.

Що правильний приріст населення не був залежний від напливу іміграції, а від більшого числа уродин ніж число смертности, ще виказують числа за послідніх післядніх п'ять літ. В тому періоді було в Америці 41 міліонів народин і коло 22 міліонів смертей, т. е. 19 міліонів людей більше уродилося ніж умерло. То число побільшилося через приплив близько 5,500.000 імігрантів і маємо загальний приріст населення о 24 міліони душ. В тому числі імігранти становлять трохи менше ніж одну п'ятту частину.

Числа народин і числа смертей поменшуються, але смертність поменшується бистріше. Перед десяти роками число уродин було 26.2 на кожну тисячу осіб, а тепер є 23.3 — зменшення о 11 процент.

В тому самому часі смертність понизилася з 13.4 на кожну тисячу, до 11.7 — поменшення коло 13 процент.

В 1924 році уродилося 2,645.000 немовлят, а умерло 1,333.000 осіб, або одна смерть була винагороджена двома уродинами. Як що число уродин і смертей буде таке саме і в 1925 р., то десять немовлят буде родитися в двох мінутах, а в тому самому часі буде вмирати п'ять осіб.

Попередні досліди бюра виказують, що заняття знову впало до передвоєнного рівня і що в Америці маємо тепер на кожних сто осіб трицять вісім, які не мають заробітної платні або пенсії. Але діти, жінки і другі, які не працюють за трохи, є майже так чисельні, як і особи, що працюють. Роботодавці і муцини та жінки, які працюють в своїх власних інтересах, становлять лише вісім з половиною процентів населення і число послідніх є тепер значно менше, ніж було в 1915 році. Це пояснюється тим, що зрост великих корпорацій поменшує число самостійних професіоністів.

З ДОСЛІДІВ НАД ВІТАМІНАМИ

На слід "вітамінів" попали хіміки й біологи (Учені, які досліджують повстання і розв'їй життя) вже яких дванадцять літ тому, та ще й доси не вспіли злагнути й означити точно, що воно власне є. Стверджено й доказано, що в харчах, якими годується людський (тай звіринний) організм, є ще якісь особливі елементи, частинки, необхідно потрібні для розвитку, зросту і здоровля організму, та поки-що хімія ще їх не виділила й точно не означила. Названо їх взагалі вітамінами і досліди над ними продовжаються.

Вітамінів є декілька ріжних родів, які в науці названо поки-що ріжним буквами: вітамін "A", "B", "C", "D", "X". Наприклад, під час дослідів над харчуванням несподівано показалося, що не всякий товщ (жир) має таку саму харчову, відживлячу варість. Сало не таке поживне як масло, оліва не така добра як рибячий жир, а біла кукуруза причиняється до зросту і розвитку організму богато менше, як жовта кукуруза. Значить, що хоч всі товщі і олії можна так само їсти і травити і хоч всі однаково корисні як топливо для організму, але проте в деяких є ще щось таке, чого тіло безумовно потребує для свого росту і здоровля, а в деяких нема. І те "щось", поки що точно ще не досліджене і не означене, названо

власне "вітаміном А".

Нові експерименти переведені професором Г. С. Шерманом в лабораторіях Коломбійського Університету виявили такоже факт, що той вітамін "А" потрібний ще й для розплоду. Він підібрав парами білих щурів того самого роду і віку, й годував одну пару повним молоком, а другу збираним. В інших спробах одним щуром давав масло, другим сало. Зрештою прочі харчі всі діставали ті самі, здебільша мелену пшеницю. Ріжниця була тільки та, що одні годувались їжою, в якій було богато "вітаміну "А" (масло, сметана), а другі його не мали.

Наслідки були надзвичайні. Звірючки, що годувались харчами багатими на "вітамін А", виростали богато більші (вирісши важили на 31 відсотків більше), жили два рази так довго і передовсім розмножувались, тоді як їх родичі, що в своїй їжі не одержували вітаміну "А", виростали менші, швидше гинули і плоду не мали. Сімнайцять самок на "вітамінових" харчах привели на світ 277 молодих, з яких виросло 264. Сімнайцять самок на лісті теж добреї, та без вітаміну "А", мали лише 31 штук плоду і ні в однім випадку цей плід не пережив двох днів.

Окрім того щурі, що не одержували їжі з вітаміном "А", легше піддавались заразливим слабостям.

передовсім хворобам легенів.

Досліди показали також, що звірята годовані повними харчами зберігали в своїм організмі деякий запас вітаміну "А", який Їм потім служив на довший час.

Найбільше того вітаміну є в рибнім олію, маслі, повнім молоці, яйцях, капусті, моркві, солодкій картоплі, конюшині і т. д. Майже зовсім його немає в звичайній картоплі, сухім мясі, оливі, салі і дріжджах.

Але є ще інші вітаміни, які сприяють розвиткови людського організму, які находяться і в картоплі і в дріжджах. Лиш їх вплив на людський і взагалі звіриний організм вже інший, чим вплив цього вітаміну "А".

До таких корисних вітамінів належить цей їх рід, котрий находиться в олію, витоплюванім з утроби морської риби "қад-фіш" (кабліон, тріска), звіснім у продажі, як "кад-лівер ойл". Цей вітамін називають антирахітичним, тому що його присутність в цім олію надає йому лічникої сили—лічити англійську хворобу, звану теж "рикетс". (Ця хвороба проявляється у малих дітей тим, що в них криві, каблуковаті ноги). Подібно у лушпині жовтої кукурузи находиться вітамін, який лічить слабість пелагру. В лушпині рижу в баклажанах (томейто) в цибулі, фасолі та в дріжджах є вітамін, яким можна лічити слабість "бері-бері" а в овочах і городовині є знова вітамі-

ни, котрими можна вилічитися від скорбуту, себто недуги, яку дістаеться з харчування перележаним мясом.

Дальші досліди над вітамінами виказують, що їх можна позбутися з деяких харчів, у яких вони вже з природи находяться. Вони пропадають зокрема тоді, коли варити та пригрівати кілька разів городовину. Найбільше їх у свіжій городовині і овочах. При варенню вони постепенно зникають. Не діється це однаково зі всіми вітамінами. Приміром вітаміни, яких відсутність в харчу викликує хворобу "бері-бері", а які є в лушпинах рижу, жита, пшениці і іншого збіжа, віддають горячо вище температуру, у якій вода кипятиться, під час коли вітаміни, яких відсутність викликує шкорбут і які в великій кількості находяться у свіжій городовині, розкладаються і пропадають вже тоді, коли цю городовину висушити.

Як вже згадано, склад цих вітамінів незвісний. Вони находяться у харчах у такій малій кількості, що їх хіміки не могли ні розложить ні навіть пізнати, що це за штука. Те, що вони під впливом тепла десь пропадають, не змінюючи при цьому хімічного складу тих матеріалів, у яких находяться, збільшує ще їх таємницість. Та те, що вони є і що відіграють незвичайно важну роль у життю усіх тварин, це незаперечний факт.

Деяке світло на походження вітамінів а може навіть і на всю на-

уку про походження життя на землі кидають досліди професора Стінбока з універзитету в Вісканси. Цей професор продовжував і розроблював досліди, які робив професор університету в Біл, Ньютон Кугелмес. Цей найшов був, що ці кваси та товщі, які лічать англійську слабість, ділають теж на фотографічну плиту і коли біля них у темній комнаті покласти невживану фотографічну пластинку або фільму, то вона почорніє. Значиться, що ці вітаміни, які находяться в тих товщах і квасах, виділюють лучі, невидимі для ока, але такі сильні, що вони ділають на фотографічні пластинки. Ці досліди показали далі, що це є так звані "ультра-віолетні лучі", себто ті невидимі проміні, які спричиняють опалення від сонця.

Отже професор Стінбок пішов далі. Він виставив на ділання сонця такі матерії і олії, приміром олій з насіння бавовни, які не мали ніяких лічничих властивостей, себто не помогали на англійську хворобу. Коли такі олії постояли якийсь час під діланням соняшних лучів, або діланням ртутнокварцевої лампи, яка теж виділює такі лучі, тоді в них проявлялися такі самі лічничі властивості, які має згаданий вже "кад-ливер оїл". Виходило, що наслідком ділання ультра-віолетних лучів в них вигородилися подібні антирахітичі

вітаміни, які ці, що вже з природи є в цьому рибному олію. Тоді теж цей бавовняний олій почав діяти на фотографічну пластинку, так як "кад-ливер оїл".

З цого виходило, що вітаміни, що є якісь життедайні частинки, які витворюються в органічних товщах під впливом сонця. На скільки воно правда, покажуть дальші досліди, які на всіх кінцях світа проводять учени. І можливе, що з тих дослідів появиться наука про початок життя на землі, яке можливо повстало зі співділання благодатних соняшних лучів з ріжними сполуками матерій на землі.

На кінець слід ще згадати, що науку про вітаміни розпочав Англієць, лондонський лікар К. Функ перед дванацятими роками і що йому вдалося виділити та означити більшість важніших вітамінів. Отираючися на його дослідах і наукі, учні майже усіх університетів ведуть тепер дальші досліди і обмінюються поміченнями на цьому полі. Деякі такі помічення вже навіть мають примінення в лікуванні і згадані недуги "бері-бері", шіборбут, пегагру та англійську слабість лічать вже тим новим, вітаміновим способом, а їх всіх вже й називають в науці загально "авітамінозами", себто недугами, які викликує відсутність ціх таємничих частинок.

КОБЗАР ОСТАП ВЕРЕСАЙ

Кобза, або бандура, це національний український інструмент. Ще козаки, йдучи в похід, брали з собою співаків-кобзарів, які під час походу співали їм пісні під звуки кобзи. Пізніше, по знищенню Січи та по занепаді запорожського лицарства, кобзарі розбривилися по щілій Україні і піснями своїми піддержували в народі память про славне минуле та про те, як це колись бувало. Вони рівночасно складали пісень про важніші події і в цей спосіб немов вчили народ його історії і з роду в рід передавали вісти про бувальщину.

В давнину грою на кобзі займалися всі, в кого був хист до цього. Кажуть, що Богдан Хмельницький грав на цьому інструменті і йому приписують складення пісні про Україну, якої долю він порівнював з тою чайкою-небогою, що “вивела діток при битій дорозі”. Пізніше з занепадом українського самостійного життя, коли вищі верстви українського народу попольщилися та помосковщилися і коли остав на Україні лиш сам “хлоп”, то й цей інструмент перейшов у “хлопські” руки і вони зберегли його та прекрасні пісні-думи.

Між селянами співанням пісень під кобзу занялися головно сліпці. Вони вчилися дум одні від других і співаючи їх по празниках, на весілях та інших зборах людей, заробляли так на життя. Селяне їх незвичайно шанували, приймали та гостили і залюбки слухали співу, чи то про “Побіг трох братів з Азова”, чи про “Саву Чалого”, чи “Бондарівну” чи про “Бурю на Чорному Морі”.

Через те, що кобзарство жило між простим народом, вищі українські верстви його майже не помічали. Коли-ж почався серед Українців живіший народний рух, коли Шевченко у своїх віршах змалював знова славу і недолю кобзарську, коли назвавши збірку своїх пісень “Кобзар”, пригадав всім тих народних співців, тоді й заінтересовання ними зросло. Українські діячі, як Чужбинський, Русов, Куліш та Лисенко почали шукати за кобзарями по селах і записувати їх пісні та мелодії. Не знаходили вони тих кобзарів богато і дехто з них почав писати і говорити, що кобзарі вимірають. Завдяки цьому в ріжніх часописах й книжках з'являлись замітки, статті й навіть щілі наукові розвідки, присвячовані цим виміраючим кобзарям. Однак, часи минали, а кобзарі все жили тай жили, ніби на зло тим, які їх спішили поховати та які вже писали про їх майже посмертні згадки. Але ще й зараз, не зважаючи на страшне большевицьке лихоліття, кобзарі продовжують жити, і певно переживуть його, як пережили не менче “солодке” панування царської Москви.

Каже народне прислів'я "нема лиха без добра". І це "лихो", що кобзарі "вимірають", принесло за собою "добро", а саме багато другованого матеріалу, який дає нам образ життя кобзарів з минулого століття з усіма їхніми болями й радощами. Найбільше написано про Остапа Вересая, одного з таких "останніх" кобзарів, памяти якого й присвячує ці скілька слів.

Остап' Вересай, також Радчишин, по вуличному—Лабза народився на самім початку XIX століття (десь в роках 1803-1805) в с. Калюжинцях, Прилуцького повіту на Полтавщині. Батько Остапа був сліпий, бідний селянин (мати була видюща), що все ж мав хату й малий кусник поля. І міг грати на скрипці чим звичайно й заробляв собі на хліб. На полі розуміється не міг працювати й тому як казав Остап: "кому батько одіграє весіля той йому виоре й посіє, Бог вродить а мати вижне".

Осліп Остап зовсім малим хлопщем, як він сам пізніше оповідав "з пристріжу"; якось сидить він сам в хаті аж приходить молотник тай каже: "А де твоя мати? Чи під пічю чи на полу?"—питає—каже про що, та усе сміється; а пішов з хати на тік молотити, як заболіла у мене голова, а після того очі,—з того й осліп—з пристріту значить, бо у його очі такі не хороші, чи час такий був як він теє подумав."

Вже в малих роках виявляв нахил до музики, про що згадував: "Як було прийде кобзар у хату до моого батька,—казав Остап, — та стане грати та співати, то стоїш коло його, сам не знаєш, чи йому у пазуху вліз, чи його до себе у пазуху взяв".

Батько бачучи, що його син так цікавиться кобзою, віддав Остапа як йому вже було 15 літ, до кобзаря Семена Коптового в науку. В цього кобзаря він і пройшов перші початки гри на кобзі. Повної науки однак не скінчив, бо захворявши мусів кинути свого вчителя. Вкоротці по видуженні батько віддав його до нового вчителя, якогось кобзаря Микити, де він мусів знову починати вчитись, з продовженням науки до трьох років і вірно служити увесь цей час кобзареві. Та і в цього кобзаря Остап пробув всього тиждень, бо він без кінця піячив, після чого батько забрав Остапа до дому.

Цілих чотири роки довелось Остапови пересижувати дома. Не маючи змоги далі вчитись він дуже за цим сумував і навіть по ночах часто плакав. Як сам казав: "...Як полягають спати, а я не можу спати! То як візьму собі думати, як стану плакати, то мати почне дай каже. "чого ти дураче плачеш?"—“Того я плачу, що на що ви мене одняли од чоловіка! А що у вас висиджу,—якого розуму у вас дійду?”

Кобзарі, які часто бували у старого Вересая не раз було йому казали, щоб віддав хлопця "між люде в науку—може з його кобзарь

буде.” Та на це Вересай лаявся та казав що він вже віддавав його і що вже більше не віддасть.

Отже, тоді Остап, як виходить з його оповідання переданого проф. Русовим в докладі 1873 року,—покинув батьків і пішов шукати собі вчителя! Попавши до Ромен саме в ярмарок здибався там з кобзарем Якимом Андріяшевським, до якого й вступив на три роки в науку, “його і одів і обув—чисто все, тобто на його воспитанії”.

Проходивши шість тижнів по ріжних ярмарках на Полтавщині, Вересай одпросився у свого учителя, тай пішов у Калюжинці у гості до своїх. Дома захворував і скільки тижнів пролежав у гарячці. “Оздоровів я вже: де мені шукати того майстра?... Нехай вже на будуче літо”. На друге літо знову пішов до Ромен, та майстра свого вже в живих не застав. Та Остап знайшов там нового кобзаря, до якого й вступає на науку.

Мимо того що Остап був дуже слухняним й роботячим хлопцем, йому перепадало від нового пан-отця більше як інчим учням. Він його безсовісно використовував, та дозволяв собі зле над ним жартувати. Ось один з жартів про які росповідав Вересай: “На Різдвяних святах були гості у майстра. Так я, знаете, був моторний колись, а були гості вечером... А мій майстер курить люльку; ну, й я хочу покурити. А тамечки другі грають, а я танцюю... До сволока почепили із скрині віко; начепляли всього: підіска кусок, да підкови шматок — разного брязкала; кулаками стукають — да воно править бубон. Мій майстер курить люльку. Я до його: “Пан-Отче! дайте покурити люльки! А люде, чорт їх знає, на що вони світло гасять; а мій майстер сердиться та каже: “навпослі дам”! А я не слухаю: “дайте бо!” Там погасили раз світло, погасили і у друге світло, а я таки усе: “дайте люльки!” Дак він як виняв люльку із зубів (саме погасили) та кулаком із люлькою як ударить мене по скулах! Того ніхто не бачив,—по ночі! Коли жінка його засвітила світло, а я на полу сиджу; чого це Остап, каже, почервонів Семене?”—“Чого”, каже: покурив люльки!” Дак я собі на піч! “Хай вам чорт з вашим балем, із вашою люлькою!” Та й спати ліг.”

Такі жарти, як і та експлуатація, яку терпів Остап, примусили його й цього вчителя залишити.

Однак кобзарь цінив здібності свого учня й прийшов в товаристві ще чотирьох кобзарів просити у старого Вересая, що він віддав Остапа далі в науку. Вересай згодився віддати свого сина ще на 35 тижнів з умовою, що майстер, як Остап відходитиме, дасть йому й бандуру. “По цім почали пить та гулять (горілочка була дешевенька: дві грівоньки кварточка) пили—пили горілку, наварили обідати борщу куті.. Батько добрий був: пили—пили горілку, пойли борщ; налила мати молоко,—виїли ту миску; налила другу а батько взяв да у ту кутю

в миску кварту горілки і вилив. Отже, сучі старці виблизі та; що хлесне, да і чхне “Не поддаваймось”!, кажуть: “сій куті не пропадать!”

Та не щастило Остапові з наукою. Незабаром він захворав на поганку і знов мусів до дому. Видужавши, вертає до свого майстра аби таки свого осягнути. Майстер, однак його вже далі не вчив, признавши що Остап може ходити як справжній, вже готовий кобзарь. Про це Вересай оповідає так:

“Прийшов я до дому до його (майстра), у Голінку заговляти на піст. Він приніс горілки, не знаю скільки; випили побесідували, сіли, пограли в кобзи він і я.

—“Ну що” кажу: “пан-отче, прийміть мене та доведіть до ума!”

Дак він мені: “Знаєш що сину! Спасибі тобі. Ти у мене служив добре, вірно робив. Я тебе й ще прийняв би, та вже, мабуть, так, що не йдеться мені од вас на поміч а од мене вам на науку.”

—“Як-же ви”, кажу: “пан-отче, не приймете мене (я ж вже у вас оде у третього був!), ну як-же мені буть? Я таки можу грати трохи!”

—“Як умієш, так собі й роби!”

—“А як хто другий буде на мене нападатись, — що не вибув строку отамто?”

—“Ніт!” каже: “ніхто не буде нападати; а як буде нападать, — то на мене ізвертай: я одвічаю; а ти вже не йди у науку; а так, як тобі Бог дав.”

Дак я як пішов од нього, та нігде вже більше у науці не був; оде досі граю й хліб їм.

“Допоки були кобзарі де-котрі не повмірали, дак я вже від тих: кому купиш чверточку, або даси гривенченка: “навчи мене оттої про Хведора Безрідного, там або що! “Ото вже не од майстра, а од побочних старців навчивсь”. По науці Остап Вересай гуляв чотири роки, а далі почав свататись до дівчат. Ходив він до одної панської дівчини в село Рудівку. Вона була вже стара для нього і поміщиця Голівковська радила йому пошукати молодшої. Та в кінці згодилась дати їм рушники й горілки на весілля. Все йшло як найкраще. Але вже в церкві, давши свою згоду після першого троекратного запиту, після другого — відмовилася; священик її по тім висловідав хоч і взяв з Вересая хліб і гоші і могорич і курку, зготовану по сільському — звісно як для весілля. Тому завинили люде, які казали їй, “тиж челядин, а він — каліка, сліпий, говорили їй!” Отже Вересайові зоставалось себе лише тим потішати, що його наречена була хвора. А пізніше, коли вона сама захтіла віддатися, то священик не хтів вінчати, та й Вересай не згожувався, “чого доброго знов би підвела”.

По першій невдачі Вересай далі шукає собі підходящеї пари. яку

Й знайшов в особі козацької дівчини, про яку пізніше не раз казав: "добра душа була". Та ця дівчина пішла в наймички до якихсь панів в Прилуках. Однак Вересай її знайшов і згуками своєї кобзи викликав й на рішаюче побачення, на якому й рішено було побратися. Вже лагодились вінчатись, та священик запросив б карб., яких кобзар не мав, тому й ця друга спроба Вересайового одружіння рівно ж скінчилась повною неудачою.

Нарешті, за третім разом йому пощастило. Вересай одруживсь з дочкою якогось козака й зажив родинним життям. Родина його була невелика й складалась з двох батьків й дочки Мотрі.

Вересай був добрым батьком для своєї дитини, бо видаючи її на 18 році заміж—поставив молодим нову, рублену хату.

Oстап Вересай зі своєю другою жінкою

Після смерти жінки зять-пяниця почав зневажати Вересая, наказуючи своїй жінці не давати йому ні пити, ні їсти, ні мити, ні шити на нього. Був він добрым майстром, а те краще пив. З панщини вертав впрост до шинку. "Повернеться до дому", каже Вересай: "мене мучить і зневажає словами": "я, каже, хазяїн: я й одбутки одбуваю і усе хазяйну, а тс-що!" Як би взяв його за чуб, та нахилив та дав із

50—а то не здужаю, а він чоловік здоровий! Ох, нагорювався я". Жалівся він і пану-опікуну поміщику, але зять його все попережав і з того всього перепадало знов-же тільки Вересаєві. Раз о той пан так розлютувався, що хотів кобзаря закувати "на бика" (щось в роді кайданів прикріплених до стіни), про що Вересай не міг згадувати без хвилювання.

Все це примусило Вересая покинути рідну оселю та почати на старість знов бурлацьке життя. Коли раз спитали Вересая чому би йому не жити у зятя в Калюжинцях, то він так відповів: "Яке-же мені там добро щоб я там жив?... Я його зятя ледачого приняв у свою хату в прийми, а він почав мене зневажати, поганими словами лаять, да сказав дочці, щоб вона мені не давала їсти, а то він її голову одрубає. Так я --Бог їм суддя!—покинув їх тай пішов блукать. Якби я видющий та роботячий, то зять би мене й поважав!"

Проходячи по ярмарках він затримався в маєтку Галагана аж на цілий рік. Там його вабила вдова, яку він любив, знаючи її ще дівчиною. Вона мала сліпу дочку й малого сина. "Чую я, що вдова: е! кажу, це вже моя!"—вирішив Вересай й почав її сватати "щоб було кому доглядати". Це сватання тяглося сім років.

Все зароблене Вересай приносив до її хати, вонаж нічого не брала. Цікаво як вони обое про те сватання росповідали: "Було прийду до неї; стою та й співаю під вікном чи під двер'ю. Вона каже: "не ходи ти до мене: сором мені од людей. Йди к чортовому батькові!"

А я їй: "не жени ти мене, матері твоїй біс! Йди за мене заміж, не одказуй!" А сам плачу".

Вона й сама плакала, але занадто багато минуло часу поки вона відважилась з ним одружитись.

"Ох! Одружила мене з цим дідом його бандура: як прийде мене сватати, да й вижену; а як заграє на бандурі—да й верну!"

Отже в кінці кінців вдова прийшла до думки, що їй нема вже чого вичікувати, тай треба було доглянути старого кобзаря "щоб денебудь у шинку не убили." Вересай випросив їй у пана "вольную". Після Різдва вони повінчались за четвертаки й зажили родинним життям.

Звичайно кобзарі від свого тяжкого життя шукали забуття в чарці. Про одного з таких кобзарів Антона Терентовича каже Вересай: "і усе що заробить,—чи холста, чи сорочку хто дасть і бандуру навіть свою—і ту пропе. Як зрана устане—вже й напивсь! Пяний співає а сам плаче,—і усі за ним плачуть: "чи мене мати, каже, або може батько прокляли!" Нема в нього ні батька ні матері: прийшов був годів чотирі до мене пить. Я й кажу: "кинь горілку!" Так ні! як прожив

не можна було: усе пяний, і одного часу не було, щоб тверезий!"

Та сам Вересай не є такий і пяницею його вважати не можна; як каже його жінка він навіть скупий і гуляти не любить.

Вересай був досить веселої вдачі, любив пожартувати, та його жарти не все дурно йому проходили, часом же навіть то й перепадало на горілку.

Якось Вересай пожартував над дяком:

“Ой цур тобі, пек тобі дяче,
Яке в тебе серде гаряче!”

За це дяк підстерігши Вересая огрів його лопатою по голові так, що аж лопата розпалась; та Вересай не дав себе в обіду, а з права повернувшись за кудрі, та так його й втоптав,—тільки “люде не дали”. Часом злі або нерозважні люди робили кобзареві ріжні прикrosti, користуючи з його каліцтва. Бувало собі іде кобзарь нічого злого не очікуючи аж хтось ляже йому під ноги, Вересай спіткнеться і “сторч головою”. Проте, такі пустуни цим не хваляться. Принаймні раз якийсь пяниця побив у ночі Вересая й загубив свого бриля. Жінка Вересая той бриль знайшла й заховала. То той пяниця дав Вересаєві аж три чверти горілки, аби тільки він мовчав. “Як би то не було, каже проф. Русов, але громадська опінія все була на боці покривженого каліки”.

По тих відомостях, що дійшли до нас, Остап Вересай був вродженим музикою. Співав і грав як справжній артист, сильно ділаючи на слухачів. Як сам казав: “Зарідко воно, щоб не тес—хіба хорий буду; а вже як я схочу, щоб прийняло, то я вже припушту голосом добре так, та жалісно, наче з серця—пройме!”

Московський артист-маляр Л. Жемчужников, що цікавивсь українською старовоиною, розповідаючи П. Кулішеві про свої спостереження з подорожі по Україні, між інчим згадував йому і про свою зустріч з Вересаем. Зустрів він його в однім шинку, переповненім селянами, що самі верталися з ярмарку і вели межи собою балачки. Коли один з бесідників замовк то присутні загукали “тепер твоя черга, Остапе!” казали селяне “тепер тобі треба щось компонувати. Коли засміємось, пий напіу горілку; а ні—так ти поставивши кварту.” — “Ні, вже сього не буде, щоб старець напував мирян горілкою; а ви мені поставите кварту, так се вже певне. Роскажу вам таке, що інчі засміються, а розумніші то може й посумують.” Доставши з під поли бандуру і перевіривши її він брав якийсь час сумні акорди, ніби згадуючи те, що хтів співати. “Буду-ж я співати “сказав він нарешті “да глядіть, мовчіть мені, не перебивати. А хто не знає чести, того взяти за чуба да на двір вивести.” Співав він пісню з часів Унії. Кобзарь не помилився

одні сміялись а другі посумнішали. “Мені самому” каже Жемчужников “здалось щось глибоко трагічне...” Слухачі однодушно замовляли горілку... За якийсь час кобзарь заспіває стару пісню:

“Да не буде лучше,
Да не буде краще,
Як у нас на Вкраїні.”

Вигляд у кобзаря був надзвичайно сумний, видно що йому хотілось поділитись своїм горем.”

Жемчужників не раз потім здибавсь з Вересайом і навіть його малював. Він сам признавався, що коли Вересай співав йому свій кант “Про правду”, між строфами пісні, одриваючись від діла, плакали: один над своєю кобзою, а другий за мольбертом.

Остал Вересай, як справжній артист, глибоко відчував й чуже артистичне виконання. “Не дивлючись на свої старі літа — писав Русов—під час виконання українського козачка він пішов на присядки і вся його постать вогненно палала невдержимою жагою. Одного разу співали при ньому українських пісень. Він слухав довго з великим захопленням і потім гірко заплакав: “Світе мій, світе! Хоч і не бачиш тебе,—який-же ти гарний! А помірати-ж як не хочеться.”

Вересай відчував силу своїх пісень, високо їх ставив і дививсь на них як на річи, дані людям від самого Бога. Про це він не раз спречався “з батюшкою”, а особливо обурювавсь на якось козака, що тому не вірив. Раз я співаю, а він каже: “Та це все не од Бога казано, люди повидумували, а ви дурні слухаєте та ще й милостиню даєте. Як згадаю, так аж серце кипить,—здаеться убив би його.”

Відомий статистик і етнограф Козлов року 1875 повіз Вересая до Петербургу, де кобзар співом дум та пісень зацікавив проф. Міллера. Наслідком того Вересай грав при царськім дворі великим князям Сергію та Павлові Олександровичам за то дістав “табакерку” з іменними написами цих князів. Ця “табакерка” не раз ставала кобзареві у добрій пригоді: Так, коли його арештовували, як звичайного бродягу, то ледве він показував свою “табакерку”, як зараз же зіставав звільнений. За цеж він її прозвав своїм “пашпортом”.

На свій музичний інструмент Вересай дивився як на “добре діло”, та не любив ліри. Куліш писав йому: “научи ти своїм думам молодих, щоб слава твоя не загинула.” “Так щож”—казав Вересай,—“не хоче ніхто переймати, тай годі. Було то колись, що нас много було кобзарів. Багацько було—вимерло. Тепер нема: усе з лірами, видумали чортзна-що. Воно видите, простолюдія якась чудновата: не розуміє, що то краще. Ім, аби щоб згук був, що кричить та пищить, що аж в хаті

иноді нічого не чути, як заграє та ліра. А кобза так добре діло: тихенько воно, поважливо”.

Треба думати, що Вересаеві хтось читав бодай дещо з “Кобзаря” Шевченка, що видно по тім оригінальнім погляді, який він висловив про Шевченка. Коли Куліш прислав Вересаеві 5 карб. на помин Тарасової душі, то він, поминаючи його так приказав: “Була голова—оцей Тарас, та мабуть уже такої не буде! Бог зародив, може вона й мала була, я не бачив, але розумна. У нас мабуть і не буде вже такої, може Бог кому другому дасть, а нам вже ні!”

Остап Вересай був одним з тих кобзарів, про якого писалось навіть в одному з французьких журналів. “Revue de deux Mondes”. Проф. Рамбо, вражений співом Вересая й написав про його до згаданого часопису.

Що до репертуару Вересая то він був надзвичайно великий й складався з дум, та з пісень історичних, релігійних, моральноповчаючих, сатиричних та гумористичних. Багато знати пісень до танців й самих танців.

Багато минуло часу як помер кобзарь Вересай, трохи менче, як померли і ті з українських вчених, що так живо ним інтересувались. І коли в особі Вересая ми можемо сьогодні говорити взагалі про кобзарів з минулого століття, то мусимо це завдячити праці наших славних небіщиків, Куліша, Лисенка, Русова та інч. Вони лишили по собі дорогий матеріял для історії кобзарства, та на віки заховали нам образ одного з ліпших українських народніх співців—кобзаря Остапа Вересая.

Та мимо побоювань, згаданих на початку цеї статті учених, кобзарство не вмерло і Остап Вересай не був послідним з них.

В 1902 році в Харкові відбувся XII археологічний зізд, на якім виступило аж 8 кобзарів—річ до того часу не видана й не чувана. Були то такі кобзарі: Терешко, Пархоменко, Михайлло Кравченко, Іван Кучеренко, Павло Гашенко, Петро Древченко, Гнат Гончаренко, а серед них один з перших видніших кобзарів—писменник Гнат Хоткевич. Отже саме з часу цього зізду і треба рахувати початок відродження кобзи.

Революція 1905 року ще більше сприяла зацікавленню широких кол українськими бандуристами. Від цього часу починають відбуватись концерти не лише з участю окремих кобзарів, але й більших кобзарських гуртків. На цих концертах, які часто упорядковував Гнат Хоткевич і Павло Мокроус, тоді студент хаківського технольогічного інституту—виступали здебільшого такі сліпі кобзарі: Кучеренко, Тащенко, Пархоменко Древченко, Гончаренко й інші. Ці концерти відбувались в Київі, Харкові, Полтаві, Катеринославі, Чернігові, Охтирці, Хремен-

чуку, Лубнах, Миргороді й інших містах. Щож до виступів окремих кобзарів то вони відбувались не лише по всіх більших містах України, але й поза її межами (Курськ, Москва, Петербург, Варшава, Рига і т.д.).

В Галичині перед війною познакомив широку публіку з грою на кобзі письменник Гнат Хоткевич, який дав був цілий ряд концертів по всіх містах Галичини. Пізніше, виїхавши до Харкова, він заложив був там навіть кобзарську школу, в якій вчилося значне число сліпців-бандуристів. Вони пізніше розійшлися по селах і рознесли нову філю пісень між народ.

Василь Ємець, бандурист і дирієнт кобзарської капелі в Празі

В послідних часах відродження кобзи ще більше. Нею зацікавилася українська молодь і починає вчитись грати на цему прекрасному інструменті. На еміграції в Празі автор цеї статті дав кілька концертів на бандурі а теж зорганізував кобзарську капелю, яка здобула собі призначення серед чужинців і зацікавила їх так, як і своїх, незвичайною звучністю та красою української пісні.

Василь Ємець.

БЛУДИ В МОВІ

ЯК НЕ ТРЕБА ГОВОРИТИ

Найгірші блуди в нашій мові походять з того, що люди мішують до українських слів слова польські, німецькі, російські і англійські. Галицький Українець волить чомусь казати: пец, хоч по українськи кажеться: піч, а слово "пец" польське. Київлянин каже з російського: год, замісць: рік. А імігрант в Америці закидає з англійська на кожнім десятім слові.

За М. Левицьким і Чикаленком подаємо низше список головних поло-

В Америці кажуть Треба казати

A

Ай беч ю	Заложімся
Айс	Лід
Анест	Чесний або направду
Апстес	На горі
"Ангельський"	Американець

B

Бадрувати	Клопотати
Бакса	Скринка, скриночка
Барген	Тане купно
Бек	Зад
Бенч	Лавка
Бескет	Кошик
Бовт	Човен
Бога	Візок
Бойс	Хлопець
Бос	Господар, хазяїн
Бресовий	Мосяжний
Брикса	Цегла
Бітувати..	Перевиспити, перегонити
	побідити
Бойтдей	Уродини

нізмів (польських слів), русицизмів (російських слів) у нашій мові. Даємо також список американізмів.

Нехай читач пробує оминати їх і другому зверне увагу, що не годиться говорити нараз по польськи, по російськи, по англійськи і по українськи. Мішана мова негарна і не зрозуміла. Не треба мішати багато чужих слів до нашої мови. Всяка мова лише тоді добра, як вона чиста.

В Америці кажуть Треба казати

B

Вейстка	Блюза
Векейшен	Вакантія, ферії
Вейт е минит	Пожди, почекай
Вінда	Вікно
Вреди	готовий
Вачувати	Стерегти

Г і Г

Гавз, говз	Мешкане, дім
Голя	Сіни, коритар
Гала	Заля, саля
Гормобіль	Автомобіль, самохід
Грайнувати	Молотити, точити
Гуд	Добрий, добре
Гудс	Матерія, матерія
Гойла	Дівчина
Гет	Капелюх
Гела (дати)	Насварити
Гори оп	Поспішай, скорше!

Д

Данстес	На долині
Дифренц	Ріжниця, інакше

<i>В Америці кажуть Треба казати</i>	
Диши	Начиня
Дзель	Арешт, карний дім
Дзюс	сок
Джост	Власне, саме
Джелес	Заздрісний
Дойда	Брудна
Дреска	Суконка, одежа
Дзьодзь	Суддя

Е

Ексидент	Випадок, пригода
----------------	------------------

І

Ізі	Легко
Інк	Чорнило

К

Карпет	Килим
Киг' пива	Бочівка пива
Кікувати	Копати, нарікати
Катиновий	Бавовяний
Керидж	Віз, візок
Кіс	Поцілунок
Клінувати	Чистити, прятати
Ковт	Свита, сірак, пальто
Копровий	Мідяній
Корна	Кукуруза
Корт	Суд
Крейзи	Дурний, божевільний
Кристмус	Різдво
Кравд	Юрба
Крук	Злодій
Кена	Пушка
Кара	Віз, вагон
Керуватися	Дбати
Я сі не керую	Я не дбаю

Л

Лейк	Озеро
Лов	Право
Лейзі	Лінвій
Лайкувати	Любити
Лисен	Слухай
Лейоф	Відправа з роботи

<i>В Америці кажуть Треба казати</i>	
Мед	Гнівний

Маркет	Торг
Мен	Чоловік
Менеджер	Управитель
Мілк	Молоко
Мечка	Сірник
Муфувати	Перенести, посунути
Міксувати	Мішати
Місувати	Хибити, пропустити
Мистейк	Помилка

Н

Норска	Доглядачка хоріх
Нянька	Нянька до дітей
Нойз	Галас, крик
Невер	Ніколи

О

Ордерувати	Замовити, казати
.....	дати
Оверолси, оверговзи	Робочі штани

П

Палішувати	Давати поліск,
.....	чистити
Пейл	Відро

Пенси	Штаны
Пейпер	Газета
Пеньт	Фарба
Пакет	Кишеня

Папля	Тополя
Пенсил	Олівець
Пермісьон	Дозвіл
Перміт	Дозвіл

Піна	Шпилька
Піс	Кусок, частина
Пікча, пікчер	Образ, фотографія
Пойзин	Отруті

Пур	Бідний
Поньт	Вістря
Порч	Ганок

*В Америці кажуть Треба казати
Прескрипшин Рецепта
Прайс Ціна*

Р

*Райта, райда Ізда
Райс Риж
Ратин Гнилий
Ребит Крілик, ваяць
Реди, вреди готовий
Ред Червониц
Рейз Підвішка платні
Рейзир Бритва
Рейзувати корну .. Садити кукурузу
Реперейшин Операція
Рич Богатий
Рибон Лента, стяжка, бінда
Роф Нечемний
Руф Дах
Рум Кімната, місце
Робрувати Терти, натирати
Рекси Лахміття, лахи
Рунувати Управляти*

С

*Салюн Коршма, шинк
Сайз Міра
Свел Гарний, зgrabний
Світ Солодкий
Свінг Гойданка
Сейлсмен Продавець
Сетлювати Полагодити
Селер Пивниця
Силковий Шовковий
Сик Хорий
Сі Глянь
Сіт Сидженя
Син Гріх
Сизи Ножиці
Сквітувати Покинути, лишити
Скинний Худий
Скот Спідниця
Скречувати Драпати
Скузуватися Оправдитися*

*В Америці кажуть Треба казати
Слек Маю роботи
Сліперси Капці
Слов Повільний
Сосайдা Товариство
Софт дрінк Напіток
..... (без алкоголю)
Сосич Ковбаса
Сліч Промова
Стаженси Панчохи
Стемси Почтові марки
Стик Патик
Стрейт Прямий, отвертий
Стречувати Напинати
Сут Одежда
Сфенльтуватися Зомліти
Сценцовувати Зміняти
Сьов "сьоло" .. Театр, представлення*

Т

*Тінкси Річи
Тічер, тіча Учитель, учителька
Троблі Клопіт
Тульси знаряди
Терібел Страшенно, дуже*

Я

*Файтувати Боротися, спорити
Фейс Лише
Фенс Пліт
Фет Товстий
Фіксувати Налівати
Філюватися Почуватися
Фінішувати Кінчити
Флега Пралор
Фльор Підлога
Фолт Вина
Фони Жарти
Фрейм Рама
Френд Приятель
Фрі Свобідний
Фрут Овочі*

Ч

Ченц Нагода

В Америці кажуть	Треба казати
Чікен	Курка
Чіл	Дешевий
Чирі	Вишні

Ш

Шапа	Фабрика, робітниця
Шейм	Сором
Шейп	Фігура
Шіфа	Корабель
Штапувати ..	Задержати, стримати

В Галичині кажуть: Треба казати**Б**

Беэтраничний	Безмежний, безмірний
Безличний	Нахабний
Борба	Боротьба

В

Взгляд	Погляд, огляд
Взглядно	Власне, властиво
Віддільний	Осібний, окремий
Відноситися ...	Ставиться, стосува- тися, удаватися
Вітчина	Рідний край, батьківщина
Висказувати	Висловлювати
Виображати	Уявляти
Виразитися	Висловитися
В кінці	Нарешті

Г

Год	Рік
Гуляти	Проходитися

Д

Даром	Даремно, дурно
Дитинячий	Дитячий
Дріжати	Тремтіти

З

Зброя	Зброя
Завести	Обманити
Зависіти	Залежати

В Америці кажуть	Треба казати
Штор	Крамниця
Штріта	Вулиця
Штоф	Матерія
Шуси, сюси	Черевики

Ю

Юзувати, лузувати	Уживати
Я	
Ярда	Подвіря

В Галичині кажуть: Треба казати

То зависить від вас ..	Залежить від
.....
.....	vas
Завішена оружя	Перемиря
Задивлятися	Мати погляд
Як ви задивляєтесь	Який ваш
.....	погляд
Запад сонця	Захід сонця
Зголоситися	Озватися
Знаток	Знавець
Зовні	Назверх
Зовнішний	Зверхний
Заговорити	Озватися
Заставити	Примусити
Згубити надію	Втратити надію
Зараз	Тепер

Ж

Желзня	Бажаня
Желати	Бажати
Жена	Жінка, дружина

К

Карність	Дисципліна, слухняність
Клич	Гасло
Крайно	Дуже, надто
Красавиця	Красуня
Кавалок, кусок ..	Шматок, клапатик

В Галичині кажуть: Треба казати

Кромі Окрім, Крім
Крок Ступінь

Л

Лично Особисто
Луч Промінь
Лишитися місця Втратити місце

М

Мущина Чоловік
Мужатка Замужна
..... жінка, молодиця

Н

Наколи Коли
Негодування Обурення, гнів
Независимий Незалежний
Недописати Не справдити надій

О

Обавлятися Боятися
Обоятний Байдужий
Обширний Просторий
Огород Сад, садок (а город, де
..... росте городина)
Ограничити Обмежити
Около Коло
Ошибка Похібка, помилка
Офензива Наступ

П

Пец Піч
Плащ Сірак, пальто
Пописатися Відзначитись
Поручити Доручити
Поступати Поводитись
Прощати Прощатися
Представити собі Уявити собі

В Галичині кажуть: Треба казати

Проч Геть
Пуделко Коробка
Позаяк Тому що
Помішати Пере肖одити
Прикинутися Удавати

Р

Руководитися..Керувати, орудувати

С

Самообразованя Самоосвіта
Світ Світло
Свобода Воля
Слідити Стежити
Слідуючий Наступаючий
Случай Випадок
Сподні Штани
Средство Засіб, спосіб
Судьба Доля

У

Узгляднити Брати на увагу
Услівя Умова

Х

Не хватило грошей Не стало
..... грошей

Д

Цвіти Квіти
Пофатися Відступати

Ч

Чувство Почутя, почуваня

Я

Язык Мова
Ярина....Городовина (а ярина зна-
чить збіже що сіється весною.)

“Розумна політика потрібує ідеалізму широко ідалеко-
глядного, а сентиментальність і фанатичне доктринерство та-
кож неподібні до него, як і опортуністичне хиляння на всі
боки.”

Михайло Драгоманов.

ПИТАННЯ ПОЛУ

Одним з найгорячіших бажань батька-мами, що сподіваються потомка, є свідомо вплинути на його пол. Батьки бажають собі конче синка, а тут, як на злість, родяться самі дівчатка; у інших родяться самі сини, хоча батьки бажалиби для ріжнородності мати й дівчатко... Щож в таких випадках робити? Рідко котрі батьки з резигнацією піддаються безмилосерній долі. Багато більше беруться всяких засобів, щоби тільки реалізувати своє жагуче бажання. І ця психіка невдоволених своєю долею батьків стає джерелом зарібку для всяких шарлатанів, ворожбитів та інших чудотворців, що обіцюючи батькам вплинути на пол сподіваного потомка, видурюють від них нераз поважні грошеві суми, або перемінюють серіозних, реально думаючих людей у забобонних біготів, що молитвами, постом та всякими "вотами" стараються виеднати для себе успішну поміч надприродних сил з метою означення полу потомка згідно з бажанням батька-мами.

Крім оцих шарлатансько-чудотворних заходів задля означення полу потомства, які само собою розуміється мусять все бути безуспішними, тягнуться вже від давніх часів чисто наукні, серіозні спроби та зусилл винайти засіб задля свідомого впливу на пол майбутнього потомства. На жаль, усі ці

зусилля не принесли досі бажаного успіху. Хоча наука фізіології може почванитися в останніх часах величавими, дуже досяглими і дуже далеко в глиб тайніків природи сягаючими здобутками, то питання: синок, чи донечка? — остало до нині в книзі запечатаній сімома печатками...

Найновіші відомості про результати фізіологічних дослідів в тій ділянці приносять вістку, що німецьким дослідникам проф. Зельгаймові та його асистентам Літтє і Мерцові повелося частинно заглянути в цю так щільно запечатану книгу.

На жаль, слівце "частинно" треба підкреслити червоним олівцем! До свідомого впливу на пол майбутнього потомка ще дуже далеко! Названі вчені винайшли тільки спосіб научного відгадування полу дитини в утробі мами.

На чим цей спосіб полягає?

Вже професор Абергальден відкрив, що кров мами, яка в своїй утробі носить плід, виказує деякі незвичайні прикмети, яких немає в крові незаплодненої жінки. Цю появу названо "реакцією вагітності". При помочі тієї реакції вагітність дастесь ствердити понад сумнів вже навіть в перших початках, що до тої пори було дуже трудно і небезпечно.

Ідучи даліше слідами Абергальдена, Зельгайм, Літтє і Мерц

дослідили, що кров хлопцем вигітної мами має деякі специфічні питоменості, яких кров мами вагітної дівчиною цілком не має. Це пояснюється тим, що мама вагітна хлопцем носить у своїй утробі тіло вивіноване органом, якого жіночий організм не має.

На 150 вигадків такого відгадування, виконаних названими вченими в Галле, повелося відгадати пол плоду в 148 випадках, значиться таке відгадування дало позитивний вислід аж у 99.7%.

Практичне значіння цього відкриття на разі не таке то дуже досягле. Покищо воно придастися хіба на це, що цікавість батьків можна заспокоїти кілька місяців наперед. Не виключене однаке і таке що мама, дізнавшися зазда-

легідь, що завагітніла дівчиною, штучно перерве вагітність, бо більше дівчат собі не бажає. Якби таке поступовання масово поширилось, то моглиби змінити процесове відношення мужеського полу до жіночого. Однаке з огляду на труднощі і небезпеки звязані з штучним перерванням вагітності — можливість масового поширення мало правдоподібна.

За те теоретично досяглість цього відкриття велика і надійна. Велика, бо оде вдалося вирвати природі знов одну із заздро бережних тайн, надійна бо, хто зна, чи не буде це перший крок на шляху відкриття засобу задля свідомого впливу на майбутній пол плоду.

Подав В. Т.

ЩО ТАКЕ ОСВІТА?

Чи вмілість читати й писати, се освіта? Чи перечитавши всі книжечки "Просвіти" й "Общества Качковського" чоловік зробиться освіченим? Так освіченим, щоб у кождій життєвій пригоді могти собі дати раду? Щоб не робити дурниць у найближших йому, найпрактичніших справах?... Ні! Книжкова освіта ще не дає життєвої освіти. Неписьменний торговець може бути в життєвих справах освіченішим чоловіком від доктора фільософії. Життева освіта—ось у чім річ! Щоб чоловік привикав жити з людьми, порозуміватися з ними, солідаризуватися. Почутте солідарності між людьми—се мета тої школи. Адже наші селяне жиуть досі на становищі диких у пралісах... Відси ворожнеча між сусідами за дрібниці, загальне недовіре, облесливість і брехливість..."

Іван Франко.

Іван Франко

НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІМН

Не пора, не пора, не пора
Москалеві й Ляхові служить!
Довершилась України кривда стара,—
Нам пора для України жити.

Не пора, не пора, не пора
За невигласків лить свою кров,
І любити царя, що наш люд обдира,—
Для України наша любов.

Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор,
Хай пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймось прапор!

Бо пора се великая єсть:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю, і щастє, і честь,
Рідний Краю, здобути Тобі!

Цю пісню, яку кожний Українець повинен знати на память, написав Іван Франко. 28-го травня, 1926-го року, минає десять літ від Його смерти. Усі українські колонії в Америці, а передовсім всі відділи нашої робітничої організації повинні як слід вшанувати в ці рокозини Його незабутну память.

ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ ІВАНА ФРАНКА

В цему, 1926-ому році минає десять літ від смерти Івана Франка. У самому розгарі великої світової війни, в хвилину, коли в підпіллі приготовлялося визволення українського народа, коли від шинелями російських солдатів та у сірих мундурах австрійських жовнірів-Українців почало пробуджуватися бажання боротьби не за “невигласків” а за свій народ, Іван Франко перестав жити і вже не побачив ні народнього зору, про який мріяв і до якого закликав, ні Великої Руїни.

Все життя Франка, це була одна боротьба. “Лиш боротись, значить жити”—сказав він у одній своїй поемі і ціле своє життя боровся. Не за славу, не за почести, не за якісь особисті вжитки і щіли, а за волю і краще життя свого народа.

Вродився він в селі Нагуевичах, дрогобицького повіту в Галичині, 15-го серпня 1856-го року. Перші дитячі роки прожив у свого батька-сільського коваля. І мабуть лише цей час—від колиски до школальної лавки,—це й були одинокі безжурні дні його життя. Дальші події, наука в нищих і вищих школах, громадська і письменницька його діяльність, все те був вже тернистий шлях, на якому доля не давала йому ні крихітки розради і ні крихітки відпочинку, а лише перешкоди та труднощі.

Слід памятати, що часи, коли молодий Франко пішов до школи, це були часи панування польської шляхти і австрійської бюрократії. Простим народом покидувалися не лише польські пани і австрійські урядовці, але й та власна нечисленна українська інтелігенція, попи, урядники та вчителі, які за всяку ціну старалися бути подібними до пануючої шляхецько-урядничої кasti. І хлопська дитина в школі мусіла перенести на собі усі ці знущання, погорду та насмішки, якими спаношенні вчителі показували свою “виспість” над простолюддям.

Ta бажання освіти і знання додавало молодому Франкови завзяття і він пройшов нищі школи а потім дрогобицьку гімназію і в 1875-ім році опинився на університеті у Львові. Тут він почав працювати серед академічної молоді, яка видавала свою газетку “Друг”, у якій він містив деякі свої твори. Та ця газетка мала тоді москвофільський напрямок і щойно Франко почав пробувати зробити її широко народньою.

В тім часі приїхав до Галичини прогнаний царським урядом з Києва Михайло Драгоманов, котрий до того часу був професором на київському університеті. Драгоманов був людиною незвичайно освіченою, поступовою а передовсім відзначався глибоко-критичним умом. Він вмів дивитися на справи і бачити їх так, як вони на ділі є, а не лише їх

поверховну закраску. У стрічах з галицькими студентами він вияснював їм критично справу українського відродження у звязку з всесвітнім поступом і вчив їх підходити до народної роботи поважно, з відповідною підготовкою, а не лиш з пустими патріотичними фразами та поверховним привязанням до обряду, церкви і інших “національних святощів”.

Споміж галицької молоді найбільше захопилися і найкраще перейнялися учням Драгоманова Франко і його товариш Михайло Павлик. Вони пильно прислухувалися до того, про що їх вчив Драгоманов, а коли австрійське правительство, яке боялося поступових ідей цего послідного, прогнало його поза свої межі, вони переписувалися з ним.

За це в 1877-ім році Франко і його товариши були поставлені перед суд і відсиділи кілька місяців невинно в тюрмі. Галицькі каноніки та інтелігенти, яким вже добре надокучила Драгоманова та Франкова критика, використали побут Франка в “арешті” на те, щоб відшуратися від нього. Його виключили з усіх патріотичних товариств, не сходилися з ним, не “пізнавали” його на вулиці, одним словом обложили його товариським бойкотом.

Та Франко не піддавався. З Павликом видавав журнал “Громадський Друг”, потім “Дзвін”, потім “Молот”, в міру того, як прокураторія закривала йому одну газету за другою. В тих часописах він закликав суспільність а головно молодь, щоб вона ставилася як слід до громадської праці, щоб звертала увагу на широкі селянські маси і щоб не пробувала зводити всого національного питання до того, чи українська мова самостійна, чи ні, та до обрядовщини.

В 1880-ім році Франко знова попав в тюрму, тим разом за соціалізм, та по кількох місяцях арешту відставлено його шупасом до рідного села. Відхорувавши тут, він знова вернув до літературної праці в українських журналах і часописах, при чому почав теж дописувати до поступових польських газет. З часом, наслідком цьковань українських патріотів, та праця в польських газетах стала одиноким жерелом заробітку для Франка.

В 1889-ім році Франко просидів знова кілька тижнів в тюрмі і вийшовши з неї почав організувати радикальну партію в Галичині. Як завдання цієї партії він ставив освіту і політичне освідчення селянських і робітничих мас, які одинокі він вважав здібними відродити і освободити український народ. В статтях з того приводу він гостро критикував служальство, неполітичність, заскорузлість та шахрайства патентованых українських політиків того часу, за що його ці лаяли послідними словами.

Рівночасно він продовжував свої студії, побував у Відні, де вчився

під проводом знаменитого професора Ягіця, поздавав екзамени на яких основі дістав титул доктора філософії і право бути професором університету. Та професором його не іменували, бо польсько-австрійський уряд не хотів мати на професорському місці чоловіка, що три рази сидів в тюрмі та ще за політичні злочини.

Українські патріоти далі уїдали на нього і він у книжочці “Дещо про себе самого”, виданій 1897 р. заявив, що “не любить Русинів ані Руси”, а працює для своєї батьківщини “з собачого обовязку”. Ці гіркі та ширі слова до краю розгнівали ріжних задофанців та гура-патріотів і ще навіть у 1920-ім році якийсь Василь Верниволя, у передмові до збірника деяких творів Франка не може переболіти правди, яка захована у цій сповіdi Франка і називає її “нетактовною”.

В тому самому році Франко знова оголосив в німецькій газеті “Ді Цайт” статтю про польського поета Міцкевича, у якій називав його “Поетом зради”, тому що Міцкевич величає чоловіка, який пішов на зраду і провокацію, щоб помогти свому народові. Цим він зразив собі знова і Поляків, які давали йому заробіток в своїх газетах і він опинився без зайняття і без хліба.

Незабаром однаке труд Франка почав видавати плоди. Він сам, Драгоманов, П'авлик і інші вже на стільки підвиховали громадянство, що все таки найшовся гурт людей, що піддержал Франка. Йому дали роботу в Літературно-Науковім Вістнику і він працював у ньому аж до смерті. Теж працював в “Науковім Товаристві імені Т. Шевченка” і в виданнях того товариства печатав свої твори. На цій переважно науковій і літературній праці пройшли дальші роки Франка, коли він захворів, в 1907-ім році, коли знова прийшов до себе, та коли при кінці життя, спаралізований, вже не міг писати а лише диктував свої твори.

В 1913-ім році обходжено сорок літній ювілей його письменницької діяльності, зібрано для нього почесний дар в сумі 30,000 корон, видано книжку, у якій найкращі учені славянських народів помістили йому в честь свої розвідки. Та і це признання і відносно кращі матеріальні умовини прийшли вже доволі пізно. Франко помер у Львові 28-го травня 1916-го року.

Ми тут коротко подали найважніші події з шістьдесят років Франкового життя. На кінці подаємо головніші його твори, а тут наводимо з книжки М. Цеглинського, п. з.: “Іван Франко”, коротку але незвичайно влучну і вичерпуючу характеристику літературної діяльності Франка:

Ціле Франкове життя—це одна велика, важка і неустанна праця віддана народові, краєви і нації. На своїй вірній і самовідреченій служ-

бі він робив все, що треба було робити. А в час повного занепаду і руїни треба було всього, не було нічого. І він робив всяку громадську роботу, не цурався жадної. І було тої роботи більш чорної ніж білої, такої, що навіть пам'ять по собі не лишає.

“Я був, говорив Франко про себе, тим пекарем, що пече хліб для щоденного вжитку. В кождім часі я дбав про те, щоби відповісти потребам хвилі і заспокоїти злобу дня. Я ніколи не хотів ставати на котурни ані щадити себе. Я ніколи не вважав свого противника надто малим. Я входив на всяку арену, коли боротьба була потрібна для вияснення справи. Я знаю, що з моїх творів дуже мало перейде до пам'яті будучих поколінь, але мені байдуже, я дбав поперед усього про теперішніх сучасних людей.”

В часі, коли робітничий рух в Австрії тільки що починався, коли велика новина соціалізма стягла на себе урядові репресії і проголони громадянства він вів пропаганду поміж українськими, польськими і юдівськими робітниками в Галичині, читав лекції, говорив на зібраннях, організував робітничі комітети, працював в соціалістичній пресі. Він перший широкою сопільною і політичною агітацією зрушив галицькі села, еднав українських селян для боротьби, достарчував їм політичну й наукову літературу.

Видавав газету за газетою і журнал за журналом і не зневірюється все новими невдачами, починав все нові видавництва. Сам писав, сам коректував, сам вязав і розсылав. Не було прогресивного видання в Галичині, де не містивби політичних статів, дописів, рецензій, заміток і фейлетонів. Не було появ в культурнім і громадськім життю України, Галичини, Австрії, Росії, на котру не відповівби своєю помічю, опінкою, критикою чи протестом.

В темну й забиту Галичину вносив просвіту й науку, неосвіченому і клерикальному громадянству накидав переклади книг з філософії, соціології, економії, історії і політики. Перекладав світових поетів і письменників, захоплювався кожним новим твором людської думки і кожний хотів присвоїти свому народові.

Творив українську науку і сотворив її в Галичині, досліджував минуле й сучасне українського народа, його культурну, соціальну і політичну історію, його життя від староруських пісень і казок аж до теперішнього економічного положення галицького селянства. Збирав для будучої науки матеріали археології, етнографії і фолклору.

Писав повісті, оповідання, драми, ліричні поезії, вірші, був перший не провінціональний галицький, а великий український поет, спільний для всєї України.

Лишив по собі сотні книг і книжок, тисячі статів і всю велику хоч

невидну працю в громадськім житю і наукових товариствах, на зібраннях, нарадах і засіданях.

В труді важкім і руйнуючім, неустаннім і різнороднім без міри, згоріло все його життя. Здається, наче трудом своїх рук і мозку, пожертвованнем всего життя хотів відробити і відкупити все, що за сотні літ було занедбане й утрачене ледачими попередниками.

А якіж результати?

Для будучих поколінь України лишаться результати наукової праці Івана Франка, його досліди давної й нової української літератури, історії, фольклору, етнографії, археології. Для пізнання українського народа, його минувшини й теперішності,—Франко зробив безмірно більше своїми річевими і основними студіями, ніж пустим язиком довершили ті крикливи патріоти, що лаяли його за млявий патріотизм, а то й зраду нації. Під українствство положив тверді основи, на котрих ще довго буде опиратися рідна наука. Врешті, свою науковою і письменницькою діяльністю наблизив Галичину до живої струй українського життя понад Дніпром, творив культурну спільність всеї України, розєднаної державними кордонами, політичними впливами і релігійними пересудами.

Для будучих поколінь лишиться поезія Івана Франка і передівсім як великий поет України, він перейде в будучість народу.

В українську літературу вніс те, чого в ній було дуже мало, а в галицькій таки зовсім не було, а власне правдивість. Казав Франко, що всі його повісти частина його життя, з дійсними людьми і дійсними фактами. І так як доля підіймала його на верхи і спускала на саме дно, його ум і чуття переймалися всім людським, то й його повісти і оповідання зявляються живою і всесторонною картиною людського життя в Галичині другої половини дев'ятнадцятого віку, в усіх його проявах, формах і типах.

Селянські діти, живі, дотепні, з добрым і кепським чутtem, мало охочі до мертвої науки, та цікаві до знання, новини, гри і забави, їхні шкільні трагедії, побої за зло написане слово або загублений олівець, їхні дрібні радощі дома, на ріці і пасовиську. Сільська молодість з знесилючою працею і все перемагаючим життем, піснею, коханням. Галицький селянин з спомином панцирного хліба і панцирного батога в своїй душі, обнятий всеобемлющою журбою за кусок хліба, безпомічний перед ворогами з усіх боків, паном, урядником, жандармом, попом, адвокатом, банком. Пролетарі-робітники і богачі-спекулянти в нафтових копальнях Борислава, нужда, злочин, пристрасти, моральний упадок капіталістичного підйому, насміхаючогося, над тими, кому заліз більш силу, здоровля і щастя. Львівський сирота-уличник підростаючи

для тюрми, дівчина викинута на вулицю гріхом своєї крові і облудою громадської чесноти, зморений муляр, що розбивається на камінню як безіменна жертва громадському ладови. Жидівський хлопець, що рветься до світла і гине в темній тюрмі, старий конокрад, що шукав правди поміж людьми і людьми був вигнаний поміж злодіїв, розбійник-авантюрист з романтичною душою і людським чутям, і убійник загубивший на дні життя людську подобу. Маломістечковий павук, що осотув дрібноміщанську сімю, і капіталіст-спекулянт, що пролетаризує цілі мужицькі села. Священик чоловіколюбець, що приємає на себе недолю своїх вірних, за котрих відповідає перед своєю совістю, і вимуштрований католик-місіонар, що везе нещасним холмським мужикам благословення папи римського, і нещасні мужики, що терплять за унію і католицизм, сподіваючись від них помочі для своєї безмежної нужди і за всі терпіння дістають папське благословення і езуїтський наказ далі молитися. Польський староста острій-преострій і український політик хитрий-прехитрий і патріот покірний-препокірний. Мужицька хата і стодола, толока, ліс і поле, ковальська кузня і ремісницький варстат, фабрика і копальня, пролетарський шинок і передміські переулки, суд і тюрма, ліцитація і ярмарок в містечку, готель і залізнична станція, редакція газети і урядова канцелярія, міщанський дім і панські сальони, галицьке село з своїми глухими болями, великоміська буржуазія з своїми скритими ранами, провінціональне урядницьке багно, і так далі і так далі, все людське життя в Галичині тисячю картин пересувається в Франкових повістях і оповіданнях.

Людській праці віддане його найглибше чуття. Здається нема другого поета, котрий з таким живим спочуттєм, любовю і розумінням описувавби тверду, добру і дбалу роботу. Роботу того коваля, що кує залізо, столяра, що струге в столярні, муляра, що мурує дім, хлібороба, що оре землю, молотить збіже, кладе стирту. Так як поеми давніх часів величали завзяті бої і войовничі подвиги так Франкові оповідання зявляються звеличаннем людської праці і робучих людей. І що друге, то його спочуття віддане всім, кого життя здушило на дно, кого кривдять громадські порядки, кого толочить насильство. Мужикови споневіряному віковою неволею, безвольному наймитови праці, дитині заговканий безласки, жінці зяленій семейною брутальністю, всім, кому життя відмовило сонця, світла, спочинку, радости.

Та вся сила чуття і мисли поета найшла свій вираз в його ліричній творчості в піснях. Вона виявилася відомою каменярською поезією, революційними призивами до боротьби з громадською неправдою і неволею, панством і рабством, тьмою і брехнею, і лютим глумом для патріотів-ботокудів, глупих, брудних, самолюбних і лукавих. Разом з

тим ліричні вирази всеобємлющої нужди, зліднів і безутішності мужицького житя, плач над людською недолею, сирітством, кривдою, горе жидівських погромів, тюремні пісні з тugoю за сонцем і ненавистю до гвалту чоловіка над чоловіком. І все глибше і більш болюче верталося в його поезії спочуття до мужицької недолі, сіл невеселих, турбот безвихідних, похилених хат і емігрантських вагонів. Тільки бунтарські призиви замінялися безмірним жалем. Далі поезія обняла минуле і будуче народу, всі ті слози пролиті, болі неситі, надії розбиті, що складалися на його минулу долю, всю трівогу будучих днів, грізних і темних. І поруч з народним горем в поезії находили свій вираз особисті переживання поета, непроглядні дні журби і короткі моменти щастя, довгий жаль і невгласаюча туга, пориви і сумніви, біль життя і питання смерти.

Та говорити про поезію, Франкову чи яку іншу, не має змислу. Вона жива тільки такою, якою сотворив її поет, і тільки сама промовляє до живих людей. І доки будуть на Україні живі люди, доти житиме для них та пісня, в котрій Іван Франко сказав горе і муки, надії і пориви свого і народного життя.

Але треба памятати, що та пісня творилася **случайно, мимоходом**. тоді коли він іншої робти не міг робити, в зелізничім вагоні, в арешті, по дорозі в бібліотеку і редакцію, в глуху північ, коли стомлені очі мусіли відорватися від книжки чи рукопису. І чим більша його повість, тим більш нескладна, нерівна, недовершена, а то й зовсім не скінчена. Він не мав коли. Треба тямити, що через двацятьп'ять літ свого найліпшого віку і невтомного труду, Франко не літературну творчість вважав своїм головним завданням, а громадську роботу і в ній вкладав свою силу, мисли і чуття. Весь труд був відданий народові та й народним плям служила в великій мірі його поезія.

Спис усіх творів Івана Франка обіймавби добру книжку. Він писав повісті, оповідання, довші і коротші поеми, наукні розвідки, газетні статті, політичні твори, перекладав з чужих мов твори поетів, учених, філософів та критиків. Він переписувався богато зі своїми приятелями і знакомими і сама його переписка зайняла кілька добрих томів. Кромі того збирал народні пісні, оповідання, перекази та приповідки, так що поклав основи під кожну майже даринку літератури у галицькій Україні а в богатьох случаях на Україні взагалі.

З його повістей найважніші: Захар Беркут, Петрії і Добошку, Ба Констріктор, Перехрестні Стежки, Великий Шум, Задля Домашнього Огнища.

З менших оповідань найважніші: Борислав Сміється, Лесишина

Челядь, Малий Мирон, Яць Зелепуга, Грицева шкільна nauка, На Дні, До світла, Галицькі Образки, Маніпулянтка, Цигане, Муляр, Довбанюк, Два Приятелі, В Поті Чола.

Для дітий незвичайно займаючі його оповідання про часи “Коли ще звірі говорили”.

З драматичних творів Франка замітніші: Украдене Щастя, Учитель, Камяна Душа, Рябина.

Між поетичними творами Франка найбільше звісний його Народний Гимн (“Не Пора”), далі Каменярі, Вічний Революціонер. З більших поем незвичайно сильна поема “Мойсей”, далі Панські Жарти, Похорон, Великі Роковини, Смерть Каїна, а накінець збірники віршів: З Вершин і Низин, Тюремні Сонети, Мій Ізмарагд, Зівяле Листя, Жидівські Мелодії, Із днів журби, Семпер Тіро.

Перерібки або переспіви: Лис Микита, Абу Казимові Каші, Коваль Басім, Пригоди Дон Кіхота.

Научні твори: Збірник Галицьких Приповідок, Нарис Історії Української Літератури, Іван Вишенський, Молода Україна і десятки інших.

Цих кільканадцять заголовків ми подали на те, щоб цікаві читачі пробували познайомитися з літературною діяльністю Івана Франка. Його твори, хоч писані 20, 30 і 50 літ тому, усе такі свіжі і все такі займаючі, що хиба лише у творах Шевченка можна найти стільки глибоких думок і стільки вічної правди і науки.

Передовсім у цей, 1926-ий рік, коли минає десять літ від часу смерти найбільшого поета, якого дала Галичина, українські робітники повинні знакоомитися з його творами, читати їх, вчитися з них.

Бо Франко все і всюди був передовсім Великим Вчителем українських і робітничих мас і найкраща пошана його памяти, це й буде освіта, зачерпнута з його творів.

0

“Люди! люди! я ваш брат,
 Я для вас рад жити,
 Серця своє кровю рад
 Ваше горе змити.
 А що кров не зможе змити,
 Спалимо огнем то!
 Лиш боротись значить жити....”

(“З вершин і низин”).

Іван Франко.

ВИБІР З ПОЕЗІЙ ІВАНА ФРАНКА

НАЙМИТ

В устах тужливий спів, в руках чепіги плуга—
 Так бачу я його;
 Нестаток, і тяжка робота, і натуга
 Зорали зморщками чоло.
 Душою він дитя, хоч голову схилив
 Немов дідусь слабий,
 Бо від колиски він в недолі пережив
 І в труді вік цілий.
 Де плуг його пройде, залізо де розриє
 Землі плідної пласт,
 Там незабаром лан хвилясте жито вкриє,
 Свій плід землиця даст.
 Чому ж він згрібною сорочкою окритий,
 Чому сіряк, чуга
 На нім, мов на старці, з пошарпаної свити?
 Бо—наймит він, слуга.
 Слугою родиться, хоч вольним окричали
 Багатирі його;
 В нужді безвихідній, погорді і печалі
 Сам хилиться в ярмо.
 Щоб жити, він житте і волю власну й силу
 За хліба кусник продав.
 Хоч не кормить той хліб, і стать його похилу
 Не випрямить, і сил не додає.
 Сумує німо він, з тужливим співом оре
 Те поле, сре ---- не собі,
 А спів той — наче брат, що гонить з серця горе,
 Змагатись не дас журбі.
 А спів той — то роса, що в спеці підкріпляє
 Напів-зівялий цвіт;
 А спів той — грім страшний, що ще лиш глухо грає,
 Ще здалека гремить.
 Та поки буря ще нагряне громоваяя,
 Він хилиться, проводить в тузі дні,
 І земельку святу як матінку кохає,

Як матінку сини.
 Байдуже те йому, що для добра чужого
 Він піт кріавий лле,
 Байдуже те йому, що потом труду свого
 Панам панованне дає.
 Коб лиш земля, котру його рука справляла,
 Зародилъ опять,
 Коби за труд його на других хоч спливала
 Небесна благодать.

**

Той наймит — наш народ, що поту лле потоки
 Над нивою чужою.
 Все серцем молодий, думками все високий,
 Хоч топтаний судьбою.
 Свої доленьки він довгі жде століття,
 Та ще надармо жде;
 Руїни перебув, татарські лихоліття,
 І панщини ярмо тверде.
 Та в серці хоч і як недолею прибитім,
 Надія кращая живе—
 Так часто спід скали тяжезної ґранітом
 Нора холодна бе.
 Лиш в казці золотій, мов привид сну чудовий.
 Він бачить доленьку свою,
 І тягне свій тягар, понурій і сировий,
 Волочить день по дню.
 В століттях нагніту його лиш рятувала
 Любов до рідних нив;
 Нераз дітей його тьма-тьменна погибала,
 Та все він пережив.
 З любовю тою він, мов велетень той давній,
 Непоборимий син землі,
 Що, хоч повалений, опять міщний і славний.
 Вставив у боротьбі.
 Байдуже, для кого—співаючи він оре
 Плідний, широкий лан;
 Байдуже, що він сам терпить нужду і горе,
 А веселиться пан.

**

Ори, ори й співай, ти велетню, закутий
 В недолі й тьми ярмо!
 Пропаде пітьма й гніт, опадуть з тебе пута,
 І ярма всі ми порвемо!
 Не даром ти в біді, пригноблений врагами,
 Про силу духа все співав
 Не даром ти казок чарівними устами
 Його побіду величав.
 Він побідить, порве шкарлющі пересуду—
 І вольний, власний лан
 Ти знов орати меш — властивець свого труду,
 І в власнім краю сам свій пан!

ТИ, БРАТЕ, ЛЮБИШ РУСЬ...

Коли українські попи та інтелігенти в девяностих роках насіли на Франка та лаяли його за те, що він гостро критикував їх служальство, обрядовищну та погорду до простого народу, та коли вони казали, що він не любить України, яку тоді називали ще “Русь”, він їм зітовів слідуючим віршиком:

Ти, брате, любиш Русь—
 Я-ж не люблю, сарака!
 Ти, брате, патріот, —
 А я собі собака.

Ти, брате, любиш Русь
 Як хліб і кусень сала.
 Я ж гавкаю раз-в-раз,
 Аби вона не спала.

Ти, брате, любиш Русь
 Як любиш добре пиво,—
 Я ж не люблю, як жнець
 Не любить спеки в жниво.

Ти, брате, любиш Русь
 За те, що гарно вбрана,—
 Я ж не люблю, як раб
 Не любить свого пана.

Бо твій патріотизм—
 Празнична одежина,
 А мій—то труд важкий,
 Гарячка невдержима.

Ти любиш в ній князів,
 Гетьмання, панування,—
 Мене ж болить її
 Відвічнеє страждання.

Ти любиш Русь, за те
 Тобі і честь, і шана,—
 У мене ж тая Русь
 Кріава в серці рана...

Ти, брате, любиш Русь,
 Як дім, воли, корови,—
 Я ж не люблю її
 З надмірної любови.

“ХЛІБОРОБ”

Галицький поет, священик Микола Устіянович написав був під тим заголовком вірша, який зачинався від тих самих слів, що й вірш Франка, а в якому він росхвалив селянський стан і казав, що нікому краще не живеться, як мужикови. У відповідь на цей вірш І. Франко написав слідуочу поему:

Гей, хто на світі кращу долю має,
Як той, що плугом святу землю оре?
Святу землю в банку заставляє,
В довги впадає, як в бездонне море,
І поти беться, аж остання рація
На нього спаде—ґрунту ліпитація,
І поки в найми не пошкандибає—
Гей, хто на світі кращу долю має?

Гей, хто на світі кращу долю має,
Як той, що вірно ціареві служить,
В касарні нишком рід свій споминає,
Зітхає нишком, і клене, і тужить
Махає “гвером”, в “гліді” машерує,
На варті мерзне, в “шпангах” крепірує,
В “ібунках” пріє, “комісняк” снідає—
Гей, хто на світі кращу долю має?

Гей, хто на світі кращу долю має,
Як той, хто щирим патріотом зветься,
Податки точно рік-за-рік складає,
Шанує власті, перед жандармом гнеться,
Цілується в возним і, хоч дуже бідний,
Як треба дати, дасть і гріш послідний,
А на що, за що дав, і не питав—
Гей, хто на світі кращу долю має?

Гей, хто на світі кращу долю має,
Як той що все лиш ту науку чує,
Що тільки бідних Господь Бог карає,
Що ласка божа тільки багачу є,
Що чорт усюди чоловіка кусить,
А бідний все в покусі впасті мусить,
Що хлоп лінюх, пяниця і св.... є—
Гей, хто на світі кращу долю має?

ТОВАРИШАМ ІЗ ТЮРМИ

Обриваються звільна всі пута,
 Що вязали нас з давнім життєм:
 З давніх брудів і думка розкута —
 Ожисмо, братя, ожисмо!

Ожисмо новим ми, повнійшим
 І любовюogrітим життєм:
 Через хвилі мутні та бурливі
 До щасливих країв попливем.

Через хвилі непощасті і неволі
 Мимо бур, пересудів, обмов
 Попливем до країни святої,
 Де братерство, і згода, й любов.

Ми ступаєм до бою нового
 Не за царство тиранів, царів,
 Не за церков, попів, ані бога,
 Ні за панство неситих панів.

Наша ціль — людське щастя і воля,
 Розум владний без віри основ,
 І братерство велике, всесвітнє,
 Вільна праця і вільна любов!

І пе віда твердо нам в бою стояти,
 Пе лякатися, що впав перший ряд,
 Хоч по трупах наперед ступати,
 Ні на крок не вертатися назад.

Се ж остання війна! Се до бою
 Чоловіцтво зі звірством стає,
 Се поборює воля неволю,
 “Царство боже” на землю зійде.

Не моліться вже більше до бога:
 “Хай явиться нам царство твое!”
 Бо молитва слаба там підмога,
 Де лиш розум і труд у пригоді стає.

Не від бога те царство нам спаде,
 Не святі його з неба знесьуть,
 Але власний наш розум посяде,
 Сильна воля і спільній наш труд!

РОСІЯ!....

Багно гнилеє між країв Європи,
 Покрите цвіллю, зеленю густою,
 Розсаднице недумства і застою,
 Росіє! Де лиш ти поставиш стопи,

Повзе облуда, здирство, плач народу,
 Цвіте бездушність, наче плісень з муру.
 Ти тиснеш і кричиш: “Даю свободу!”,
 Дреш шкуру й мовиш: “Двигаю культуру!”

Ти не січеш, не беш, в Сибір не шлеш,
 Лиш мов упир із серця соки ссеш,
 Багно твоє лиш серде й душу душить.

Лиш гадь і слизь росте й міцніє в тобі,
 Свобідний дух або тікати мусить,
 Або живцем вмірає в твоїм гробі.

НЕ ЗАБУДЬ ЮНИХ ДНІВ...

*Не забудь, не забудь
 Юних днів, днів весни.—
 Путь життя, темну путь
 Проясняють вони.*

*Золотих снів, тихих втіх,
 Щиріх сліз і любви,
 Чистих поривів всіх
 Не стидаїсь, не губи,
 Бо минутъ... далі труд
 В самоті і глупші,
 Мозолі наростиуть
 На руках і душі.
 Лиш хто любить, терпить,
 В кім кров живо кипить,
 В кім надія ще лік,
 Кого бій ще манить,
 Людське горе смутить,
 А добро веселить,—
 Той цілий чоловік.*

*То ж, як всю життя путь
Чоловіком члім
Не прийдесь тоді бутъ,—
Будь хоч хвилечку ним.*

*А в поганій дні,
Болотяний дні,
Як надія пройде,
І погасне чутте,
Як з великих доріг
Любви, бою за всіх
На вузькі та круті
Ти зайдеш манієці,
Зсушить серце журा,
Зколоть ноги терни,—
О, тоді май життя
Вдячно ти спомяни!*

*О, тоді ясні сни
Оживлять твою путь...
Юних днів, днів весни
Не забудь, не забудь!*

РОЗВИВАЙСЯ ТИ ВИСОКИЙ ДУБЕ...

Розвивайся ти високий дубе,
Весна красна буде!
Розпадуться пута віковії,
Прокинуться люде.

Розпадуться пута віковії,
Тяжкій кайдани,
Непобіджена злими ворогами
Україна встане.

Встане славна мати Україна,
Щаслива і вільна,
Від Кубані аж до Сяна-річки
Одна, нероздільна.

Щезнуть межі, що помежували
 Чужі між собою,
 Згорне мати до себе всі діти
 Теплою рукою:

“Діти-ж мої, діти, нещасливі,
 Блудні сиротята,
 Годі-ж бо вам в сусід на уslugі
 Свій вік коротати!

“Піdnімайтесь на святеє діло,
 На ширую дружбу,
 Та щоби ви чесно послужили
 Для матері службу.

“Чи ще ж то ви мало наслужились
 Москві і Ляхові?
 Чи ще ж то ви мало наточились
 Брادرської крові?

“Пора діти добра поглядіти
 Для власної хати,
 Щоб газдою не слугою
 Перед світом стати!”

Розвивайся ти, високий дубе,
 Весна красна буде!
 Гей, уставаймо, сdnаймося,
 Українські люде!

Сdnаймося, братаймося
 В товариство чесне,
 Хай братерством, щирими трудами
 Вкраїна воскресне!

— — — — —

Жадна релігія, жадне переконання, жадна раса й жадна народність не були й не можуть бути предметом нашої ненависті. Таким предметом були й лишатися на все тільки всякий утиск (соціальний, національний чи релігійний), всякий ви-
 иск і всяка облуда.

Іван Франко.

SEMPER IDEM

(Все той сам...)

*Проти рожна перти,
Проти хвиль плисти,
Сміло аж до смерти
Хрест важкий нести,*

*Правда—проти сили,
Боєм—проти зла,
Між народ похилий
Вольності слова,*

*З світочем науки
Проти брехні й тьми—
Гей, робучі руки,
Світлій уми!*

*Ще те не вродилось
Гостреє залізо,
Щоб ним правду й волю
Самодур зарізає!*

*Ще той не вродився
Жар, щоб в нім згоріло
Вічне діло духа,
Не лиши слабке тіло!*

*Немає друга по-над мудрістю,
Ні ворога над глупоту
Так, як нема любови в світі
Над матірню любов святу.
Не ділиш мудрості з братами,
Її злодій не вкрадуть,
Її не згубиш по дорозі,
Вона є зільна серед пут.
Без неї все життя пустиня
Так, як пустий без друга шлях,
І як твій дім пустий без сина,
І як пустий дурного страх.*

("Мій Ізмаїд").

ХРИСТОС і ХРЕСТ

Серед поля край дороги
 Стародавній хрест стойть,
 А на нім Христос розпятий
 Висів теж від давніх літ.
 Та з часом прогнили гвозді,
 Вітер хрест розхолітав,
 І Христос, в горі розпятий,
 • Із хреста на землю впав.
 Зараз же трава висока,
 Що росла вокруг хреста,
 Радісно в свої обійми,
 Мягко приняла Христа.
 Подорожники ї фіялки,
 Що там пахли зміж трави,
 Звились, мов вінець любови,
 У Христа край голови.
 На живім природи лоні,
 Змитий з крові, ран і слоз,
 Серед запаху і цвітів
 Сумирно спочив Христос.

Та якісь побожні руки
 Спать йому там не дали,
 І, хрестячись, зпоміж цвітів
 Знов угору підняли
 Та, нових не мавши гвоздів,
 Щоб прибити знов Христа,
 Хоч з соломи перевеслом
 Привязали до хреста.

Так побожні пересуди,
 Бачучи за наших днів,
 Як з старого дерева смерти,
 Із почитання богів,
 З диму, жертв, з тьми церемоній,
 Із обману, крові й слоз,
 Словом—як з хреста старого
 Сходить між людей Христос,
 І як, ставши чоловіком,
 Близчий, вищий нам стає

І святым приміром своїм
 Нас до вольності веде,—
 Силуються понад людськість,
 Будь-що-будь, підняти Христа.
 І хоч брехні перевеслом
 Привязати до хреста.

*Якби само велике страждання
 Могло тебе, Вкраїно, відкупити,—
 Буlob твоє велике панування,
 Нікому-б ти не мусіла встути.
 Якби могутість, щастя і свобода
 Відмірялись по жірі крові й сліз
 Пролитих з серця і з очей народу—
 То хто-б з тобою супірництво зніс?
 О горе, мамо! Воля, слава, сила
 Відмірюються мірою боротьби!
 Лиш в кого праця потом скрень зросла,
 Наверх той вибесь з темної турби.
 Та праці, маю, в нас так мало!
 Лежить облогом лан широкий твой.
 А скільки нас всю силу спрацювало,
 Щоб жити, без дяки в каторзі чужій!*

(Зі збірки “Мій Ізмаїл”, 1898 р.).

“Школа політичного життя, то так як школа плавання. Стоячи на березі і слухаючи... викладів і упімнень, ще ніхто на світі плавати не навчився. Тут перша річ—власна спроба, власна діяльність, власне вміння і власна відвага. От чого ми мусимо на вічах учити наших селян. Нехай самі говорять, нехай учаться самі висловлювати свої потреби і кривди, стояти за своїми жаданнями і супроти панів, і супроти властей.”

Іван Франко.

Клим Поліщук

ДУХ ТАРАСА

(Із Історії Одного Волинського Села)

Було, як учора, але разом із тим, уже два десятки літ промайнуло. Стояла в просторах трівожна година, бо скрізь гомоніли про Землю і Волю, а гомін цей, як гомін весняних вітрів із півдня, широкими хвилями роскочувався по всіх хуторах та селах і важким чадом пянів буйні селянські голови. Зелена весна тільки-що зачинала бреніти, коли вже із села до села, невідомо навіть із відки, полетіли дивні вісти про якусь боротьбу із панами...

Стоголосою луною відкликалися на селі голосні вигуки селянської "зборні", що обговорювала свої господарські справи.

—Гарна весна... На полях, наче килим мягкий, усе зеленіє...

—Еге-ж, буде врожай, як давно не було!...

—Стануть жнива, так своєї роботи не переробити, не те, щоб ще до пана йти...

—О, ні! Нехай тепер сам закачає рукава до праці!...

—А так! Досить уже нам на панських ланах настиратися!...

І сотні мозольних кулаків грізно здіймалися в гору, наче до бою якого...

—То дурне, що вони не хочуть уступитися!...

—Авже-ж!... Ми їх отакички!...

Сотні мозольних кулаків ще грізніше опускалися до долу і тоді гучний регіт могутніх мужицьких грудей котився аж поза село, де стояв панський двір і poloхав його мешканців.

З переляканими очима приходили до панів їх найвірніші слуги і віяково починали вимагати платні "хоч за півроку вперед", бо інакше погрожували "простісенько у світ піти, ніж отакий клопіт мати"....

—Ta чого вам у той світ іти, раз це буде наше!—казали на селі панським слугам.

І шуміла на селі та господарська мова, як не шуміла навіть весняна вода на лотоках...

У малій та тісній кімнаті одноклясової сільської школи самотньо жив собі старий учитель Панас Онуфрієнко. Його, колись гарне, лице вкрилося рясними зморшками, волося посивіло, а серед голови просвічувалася чимала лисина, тільки одні гарні очі, як і колись, сяли якоюсь

незвиклою добрістю і, здавалося, зазирали аж у самісеньку душу того, що говорив із ним.

Любив він людей, як вони його любили, бо знали його ще малим “паничем”, коли він зимою вчився у місті, а літом приїздив до свого старого батька, що був тут парохом.

Колись Панас Онуфрієнко жив у губерніяльному місті, займав там добру посаду і цілий повіт зناє його, як чесного громадського робітника. Було всім відоме, що то тільки його заходами впорядковано у місті перший сирітський притулок і школу грамоти “для дорослих”, яку він сам довший час доглядав, але всьому буває свій кінець. Спробував було впорядкувати ще й школу для навчання селянських дітей ріжного ремесла, але цим скористувалися деякі люди для того, щоби зробити його “крамольником”, а раз так було зроблено, то він мусів усунутися від своїх обовязків і піти на спочинок, як “хорий”.

“Видужавши”, через якийсь час, Онуфрієнко став народнім учителем і пішов на село. Був він так не в однім волинськім селі, але через декілько років повернувся до свого рідного села, де колись жив його батько і де все було йому таке близьке і став тут учителювати.

Завдяки тій широти, з якою він ставився до всіх людей на селі, його тихих порад слухалися більше, ніж голосних “казань” нового “почайвського” попа, а коли він власними силами створив при школі щось подібне на бібліотеку-читальню, так не міг уже ні одної хвилини мати спокою, бо все хтось такий приходив “на казету” і просив розказати про все, що то “тепер у тім світі?”

Відпочив тільки весною, коли всі бралися за польову роботу, але тепер, не зважаючи навіть на весняну пору, селяне рано й вечір тиснулися до його маленької кімнати і, з таємними вогниками в очах, жадібно питалися:

—Скажіть, чи нема там чого у вашій казеті, щоби, значить, про землю?...

Онуфрієнко брав свіже число поступової губерніяльної газети й читав їм усе, що тільки писалося про хід першої революції, але тим мало хто задоволявся, бо, як казали, — “на селі сто раз краще чути”...

Однак, коли настали жнива, то за горячою працею майже про все забули і згадали щойно тоді, коли стали звозити з поля полукилки, а в снопах знаходили ті “листочки”, що “про Землю і Волю”...

Тоді власне пішли вздовж села нові “вісти” про те що в однім якімсь селі “вже всю землю панську забрано”, а у другім — “самі пани мусілс віддати її тим, що на ній працюють”...

Онуфрієнко, спочиваючи, читав свою поступову губерніяльну газету й також чогось ждав і діждався його скорше, ніж сподівався. —

Цілком несподівано одержав від якогось приятеля пакунок українських часописів, про які досі знати тільки зі скученських заміток своєї губерніяльної газети. — Задріжали від хвилювання руки, заспіли радісно очі і, здавалося йому, сам молодший став.

— Насамперед, треба свідомимистати, а в тім наша сила!... — говорив він сам із собою. читаючи дрібний друк полтавського “Рідного Краю”.

Тієї ночі він довго не міг заснути, а коли заснув, то бачив себе вчителем вільної української школи, як добре розуміли його всі селянські діти. Потім, снилися ще цілі гори українських книжок, які він, з доручення когось невідомого, роздавав кожному, хто лише приходив до нього й казав:

“Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,—
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має!”...

Раптом здрігнувся. Схопився й розглянувся по кімнаті. Вже світало: а за дверми чувся голос старого сторожа Семена:

— Вставайте!... Самовар готовий, а он там на дворі чогось люди хочуть:...

Онуфрієнко став, одягся й зразу-ж вийшов до людей.

Привітавшися, обережно спитався:

— Ну, що-ж там у вас, люди добри?...

— Гей, біда!... Цеї ночі у пана стирти погоріли, так він тепер нас винує... Вже й за козаками до міста післав... каже, що все село зруйнує, а ми-ж нічого не винні... Порадьте!...

— Що-ж я ту можу порадити? — озвався Онуфрієнко. — Тут уже й наймудріший нічого не зробить... Кажіть, що невинні... Губернаторові поскаржіться, бо я сам про себе нічого не знаю... Вибачайте, люди добри, але що-ж...

— Та знаємо! — промовив статечний господар Гонта. — Але ми думаемо не пустити їх...

— Нічого не зробите! — сказав Онуфрієнко. — Краще вже скоріться, мовчіть та виправдуйтеся...

Господарі заклопотано почухалися у потилицях і повільно пішли собі, а Онуфрієнко повернувся до своєї кімнати і важко замислився.

“Бідні бідні гречкосії. Скільки тепер вам прийдеться зазнати лиха за одні лише розмови!”... — думав він у той час, як його очі зупинилися на “Кобзарі”.

Розгорнув, як попало, і прочитав:

“У всякого своя доля
і свій шлях широкий”...

Читав, а його серце мало-що не розривалося від болю...

**

За селом, де проходив Тетерів, широким зеленим килимом розістлалися попівські луки, де тепер господарював новий “пochaївський” піп, що весь час проповідував “Союз Русского Народа”. З цих луків розгортається чудовий мальовничий краєвид на далекі степи, де на обрію виднілися ті дерева, що десь аж на Чорнім Шляху.

Що до Миколки, так треба сказати, що де був один із кращих школярів, але Онуфріенко любив його ще й за те, що не було такої роботи, якої він не змігби зробити, бо то-ж він лішив для сільських господарів горшки, малював для Жидів ріжні вивіски і складав для цілого села нові пісні, що иноді були кращі тих, які ще “із діда та прадіда”...

Не раз було, дивлячися на Миколку, Онуфріенко не міг витримати, щоб не сказати:

—Колись, як устане народ, то такі, як це ти, будуть першими!...
Миколка слухав і соромливо мовчав.

**

Одного разу, вже після того, як село перетерпіло свою кару, Онуфріенко з Миколкою сиділи на крутім березі Тетерева і, при останніх промінях сонця, читали “Кобзаря”.

Онуфріенко читав, а Миколка, затаївши духа, уважно слухав болючі слова:

“Україно, Україно, безталанна вдово,
Я до тебе літатиму з хмари на розмову...”

Сторінка за сторінкою перегорталися і прочитувалися і їм здавалося, що й справді з вечірньою росою злітав на зелену отаву великий Дух Тараса й сумував із ними...

Нарешті замовкли й замислилися. Онуфріенко, як крізь сон, вимовив ще раз, що із “Кобзаря”.

“Нехай-же вітер все розносить
На неокриленім крилі,
Нехай-же серце плаче, просить
Святої правди на землі!...”

Зникли слова й на очах обох заблищають слізами. Сонце згасло. Літня ніч швидко стелила свої чорні шати. Небо наче піднялося ще вище й засвітилося незліченими зорями. Робилося вогко, а від ріки широкими полотнами сунувся на попівські луки сивий туман.

Від вогкості задріжали й стали на ноги, але чар щойно відчутого з "Кобзаря" зробив їх мовчазними.

—Як-же гарно, що Боже!—заговорив нарешті Миколка. — Такий гарний світ, а такі лихі юди! А той Тарас, я думаю, найбільший апостол правди в нашому життю, бо хто-ж міг-би так про все росповісти і зворушити серце?...

—Правда твоя, Миколко!—озвався Онуфрієнко.—Якби так його "Кобзаря" читали всі люди, то напевне покращали б трохи... А то кричать, як ворони, заки біди якої не накрякають... Аби так були свідомі й свідомо про все говорили, то ніякі вороги не були-б нам страшні...

—А що, як-би так піти з "Кобзарем" між люди й прочитати їм, як той "Часословець?"—несміло вимовив Миколка.

—Гей, пробував я, та що з того!—зітхнув Онуфрієнко. — Та й "Часословця" тепер у голос небесечно читати... Крім того, ще інші думки в людських головах рояться... Хіба, краще зробити так, щоби вибудувати на цім місці памятник Шевченкові...

—Який памятник...?—здивовано видивився Миколка.

—Звичайний...—відповів Онуфрієнко.—Зробимо із глею високу, у півтора чоловіка підставу, а щоб вона скоро не розвалилася, так покличемо муляра, щоб обмурував її паленою цеглою, а тоді ми ту підставу пофарбуємо і прикрасимо. З першого боку вставимо портрет Тараса, з других трох боків умістимо якісь вірші з "Кобзаря", а до того ще й щось свое додамо, щоб люди могли знати, хто це і що це. Ти-ж як мистець до ліплення, виліпіши із глини погруддя, яке ми спершу випалимо у вогні, потім покриємо чорним ляком і так примоцюємо до підстави. Як-що ми той памятник поставимо коло самої кринички, де беруть воду, то скоро все село знатиме нашого батька Тараса.

—От гарно!—захоплено скрикнув Миколка.—Тож краще вже й не придумати!...

Обидва радісно засміялися й тут-że вирішили негайно взятися за роботу, знаючи, що це мусить проте зробити своє враження...

Через декілька днів, на тлі зелених лук замалечів білий цокіл, на вершку якого було вмуроване чорне погруддя Шевченка. Люди сходилися не так, як це думали й самі творці "памятника", а йшли цілими юрбами й однім переказували:

—Чи чули ви таку новину?...

—Яку?...

— Та-ж, отам, на поповій лущі якийсь памятник з'явився!...

Коли-ж прийшла неділя, то від раннього ранку і до пізного вечора наче на прощу йшли. Ті, що вміли читати, читали:

“Памятник великому Борцеві за простий народ Тарасові Григоровичові Шевченкові, що написав найкращу книгу в цілому світі, яка називається “Кобзар”. Родився 1814 року, а помер 1861 року і похований над рідним Дніпром на високій могилі, коло Канева в Київській губернії.”

Такий напис був над портретом, що на першім боці, а низче портрета було вписано щільний “Заповіт”. З протилежного боку була вміщена у рамцях щось наче відозва Онуфріенка, в якій коротко розповідалося про життя Кобзаря і яка закінчувалася такими словами:

“Люди добрі, не цурайтесь рідного слова, що мати учила, бо воно живе і цілюще, як ця погожа вода у криничці, яку ви так спрагло п’єте в горячі жнива! Учітесь любити й шанувати свою рідну мову, рідну хату і дорогу батьківщину Україну, а тоді стане так, що діждетеся не тільки всякого добра, але й долі і волі! А нашему батькові Тарасові нехай Бог дасть вічну память на свому небі, як ми даем вічну славу на своїй землі!”

Ходили люди, читали, розмовляли, а від того наче поважніші стали. Дівчата навколо “памятника” навіть ласкавців та чорнобривців насадили. Старий Іванко дбайливо біленьким пісочком його обсипав і, тримаючи в руках “Кобзаря”, раз у раз щось таке вичитував, при чому кожний раз своє додавав:

— Я це, люди добрі, також знаю, бо сам двадцять пять літ салдатуюю був!...

Кількість одвідувачів ще збільшувалася і Онуфріенко не міг собі ради дати. Час було роспочинати навчання у школі, а тут і двері не зачинялися: приходили просити, щоби розказав, хто такий Шевченко, або щоб прочитав “Кобзаря”.

Виписав Онуфріенко із Київа сто портретів і двадцять “Кобзарів”, а через два дні нічого не зосталося. Однак, як Онуфріенко не говорив про Шевченка, але для тих, що так прагнули “Землі і Волі”, хотілося чогось більшого, чогось такого, що було-б незвичайне.

Тому власне вже аж сусідніх селах заговорили:

— А у тому Копайполі якийсь святий над рікою зявився... Сам білий-білий, голова чорна—чорна, а на грудях письмо з того світу тримає...

Стали тоді йти навіть із сусідніх сіл і Онуфріенко занепокоївся. Особливо занепокоївся після того, як люди панського управителя потовкли. Їхав собі з лану поуз полівську луку і,

побачивши “щось біле”, заїхав подивитися. Прочитав написи, а потім запалив цигарку й став пускати дим просто на погруддя. Це так обурило старого Іванка і всіх інших, які так само прийшли подивитися, що не витримали і мало-що не затовкли зухвальця.

Прочув про це й піш і в якесь свято сів на бричку й поїхав також подивитися. Приїхав, тай про все забув, як побачив, що вся його отава витоптана. Кинувся до того “памятника” й хотів його розбити, але коли люди не дозволили йому це зробити, так зразуж вернувся до дому й написав до “станового пристава” палкого доноса.

“Імею честь покарнейше просіть ваше високоблагородіс обратіть своє лестное віманіе на безобразія творімия в нашем селе mestним учітелем Онуфріенком, который агітує крестьян, проповедивая ім кожую то Україну. На моем поле вистроїл какого то мужіка Шевченка, к которому бегут люді не только свої, но даже із другіх съол, вследствіє чего принадлежаща мне отава, которую собірался косіть, оказалася витоптаной, в чьом прошу убедіться. Обратіте пожалуйста віманіе і прекратите ето безобразіє”.

На другий день приїхав “становий” із “стражниками” і в одну мить рознесли той “памятник” своїми шаблями, хоч написи старий Іванко сам знищив. Потім трусили ще Онуфріенка, трусили Миколку, допитували статечного господаря Гонту, але так і не знайшли нічого.

Розлючений такою невдачою “становий”, склав “гострий” протокол, дав Миколці пару нагайв і пішов до попа “чай пiti”.

А в неділю піш у церкві казав “казання”, в якому “доказував” парохіянам, що Шевченко “більшой грешнік”, а ті, що мають у своїх хатах його портрети, не що інше, як “вретікі проклятия”. Тому радив негайно повикидати з хат “всьо ето паскудство” й тим самим “стать істінно русскім і православним”...

Деякі баби налякалися і послухалися, але потім ходили до попа скаржитися, кажучи:

—Як-же ви, батюшко, так намовляете, коли через те нас ціле село цурається?...

Піп від злости скуб свою бороду, але чув себе безпорадним.

**

...Зимою, перед самим Різдвом помер старий Іванко, а на саме Різдво заходами Онуфріенка було відкрите споживне товариство, при якому заклалася перша селянська бібліотека—читальня.

Онуфріенко радів і збирався відкрити ще й сільсько-господарське товариство, як несподівано викликали його до міста, а звідти вислали кудись аж на Полісся, але Дух Тараса будив найбільш сонних і роспо-

чата Онуфрієнком справа йшла так, що через якийсь час сільсько-господарське товариство “само собою” стало...

**

Коли вибухла друга революція, то вже ніхто довго не розбалакував, бо й так було ясно, що “тільки тепер всім по сім”, а тому зразу-ж поділили всю панську землю і взялися до праці.

Тоді власне вернувся в село Онуфрієнко, але не довго прийшлося йому радіти з того, що посіяв, бо вже на другий день зліг у постіль і так не встав із неї...

Поховали його по середині цвинтаря, а на хресті написали, як-то колись він писав:

“Нехай Бог дасть вічну пам'ять на свому небі, як ми даем вічну славу на своїй землі!...”

1925 року.

ДО СЛАВЯН—ПОЛЯКІВ

Народе дивний! Ти що дав
Великих світови мужів,
Мужів ума і сердя й волі;
Собіж у серце ти не вклав
Ні їх глаголів ні їх слів,
А виріс як бурян у полі.

Народе вражай! Ледви сам
З тяжкої вирвався тюрми,
Ще на руках у тебе рани.
А вже не хочеш дати нам
Дихнути вольними грудьми
І ладиш нам свої кайдани!

Народе подлий! Ще кістки
Твоїх замучених дітей
Не спорохнявіли в Сибірі!
А вже чужих дітий сотки,
В яких горить огонь святий
Ти пхаєш в казамати сірі!

На гордім знамени твоїм
 Не має вже орла, а суп,
 Що тільки чигає на трупа!
 Та знай і памятай об сім:
 У нас затроєн кожний труп
 На те, щоб отруїти супа!

Немає в тебе лицарів,
 Щоб гідні були побід
 Самосіерри або Єни.
 Змінився твій побідний спів,
 Змінився твій побідний хід
 На голос пса і хід гиени...

Та є у тебе лицарі,
 Викладники твоїх ідей,
 Ідей грабіжності й безчестя,
 Що вбрані в грізні панцири
 Побудували колізей
 На нивах Домбя і Берестя!

Невинних жертв—невинна кров
 На віки вічній присхне
 На тобі і на твоїх дітях.
 А твій сплюгавлений покров
 Історія ще розіпне
 Як не тепер, то по століттях.

Народе бідний! Памятай!
 Ще ти навкучишся судьбі
 І будеш вартий сожаління!
 Тоді катований мій край
 Сторицею віддасть тобі
 Руїни, кров і всі терпіння.

А у вільній сем'ї Славян,
 Яких зеднає Світовид
 Ти не найдеш для себе брата!
 Бо від прозрівших Москвитян
 На вічну ганьбу і на стид
 Перебереш ти гідність ката!

Роман Кутчинський УСС.

ВБИТИ...

Мимо цого, що нічні лампочки слабо освітлювали великі, просторі кімнати, вона проходила ними сміло, шукаючи за закиненою десь недочитаною книжкою з поезіями. У прийомній кімнаті відкрутила електричне світло і воно облило ясністю всю її стать. Була одягнена у свободне нічне "кімоно", яке своїм рожевим шовком і білим мережками немов пестощами обнімало її шию і рамена. Ще всі перстені були в неї на руках, а золотисте волосся ще не було причесане на ніч. Мала ніжну, стройну фігуру, поздовжне, ніжно загруглене лице, вишневі уста, легенько румяні лиця і сині очі. Ті очі мінялися, як хамелон: раз розплющувалися широко, так невинно, як у дитини, то змінювали краску на сталево-сіру і дивилися з холодом, то знова запалювалися впертістю і рішучістю. Все те залежно від її бажання.

Загасивши світло, зійшла сходами в низ до величавого передсінка, а відтіля звернула в сторону своєї спальні. Вже на порозі задержалася. Її здавалося, що почула якийсь шорох, а власне не почула, лише відчула нервами. Могла присягнути, що не чула нічого, а все таки знала, що в хаті щось сталося. Здивувалася: хто де зі служби ще товчиться по комна-

тах в так пізну пору? Це-ж не міг бути лакей, про якого знала, що йде скоро спати. Не могла це бути теж покоївка, тому що цего вечера вийшла до знакомих.

Підійшла до замкнених дверей їдальної кімнати. Длячого їх відчинила і чому зайшла туди, цого сама не знала: мала якесь прочуття, що саме тут заховане те невідоме "щось". В їдальні було темно. На пощупки відшукала електричний контакт і натиснула гудзик. Коли заблисlo світло, відступила назад з тихим окликом: "Ох".

Перед собою побачила стать мущини. Опирається о стіну і в руках держав револьвер, вимірений просто в неї. Мимо перестраху завважала, що револьвер був чорний і що мав довге дуло. Пізнала, що це револьвер виробу Колта. Сам мушкіна був середнього росту, одягнений у звичайну одежду, мав карі очі і засмалене сонцем обличча. Виглядав дуже спокійний. Вимірений її в груди револьвер держав певно, оперши лікоть о бедро.

— Ох, — промовила, — Вибачте, ви мене налякали. Скажіть, що вам треба?

— Признамся, що мені треба звідси забиратися — відповів з жартовливою усмішкою. — Я заблудив серед тих кімнат, і коли ви,

панночко, покажете мені кудою вийти, то впевняю вас, що не нароблю вам ніяких клопотів і сейчас собі піду.

— Що-ж ви ту властиво робите? — спитала нараз грізно, голосом навищим до приказування і послуху.

— Звичайне злодійство, панночко, і нічого більше. Зайшов сюди, щоб побачити, чи не вдається що взяти. Думав, що вас нема дома, тому що бачив, як ви відіїжали автом зі своїм батьком. Здається мені, що ви панна Сетлиф, а старий Сетлиф, це ваш батько.

Пані Сетлиф завважала його помилку, оцінила його мимовільне підхлібство і рішила не протестувати.

— А звідки ви певні цього, що я є панна Сетлиф? — спитала.

— Це-ж хата старого Сетлифа, правда? —

Вона кивнула потакуюче головою.

— Я не знав, що він має дочку, але зараз догадався, що ви його дочка. А тепер буду дуже вдячний, коли ви мені вкажете, як звідси вийти.

— З якої речі я малаб це зробити? Та-ж ви бандит, злодій.

— Знаєте, колиб я не був новицем у цій професії, то я сейчас постягавби перстені з ваших пальчиків, замість чемно з вами розмовляти. Я прийшов по те, щоб відібрати податок від старого Сетлифа, а не за тим, щоб обкрадати жінок. Тому, будь ласка, забе-

ріться мені з дороги, а я вже сам найду, куди вийти.

Пані Сетлиф, бо це вона була і “старий” Сетлиф був її чоловіком, мала свій сприт і розум. Вона сейчас відчула, що цього чоловіка не має чого боятися. Відразу пізнала теж, що він не був злочинцем з професії. З його мови вирозуміла, що походить десь з фармів і здавалося, що від його постаті росходився подув широких піль.

— А представте собі, що я пічну кричати? — спитала з зацікавленням, — що зачну кликати помочи? Правда, що ви не могли б стрілити до мене, до жінки?

Завважала, як в його карих очах блимнув несупокій... Відповів поволі і з притиском, немов розвязуючи якесь важке і замотане питання.

— Розуміється, що в такому случаю я мусівби вас трохи придусити та поколотити.

— Женщину?

— Мусівби — відрізав і суворо затиснув уста. — Правда, ви лиш ніжна жінка, та я ні зашо в світі не хочу іти до тюрми, за ніяку щінну, панночко. Там на Заході в мене є друг, котрий жде мене. Він у тюрмі. І я мушу помогти йому вийти на волю... — Уста його ще суверіще затиснулися. — Думаю, що я зумівби заставити вас мовчати, без великої кривди для вас.

Її очі бліснули якимось дитячим недовірям.

— Знаєте, я дотепер ще ніколи не стрічала бандита, — впевнюва-

ла, — ця сріча страшно мене за-
пікавала.

— Я не є бандит — відповів. Та побачивши веселе здивовання в її очах, сейчас поспішився додати:— Значить, я не такий правдивий бандит. Правда, воно так вигля-
дає, я в чужій хаті, з револьвером і так далі. Але це я перший раз. Мені страшно треба було тих гро-
шей, страшно. А при цьому я вва-
жав, що мені дещо з того нале-
житься і що я немов відбираю
свое.

— Не розумію — заохочувала його усміхом. — Ви-ж прийшли тут красти, а красти — значить брати те, що не ваше.

— І так і ні, головно в цьому випадку. Та думаю, що краще буде, коли я собі вже піду.

Звернувшись в сторону виходу з Ідаліні. Та вона стала йому в до-
розві і мусів признати, що це була прегарна перешкода. Зразу замах-
нувся лівою рукою, щоб її трунути,
але роздумався. Ця прекрасна жін-
ка немов опянила його.

— Но так, — засміялася з три-
юмфом. — Я знала, що цого не зробите.

Він стояв змішаний.

— Я ще ніколи не підняв руки на жінку — оправдувався, — це не так легко. Але будьте певні, що зроблю це, як лиш пічнете кри-
чати.

— Чи не хочете остати ще кіль-
ка мінут і поговорити зі мною? —
— питала солодко. — Я така ці-
кава і так хотіла знати, в який спосіб грабіж є, як кажете, відби-
ранням цого, то вам належиться.

Він глянув на неї з подивом.

— Я думав, що жінки страшно бояться бандитів. А ви мабуть ні.
Розхочоталася весело.

— Бувають бандити і бандити. Вас не боюся тому, бо відчуваю, що ви не з тих, що обижають жінок. Про-
шу, побалакаємо трохи. Ніхто не перерве нам. Я зовсім сама. Мій...
мій батько виїхав нічним поїздом до Нью Йорку. Вся прислуга спить.
Хотіла вас чимось угостити: жін-
ки все мають готову вечеру для бандитів, таке бодай пишуть в ро-
манах. Та я не знаю, де шукати за їдою. А може напетесь дечого?

Він хвилину завагався, та вона бачила, як з його очей пробивало захоплення.

— Чей-же не бойтесь? — спи-
тала. — Я вас не строю, ручу вам.
Для доказу, що все в порядку, на-
плюся з вами.

— А ви то дійсно незвичай-
не сотворіння — заговорив, при-
чому опустив револьвер в низ. —
Тепер вже мене ніхто не переконає,
що міські жінки труси. От ви, на
примір: маленьке, солодке сотво-
ріння. Та в вас є життя, огонь і то-
му почуваете себе беспечно. Не-
богато жінок найшлобся, а теж не-
богато й мужчин, які заходились з
чоловіком, узброєним в револьвер,
так як ви зі мною заходитесь.

Вона усмішкою показала своє вдоволення з похвали і далі гово-
рила з захопленням:

— Це все тому, бо мені подобає-
тесь. Ви надто порядно виглядаєте
на злодія. Ви не повинні цього ро-
бити. Коли вам погано живеться,

то візьміться до праці. А тепер по-кладіть на бік цю погану пістолю і побалакайте зі мною про те все. Праці, ось чого вам треба.

— Не в цьому місті, — відповів з гіркою усмішкою. — Я вже ноги собі посходжував, шукаючи за роботою. Правду кажу: я на красавця колись виглядав, заки почав шукати тут за працею.

Цей його висказ її розвеселив і вона голосно засміялася, що знова йому подбалося. Вона завважала те і рішила використати. Відступила від дверей і підійшла до креденсу.

— Говоріть, говоріть дальше. Я слухаю, а тимчасом дістану щось до пиття. Чого хочете? Віски?

— Коли ласка, — відказав, йдучи за нею, зі своїм великим револьвером в руках та з жалісливим поглядом в сторону відчинених, тепер вже ніким не бережених дверей.

Вона налила йому чарку.

— Я обіцяла з вами випити, — говорила несміло. — Та я не люблю віски. Я, я... волію шеррі.

З усміхом підняла в гору пляшку з шеррі, немов вижидаючи його згоди.

— Розуміється, — потякнув головою. — Віска для мужчин. Мені ніяк не подобається, коли жінки п'ють віску. Вино для жінок, от як раз.

Чокнулася з ним чаркою. Очі її бліщали ласково і добряче.

— За успіх, щоб ви найшли собі добре зайняття.

Нагло перервала, побачивши на

його лиці здивовання і відразу. Він ледви діткнувся чарки і зараз відставив її в сторону, скрививши при цьому з несмаком губи.

— Що сталося? — питала неспокійно. — Не подобається? Чи я може помилково не дала вам що треба?

— Якась дивна віска. Має смак, якби була припалена чи прикуренна.

— Ох, вибачте неувагу. Я налила вам шкоцької горілки, а ви певно любите житнівку. Зараз налию.

Дісталася свіжу чарку, налила зі свіжої пляшки, при чому віяло від неї якоюсь материнською доброю.

— Що? Тепер краще? — питала.

— Еге-ж. Вже не чути димом. Це правдива віска. Я вже тиждень не пив нічого. А це як наливка, аж густе, видно не підроблюване.

— Значить любите чарку?

Було в цьому питанні трохи цікавости а трохи упімнення.

— Ні, панночко, про це шкода говорити. Колись то я й заглядав у шинок, та дуже рідко. Та бувають дні, коли добре втопити в чарці журу; ось сьогодня такий день. А тепер спасибі за все добре, та будайте здорові. Думаю, що мені час.

Однак панна Сетлиф не хотіла ще росходитися зі своїм бандитом. Вона була надто холодна, щоб захоплюватися незвичайністю положення, та все таки нею пробігала міла дрож, викликана цілою пригодою. Впрочім знала, що її нічо-

го не грозить. Цей чоловік, що стояв перед нею, мимо сильних і вистаючих щелепів і нахмурених карих очей, був на ділі дуже добродушний. Кромі того в її фантазії пробігло, як це то вона буде оповідати про цілу пригоду своїм приятелькам і з яким захопленням вони будуть слухати.

— А ви ще мені не сказали, якто злодійство, передовсім в цім випадку, є відисканням належної власності. Сідайте, будь ласка, ось тут за столом і скажіть.

Підійшла до свого місця за їдалним столом, а його посадила перед собою. Завважала, що він все мав себе на остерозі і що його очі бістро що хвилини пробігали цілу кімнату і хоч вертали до неї з усе зростаючим подивом, то ніколи не на довго. Теж завважала, що коли говорила, то слухав її, але рівночасно слухав ще усіх інших шорохів. Теж не розлучився з револьвером, лише поклав його на краю стола, ручкою сейчас пріправій долоні.

Та він находився в новій, йому незвісній обстановці. Вихований на Заході, призначений до небеспек і несподіванок лісів та прерій, хоч все мав напруженій слух і очко, хоч пильно вважав і слідив за всім, що кругом нього діялося, то таки не зізнав, що зараз під столом, недалеко від ніжки його гарної товаришки находився гудзик електричного дзвінка. Він ніколи не чув і ніяк йому це не приходило на думку, що панове мають таке

урядження, щоб при їді, коли треба, непомітно приклікати лакея чи служницю. І вся його остережність, та вся бистрість тут йому не здалися на нішо.

— Отже це так було, паночко, — почав на її просьбу. — Старий Сетлиф прямо ограбив мене раз в одному ділі. Тверда була це наука, та я з неї богато навчився. Кожне діло йде гладко і очевидно по закону, коли за ним стойть кілька міліонів. Я не жалуюся і не думаю обвиняти надто вашого батька. Він мене не знає і дуже можливо, що навіть не догадується, що вчинив мені кривду. Він — велика шишка, він розпоряджає міліонами і певно навіть не знає, що на світі є таке нуждення сотворіння, як я. Він “бізнесмен”. Він має ріжнородних знавців, які думають, складають плани і працюють для нього; деято з них, як я чув, бере більшу заплату, чим президент Злучених Держав. А я — це може один з тисячів, яких ваш батько розторощив.

— Так слухайте: я мав невеличку яму на маленькім кусочку землі, себто невеличку копальню з машинами на пів кінської сили. І коли армія Сетлифа кинулася на стейт Айдаго та почала організувати трост гутників, то цей трост збудував велику станцію дешевої сили в Твин Пайнс. Я не відражав конкуренції і мене роздавили з місця, ще заки я оглянувся. І от сего дня, збанкрутівши, а маючи ще три ціому друга, яко-

му моя поміч потрібна, я заліз сюда, щоб щонебудь захопити у вашого батька.

— Та припустім що все, що ви казали, де правда, — відповідала панна Сетліф, — то все ж грабунок остасе грабунком. Така оборона вам не помогла нічого перед судом.

— Знаю, — відповів спокійно; — не все, що справедливе, буває й по закону. Тому-то мені якось не мило сидіти і розмовляти з вами. Не, щоб ваше товариство було неприємне; наоборот, мені дуже мило сидіти з вами. Та я просто не хочу, аби мене піймали. Минулого тижня один молодий чоловік дістав від двадцяти до п'ятдесять років тюрми лиш за те, що потягнув в когось на вулиці два долари і вісімдесят-п'ять центів. Я читав про се в газеті. А коли часи важкі, то люди попадають в розп'яку. Тоді ті, що мають щонебудь, теж попадають у панічний страх і так йде далі. Коли мене піймають, то дадуть мені бодай десять років, це ясне, як сонце. Тому мені так спішно забратися звідси.

— Ні, підождіть. — Підняла руку, щоб його здергати, а рівночасно відняла ніжку від електричного гудзика, який час до часу притискала. — Я навіть не знаю, як ваше ім'я.

— Говоріть мені: Дейв.

— Отже... Дейв... — сміялася з мілим заклопотанням. — Треба для вас щось обдумати. Ви молода людина, а вже сходите на манів-

ці. Коли начинаєте від того, що пробуете самі брати те, про що вам здається, що вам належиться, то потім дійдете до того, що братимете те, про що знаєте, що це не ваше. А самі знаєте, чим це скінчиться. Замість того слід вам найти собі чесну дорогу зарібку.

— Мені треба грошей і то негайно, — повторив твердо. — Не для мене, а для друга, про якого вам говорив. Він є в дуже поганім положенню і мусить добутися з нього. Коли не тепер, то ніколи.

— Я вам поможу найти зайняття, — запевнювала поспішно. — Так буде найкраще. Позичу вам грошей, які потрібні для вашого друга, а ви мені віддасьте пізніше з того, що заробите.

— Вистарчилоб триста доларів, — сказав тихо. — Це помогло йому добутися з біди. А я працювавби як кінь, робивби цілий рік за ші гроші, та за удержання, но і кілька центів на тютюн.

— Ви курите? А я навіть не подумала про це?

Простягнувши руку над його револьвером показувала жовті пятна на його пальцях. Рівночасно промірила очима віддаль між своєю рукою і зброею. Мала охоту схопити її одним скорим рухом. Була переконана, що це вдалобся, та все таки недоставало її певності. Здержала себе і взяла руку назад.

— Не закурите? — питала.

— Маю велику охоту.

— Так будь ласка, куріть. Мені

де не шкодить. Навіть люблю, очевидно папіроски.

Лівою рукою добув з бічної кишені бумажку і поклав її у праву руку, яка не відривалася від револьвера. Потім ліва рука знова сковалася в кишеню і добула відсіля пушку бурого, грубо краяного тютюну... Потім почав завивати сигарку обома руками, опертими ввесь час о самопал.

— Коли дивитися, як ви все держите обі руки близько цеї поганої пістолі, то можна подумати, що боїтесь мене — кинула з визволом.

— Ні, я вас спеціально не боюсь, та обставини мене все таки трохи непокоють.

— А я вас не боялася.

— Ви не мали нічого до страчення.

— А життя?

— Правда, — признався. — І ви не настрашилися. Може дійсно я надто остережний.

— Я-ж не хочу вам зробити нічого злого, — примилювалася. А рівночасно її пантофлик знова відшукав гудзик електричного дзвінка і надавив на нього з усеї сили. А в її очах блестів невинний, ширенький заміт. — Ви встановили себе суддею над мушинами, та бачу, що теж і жінок строго судите. А я стараюся вас вратувати від проступного життя, стараюся найти вам роботу, а ви в той самий час...

В його очах заблисло каяття.

— Дуже а дуже перепрошую вас, панночко. Признаюсь, що ця

моя надмірна остережність зовсім не на місці.

При тих словах підняв праву руку знад самопала, а потім, закутивши папіроску, поклав руку на коліна.

— Дякую за довіре. — Відіхнула з полекшою, перестала мірити віддаль між собою і револьвером і рівночасно знова натиснула електричний гудзик.

— Що-ж відноситься до тих триста доларів, то я мігби післати їх ще нині в ночі. А, як сказано, я готов працювати за них цілий рік.

— Зможете більше заробити. Можу вам обіцяти щонайменше сімдесят-пять доларів на місяць. Чи розумієтесь на конях?

Лице Йому прояснилося, очі блісли.

— Но то найдеться для вас місце у мене, власне кажучи, у моого батька. Та я принимаю всіх служащих, а нам саме треба другого фірмана.

— Ходити у панській ліvreї? — перервав її гостро. В його голосі прозвучала гордість, а на устах показалася глумлива усмішка вільного мешканця західних прерій.

Відповіла вирозумілою усмішкою.

— Правда, це для вас не підходить. Треба щось обдумати. О, є. Чи вмієте плекати і уїжжати жеребців?

Потакнув головою.

— Ми маємо кінський завод і там найшлобся місце для такого чоловіка, як ви. Чи хочете?

— Чи я хочу, панночко? — Голос його був повний вдячності і одушевлення. — Покажіть мені лиш дорогу, побіжу там зараз завтра. І одне можу вам сказати нащевне: вам ніколи не прийдеться жалувати, що помогли в біді Гю Лакови.

— Мені здається що я вас ма-
ла кликати Дейв... — засміялася.

— Та воно не так. І за те теж про-
шу вибачення. Це був обман. Я на-
ділі називаюся Гю Лак. Коли ме-
ні дасьте аресу своєї фарми і
дасьте мені на залізницю, я сейчас
туди пойду. Зараз ранком.

В часі тої цілої балачки гарна
пані не переривала своїх спроб з
дзвінком. Натискала його всіми
способами: три довгі потиснення і
одно коротке, два короткі, а по них
одно довше, то знова п'ять однако-
вих. Пробувала дзвонити довгими
серіями коротких натисків, а раз
потримала ногу на гудзiku повних
три мінути. Була непевна: чи її
прийдеться насварити на заспано-
го лакея, чи треба буде направити
дзвінок.

— Дуже тішуся, що ви згоджу-
єтесь. Це дастесь легко зробити.
Та передовсім мусите мені повіри-
ти, коли піду на гору за грішми.

Побачивши в його очах близь-
к недовір'я, скоро додала:

— Я-ж вам преці вірю, коли даю
вам тих триста доларів.

— Вірю вам, панночко, — ска-
зав з чесністю. — Лиш так мимо-
волі. я трохи нервовий.

— Так можу йти по торбину з
грішми?

Та ще заки Гюг Локе мав час
сказать так чи ні, пані Сетлиф
зловила з віддалі вухом слабий
шорох. Пізнала, що це скрипнули
двері десь з дальших квартир. Та
цей шорох був такий слабий, що
ніяк його не дочула, коли не те,
що вже здавна напружувала слух
в цім напрямі. Та він почув те са-
ме і насторожився.

— Що це таке? — спитав.

Замість відповісти, бістро про-
стягнула руку по револьвер. Схопила його в сам час. В слідуючому
моменті його рука зробила те са-
ме і піймала — порожнє місце.

— Сідайте! — наказала гостро,
таким голосом, що він не отямив-
ся. — Не важтеся рушитися! Руки
на стіл!

Використала його науку. Замість держати важку пістолю у ви-
тягненій руці, вона спустила рамя
і сперла лікоть та ручку револьве-
ра о стіл. Мірила не в голову, але
в груди. Він-же спокійно слухав її
приказів, знаючи, що не могла не
трафити. Теж бачив, що револьвер
не хитався в руці ані рамя її не
дрожало, а точно зінав, яку велику
діру можуть провертіти ті гладкі
кулі. Дивився не на неї, але на я-
зичок револьвера, який подавався
під натиском її пальця.

— Дозвольте звернути вашу у-
вагу, що цей курок ходить дуже
легко. Не давіть так сильно, а то
я готов дістати в собі лишню діру,
як волоський оріх.

Дещо попустила.

— Так краще, — ствердив. А найкраще, коли зовсім перестанете давити. Бачите, що легкоходить. Коли-ж схочете забавитися, то досить буде раз потягнути, а залинете собі на потіху цю гарну підлогу посокою.

Задні двері відчинилися. Почекув, як хтось зайшов в комнату. Не відвернувся. Дивився в неї, як в образ, і бачив лице іншої жінки: холодне, гостре, жорстоке обличчя, хоч рівночасно прекрасне. В її очах жеврів якийсь студений вогонь.

— Томас, — приказала, — ідіть до телефону і покличте поліцію. Чому ви так довго не приходили?

— Я прибіг сейчас, як лиш почув дзвінок, — оправдувався лакей.

Вломник не зводив очей з пані Сетліф, вона теж вдивлялася в нього. При послідному слові лакея завважала в його очах здивовання.

— Вибачте пані, — обізвався лакей. — Чи не булоб краще, щоб я взяв яку зброю і збудив прочих служащих.

— Ні. Дзвони до поліції. Я цього чоловіка сама притримаю. Іди і роби все скоро.

Лакей вийшов з комнати, а вони сиділи проти себе і пильно вдивлялися одне другому в очі.

Для неї ціла та пригода була трохи томляча та небеспечна, але за те роскішно мила. В думках вже прочувалися її оповідання її знакомих. Вже немов читала стат-

ті в журналах про те, як молода, прегарна пані Сетліф, сама саміська, голими руками піймала узброєного в револьвер бандита. Це-ж буде сенсація на щілу Америку.

— Коли западе присуд, про який ти згадував, тоді матимеш досить часу на роздумування, яким ти був дураком закрадаючися почуже майно і нападаючи на жінок з револьвером. Це тоді пізнаєш як належить. А тепер говори правду: ти не маєш ніякого приятеля в біді. Все щось казав це брехня, чи не так?

Не відповів ні слова. Хоч вдивлявся в її очі, то здавалося не бачив нічого. Щось прислонювало перед ним її обриси, а натомість ставали перед очима широкі, залиті сонцем прерії західної батьківщини, тих славних Вестів, де чоловіки і жінки були якісь більші, чим ці пів-гнилі зайди в містах тричі гнилого Сходу.

— Ну? Чого мовчиш? Чому далі не брешеш? Чому не просиш о свободі?

— Я пропросивби — сказав, звогчуючи язиком просохші губи, — я попросивби, колиб...

— Колиб що? — спитала з притиском, завваживши, що він вагається.

— Не можу найти слова, щоб це очеркнути. Отже кажу, я пропросивби, колиб ви були чесною жінкою. Її обличчя зблідло.

— Гей, осторожно, — погрозила.

— Ех, пані, так ви не відважи-

тесь мене вбити — засміявся з ктинами. — Світ, це дійсно препогана діра, коли по ньому лазять такі соторіння, як ви, пані, та вже знову так зле не є, щоб ви мене вбили. Ви — нікчемна людина, та біда в цьому, що ви слабі у своїй нікчемності. Це невелика штука вбити людину, та ви на це не спроможetesя. І в цьому лежить те, що ви. . . програли.

— Вважай, що говориш, — перестерігала його знова. — А то погано буде з тобою. Ще не знаєш, що тебе стріне: я можу на це вплинути.

Та він не звертаючи уваги на це, що вона говорить, далі продовжав з глумом:

— Щось там мусить бути погано з Господом Богом, коли він дозволяє волочитися по світі таким соторінням, як ви. Трудно зрозуміти ізза чого він робить такі насмішки над людством. Колиб я був Богом. . .

Далішу його балачку перервав прихід лакея.

— Мабуть щось попсувалося в телефоні — доніс. — Може проводи десь шрвалися чи поплутались. Не можу ніяк додзвонитися до централі.

— Ідіть і збудіть когось зі слуг, хай приведе поліціантів. А самі вертайте сюда.

Вломник і жінка знова остали самі.

— Чи ви, пані, дасьте мені відповідь на один запит? — спитав.

— Цей лакей згадував про я-

кийсь дзвінок. Я-ж дивився за вами, як кіт і я певний, що ви не дзвонили.

— Дзвінок є під столом, дурню. Я натискала його ногою.

— Дякую. . . Мені вже передше здавалося, що я стрічав таких, як ви ранше. Тепер я певний в цьому. Отже я говорив правду і вірив, а ви весь час по чортівськи брехали.

Засміялася з глумом.

— Говори, говори дальше. Скажи все, що думаєш. Це інтересно.

— Ви мене манили очима, дивилися на мене солодко і з ласкою, вдавали ніжну жінку, а весь час держали ногу на гудзику. Це мене тішив. Волію бути Гю Лаком і відсидіти своїх десять років в тюрмі, чим бути у вашій шкірі. Такими жінками заповнене пекло.

Замовк. Не відволячи від неї очей, збирав думки. Видно було, що рішив.

— Скажіть ще що, — сміялася — будь ласка, говоріть.

— Не бійтесь, скажу, певно скажу. Отже знаєте, що я сейчас зроблю? Встану з цего крісла і вийду в ось ті двері. Я мігби при цьому відібрati від вас револьвера, та ви готові стратити голову і нехоччи вистрілити. Тому лишу вам його — це добра зброя. А сам, як кажу, вийду просто в ці двері; виж не стрілите. Бо на це треба мати силу в собі, щоб вбити чоловіка, а ви цеї сили не маєте. Так зачинаємо, попробуйте, чи зможете потя-

гнути за курок. Не зроблю вам нічого злого. Лиш вийду собі в отсі двері.

Впяливши зір в її очі, відсунув крісло і випрямився. Язичок револьвера посунувся на половину. Вона глянула на зброю і він теж.

— Тягніть далі, — радив. Це мало. Дальше, піднесіть його і вбийте чоловіка! Зробіть так, як кажу, вбийте, розваліть йому череп так, щоб мозок розлетівся по підлозі, або прострільте в ньому діру таку велику, як ваша долоня! От що значить: вбити.

Язичок револьвера дрібними степенями вертав на давнє місце.

Чоловік відвернувся і поволі відходив до дверей. Вона за його плечима навела на нього револьвер. Два рази підтягнула курок до половини і два рази з острахом пустила його назад.

На порозі, перед самим відходом муштина відвернувся на хвилину. Усміхнувся з відразою. Потім обізвався тихо, майже шопотом, але саме у цьому шопоті зібралася уся його погорда. Кинув її в лиці прізвище, погане, брудне, принижуюче, якого не можна повторити.

Переклав В. Ж.

Д. Яворницький

ЯК ЗАПОРОЖЦІ СТРІЧАЛИ НОВИЙ РІК

Поділ землі і вибір усієї старшини відбувались у Запорожців першого січня кожного Нового Року.

Ще за кілька днів перед Новим Роком козаки, що жили на зимівниках, на річках, озерах, степах та працювали там — хто господарячи, хто ловлячи рибу, а хто полюючи — всі спішли до столиці свого козацького товариства, до Січи, через те, що зближався час поділу землі і вибору старшини. В самий день Нового Року вони вставали вельми рано. Зараз таки вмивались, вбирались у найліпшу одіж, в “матеріальні” квітчасті жупани, червоні черкески з довгими вильотами, чоботи-салянці, високі шапки, мережані шовкові пояси, озброювались шаблями, пистолями, кинжалами, ятаганами, і спішли на відгомін дзвонів в Січову церкву Покрови Пресвятої Богородиці.

В церкві вони слухали спершу утрені а опісля обідні, котру у них правили все два священики, ченці київського Спасо-Преображенського Межигірського монастиря. Від тих священиків вимагали особливої прикладності життя і красномовності в проповідях. При ченцях було два диякона з дуже добрими голосами, два дячки, паламарь і цілий хор

співаків старших і молодших, що учились писати і співати в Січовій школі і жили на осібних товариських правах — незалежно від загальної Січової управи. Увійшовши в церкву, козаки ставали на осібних місцях: старшина за так званими бокунами або стадіями, прості ж козаки довгими рядами один за одним серед церкви. Хвалу Богу відправляли вельми урочисто.

Коли священик читав евангеліє, козаки бралися за ручки своїх шабель і виймали їх до половини з піхов на знак, що готові битись за слово Боже з невірними народами.

Коли скінчилася Хвала Божа, козаки розходились з церкви по курінях, щоб пообідати. Тут вони молились перед образами, поздоровляли один одного з святом, потім здіймали з себе на часок коштовну верхню одіж і садовились за стіл, званий сирним, лишаючи завше курінному отаманові місце в куті під образами, де висіла невгласаюча лямпада і стояли бляшанки, щоб кидати в них гроші. Пообідавши чим Бог дав — тетерею, щербою, рибячою юшкою, рибою, а иноді і дичиною, рідко галушками, а ще рідше варениками, і випивши ради великого свята нива і меду, козаки вставали з-за столів, молились Богові, дякували отаманові курінному, кухареві, один одному, кидали по одному, инколи по два, по три шаги в бляшанку на купно їжі на найближчу дину, і опісля всі виходили з курінів на майдан, на військову раду.

Тут перш за все кошовий отаман наказував військовому довбушеві взяти довбеньки, що опікувався ними довбуш у куріні, потім іти до церкви, де у Запорожців переховувались військові клейноди, винести з неї литаври, а після бити в них, щоб зібрати козаків на раду. Довбуш ішов до церкви, виносив звідти литаври, бив у них спершу один раз; і на цей згук спішили, як бджоли на мед, козаки, на радний або вічевий майдан, котрий було гладко вирівняно, висипано піском, обставлено навколо, наче правильну підкову, 38 курінями. Він кінчався звичайно в полудневім боці Січового церквою, з осібною при ній дзвіницею, що заступала башту.

Вибивши один раз в литаври, довбуш знов входив у церкву, брав звідти великий військовий стяг, корогву, виносив їх на майдан, ставив коло церкви, а далі знов бив у литаври два рази. Після цього на майдан виступала Січова старшина і кошовий отаман, військовий суддя, військовий осаул, тридцять і сім курінних отаманів, кожний із знаком своєї гідності: кошовий — з великою булавою, суддя — з великою срібною печаткою, писар — з пером і срібним каламарем, осаул — малою палицею. Довбуш, побачивши старшину, віддавав їй честь, бючи в литаври.

Вся старшина йшла з відкритою головою і, вийшовши на середину,

перш усього наближалась до стоячого там столика, клала на нього шапки; потім ставали на майдан в один ряд, один побіч одного, після старшинства своїх урядів і кланялись на всі чотири боки зібраному славному низовому товариству. Товариство також з відкритими головами ставало за курінними отаманами, навколо церкви, починаючи правим крилом від кошового і кінчаючи лівим крилом побіч військового осаула, а иноді при повнім військовім зборі, не можучи поміститись на майдані, влезли на дзвіницю, в рівці, або спускались на ріку. На поклони старшини відповідали поклонами. Невдовзі опісля на майдані являвся священик і, поки почалась рада, служив церковну службу. Коли скінчилась відправа, кошовий отаман оповіщав зібраному товариству, над чим радитиме.

—Панове молодці! У нас тепер Новий Рік; треба нам по старому нашему звичаю зробити між товаришами поділ річок, озер, полювання і риболовлі.

—Та треба, треба! Будемо ділити, як від давен-давна.

Тоді виступав військовий писар, котрий заздалегідь розписував по курінях всі речі, призначні до поділу, на маленьких карточках, перемішував їх, потрясаючи, і завзвивав курінних отаманів підходити до шапки і розбірати карточки. Отамани підходили і розбірали. Писар прочитував; а що якому куріневі припало, тим він і володів через щільй рік, до нового поділу. Тут сварок і суперечок не бувало: отамани дякували старшині і ставали на свої місця. Так ділилась вся земля Запорожців від устя ріки Самари до верхів'я ріки Конки і від порожистої частини Дніпра до устя Буга.

Скоро поділ скінчився, довбуш знов бив у литаври, і козаки знов прибували, инколи до 5,000 людей. Кошовий отаман знов звертався з промовою до Січового товариства:

—Панове молодці! у нас сьогодня Новий Рік; не схочете ви, як то велить старий звичай, перемінити старшину і, замісць неї, вибрати нову?

Коли товариство будо вдоволене свою старшиною, то в такім разі па питання кошового відповідало:

—Ви добрі пани і пануйте ще над нами.

Тоді кошовий, судя, писар і осаул кланялись, козакам, дякували їм за честь і розходились по курінях.

Коли-ж товариство було невдоволене чого-небудь на свою старшину, тоді після запитання кошового взвивало його, щоб він одніс свою булаву до стягу і щоб положив її на шапку. З кошовим, що виявився несправедливим або в чімнебудь провинився, козаки зовсім не церемонились.

—Покинь, иродів сину, своє кошевя; ти вже козацького хліба наївся! Йди собі геть, негідний сину ти для нас не годишся!

Кошовий слухав волі козаків, не гаячись; він клав свою булаву на шапку, кланявся товариству, дякував йому за честь, котру воно виявило через цілий рік, і відходив до свого куріння. Те саме робили суддя, писар і осаул. Опіче, коли котрий з них сподобався козакам та був їм на руку, то вони кричали, щоб він не відходив. Увільнивши старшину, товариство жадало від неї справоздання з ріжних її вчинків, рахунків та завдавало їй ріжні питання. Врешті виявлялось, що старшина знаючи, що на Новий Рік можуть її потягнути до відповідальності, вона робила своє діло не самовільно, а по волі усього війська; тим то й рідко коли бувало, що вона завинила.

Коли відправили старшину, приступали до вибору нової. При тім ані курінні отамани, ані хто інший з старшини не мали ніякого голосу, а усім ділом правило товариство. Не обходилося без' сварні і колотнечі. Сперечались перш за все над тим, кого вибрати на кошового отамана: кожний курінь клав свого кандидата і обстоював його вибір. Суперечки тягнулись інколи по кілька годин. Всі кандидати, котрих імена викликавали на майдані, мусіли таки зараз полішати майдан і відходити до своїх курінів, щоб особистою участю не помагати своєму виборові.

Врешті по довгих суперечках годились на одного з усіх названих кандидатів. Тоді з усього товариства вибиралось десять козаків або й більше, і ті йшли до того куріння, де сидів козак, вибраний кошовим. Вони виявляли вибраному волю усього товариства і просили його прияти цей почесний чин.

Коли-ж вибраний стане змагатись та випрошуватись, то одні беруть його по-під руки, інші попихають ззаду, інші штовхають в боки і ведуть на майдан, приговорюючи:

—Іди, иродів сину, бо нам тебе треба; ти тепер наш батько, ти будеш у нас паном.

Так приводять вибраного на раду; тут вручають йому булаву і виявляють бажання усього війська бачити його кошовим отаманом. Але вибраний після давнього звичаю повинен був спершу два рази зректись вибору і тільки після третього зазиву брав у' руки булаву. Тоді військо наказує довбушеві вдарити в літаври на честь новому кошовому отаманові; а старі січовики, славні низові лицарі, за чергою підходять до п'ого і сиплють на підголену голову піску або мажуть тім'я болотом, коли в тім часі лучиться дощова година, на знак того, щоб він не забував про своє походження і не вивищувався над усе товариство. Кошовий по звичаю мусів кланятись на всі чотирі боки і дякувати товариству

за честь, на що товариство відповідало йому криком:

—Будь, пане, здоровий та гладкий! Дай тобі, Боже, лебединий вік,
а журавлинний крик!

Тим і кінчався вибір кошового.

В той самий день і таким самим порядком відбувався вибір судді, писаря, осаула і курінних отаманів.

Але не все так спокійно та швидко кінчались вибори нової старшини. Инколи при загальнім голосованні пристрасти козаків до того розпалювались, що діло доходило і до убийств. Суперечні сторони діляться врешті на дві половині: одну становлять так звані нижчі куріні, а другу т. зв. вишні куріні; і кожна сторона, бажаючи бачити кошовим отаманом свого кандидата, не признає другого. Тоді починається сварка, за нею наступає колотнеча а за колотнечею де-коли й бійка.

Коли скічився вибір військової старшини, виносять з майдану всі знаки військові і ті, що означають владу. Відразу переміняється картина. На майдан виходять співаки,являються музики привозять цілі гори бубликів, цілі вози риби, ковбас, сала і всяких ласощів на рахунок выбраної старшини; і починається гульня в цілій Січі: і в курінях і на майданах і на козацьких слободах... Тут дзвенить кобза, там свище сопілка он-де глухо гуде бубон, а там розлягається пісня з уст цілої сотні січових школлярів, пісня, що голосно, гучно і дзвінко розливається по чистому морозному повітрі. А під звуки музики вже носяться, паче легкі тіні, веселі козаки. І чого то вони не доказують! Той несподівано присяде, в одній хвилині підскочить горі знов спуститься долі, потім бадьоро візьметься за підбоки, а далі піде писати і передом і задом, скоком і боком, і вправо і вліво, і на голові і на руках.

Інший вскочить в середину танцюючих, швидко зсуне на потилицю свою червону з гострим верхом шапку і в саплянцях на срібних підковах почне вибивати дрібного козачка, підтримуючи одною рукою побренівкучу шаблю в дорогій оправі з каменями, а другою взявши за вус чорний, мов смола, гарний, наче криця, а довгий, як дівоча коса. Тільки й видно, як туди й сюди мотається на козацькій голові кінчик червоної шапки, неначе той мак, що зацвів в зеленому городі.. А третій і шапку кинув і носиться з відкритою гладко виголеною головою, високо загорнувши чуприну на тім'я і заложивши дужезні вусища за обидва вуха....

А там за Січю гарцює на бистрих конях кілька їздців: вони переганяють один одного, стріляють набігу з пистолів у повітря і, шалено розганяючись перескакують височезні запори. А над усім тим розкинулось високе, чисте небо, на котрім плавають міріяди меркотячих зір, і в нічнім холоднім повітрі розплівається мягкє срібне світло місяця...

Конст. Малицька

ПІД ПРАПОРОМ “РІДНОЇ ШКОЛИ”

Діточє Свято у Львові

Неділя 14. червня 1925. — Небо зранка чогось то мрачиться-сумує, але вже в полуднє перемогло сонце і ясним промінням обкнуло площу Сокола-Батька тен за Стрийською рогачкою. Наша площа! Придана по квадратовому метро-ви грошем цілого народа. Великий непроглядний чотирокутник наповняється звільна публикою, що спішить з усіх кінців Львова подивитися на руханковий попис дітей шкіл Українського Педагогічного Товариства. Це понайбільше батьки і рідня виступаючої дітвори, де свідомі Українці і Українки, яким лежить на сердце виховання наших дітей у нашій школі, в рідній школі.

Зійшлися тут сьогодня усі: пани і бідаки, жінки і чоловіки, старі й молоді; є й такі, яких звичайно при ніякому народному святі не стрінеш. Навіть суховязі директори наших банків явилися на попис шкіл. Могутня ідея Рідної Школи прошибла і до їх спекулянтських мозків. Вже давно-давно не бачила площа Сокола-Батька такої сили народа — ще у посліднє 1914 року в час здвигу Січей і Соколів. Рокова хвиля — передодень великої світової хуртовини. Скільки надій звязали ми Українці з тою хуртовиною і як безпощадно розвіяла вона ті наші мрії-сподівання. Аж

сьогодня в десять літ ми знова тут на площі Сокола-Батька — не Січей Здвиг — а дітвори. Неваже це символ? Заповідь наших надій? Трівкійших, бо на власній ґрунтованих силі?

Замиготіло у воздусі веселкою красок: синя, рожева, червона, жовта, біла — немов громада колірових метеликів злетіла на площу. Це машерують парами школярі і школярки народних шкіл У. П. Т. Хлопці у синіх штанятах, у білих вишиваних сорочках — дівчатка в народних строях, в ясних одеждах, з квітками в руках, на волосячку. Йдуть рівно повагом довгими рядами: сотка-дві-три-тисячка! Росте серце в грудах: “Ось де, люде, наша слава, слава України! Ось майбутня наша сила, наше військо молоде!”

Заграла музика наша хлопська музика з Лисинич під Львовом — з тих Лисинич, що то від року борються за свою школу. Шкільна влада перемінла їм давнуну українську школу на польську, а громадяне збойкотували її. Ні одна українська дитина не ходить від року до школи. Батьків покарала влада зафантованням, а вони і вусом не моргнуть. В школі вчиться 14 дітей місцевих Жидів і панських наймитів, а громадяне Українці перед Лігою Народів дослушки ють своїх прав.

Заграла Лисинецька музика — на зелену мураву великої площі виступає народня хлопяча школа ім. Тараса Шевченка. Під звуки пісні “Човник хитається серед води” кілька десять пар діточих рук замаяло ритмічно у воздухі у цей і той бік — чорняві і русяви обстрижені головки колиштуться мов філі води, долів припадають гей вербові віти.

Та ось в убоча високого горба збігає на площе сотка білих дівчаток, учениць 7-клясової школи ім. Грінченка. Вже уставилися рівними рядами і замахали зеленим галузем виконуючи руханкові вправи. На неосяжному просторі тихесенько пливе дівоча пісня про волю серед природи, зелені вінки зачеркують правильні крути понад головками, білі ніжки раз-у-раз змінюють позу. Скінчили — і мов карне військо відходять на своє місце, щоб за часок знова повернути до гурту з дітвою усіх шкіл У. П. Т. Площа наче мак цвите. Шість народних львівських шкіл вивело тут свою молоду силу — шість полків хлопців і дівчат стойть готових до вправ. Заграла Лисинецька музика: “Гей там на горі Січ іде” і тисячка дітей у такт пісні починає двигатись. Перед нами тільки мерехтять барвисті одяги, заквітчані головки, червоні хлопячі пояски.

І на мить, мов чарами, площа Сокола-Батька десь губиться в долині, а перед нами виринає безкрайний степ козацький. Шумить

висока тирса, сумують самотні могили, а шляхом іде військо Запорожське з попереду Сагайдачний. “Або волі добути, або дсма не бути!” Порскають коні, шелестять прапори, душа крила припинає... “Гей, не дивуйтесь, добрій люде” — це Лисинецька музика розвіяла козацькі чари. Ми знов у Львові на площі Сокола-Батька — а на ній шість полків діточих показує свою справність. “Що тільки жило, що мало силу на поклик волі повстало” грає пісня і вони, отсі напі малі, вихованки “Рідної Школи” встають, гуртується, готовляться до майбутнього.

Та молодість має свої права — будуччина далеко, а теперішна хвиля домагається радощів-сміху. Велика діточа армія карними полками вицофується з площи, остають лише дівчатка 7-клясової школи ім. Тараса Шевченка, щоб завести тут свої гри і забави. Ті найменші звязали колесо і граються котика і мишкі. Там знова “голубку уловили і довкола обступили”, а ті найстарші передають собі попід руку у кружалі два великі мячі; тільки й видно, як перелітають барвисті рукавці. Тихо-ясно; горою сине небо і палке сонце, кругом на горбах безліч розрадованої публіки старої і молодої — музика грає, дівчатка бавляться на зеленому килимі трав. І якась тиша вступає у душу, щезають турботи життя, немов отся площа окремий світ, відділений від справжнього буденого високим муром забуття.

Прокидуємося. Нема вже на площі граючихся дівчаток, а з право-біч виступають три хороводи, три пори року. Передом іде Весна: дівчатка школи ім. Грінченка—всі білі, рожеві, символ надії, молодості, радощів. Згуртувалися по той бік площі і завели гагілку “Барвінок”. Дві дівчинки в середині кружала виконують те, про що співають їх товаришки. “Там на горі барвінець, на долині зеленець”, лунають чисті дівочі голоски. А відтак сплелися в танок — неначе сипляться відкілясь білі і рожеві лепестки квіток. А от вже надходить і літо: народня школа ім. Короля Данила. Передом дівчатка в народних строях, заквітчані, несуть малу дівчинку усю в жовтому, в вінком волося на голові символ життя. А далі хлопці — косарі з ясними косами на плечах. Установилися рядком на площі і затягнули бадьоро: “Вийшли в поле косарі, косить ранком на зорі” — і в такій пісні заблісла чиста сталь на мураві. Добре косять хлопці! Як сміло держать діточі руки остре земізо! Гей, нуте косарі; колись... хай тільки підростуть... І не счулися, а перед нами вже Осінь: дівчатка і хлопці народної школи ім. Князя Льва. На них жовто-червона зелень відходячої краси літа. Замахали ручнятами, наче крильцями і завели осінну пісню про журавлів. Чогось небо притямилося, повіяло холодком. “Мерехтить в очах безконечний шлях” а на ньому немов бачимо довгий шнур

журавлів — “Кличуть: кру! кру! кру! в чужині умру, заки море перелечу, крилонька зітру”. Ах! кілько тих наших журавлів стерло крила, а моря не перелетіло... Промайнула Весна і Літо і Осінь, а деж Зима? Нема її тут. Навіщо стужею морозити веселій настрій хвилі — прийде час і на Зиму, а покищо радіймо весною дітей, літом молоді.

На площу виходять ученики приватної учительської семінарії УПТ. Одинока на всі наші західно і північно українські землі! На 7 міліонів українського населення під Польщею, на тисячі українських сіл і місточок ні одного державного заведення, яке підготовляло наше учительство для наших шкіл! Одиноку державну львівську мужеську семінарію і злучену з нею хлопячу школу вправ почала польська влада звивати рік за роком — нині маємо там тільки 4 і 5-тий рік і 5. клясу народню. Тим-то з таким одушевленням вигає публика нижчих кандидатів приватної семінарії з 1 і 2 року. Мабутні будівничі “Рідної Школи” під цей мент будують стрункі трійкові вежі, а кожен новий твір нагороджують видці грімкими оплесками.

А тепер усі здержують на мить відих: наближається чи не найкраща точка програми, гуцульський танок аркан. Так гуляють наші славні легені з Карпат у нас в Галичині і там на зеленій Буковині, що стогне сегодні — і не

стогне, а мовчить важко під твердим чоботом твердоскірого Румуна. 122 учнів школи ім. Грінченка у білих підпоясаних сорочках виступає рівним рядами на площе. Попереду молодий Гуцул у широкій крисані — це учитель Стевчак, ініціатор танка. Пари звязалися у велике колесо, хлопці поклали руки на рамена оден одному. Заграла музика і ціле колесо пустилося аркана вперед і на місци. Біле колесо тільки мерехтить перед очима — мов спінена філя піднимається в гору і опадає вниз—а сотки ноженят викидують завято, нічим найкращий парижський балет. Грім оплесків. Захоплення публики не має границь, хлопці мусять повторити чудовий танок в друге, сим разом у двох групах. А публика дивиться — не надивиться.

Та ось від заходу показується на небі чорна хмара, починає накроплювати дробен дощик. Байдуже! Не злякає, бо саме тепер надходить послідна прегарна точка. Це учениці приватної семінарії У. П. Т. плястично зображують народну пісню: "Через балку летить галка, літаючи кряче". Філюють, гей крила, широкі мережані рукави, гнеться струпкий стан дівочий, немов глядачи у воду на пишную

свою вроду, жалкує тужлива пісня на матір-долю, що вміла брови дати, а щастя не дала. Скінчили — усemu конець.

Публика спровола, немов нерадо опускає свої місця. Дощ таки на добре розпустився, але всі ще остаються під чарами рідної пісні, рідного танку. Відходячу дітвору проводять зібрані якимсь батьківським теплим поглядом. В сердях усіх і тих сірих робітників і елегантних пань прозябас свідома певність, що майбутня судьба України розіграється не там на широкій арені світових дипломацій, а тут на напому таки грунті, а забором усіх наших змагань мусить стати Рідна Школа, в першу чергу народна школа. Вона освідомлюючи широкі маси, одинока дати їм може в руки найпевніше оружje до гідної і успішної боротьби за свої права. Рідна Школа!

В ній плекається рідне слово,
В ній надія на обнову,
З неї вийде племя сміле,
Що поборе вражі сили,
Що обійме менших братей,
Сонник кликне в бій завзятий,
А в тім бою зломить пута,
Що в них наша воля скута,
І підійме рабські чола
Українська Рідна Школа.

“Рука, що писала методи виховання тепер дорослих, вже минулася. Можливо теперішнє покоління оставить чисту і ясну історію. Може його помилки будуть явним відстрашуючим прíміром для нової генерації; а може його здобутки будуть жерелом для заохоти і почину.”

Дж. П. Ворбес.

МОГИЛА ТОВАРИША У. С. С.

(Спомин).

Тихий лагідний день в червні 1921 р., я з товаришем, б. поручником Українських Січових Стрільців ждемо на стації в Ожидові на поїзд. Умовились, що поїдемо відвіdatи могилу нашого друга, який поляг від ляцької кулі в битві під Городком.

Надіхав поїзд ми всіли і стали говорити про недавне минуле. Ані не оглянулись, як підіхали до стації Підбірці. Пригадалось нам, як саме на тім місци, що ось видно з вікна вагона, за горбком, я стояв зі своїми гавбичами, гарматами, як надійшов він покійний товариш, до котрого телер ідемо в сумну гостину. Яка радість була! Покійний приніс був часопис, а в ньому була велична відомість, що попередного дня проголошено в Київі злуку всіх українських земель.

Нема вже границь поміж українським народом! По вікових злиднях і розлукі обедналась накінець Україна! Від Попраду по Кавказ і Чорне Море—одна свободна українська держава.

Гей, гей! Що за одушевлення було в рядах! Наші гарматчики гукали: “Як Ляхи не здадуть Львова, то зруйнуємо його так, щоби камінь на каменеви не остав. Вигубимо до тла ляцьких зайдів, а на руїнах збудуємо новий Львів очищений від заволок — Львів український”.

Інський”.

Та ось ми вже у Львові: скрізь Ляшня і ляцькі емблеми з білим яструбом. В стариннім українськім городі нема й знаку українського життя. А нам нашій армії, наказали були щадити Львів! Чого? Кого? Того осередка ляцького шовінізму і зайлої ненависті до всього, що в українське? Чи не вийшлаб цілком інакше історія напої боротьби з Ляхами, коли були знищені те гніздо польської гакати? Дарма! Минулого не вернеш думками.

Пересіли на потяг до Городка. Висіли і гостинцем пішли до Братковець. Зараз біля залізничного шляху, на горбочку, його могила.

На маленькім хрестику, яким зазначили його гріб, побачили свіженський віночок з полевих маків. Так і жевріли огнем щі квітки, як свіжа, червона кров того борця, що під ними в землі спочив. На самім крайчику перехрестя сиділа пташка і аж валивалася — дзвінким співом. Довкола поля з доспіваючим збіжем, і з повним гамором живої природи. Як гарно у нас в краю! Коби тільки своя правда, коби не ті вороги зі всіх сторін!

Підійшли до могили і здивувались її виглядом. Не буряками заросла, як сподівались. Хтось посадив корч калини, чиєсь руки насадили яблуню, якій вже

дили квіток та оправили могилку на славу.

Вклякли і попілували той гріб начеб товариша самого. Сплели вінець із калини та квіток що розсипались довкола, а на чільнім місці вплели наш український, державний знак тризуб, який колись носили на стрілецькій шапці. І там біля желізничого насипу, у чистім полі у двох протягнули стрілецьку пісню про те, як "там у лузі червона калина похилилася".

Підвечер відійшли. Як відходили, побачили за горбком цілу громадку малих дівчаток. Коли несподівано побачили нас, стали заполохані. Ми підійшли і заговорили. Як вони почули українську мову, зараз осмілились. Кожна дівчинка несла в руках жмут квітка. Ми спитали, куди і за чим ідуть.

Відповіли, що ідуть плести вінок

на могилу покійного нашого товариша. Тоді й дізналися ми, звідки взявся той вінок з маків на хресті, та хто доглядає гробу. Старші упорядили, а діти прикрашають квітами і моляться невинними устами на гробі нашого борця за волю.

І тоді в той момент, коли малі діти розповідали нам, що "він" поляг за те, щоби "зробити своїм людям добро", що він "віддав своє життя за маму — Україну" — тоді позавидували ми з товаришом долі покійника.

Лежати на рідній землі і жити у вдячній памяті свого народу, чи може бути більше щастя?!

І тоді ми теж всею душою повірили, що не пропаде наш народ, бо вже і в дітях живе бажання волі і любов для України.

Нортгемптон, Па. *Павло Ленчуць*

Роман Купчинський

ОРЕЛ

Від Заходу, в осійного простору
До наших гір забився раз орел,
Що славний був і бистротою зору
І силою опірених весел.
Купаючись в воздушній, ясній хвилі
Ген на верхах незміряних висот,
Побачив він карпатські горді пиши, —
Невидану ніде красу красот.
І понизив орел свій лет надхмарний,
Бо забажав оглянути той світ,
Де пастухи сріблістій отари
Вколисують розгомоном трэмбіг.
Знизив свій лет і сів на Чорногорі,
Де Пш Іван і Шпиц і Говірля
Вже сотні літ благають ясні зорі:
"Скажіть нам, де пекло — чи земля?!"

Бо сотні літ немає там спокою,
Бо сотні літ там щедро хлєстеться кров,
Як беркути вірвалися до бою
З стадами зблукавших відкись сов.

Прибули ці орлини мали шпони,
Орлиний клюв, підстушний, тихий лет.
Їх вір у тьму сягав без перешопни
І не боявсь зачасних тенет.
Прибули ці вже сотні годів тому
На беркутів, царів карпатських скель,
Напали нічно, тихо, покрийому,
Щоб вигнати їх зі займання осель.
І від тоді, як тільки ніч на гори
В воздухі свист від бистролетних крил,
То совин рід летить, як сонні змори,
Як післанці пекольних, темних сил.

Що ніч летять незчисленні стада
На горсточку відважних беркутів,
Залазять скрізь із хитростю гада,
(За ними ніч опікунка катів).
Побачив де орел чужосторонній
І гнів прошиб його орлину кров:
Не може бути, щоб напад беззаконний
Царями гір зробив прибулудів — сов!

І розвинув свої могутні крила
І видав клик орлиний, боєвий—
Гора горі томоном говорила:
“До беркутів прибув боєць новий!”
Як грому блиск, як буря вихром гнаня,
Як божий бич упав на совин рід
Де клюв—там смерть, де кіхті—зойк і рана,
Де крила—жах, де лет—кровавий слід.

Змішалися, зметушилися сови
І ростеклись по темних чагарах.
Але за мить відважному орлови
Нові ряди знов заступили шлях.
Чинився бій не день, не два, не три дні—
Аж шум ішов як від весняних туч,
Орел карав, та вороги східні
Все йшли і йшли, як безупинний Збруч.
На п'ятий день ще зоря не зоріла,
Ударили і з боку і в чоло,
Орел не здавсь, хоч піря дерли з тіла..
Вкінці йому роздовбали крило
Знесилений подавсь на зад на скелі
До беркутів, що теж набрали ран,
І серед них в відвічній їх оселі
Свое крило лічив орел-титан.

А беркути що день носили юсти
Героеви зі західних сторін—
Та заразом чим раз то гірші вісти:
Що ще до сов пристав і рід ворон
Що вже Бескид забрали бузувірі,
Що зір клюють полоненим братам..
Орел-герой не піддававсь зневірі,
А говорив прибитим беркутам:

“Я кажу вам: не спомини про славу
І ні про клін на мачуху судьбу,

А бодрій дух і віра в добру справу
Побуду дась і рішить боротьбу.
Покиньте враз всі чвари і незгоди,
Хай бій веде все наймудріший з вас,
Чим більший труд чим більші перешкоди,
Тим більше хай росте завантажені мас!
Згущітесь в одну щільну громаду
Не йдіть у бій ніколи одинцем,
За трусість смерть, позорище за зраду,
А вічна честь за подвиги мечем!”

Так мовив Ім орел з чужого краю.
А тим часом змагався рани біль,
Не помогла вода із див-ручую,
Не помогло і зілля з чудо-шіль.
Одного дня в розгульний час весняний,
Як все кругом стрясло зі себе сон,
Заснув орел на Говірлі кохан’й,
Обвинений у крила, як в хитон.
Злетілися всі беркути при трупі
Не плакали, а присяли над ним,
Що від тепер в одну громаду скуті,
Будуть рамяті і замислом одним:
Що від тепер, негаючи хвилини,
Шідуть в бій в ім'я спільних свобод,
Нехай один, чи два, чи сотня згине,
Коб тільки був щастливий весь народ!...

Чинився бій не день, не два, не три дні,
З обох боїв поплила щедро кров,
Та беркути зоставлені на згидні
Прогнали з гір на все приблудів—сов,..
І від тоді там знов дрімають хмари
На піннях гір, як тому сотні літ,
А пастухи сріблистій отарі
Вколосяють розгомоном тримбіт.

(Цей вірш Романа Купчинського польська цензура вважала небезпечним для “цілості польської держави” і не дозволила його напечатати в старокраєвих виданнях).

“Я ще не старий! Ще сила
Є—в руках і у душі!
Іде поборемося, доле!
Ну, попробуй, задуши!
Я ще не старий! Не згинув
Ще для мене житні зміст,
Хоч журба, хоч горе тисне,—
Ні, ще я не пессіміст!”

Іван Франко.

Веселий Куток

При Готелевім Телефоні

Гість питає через телефон: Чи це є готель "Імперіал"?

Телефоністка: Ні, це готель Ап-лінгтон.

Гість: Дякую. А то я щойно збудився і не знат, де я є.

В Школі:

Вчитель: Іцку, тепер ти маєш доказати, що земля є округла.

Іцко: Я? А то чому? Я ніколи не казав того.

Між Приятелими:

- Чим ти так журишся?
- Грішми.
- Я не знат, що ти маєш гроші.
- Я журюся тому, бо не маю.

Недовірчивий

Славний проповідник Біллі Сондей приїхав до чужого міста і шукає почати. Стрінув малого хлоща і питає його:

— Скажи мені, дитинко, де ту у вас поча.

— Йдіть один блок просто, потім на право і зараз на розі, білий будинок.

— Дякую, дитинко. Ти дуже чесний. Прийди вечер до церкви а я там буду проповідувати і вкажу тобі певну дорогу, як дістатися до неба.

— Не говоріть дурниць. Ви не знали навіть дороги на почту, а кажете, що знаєте, як дійти до неба.

Зовсім Справедливе Оправдання

"Бос": Де ви були?

Робітник: Ходив підстригти?

Бос: Як ви смієте стригти собі волосся під час робочих годин?

Робітник: Я стриг лиш те волосся, що мені виросло під час роботи.

Добре Співає

— Чи ваша жінка співає дитині, як вона плаче?

— Ні. Сусіди кажуть, що волять слухати, як дитина плаче, ніж як моя жінка співає.

Мати: Богдане, вчора на столі лишила я два тісточки, а сьогодні бачу тільки одно. Де ділося друге?

Богдан: Справді? Бо я в темряві тільки одно завважив.

Це Не Припадок

Лікар, оглядаючи фармера, що хоче обслугитися в якійсь компанії:

- Ви все були здорові?
- Все.
- Не мали якого припадку в життю?
- Не мав.
- Як то. Ніколи нігде не потовклися, не впали, не топилися.
- Ніколи. Лиш тамтого року бик мене вдарив і перекинув через пліт.
- І Ви кажете, що це не припадок.
- Певно що ні. Бик то зробив навмисне, а не припадково.

Може Є...

Жінка, біля постелі хорого чоловіка: Чи нема надії, пане доктор?

Лікар: Це залежить від того, чого ви сподівалися.

Не Скаже

Суддя: Слухайте Стефаниха, чи то ви побили Каську?

Стефаниха: Ні, пане сендро.

Суддя: А як ми вам докажемо, що то ви, то чи скажете нам, для чого ви це зробили?

Стефаниха: Ні не скажу, то мій секрет.

Між Приятелими

— Ви бачили Лабана? Чи він дуже змінився?

— Ні, але йому здається, що він змінився?

— Як-то так?

— Він все каже, який то він був колись дурний.

Між Сусідами

Михайлиха: Незадовго ми будемо мати кращих сусідів.

Іваниха: Не може бути? — Ми також будемо мати кращих сусідів.

Михайлиха: А то як? Чи ви також перепроваджуєтесь на інше місце?

Іваниха: Ні, ми зістаємо тут далше.

Ще Не Все Втрачене

Полісмен до лікаря: Чи щей чоловік небезпечно ранений?

Лікар: Дві рани є смертельні, але третя на щастє зовсім легка.

В Ночі

— Хто там? — питав нічний сторож, який помітив якусь постать у темряві.

Мовчанка.

— Хто йде, злодію? — кричить вдруге.

— Тихо... Коли знаєш, що я злодій, то чому питавши? — відповів постать.

Совісна

— Марусю, — говорить пані до служниці, — а може ти... згубила цей лист, що я дала тобі оноді вкинути до початової скринки?

— Та чому я мала згубити, прошу пані, коли я маю його ще в кишені.

Він Не Боїться

Хозяйка: Чи ви прийшли направити радіатор?

Пломбер: Еге-ж.

Хозяйка: Так прошу Вас, вважайте, у мене всі комнаги мають гарно вивосковану і гладоньку підлогу...

Пломбер: Не бойтесься, пані, я маю пряхи в підошвах і не поховзнуся.

В Похоронному Заведенні

Вдова, вибираючи трумну для свого помершого чоловіка:

— Прошу о масивну трумну.

— Металеву чи дубову? — питав власник заведення. — Бо металева більше тревала, а за те дубов здоровіша.

Вдова:

— То нехай буде дубова...

Також Питання

Вчитель Щоб ви знали діти, ми держимося на землі наслідком закона про притягання.

Ученик: Пане вчитель, а як люди держалися, ще нім ухвалено той закон?

Ощадність Передовсім

— Ви знаєте, що президент Кулідж є за тим, аби у всему ввести ощадність.

— Знаю. Він для того казав видати дешеві поштові марки по пів цента.

Суддя: За побиття сусіда дістали ви п'ять днів вязниці. Чи вдоволені присудом?

Обвинувачений: Присудом так, але вязницею менше.

— Скажи мені, чого ті дурні коні так лякають автомобіля?

— Цілком зрозуміло. Уяви собі, ти ідеш зулицею і раптом ізза рогу виходять самі штани без чоловіка. Ну, скажи, ти не перелякався?

В Суді

Суддя: Іване, свідки кажуть, що ви тяжко побили пана ржонцу. Чому ви це зробили?

Іван: Бо він мені казав “ти руска свіння”.

Суддя: За то Ви не мали права бити.

Іван: А якби так пану сенду хто сказав таке.

Суддя: “Мне нікто би не поведзял тего, бо я не Русін”.

Іван: Ну, а якби Вам сказали “жидовска свіння”.

Суддя: “Я не єstem Жидем”.

Іван: Добре, але якби Вам сказали, що Ви є свиня того рода, що Ви є, то що ви на те сказалиб?

— Як мається твій пан, Іване?

— Ой, дуже зле... Сьогодні хотів до мене кинути чоботом, та не мав сили.

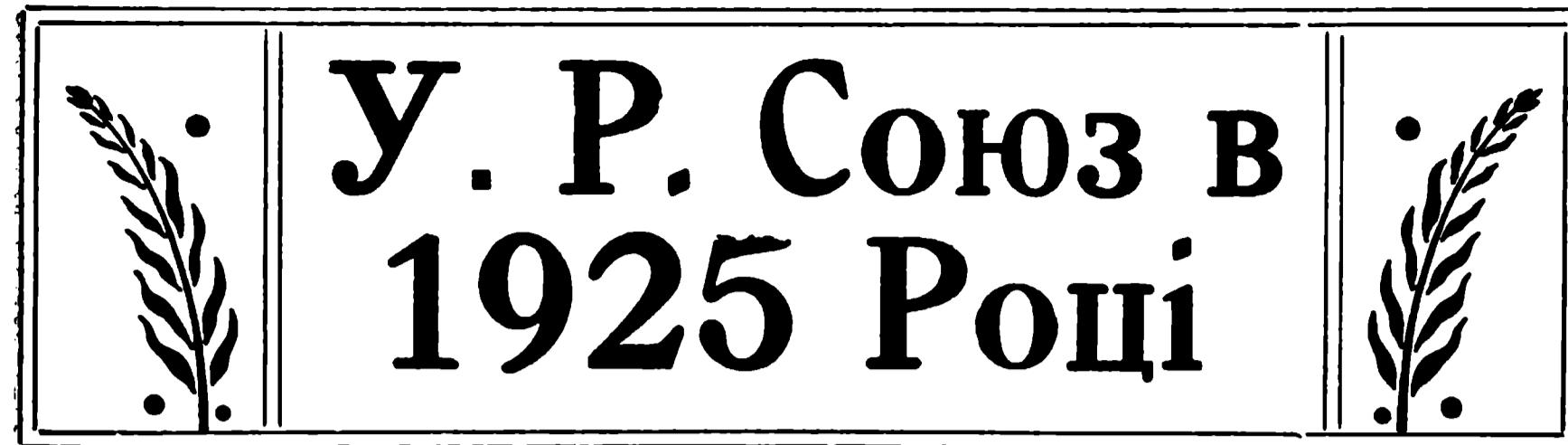
Кепсько...

— Як там апетит? — питає лікар хорого пацієнта.

— Зле, пане доктор. Навіть ті потрави, що ви їх заборонили їсти, не смакують мені.

У. Р. Союз в 1925 Році

Минулий, 1925-ий рік був чи нэ найбільше рухливим і богатим у події роком з усіх чотирнадцяти дотеперіших літ існування нашої організації. Від 1-го січня 1925 аж до самого кінця року відбувалися в УРСоюзі події, які мали незвичайне значіння для нашої організації. Сміло можна сказати, що цей послідний рік, це переломовий період у життю УРСоюза і що в ньому відбулося і завершилося богато дечого, що оставил трівкий вплив на все дальнє його існування. Та йдім по черзі.

КАМПАНІЯ ЗА НОВИМИ ЧЛЕНAMI

З першим січня 1925 Екзекутива УРСоюза проголосила надзвичайну кампанію за приєднання нових членів для УРСоюза. Кампанію цю відразу розписано на 3 місяці, себто на січень, лютий і березень та поставлено членству за мету зорганізувати 1,000 нових членів. Для більшої заохоти встановлено 25 надгород вартості від 50 до 5 долларів — в грошах або в відповідно вартісних предметах. Перша надгород була 50 долларів або машинка до писання, друга надгород 40 долларів або золотий годинник, третя надгород 30 дола-

рів або радіо-апарат, четверта 25 долларів або фотографічний апарат і так далі.

На цей заклик і цю заохоту Екзекутива членство відповіло незвичайно жваво. Почалася жива організаційна праця по всіх майже відділах. День в день напливали десятки просьб о прийняття і день в день число членів зростало о кілька десять. Народна Воля приносила кожного дня довгі списки організаторів, щоб усі бачили, на якому місці вони стоять і щоб знали, як їм ще треба попрацювати, щоб здобути вищу надгороду.

Послідного березня закінчено кампанію і обчислено загальне число нових членів. Показалося, що на протязі трох місяців приєднано до УРСоюза 1,863 нових членів — дорослих і дітей разом. В тім числі дорослих 1,245 а дітей 618. Значить перейдено зачеркнену на початку кампанії мету, себто зорганізовано богато більше як 1,000 членів.

Потім обчислено, кому належиться надгород. При тім, згідно з постановами оголошеними на початку кампанії, раховано 5 дітей за одного дорослого члена. Після

того рахунку слідуючих 25 організаторів одержали надгороди:

Ім'я організатора	старших дігей	
1 П. Дутчак	48	28
2 І. Бернатович	39	1
3 М. Дригайлло	34	16
4 В. Леміщук	37	
5 М. Горбач	34	11
6 М. Кукуруза	27	30
7 Г. Іваськів	27	16
8 М. Кордіяка	30	
9 І. Крегель	22	16
10 С. Чеканський	20	25
11 М. Гудз	20	1
12 І. Заворотний	20	
13 П. Кульчицький	17	6
14 П. Бойко	18	
15 І. Палагнюк	13	18
16 П. Чапля	14	12
17 Г. Лесюк	14	11
18 В. Костра	16	
19 Т. Миник	11	22
20 П. Щідак	14	7
21 П. Герент	15	
22 А. Мацік	15	
23 С. Децик	15	
24 А. Допіряк	14	4
25 К. Жуковський	12	

ВИБІР ШКОНТРУЮЧОЇ КОМІСІЇ

Тому що цегорічна, шеста з ряду, конвенція УРСоюза мала відбутися в Бофало, далеко від Скрентону, і що неможливо було перевезти туди майно УРСоюза для провірки шконтруючою комісією, річне засідання головних урядників з 1924 року вирішило вибрати шконтруючу комісію референдумом ще перед конвенцією. Та комісія малаб зіхатися в Скрентоні перед конвенцією і малаб здати звіт зі

своїї провірки на конвенції.

Ще на протязі 1924-го року відділи, згідно з постановою річного засідання, ставили кандидатів і піддержували поставлених. Ті девять кандидатів, які дістали найбільше піддержок, були поставлені під загальне голосування членства. Були це товариши: С. Децик, В. Мельничук, О. Кобрин, О. Запоточний, Д. Ільчук, І. О. Зелез, Я. Гарматюк, О. Яремчук і В. Тарас. Товариши Яремчук, Тарас і Запоточний зреєлися своїх кандидатур, так що до виборів стали лиш шість кандидатів. На протязі місяців лютого і березня відбулося голосування членства по відділам, яке дало слідуючий вислід:

Кандидат:	Одержані голосів:
Степан Децик	3,015
Василь Мельничук	2,957
Олекса Кобрин	2,769
Яцко Гарматюк	2,287
Дмитро Ільчук	2,163
Іван Зелез	1,923

Ввиду цього С. Децик, В. Мельничук і О. Кобрин вибрані членами Шконтруючої Комісії для провірения майна Українського Робітничого Союза.

Рівночасно віддано під голосування проект про те, щоб при УРСоюзі утворити шкільний фонд, з якого даваноб піддержку українським учням, які покінчили середні школу і збираються студіювати на вищих наукових заведеннях в Америці. В голосуванню за цим проектом було 1,153 голоси а проти 2,724, так що він перепав.

ПРОВІРКА МАЙНА У. Р. СОЮЗА

Вибрані загальним голосуванням члени Шконтруючої Комісії зіхалися в Скрентоні 4-го травня 1925 і сейчас приступили до провірки майна УРСоюза. Роботу між собою розділили так, що вибрали т. С. Децика головою комісії, т. О. Кобрину секретарем для написання звіту, т. В. Мельничукови доручено списати щоденний протокол

то провірку майна і діловодства головної канцелярії УРСоюза. Зразу було переглянуто книги і чеки, які є в канцелярії, опісля провірено банкові книжочки а накінець бонди, які переховується в сейфах місцевого банку — Фірст Нешенал Бенк. Провірка тих книжок, чеків і бондів зайняла час до 12-го травня.

З черги приступлено до прові-

*Юрій Крайківський,
Голова Українського Робітничого Союза*

праці комісії.

В першу чергу провірено майно Народної Волі. Переглянуто точно книги і чеки, далі майно в машинах і обстановці а накінець в книжках на продаж і в бібліотеці. Ця провірка зайняла час до 7-го травня.

Начинаючи з 8-го травня почав-

рення спрітського фонду а далі до провірки діловодства, платні урядників, їх дієт, то що. З того приводу прийшло кілька разів до сутичок між Ш. К. і б. головою УРСоюза, іменно при цьому, як Ш. К. почала обчислювати пограні ним за послідних три роки дієти.

Від 14-го травня починаючи

Шконтруюча Комісія зайнлялася виготовленням свого звіту на Конвенцію і протоколу зі своєї роботи (з цього протоколу, писаного т. Мельничуком, беремо отсі відомості про діяльність комісії). 16-го травня звіти і протоколи були готові і Шконтруюча Комісія вітхала до Бофало на Конвенцію.

ПРИГОТОВАННЯ ДО КОНВЕНЦІЇ

На пролязі місяців березня і квітня відбувався по всіх відділах вибір делегатів на Шесту Конвенцію УРСоюза а рівночасно на сторінках Народної Волі почали міститися передконвенційні проекти.

З тих проектів частина була посыдана лише на те, аби перед Конвенцією зробити пропаганду бувшому редакторові Народної Волі Д. Борискові. Деякі знова дэмагалися таких дурниць, як тог

“аби УРСоюз визнав Совіти” і т. п. Всі того рода проекти були писані видимо одним жерелом і лише переписувані проектодавцями.

Та більшість проектів поважно застосовлялася над завданнями У. Р. Союза і деякі пропозиції з них пізніше були взяті під увагу і ухвалені на Конвенції: Всіх проектів наспіло до Конвенції 230, та напечатаних було лише 191. Сталося це частинно з недостатку місця, а деяких проектів бувша Екзекутива не дозволила містити, вважаючи їх для себе невигідними.

При кінці місяця квітня бувши голова І. Артимович зі скарбником О. Заплатинським виїхали до Бофало, де мала відбитися Конвенція і винайняли там галю для тої цілі. Рівночасно проголошено в газеті, що Конвенція пічнеться 18-го травня о годині 9 ранком.

ШЕСТА КОНВЕНЦІЯ У. Р. СОЮЗА

18-го травня о девятирій годині рано почалася в великий галі готелю “Бофало” в місті Бофало, в стейті Нью Йорк, Шеста Конвенція Українського Робітничого Союза. Точний перебіг Конвенції був поданий в її протоколі, який печатався в органі УРСоюза, “Народній Волі”, від 65-го до 105-го числа за 1925-ий рік. Тут подаємо лише, за тим протоколом найважніші події і ухвали цеї конвенції.

Учасники і Презідія Конвенції

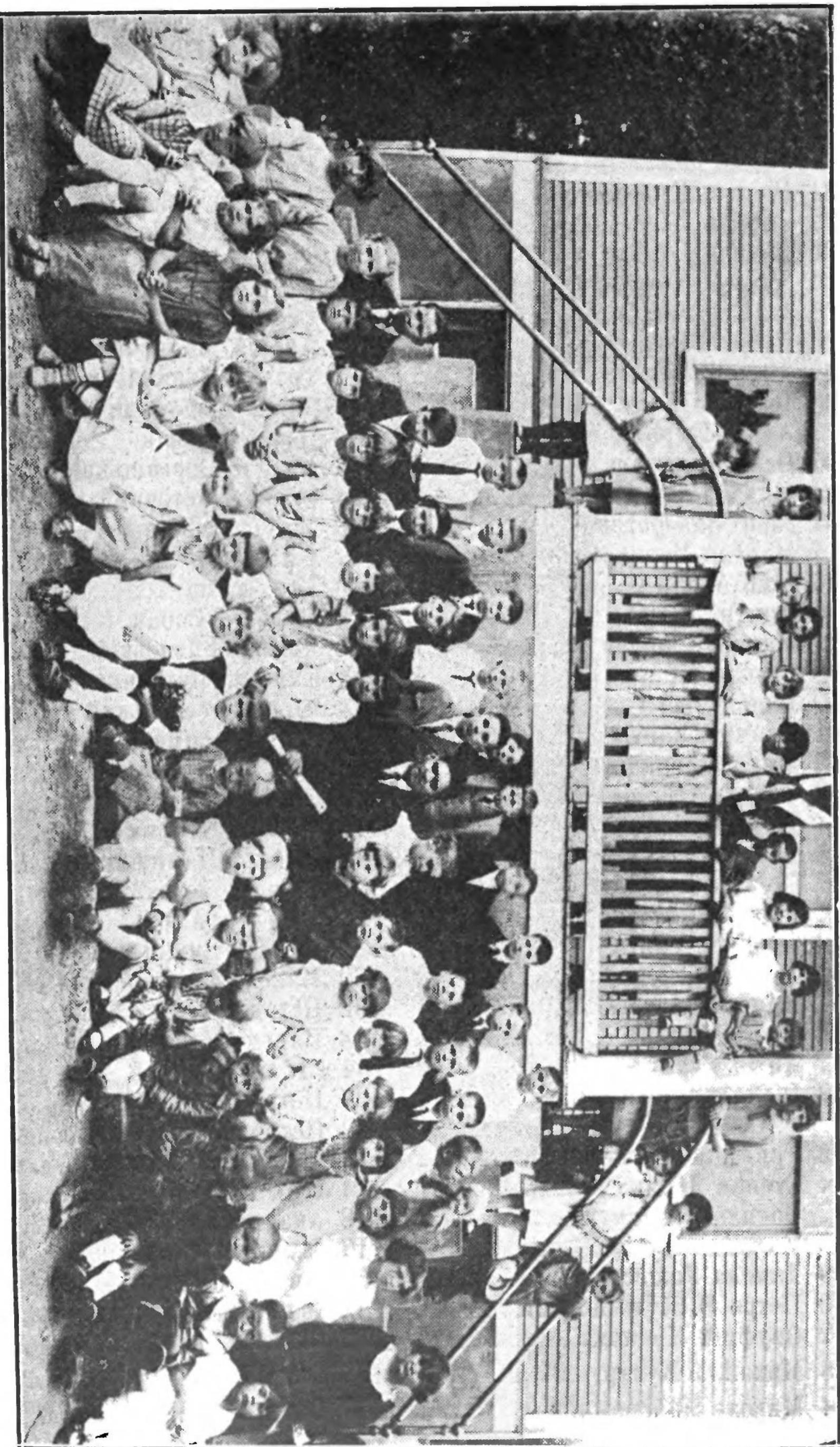
В першу чергу вибрано верифікаційну комісію, в склад якої вий-

шли товариши Дмитро Яцун, Павло Обаль і Гнат Березовський. Ця комісія провірила мандати всіх делегатів і на основі її звіту уневажено вибір Григорія Перчака, А. Машіка, І. Матейка, а призначено повноправними делегатами слідуючих:

Делегати

Відліл	Імя делегата	Ч. голосів
1	Стефан Мурянка	2
2	Тома Назар	2
3	Павло Обаль	2
4	Василь Бакулінський	1
4	Андрій Пельц	1
5	Іван Кіч	1
5	Андрій Допіряк	1

Члени Дитячого Відділу, яких зорганізував т. Іван Кречко при 149 Відділі У. Р. Союза в Кумомм, Па.

7	Сильвестер Говка	2	82	Григорій Кривуцький	1
9	Яків Стаднір	1	84	Олекса Мондляк	2
13	Степан Теленцьо	1	85	Василь Кочкодан	1
14	Олекса Кравець	2	86	Гнат Березовський	1
15	Осип Затирка	1	87	Анастазія Кіндзерська	1
19	Филип Габатель	1	90	Григорій Галюк	1
21	Василь Кузьміха	2	92	Валерко Пасинковський	1
22	Стефан Кінь	1	93	Микола Гудз	2
23	Василь Гунчак	1	95	Теодор Миник	2
24	Данько Теленцьо	2	98	Петро Гасай	1
25	Іван Кульчицький	1	100	Семен Любарський	2
26	Генрі Глєба	2	101	Андрій Малярчик	1
27	Андрій Порило	1	102	Теодор Ценкій	2
28	Іван Калиник	2	103	Михайло Гентеш	1
29	Адам Мудрий	2	103	Олекса Хомик	1
30	Осип Короташ	1	104	Василь Березіцький	1
33	Михайло Ільчук	1	104	Осип Запоточний	1
34	Іван Заворотний	1	106	Михайло Гриневич	2
35	Мартин Музика	2	107	Іван Голубець	1
36	Іван Ардан	1	110	Ілля Карпа	2
37	Дмитро Яцун	1	111	Максим Рибак	2
37	Михайло Дорош	1	112	Григорій Іваськів	2
38	Степан Піщак	1	113	Еміліян Марцінковський	2
40	Іван Динега	2	114	Юрій Бусовецький	1
41	Клим Романюк	2	115	Іван Просимчак	1
42	Микола Іванців	1	116	Максим Хвалибога	1
43	Олекса Слотюк	2	117	Степан Сватко	1
44	Василь Ковальчук	2	118	Микола Цебрик	2
45	Іван Буранич	1	120	Микола Намісняк	2
47	Степан Семенюк	1	121	Іван О. Зелез	2
48	Іван Сінг'алевич	2	124	Іван Сибидло	1
49	Іван Патерига	2	129	Василь Вишньовський	1
50	Теодор Чемерис	2	130	Микола Цеглинський	1
51	Киприян Ільків	1	132	Петро Липян	1
53	Іван Гошилик	1	133	Панько Копчак	1
57	Антін Гульдевич	2	134	Степан Дзекман	1
58	Іван Дуранович	1	137	Петро Дедів	1
60	Онуфрій Барняк	2	139	Петро Сливінський	1
62	Григорій Іванишин	2	141	Микола Микитюк	1
64	Степан Депік	1	144	Іван Багрій	1
67	Василь Захарчук	2	148	Анастазія Любарська	1
68	Михайло Ципін	1	149	Іван Крегель	2
69	Данило Ракочий	1	150	Мирон Копчак	1
70	Петро В. Кульчицький	1	151	Іван Кушнірук	1
72	Онуфрій Яремчук	2	152	Микола Салак	2
73	Михайло Купер	2	156	Андрій Нагорняк	2
74	Микола Набережний	1	157	Осип Юшкевич	2
78	Степан Шпілюр	1	164	Петро Чапля	2
81	Анна Буранич	1	165	Петро Гураль	1

166	Данило Федорук	1	204	Ілля Білий	1
167	Сень Хандога	2	206	Юрій Телефанко	1
170	Микола Лубоцький	1	208	Анна Ягнюк	1
171	Степан Белей	1	211	Дмитро Боклащук	2
174	Петро Чіздак	1	212	Степан Корпан	1
175	Іван Ящур	1	213	Василь Митко	1
176	Яків Щедний	1	217	Іван Малко	1
180	Юліян Яхимович	2	219	Іван Прокопишин	1
182	Андрій Кострик	2	221	Іван Палагнюк	2
183	Яків Думанський	2	224	Ілля Романишин	2
185	Юрій Василюк	1	225	Василь Лемішук	2
186	Василь Паращиняк	1	226	Іван Сушко	1

*Степан Децик,
Місто-голова Українського Робітничого Союза*

188	Микола Сагай	1	228	Теодор Сушинський	2
190	Іван Мельник	1	230	Михайло Яхів	1
191	Василь Вагнер	2	232	Іgnatij Savitskij	1
192	Михайло Бельців	2	234	Пантелеймон Петрик	1
193	Т. Марищак	2	237	Дмитро Чуренко	1
194	Роман Білан	1	238	Осип Батюк	1
195	Олекса Галелюк	1	239	Василь Бадан	2
197	Степан Кордияк	1	240	Петро Кінаш	1
199	Юрій Картичак	2	243	Григорій Слюсарчук	1
200	Іgnatij Kaliha	1	244	Володимир Гурянський	1
202	Анастазія Сорока	1	249	Юліян Кондратович	1
203	Григорій Лесюк	1	256	Михайло Малішевський	1

260 Іван Бернатович	1
264 Михайло Дригайлі	1

Два Відділи Заступали:

76 і 146 Юрій Шумовський ...	1
96 і 179 Микола Велигорський	1
131 і 189 Йосиф Мартин	1
142 і 258 Кость Сенчак	1
160 і 241 Стефан Цилинчук ...	1
91 і 178 Осип Цибух	1
11 і 253 Федор Полянський ..	1
108 і 247 Юрій Лелюх	1
246 і 261 Теодор Хиль	1
254 і 262 Прокіп Содомора ..	1
10 і 168 Ілько Лабуза	1
215 і 259 Дмитро Проскурняк ..	1
153 і 245 Ілля Фіялко	1
119 і 201 Теодор Шевчук	1
250 і 65 Осип Стемплевич	1
125 і 136 Ілько Грицик	1
205 і 56 Микола Стажняк	1
94 і 229 Михайло Шнира	1
16 і 99 Мирослав Цьопак	1
12 і 75 Олекса Кравчук	1
138 і 233 Петро Гнатів	1
231 і 154 Михайло Олексів ..	1
255 і 78 Павло Шайняк	1

Три Відділи Заступали:

59, 79, і 235 Олекса Кобрий ...	1
8, 184 і 161 Микола Репен ..	1

Кромі того в нарадах брали участь теж слідуючі члени уряду:

Іван Артимович, Голова.
Юрій Крайківський, місто-голова.
Осип Ленчицький, писар фінансів.
Осип Заплатинський, скарбник.
Тома Шопей менаджер "І. В."

Контрольна Комісія:

Андрій Петрів,
Микола Ванкевич,
Йосиф Присташ.

Радні:

Корнило Вишневський.
Василь Момрик,
Марія Ліська,
Петро Дучак,
Василь Кульчицький,

Михайло Саламандра.
Ярослав Чиж, редактор.

Приступлено до вибору президії конвенції і вибрано 102 голосами Степана Корпана. Другий кандидат на предсідателя, І. О. Зелез, який одержав 61 голосів, зістав місто-предсідателем. На секретарів по-кликала президія тт. О. Запоточного і Г. Лесюка.

Далі встановлено слідуючий

Порядок Нарад I Комісії

1. Вибір господарів галі.
2. Вибір Комітету Виборчого з 5 членів.
3. Вибір Комітету Пресового з 3 членів.
4. Вибір Комітету Просьб і Скарб з 5-ох членів.
5. Вибір Комітету Статутового.
6. Справоздання Голови У. Р. Союза.
7. Справоздання Місто-Голови У. Р. Союза.
8. Справоздання Писара У. Р. Союза.
9. Справоздання Скарбника У. Р. Союза.
10. Справоздання Менаджера "Народної Волі".
11. Справоздання Редактора "Народної Волі".
12. Справоздання Радних У. Р. Союза.
13. Справоздання Контрольної Комісії У. Р. Союза.
14. Справоздання виключених і супендованих б. урядників У. Р. Союза.
15. Справоздання Референдою Комісії У. Р. Союза.

16. Справоздання Шконтруючої Комісії У. Р. Союза.

17. Дискусія над справозданнями і заяви довіря.

18. Заведення 20-літної житової поліси (ендавмент) для старших.

19. Заведення 20-літної поліси чосмертної для старших.

20. Заведення обезпечення на вищі суми для старших.

21. Зворот грошей вплачених дітьми при їх переході між старших членів.

22. Заведення ендавмент поліси для дітей.

23. Інші роди обезпечення для дітей і старших.

24. Запомоги в разі цілковитої неспосібності до праці.

Згідно з тим порядком приступлено до вибору комісій до яких ввійшли:

Комісія Просьб і Скарг: тт. Ва-

силь Брезіцький, Анастазія Кендзерська, Семен Любарський, Микола Гудз і Іван Бернатович.

Комісія Стартова: тт. Іван Голубець, Петро Липян, Осип Затирка, пізніше добрано ще Миколу Цеглинського.

Комісія Виборча: Михайло Дорош, Гнат Калина, Теодор Миник, Юліян Кондратович, Василь Бадан.

Звіти Урядників

З черги послідували звіти голови, містоголови, секретаря, скарбника, управителя друкарні, радників, редактора, контрольної комісії, комісії сиротинця, виключених і суспендованих урядників, референдо-вого комітету і шконтруючої комісії. З тих звітів конвенція дісталася ясну картину, що діялося в УРСоюзі на протязі последніх трьох років і як організація за той час зростала у членів і в майно.

ЧЛЕНСТВО У. Р. СОЮЗА

Цей розвій організації в членство найкраще видно зі слідуючої таблиці, яка була подана у рекордовому звіті на конвенції.

ЗІСТАВЛЕННЯ ЗРОСТУ ЧИСЛА ЧЛЕНІВ

РІК 1922

З кінцем місяця квітня, 1922 р. УРСоюз числив членів	5,890
Протягом 9-ти місяців прибуло до УРСоюза членів	1,501

Разом	7,391
-------------	-------

Протягом 9-ти місяців, суспендовано, вибрали П. Л., і померли	671
---	-----

З кінцем грудня 1922 р. УРСоюз числив дорослих членів	6,720
---	-------

В протягу 9-ти місяців, або від 1-го мая, 1922 р. до 31-го грудня	
---	--

включно, УРСоюз зіс о членів	830
------------------------------------	-----

РІК 1923

З кінцем місяця грудня 1922 р. УРСоюз числив членів	6,720
Протягом 1923 р. прибуло до УРСоюза членів	2,302

Разом	9,022
-------------	-------

Протягом 1923 р., супендовано, вибрали перес. листи і померли 1,075

З кінцем місяця грудня, 1923 р., УРСоюз числив членів 7,947
В протягу 1923 року, або від 1-го січня, до 31-го грудня включно, Український Робітничий Союз зріс о членів 1,227

РІК 1924

З кінцем місяця грудня, 1923 року, УРСоюз числив членів 7,947
Протягом 1924 року, прибуло до УРСоюза членів 2,003

Разом 9,950
Протягом 1924 року супендовано, вибрали п. листи, і померли 1,148

З кінцем місяця грудня, 1924 року, УРСоюз числив членів 8,802
Протягом 1924 р., або від 1-го січня, до 31-го грудня включно, Український Робітничий Союз зріс о членів 855

РІК 1925

З кінцем місяця грудня 1924 року У. Р. Союз числив 8,802
Протягом чотирох місяців, від січня 1925 до 30 квітня 1925 р. прибуло до У. Р. Союза 1,502

Разом 10,304

Протягом сего самого часу супендовано, видано п. лис. і померло 353

З кінцем місяця квітня 1925 р. числив дорослих членів 9,951
Дітей 2,753

Разом 12,704

Протягом перших чотирох місяців по день 30 квітня 1925 р. включно, У. Р. Союз, зріс о дорослих членів 1,149

За три роки, то є від послідної Конвенції, яка відбулася в маю 1922 році У. Р. Союз зріс в дорослих членів о 4,112

За три роки, то є від послідної Конвенції, яка відбулася в маю 1922 році, У. Р. Союз зріс в дітях 1,608

Разом, У. Р. Союз зріс за три роки о 5,720

Тут ще слід додати, що в час конвенції У. Р. Союз числив 267 відділів. Його члени жили у 17 різних стейтах.

МАЙНО У. Р. СОЮЗА

Стан майна У. Р. Союза найкраще і найясніше представив звіт Шконтруючої Комісії, з якого наведені дальші числа:

Приходи УРСоюза за час від 1. мая 1922 до 30. квітня 1925 виносили 630,826 доларів і 49 центів. На ту суму зложилися слідуючі доходи:

Вкладки від членів і	
вступне	\$410,241.82
Процент від бондів ...	43,112.88
Процент від готівки	11,255.29
Рент від дому	9,666.00
За відзнаки і за грамоти	5,248.75
На сирітський фонд	
зложені	27,620.97
Сплаченні бонди	107,735.28
Народна Воля звернула УРСоюзови	1,500.00
З Діточого Відділу перенесено на премії для організаторів ...	350.00
Конвенційний Фонд ...	14,095.50
Разом	\$630,826.49

Розходи УРСоюза за цей самий час виносили 294,246 доларів. Суму цю видано на слідуючі цілі:

Народній Волі заплачено за газету, канцелярійні друки і наклад статута	\$ 44,754.94
Посмертних і запомог виплачено на суму	156,615.15
Спадкоємцям виплачено	32,027.39
Огрівання, асекурація, направа і податок від дому УРС	8,446.61

Рент домови УРС.	1,000.00
Платня урядників і помічників	12,402.50
Премії організаторів ..	11,500.00
Головний лікар	1,179.24
Дієти Гол. Урядників ..	1,667.42
Кошта подорожі Головних Урядників	611.19
Кошт Пятої Конвенції	10,916.16
Кошта Річ. Засідань ..	1,584.50
Кошта контролі	870.96
Голодуючим вислано ..	1,500.00
Почтові видатки	1,290.75
Справи правні	2,048.96
Членські відзнаки	1,666.39
Ріжні дрібні видатки ..	3,637.10
Подана втрата на спроданих шерах	526.73
Разом	\$294,246.00

В загалі УРСоюз за згаданих три роки мав:

Всіх приходів	\$630,826.49
Всіх розходів	294,246.00
Остає	\$336,580.49

З попереднього трирічного періоду остало готівки 162,561.36 |

Разом \$499,141.85 |

З цієї суми закуплено бондів за 418,882 долари 64 центи, та по готівкою остало 80,259.21 дол.

Готівку цю найдено на банкових книжочках.

Далі найдено 71 видань бондів державних, міських, залізничних і інших компаній, яких налична вартість є 448,000.00 за які УРСоюз заплатив 431,970.30 доларів.

Найдено теж стаки, куплені за 426 доларів 38 центів.

Після звідомлення Виконавчого Комітету УРСоюза вартість нерухомого майна організації є слідуєчима:

Інвентар	\$ 2,993.83
Друкарня	20,969.26
Дім	20,700.00

Разом	\$ 44,662.09

Зіставлення:

Загальний Стан Майна УРСоюза..

В Дни 30. Квітня, 1925

Стан Чинний:

Готівка	\$ 80,260.41
Бонди	431,970.30
Стаки	426.38
Нерухоме майно	44,663.09

Разом	\$557,320.18

Стан Довжній:

Фонд посмертний	\$340,442.05
Фонд адміністрац.	3,353.28
Фонд резервовий	118,001.62
Фонд бідних	13,474.66
Фонд Народний	5,030.14
Фонд дому	3,748.83
Фонд конвенційний	13,707.80
Фонд спадкоємців	59,560.60

Разом	\$557,318.98

Замітки:

При провірці книжок і чеків УРСоюза а пізпішне при провірці готівки і майна найдено, що на банкових книжочках УРСоюза находиться один долар і 20 центів більше, чим це виходить з ділових книжок Головної Канцелярії.

При провірці бондів найдено, що вони не є реєстровані.

Точної контролі нерухомого майна УРСоюза не можна було перевести, тому що нема заведених господарських книжок, котрі виказували б купно, продаж, знищення і ціну так уладження УРСоюза як і машин та інших пристрій друкарні.

ДІТОЧИЙ ВІДДІЛ

Приходи Діточого Відділу УРСоюза за час від 1-го мая 1922 до 30. квітня 1925 були слідуючі:

Вкладки членів	\$ 20,709.79
Процент від бондів і	
готівки	3,547.88

Разом	\$ 24,257.67

Розходи Діточого Відділу за цей самий час були слідуючі:

Посмертне	\$ 4,306.00
Робітники	1,207.50
Дрібні видатки	3,275.50

Разом	\$ 8,789.00

Всіх приходів	\$ 24,257.67
Всіх розходів	8,789.00

Остало готівки	\$ 15,468.67
Було 1. мая 1922	15,588.13

Разом

\$ 31,056.80

З цеї суми закуплено бондів за 19,475.74 доларів, так що готівки остало 11,581.06 доларів.

Готівку цю найдено на банкових книжочках.

Далі найдено в діточому відділі 4 видання бондів, яких налична вартість в 25,000 доларів, та за які заплачено було \$24,451.94.

Зіставлення:

**Загальний Стан Майна Діточого
Відділу УРСоюза На 30. Квітня,
1925 Року**

Стан Чинний:

Готівка	\$ 11,581.56
Бонди	24,451.94
Разом	\$ 36,033.50

Стан Довжний:

Фонд посмертний	\$ 27,267.98
Фонд адміністрац.	3,072.40
Фонд резервовий	5,693.12
Разом	\$ 36,033.50

НАРОДНА ВОЛЯ

Провіривши приходи і росходи Народної Волі за час від 1. мая 1922 до 30. квітня 1925 Шконтруюча Комісія, на основі книжок, реєтрів і інших документів нашла слідуюче:

Всі приходи Народної Волі за згаданий час виносили

\$ 68,087.50

Всі росходи за цей час виносили

62,645.73

Остало чистого приходу

\$ 5,441.77

Баланс з 30.квіт. 1922

5,105.89

Готівка Нар. Волі на 30 квітня 1925 ..

\$ 10,547.66

Гроці ці уміщені в слідуючий спосіб:

На банкових книжоч..

\$ 6,796.39

В бондах

3,743.36

Готівки

7.91

Разом

\$ 10,547.66

Шконтруюча Комісія Пестої

*Степан Корпан,
Фінансовий Писар У.Р. Союза*

Конвенції УРСоюза, в Бофало, Н. Й., 22. мая 1925.:

Степан Децик, предсідатель;
Олекса Кобрин, секретар;
В. Мельничук, член Шк. К.

Дискусія і Заяви Довіря

По вислуханню усіх звітів, Конвенція присгупила до основної дискусії над справозданням кожного урядника. Делегати ставили велике число запитів, розпитували про кожну справу, старались знайти корінь тих усіх непорозумінь, які були в последніх роках в нашій організації. Більшість питань були дуже річеві і дискусія дійсно освітила діяльність кожного урядника до усіх подробиць.

Після цього приступлено до голосування над заявами довіря. Всім

урядникам, за виїмком І. Артимовича, О. Ленчицького і А. Петрова висловлено довіря, після чого приступлено до обговорювання слідуючих справ, які були на dennім порядку.

**Заведення "Ендавмент" Поліси,
Підвищення Обеспечення Для
Старших, Зворот Грошей Дітям Т.
Т. П. (Точки 18 До 24-ої
Порядку Нарад)**

На внесення О. Заплатинського рішено перевести дискусію над усіми справами, згаданими у точках 18, 19, 20, 21, 22, 23 і 24 dennого порядку, тому що вони всі заторкують ті самі справи, а то ріжні способи обезпечення і зміни в дотеперішніх родах асекурації в УРСоюзі.

О. Ленчицький подав, що бенефітові організації можуть підвищити обезпечення на 2000 доларів, але не більше. Та тоді розуміється, муситься підвищити відповідно теж і оплати.

По дискусії принято одноголосно внесення Миколи Ванкевича, піддержане М. Малішевським, щоб будучий Виконавчий Комітет постарається ввести в УРСоюзі такі нові роди обезпечення, які будуть корисні для членів і можливі після законів, та щоб при тім руководився тим досвідом і старався ввести такі улішчення, як це вже мають інші подібні запомогові організації.

Внесення принято одноголосно.

С. Мурянка ставить, т. Белей піддержує, внесення, щоб коли Ви-

конавчий Комітет не міг сам виконати тої роботи і коли показалася потреба, щоби покликати відповідного чоловіка, який зайнябися цею справою і перевів її в життя і щоб цого знавця оплатити з каси УРСоюза.

Внесення т. Мурянки прийнято одноголосно.

**Справа Сиротинця і Дому Для
Старців і Калік**

В дискусії над цею справою забирало голос кільканадцять делегатів, по чім т. Кравчук поставив, т. Пилипчук піддержив слідуюче внесення:

Справою сиротинця і дому для калік і старців має зайнятися окремий комітет, зложений з трох людей, членів УРСоюза, який під наглядом Виконавчого Комітету УРСоюза має виготовити плян таких інституцій і має зайнятися збіркою добровільних жертв на ту ціль. Цей комітет має подавати звідомлення зі своєї діяльності і оголошувати їх в органі УРСоюза, Народній Волі. З усіх датків і жертв на ту ціль має бути складений в касі УРСоюза окремий фонд сиротинця, яким розпоряджатиме Виконавчий Комітет в порозумінні зі згаданим Комітетом Сиротинця.

Внесення прийнято.

Сейчас приступлено до вибору згаданого Комітету Сиротинця. Поставлено кандидатури т. О. Заплатинського, В. Бадана, і І. Ардана, яких теж і вибрали.

Відношення УРСоюза До Політичних Груп В Америці І В Європі

Ухвалено внесення т. Зелеза, щоб у відношенні до політичних груп і партій У. Р. Союза придержувався свого статута.

Напрям Народної Волі

По вичерпуючій дискусії, в якій забирало голос кільканадцять делегатів, поставлено на кінець слідуючі резолюції:

Д. Яцун поставив слідуючу резолюцію:

“З огляду на се, що Український Робітничий Союз є організацією запомоговою, в якій гуртується українські робітники з ріжними політичними поглядами і з огляду на те, що в інтересі Українського Робітничого Союза є, щоби усі члени цієї організації були однаково трактовані під кождим зглядом і з огляду на те, що Статут У. Р. Союза забезпечує членам свободу поглядів і переконань, тому отсім постановляється, що орган Українського Робітничого Союза “Народна Воля”, не може служити жадній політичній групі чи партії а повинна бути газетою безсторонньою і служити тільки інтересам У. Р. Союза та його членства взагалі.

“Народна Воля” повинна вірно і безсторонньо інтересувати членів і заразом бути показчиком і помічником у сих справах, які відносяться до У. Р. Союза. Тільки в такий спосіб може бути запевнений розвиток У. Р. Союза а разом з тим зичливі та дружні відносини між його членством”.

*Корнило Вишньовський,
Рекордовий Писар У. Р. Союза*

Я. Чиж поставив слідуючу резолюцію:

“Народна Воля”, як орган українських робітників, зорганізованих в У. Р. Союзі, має мати дійсний український і робітничий напрям. Це значить:

“Народна Воля” має містити статті і відозви, які помогали розвоювати і зростови нашої організації УРСоюза.

“Народна Воля” має підтримувати і поширювати думку про визволення українського народу спід московського, польського, і всяко-го чужого панування та об'єднання його в самостійній державі українських селян і робітників.

“Народна Воля має повставати в обороні прав робітників і має по змозі містити вістки з робітничого

життя та статі з вказівками, як робітникам боротися з визиском їх праці і як організуватися для цеї боротьби.

“Нар. Воля” має містити вістки з України про життя і поступ українського народу та про його боротьбу за визволення.

“Народна Воля” має містити такі дописи з Америки і з Європи, які описують життя українських селян і робітників та які завзывають до організації і освіти тут в Америці і в старім краю, та до допомоги тій освіті і організації.

“Народна Воля” має по зможі містити цікаві популярно-наукові статті і розвідки про поступ людського знання та про ріжні здобутки науки.

“Одним словом “Народна Воля” має бути поступовою українською робітничою газетою”.

За резолюцією т. Яцуна піддержану т. Стадніром було 76 голосів, за резолюцією т. Чижі, піддержану т. Калиніком було 100 голосів. Принято резолюцію т. Чижі.

Зміна Статута

Статутова комісія предложила слідуючі зміни статута.

§ 35. Сума такої запомоги буде вілповідна до обставин і не може перевищати 200 доларів в однім випадку. У звичайних случаях мається виплачувати самотним членам запомогу в висоті 25 доларів, жонатим по 35 доларів з додатком 5 доларів за кожну дитину, оскільки вистарчують ні не фунти.

§ 36. Кожний дійсний член УРСоюза може записатися на вище посмертне до суми дозволеної в його віці і класі, до якого буде мати право, коли виготовить письменну просьбу на відповіднім папері і коли піддасться оглядинам лікаря і дістане від нього рекомендацію. Він дістає другу грамоту і на додаткове посмертне буде платити відповідно до своєї класи і віку. Він має право до запомог і привілеїв члена такої класи, в якій записався на друге посмертне.

§ 39. Член може записати своє посмертне або частину його: 1) на свій похорон до суми 250 долларів, о скільки закон позволяє.

(Решта параграфу без зміни).

§ 64. Член має право до 90 днів, від дня коли одержав переступний лист, вернути назад до свого старого відділу. До 90 днів від дня одержання переступного листа член, котрий вступив до другого відділу, має в разі хороби право до запомог з каси старого відділу. По 90 днях гаснуть всякі права члена до того відділу, від якого він одержав переступний лист.

Член, котрий взяв переступний лист, але до другого відділу не вступив, права до запомог не має.

§ 80. Конвенція вислухує, провірює її вирішує справоздання гол. урядників і контролльної комісії. Головні урядники і контролльна комісія обовязані предложить свої справоздання надруковані усім відділам найдалі два тижні перед конвенцією.

*Олександр Залатинський,
Скарбник У. Р. Союза*

§ 84. Звичайна конвенція відбувається кожного четвертого року по послідовній конвенції.

§ 119. До головного відділу УРС. належить: голова містоголова, писар фінансовий, писар ррекордовий, скарбник три члени контрольної комісії, вісім радників, редактор органу УРСоюза і менеджер "Народної Волі".

(У всіх інших параграфах, де мова про радників змінити їх число з шести на вісім).

§ 144. На покриття коштів конвенційних кожий член УРСоюза платить по п'ять центів на місяць.

§ 197. Викреслити.

§ 200. Додати: Вісім радників під проводом містоголови УРСоюза становлять суд, який роз-

сліджує всі непорозуміння і спори поміж членами поміж відділами, поміж членом і відділом, поміж членом або відділом, і урядом або окремими урядниками, як теж поміж урядниками УРСоюза.

Як що є такі непорозуміння і спори, радні під проводом містоголови можуть зіхатися два рази на рік для їх розслідування і провірення.

§ 210. Викреслити, як теж викреслити всі інші статутові постанови про Мировий Суд.

§ 222. Відділи УРСоюза мають право оголошувати в органі УРСоюза свої проекти в справах організацій.

По дискусії надожною точкою ці зміни прийято, з тим, що після підповідного втягнення їх в статут, вони ще мають бути віддані на загальне голосування членства.

Також прийято ще внесенн М. Цеглинського, щоб на будуче статутову комісію настановляти на 2 неділі перед конвенцією, щоб вона могла як слід опрацювати свої проекти.

Справоздання Комісії Просьб І Скарг

Комісія зразу складає своє спровоздання в справі т. Бабея, у якій конвенція прийняла слідуюче рішення:

"В справі т. Бабея відкликається усі напали і наклепи, які про нього пошигували гопередна Екзекутива. Зі свого боку т. Бабей має зложити заприсяжене зобовя-

зання, що він не матиме з приводу тих минувших наклепів ніяких претенсій до УРСоюза. По зложенню такого зобовязання т. Бабей може бути принятий назад в члени УРСоюза, коли зложить свої вкладки за той час, що не був членом”.

В голосуванню де внесення Комісії Просьб і Скарг відносно т. Бабея зістало прияте.

Після того комісія предложила слідуоче внесення в справі виключених членів, яке було одноголосно прийняте конвенцією:

1.) Члени, Котрі Не Віддали Своєї Справи До Державного Суду

Виключені: Петро Процишин, член 223 відділу; Семен Пелешак, член 28. відділу; Іван Кожушко, член 27. від.; Василь Хомчак, член 67. від.; Дамян Мацків, чл. 9. від.; Микола Бучкович, чл. 164 від.; Павло Любінський член 35 відділу і Методій Бадан, член 47. відділу.

Відносно вище поданих членів Комісія Просьб і Скарг, прослідивши справу на підставі представлених її документів і писем та опираючися на відносні постанови статута, рішила поставити слідуоче внесення:

Згаданим вище членам, виключеним з УРСоюза привертається членські права з застереженням, що вони зложать приречення, що не будуть підписувати ні складати ніяких відозв та закликів та не будуть скликувати ніяких зборів, на яких вирішуваноб або обговорюваноб такі справі, котрі можуть принести шкоду УРСоюзови. Коли хто

з них не додержавби цого приречення, цого зможе будуча Екзекутива поновно і вже остаточно виключити.

Справу того, як, коли і в який спосіб згадані члени мають заплатити залеглі вкладки, Комісія пропонує передати будучому Виконавчому Комітетови.

По розгляненню справи бувшого контрольора Павла Турецького комісія нашла, що він вправді не виконав засуду Річного Засідання відносно наложеної на нього гривні так, як був засуджений, та що не помістив відклику своєї обиди органу УРСоюза; та однаке він виказався посвідками від Українського Наукового Товариства ім. Тараса Шевченка у Львові і оголошенням в львівській газеті “Діло”, що вислав гроші впрост на видання української літератури. Супроти того комісія вносить, щоб Павла Турецького прийняти назад в члени УРСоюза, коли він помістить в Народній Волі відклик той обиди, яку наніс органови УРСоюза і коли зложить усі свої членські належитості.

2.) Члени, Котрі Віддали Свою Справу До Державного Суду:

Виключені: Осип Шаровський, чл. 192. відділу; Сава Лукенюк, член 192. від.; Роман Камула, чл 82. від.; Павло Кашій, чл. 82. від.; Василь Довгань, чл. 90. від.; Василь Бартків член 90. відділу; Михайло Хіть, член 72. відділу; Вас. Шевчук, член 72 відділу і Іван Думінко, член 191 відділу, які були виключені на підставі 70. параграфу

статута, без того, щоб їх справу раніше розібрал мировий суд, можуть бути приняті назад до УРСоюза як самостійні члени, коли відберуть справу зі суду і коли дадуть писемне приречення, що не будуть видавати ніяких відозв і закликів та не будуть брати участі в ніяких зібраннях, котрі могли б принести шкоду УРСоюзові. Залеглі вкладки мають вплатити так, як це згадано при попередніх рішеннях. Найближче річне засідання головних урядників вирішить, чи їх можна буде прийняти до відносних відділів УРСоюза чи ні.

Відносно Дмитра Підгайного Комісія взяла під увагу, що він на протязі 12 років широко працював для УРСоюза і тому рішила привернути йому членські права і оставити його самостійним членом аж до найближчого річного засідання під умовами, що він зложить також сам приречення, як попередні члени і що відбере свою справу з державного суду. Найближче річне засідання головних урядників має рішити, чи Дмитро Підгайний може бути принятий до якогось відділу УРСоюза, чи ні.

Щоби Іванови Пастушенкови членови 12. відділу УРСоюза і Степанови Жовтоголовому, членови 191 відділу привернути членські права тоді, коли вони відберуть свою справу з державного суду. Оба ці члени були вже по виключенню прийняті назад до УРСоюза і пізніше знова супендовані, тому що не поплатили своїх вкладок. Ввиду того однаке, що справа з

*Тома Шопей,
Управитель Друкарні "Н. Волі"*

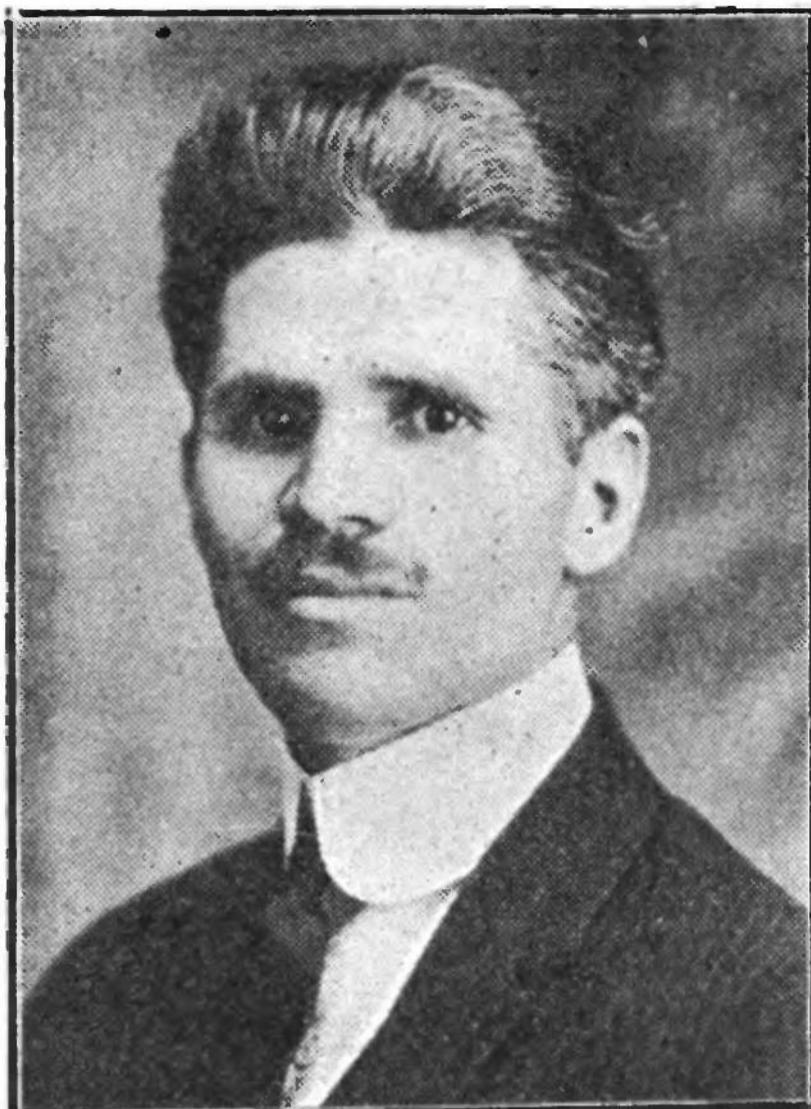
тим неплаченням не є зовсім ясна, комісія Просьб і Скарг пропонує, щоб їх прийняти назад як членів до їх відділів. Відносно вкладок Комісія вносить, щоб поступити з ними так само, як це зафіксовано попередньо. Рішення прийнято на підставі параграфу 67, точка 1 і 2.

Повітці внесення Комісії Просьб і Скарг прийнято одноголосно.

Кромі того ще комісія предложила розділ запомог а теж подала деякі дрібніші справи, які полагоджено згідно з внесками комісії.

Поміч Старому Краєви

М. Музика підніс справу Народного Фонду і завізвав делегатів, щоб вони застосувалися над тим, яку поміч дати старому краєви з трошей, прискладаних у Народнім Фонді.

*Михайло Саламандра, Контрольор
У. Р. Союза*

С. Любарський поставив, І. Сінгальевич піддержал внесення, щоб супроти істнучого на західних українських землях голоду, призначити з Народного Фонду 1,000 доларів на поміч голодуючим українським селянам і робітникам на тих землях.

Внесення т. Любарського принято одноголосно.

І. Белців поставив, О. Кобрин піддержал внесення, щоб післати 500 доларів на поміч інвалідам з Української Армії. Внесення принято.

Т. Яремчук поставив, О. Кобрин піддержал внесення, щоб вислати з Народного Фонду 500 доларів Рідній Школі у Львові, з тим, щоб вона з тих грошей піддержувала народні і промислові школи. Внесення принято одноголосно.

С. Батюк поставив, т. Галюк піддержал внесення, щоб вислати 500 доларів на поміч політичним вязням, які томляться в польських тюрмах. Внесення принято.

Т. Габатель поставив, т. Стемплевич піддержал внесення, щоб вислати 250 доларів Українській Академії Наук в Київі з тим, що ці гроші мають бути вжиті на видання української научної літератури. Внесення принято одноголосно.

Вибір Нових Урядників

З черги приступлено до вибору нового уряду. Зразу відбулася номінація кандидатів, а опісля делегати картками голосували. Голосування дало слідуючий вислід:

Голова

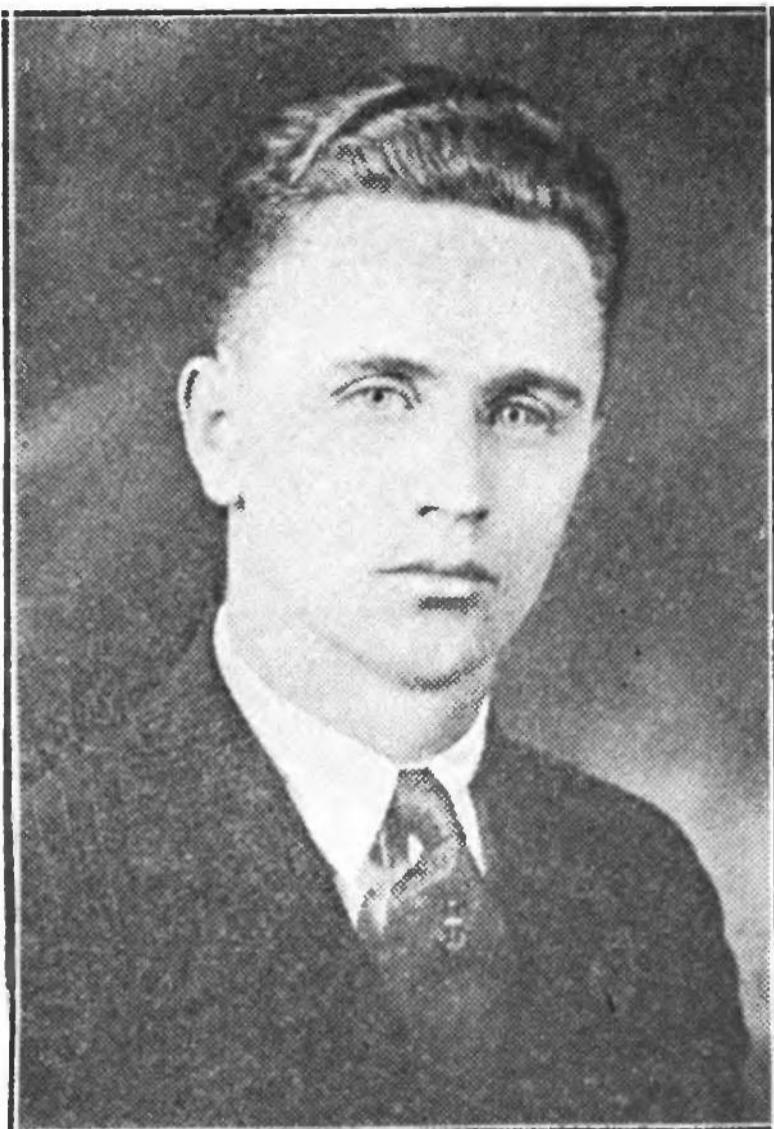
Перше голосування: Петро Дучак з Тейлор, Па., — 123 голоси, Юрій Крайківський зі Скрентон, Па., — 120 голосів, Іван Ардан зі Скрентон, Па., — 6 голосів. Разом віддано 249 голосів.

При першім голосуванню ніодин кандидат не одержав більше, чим половини всіх голосів (125), тому прийшло до тіснішого вибору між П. Дучаком і Ю. Крайківським.

Друге голосування: Ю. Крайківський 110 голосів, П. Дучак 108 голосів. вибраний ЮРІЙ КРАЙКІВСЬКИЙ, член 37-го Відділу У. Р. Союза в Скрентон, Па.

Містоголова

Перше голосування: Степан Децик з Бофало, Н. Й., — 140 голосів, Олекса Слотюк з Бофало, Н. Й. — 88 голосів. Всіх голосів 228. Вибраний СТЕПАН ДЕЦІК, член

Теодор Миник, Контрольор У. Р. С.

64-го Відділу УРСоюза в Буфало,
Н. Й.

Секретар фінансовий

Перше голосування: Степан Корпан з Ньюарк, Н. Дж. — 138 голосів, Григорій Перчак з Скрентон, Па. — 107 голосів, Яків Стаднір зі Скрентон, Па. — 3 голоси. Всіх голосів 248. Вибраний СТЕПАН КОРПАН член 212-го Відділу з Ньюарк, Н. Дж.

Секретар Рекордовий

Перше голосування: Корнило Вишньовський з Бостон, Масс. — 150 голосів, Дмитро Чуренко з Гудсон, Н. Й. — 83 голоси. Всіх голосів 233. Вибраний КОРНИЛО ВИШНЬОВСЬКИЙ, член 224-го відділу УРСоюза з Бостон, Масс.

Скарбник

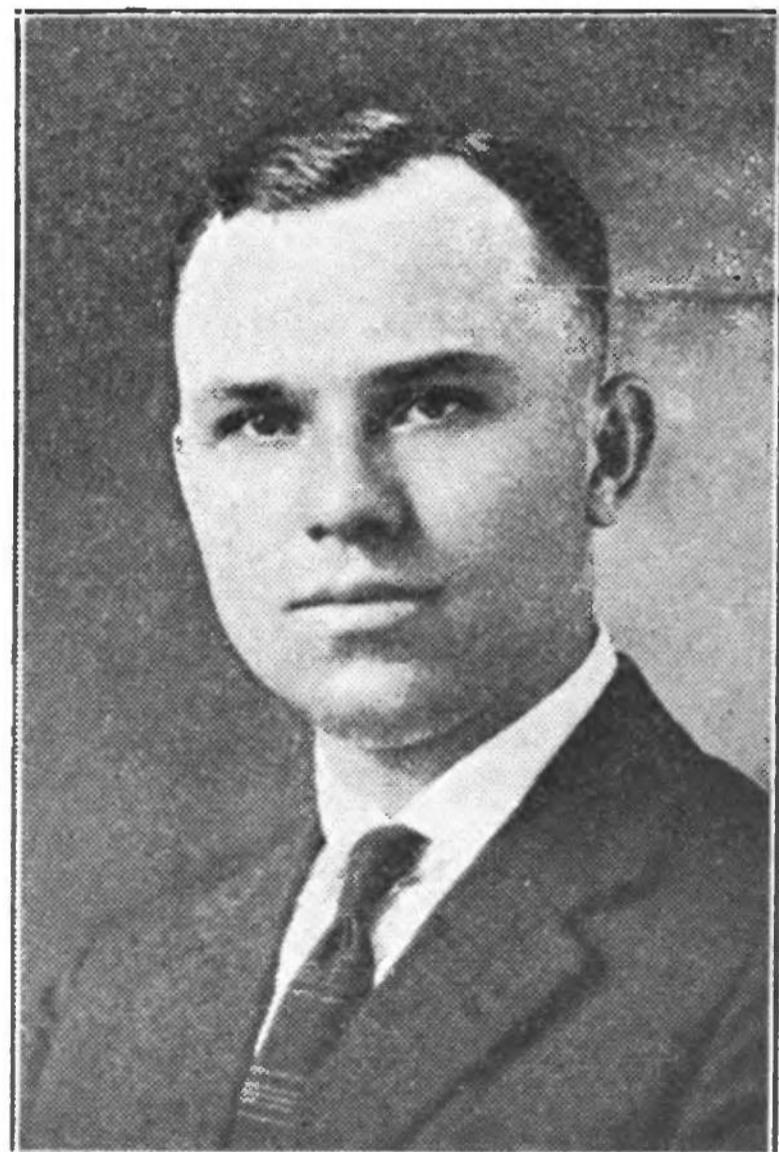
Перше голосування: Осип За-

платинський зі Скрентон, Па. — 152 голоси, Дмитро Яцун зі Скрентон, Па. — 83 голоси, Михайло Яхів зі Своєрвил, Па. — 5 голосів. Всіх голосів 240. Вибраний ОСИП ЗАПЛАТИНСЬКИЙ, член 36. Відділу в Скрентон, Па.

Редактор

Перше голосування: Ярослав Чиж зі Скрентон, Па. — 149 голосів, Дамян Бориско зі Скрентон, Па. — 89 голосів, всіх голосів 238. Вибраний ЯРОСЛАВ ЧИЖ, член 36. відділу в Скрентон, Па.

Тому що Я. Чиж не був ще 18 місяців членом УРСоюза, то його кандидатура разом з кандидатурою Д. Бориска мала бути віддана на референдум членства. До часу референдума Я. Чиж був відвічальним редактором Народної Волі.

Олекса Кобрин. Контрольор, У.Р.С.

РАДНІ УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗА

Анастазія Кендзерська

Осип Запоточний

Микола Гудз

Онуфрій Яремчук

Управитель Друкарні

Перше голосування: Тома Шопей з Олифант, Па., — 98 голосів, Іван О. Зелез з Рочестер, Н. Й. — 86 голосів, Микола Репен з Меріден, Конн. — 55 голосів. Ніодин кандидат не дістав абсолютної більшості, себто більше, як половина голосів з 239. Та супроти того, що Іван О. Зелез зрікся в користь Томи Шопея, вибраний ТОМА ШОПЕЙ, член 31-го Відділу в Олифант, Па.

Контрольна Комісія:

Перше голосування: Михайло Саламандра з Меріден, Конн. — 149 голосів, Теодор Миник з Бінгемтон, Н. Й. — 145 голосів, Олекса Кобрин з Бриджпорт, Конн. — 128 голосів, Василь Бадан зі Скрентон, Ца. — 112 голосів, Григорій Галюк з Гемтремк, Миш. 84 голоси, Степан Сватко з Малтбі, Па. — 82 голоси, Йосиф Присташ з Йонгстравн Огайо, — 4 голоси, Василь Бакулінський з Монесен, Па. — 1 голос. Вибрано до Контрольної Комісії: МИХАЙЛО САЛАМАНДРА, член 8. відділу в Меріден, Конн., ТЕОДОР МИНИК, член 95. Відділу в Бінгемтон, Н. Й., і ОЛЕКСА КОБРИН, член 235. Відділу в Бриджпорт, Конн.

Радні:

Перше голосування:

Відділ	Кандидат	Голосів
104	Осип Запоточний	140
87	Анастазія Кендзерська	140
72	Онуфрій Яремчук	129
93	Микола Гудз	126
100	Семен Любарський	122
35	Мартин Музика	119

224	Ілля Романишин	120
106	Василь Кульчицький	101
37	Михайло Дорош	93
3	Павло Обаль	86
4	Василь Бакулінський	78
205	Михайло Стажняк	68
2	Тома Назар	66
27	Андрій Порило	72
240	Петро Кінаш	57
256	Мих. Малішевський	35
260	Іван Бернатович	32
112	Григорій Іваськів	31
250	Осип Стемплевич	30
200	Ігнатій Калина	23
40	Василь Момрик	20
10	I. Лабуза	17
104	Василь Березіцький	14
208	Анна Ягнюк	10
194	Роман Білан	7
67	Василь Захарчук	4
90	Григорій Галюк	3
78	Степан Шпілюр	3
247	Юрій Лелюх	3
	Гринчук	1

Вибрані:

ОСИП ЗАПОТОЧНИЙ, член 104 Відділу в Клівленд, Огайо.

АНАСТАЗІЯ КЕНДЗЕРСЬКА, з 87. Відділу в Тейлор, Па.

ОНУФРІЙ ЯРЕМЧУК, член 72. Відділу в Дітройт, Миш.

МИКОЛА ГУДЗ, член 93. Відділу в Шікаґо, Ілл.

СЕМЕН ЛЮБАРСЬКИЙ, член 100. Відділу в Пассейк, Н. Дж.

ІЛЯ РОМАНИШИН, член 224. Відділу в Бостон, Масс.

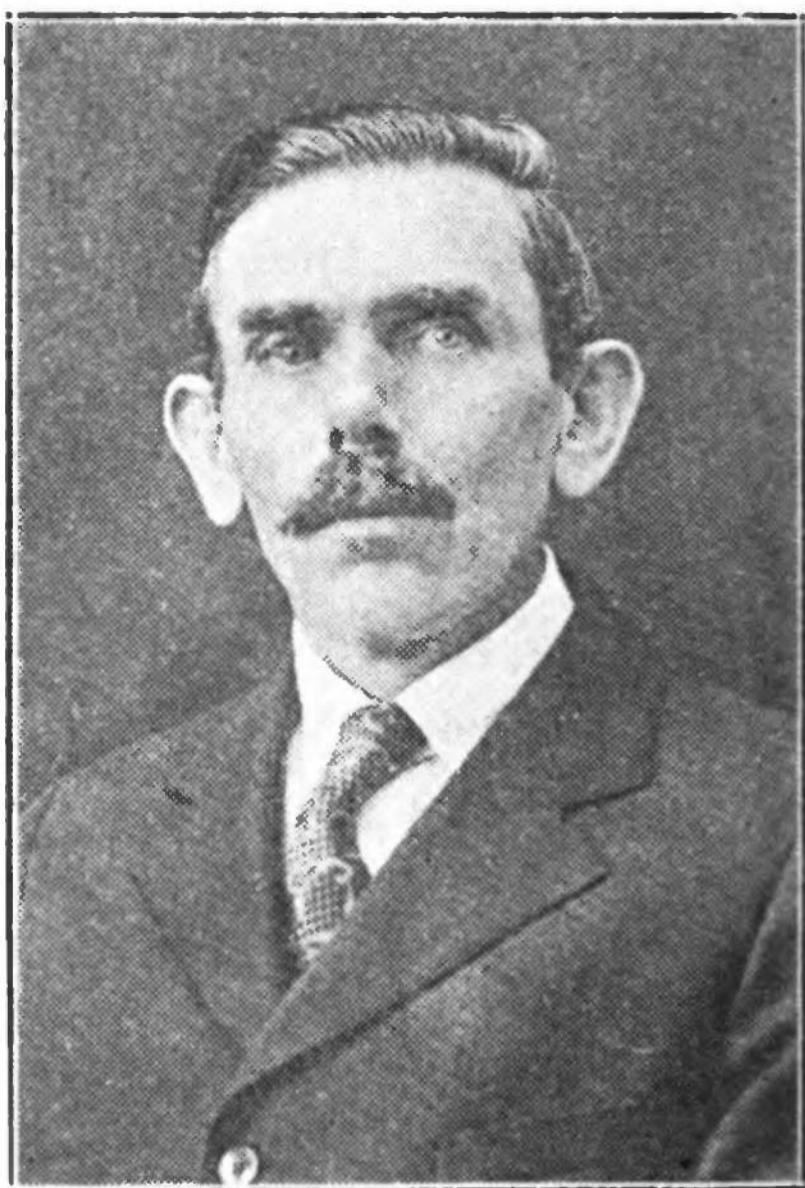
МАРТИН МУЗИКА, член 35. Відділу в Вілкес-Бери, Па.

ВАСИЛЬ КУЛЬЧИЦЬКИЙ, член 106. Відділу в МекКіс Ракс, Па.

РАДНІ УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗА

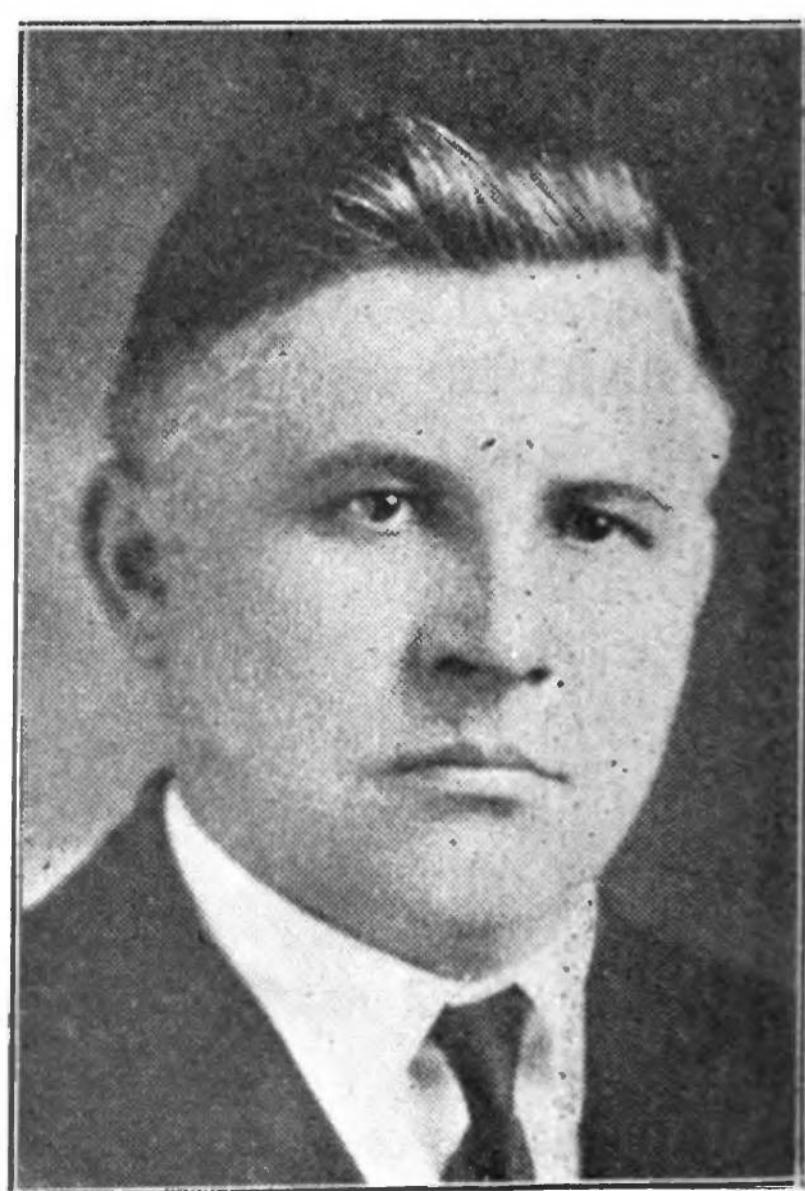
Семен Любарський

Ілля Романишин

Мартин Музика

Василь Кульчицький

Платня Головних Урядників

При кінці ухвалено ще, щоби платня головних урядників остала токи-що та сама, а коли вони дотрагатимуться підвишки, щоб їх дотрагання віддати під референдум всего членства.

Місце Слідуючої Конвенції

Слідуючу конвенцію ухвалено відбути за чотири роки, себто в 1929-ім році в місті Скрентон, Па.

Після тих ухвал конвенцію замінено в неділю 24-го травня о 3-ій годині над раном.

Взагалі про цілий перебіг конвенції можна сказати, що таких нарад ще на українській іміграції в Америці не було. Всі справи розбирano точно, безсторонно, прислухованoся до голосу всіх, хто міг дати в чім якінебудь вияснення; панувала як найбільша свобода слова, а при цьому річевість.

Делегати зїхалися на конвенцію з твердим наміром, щоб полагодити усі спори, вирівнати усі непорозуміння, провірити усі заміти, які піднималися на протязі минулых трох років, одним словом завести порядок в організації. Це все було зроблено, мимо того, що не всі ще учасники конвенції розуміли, у чому було лихо і що було причиною роздорів і невдоволень. Та за те більшість делегатів розуміла це, бачили в чім була основа минулого заколоту і та більшість вивела своїми постановами нашу організацію на чистий шлях до далішого розвитку.

НОВИЙ УРЯД

Зараз з початком місяця червня новий уряд відбув спільне засідання зі старим урядом і передав ведення справ організації. Інтересно, що це не відбилося зовсім на діловодстві УРСоюза і що нові урядники відразу повели роботу так, що не було ніяких ні задержок ні помилок, які звичайно бувають, коли якесь діло перебирають нові люди, не вправлені ще як слід у всіх подroбицях.

Новий уряд теж відразу приступив до перевodження в життя ухвал Конвенції. Введено новий спосіб плачення вкладок на конвенційний фонд, розділено і розіслано гроші на народні ціли, згідно з ухвалами конвенції, при чому додано ще до тисячі доларів, призначеної для голотуючих. 477 доларів, оставших зі зборок на голотуючих на Великій Україні. Тоді тих грошей вже не можна було вислати бо там заперестано вести допомогову акцію і тому зужито їх тепер.

Далі розписано на початку вересня референдум на напрямком Народної Волі і її редактором.

Тут ще слід згадати, що новий уряд УРСоюза успів вже видати одну нову книжку, а то повість Клима Поліщука п. з. "Отман Зелений", в якій описана боротьба українського селянства за землю і волю в часі послітньої революції.

*Ярослав Чиж,
Редактор "Народної Волі"*

РЕФЕРЕНДУМ НАД НАПРЯМКОМ І РЕДАКТОРОМ НАРОДНОЇ ВОЛІ

На протязі місяців вересня і жовтня відділи УРСоюза відголосували над обома резолюціями про напрямок Народної Волі і над обома кандидатами — Ярославом Чижом і Дамяном Бориском.

В голосуванню взяло участь 233 відділи УРСоюза, себто більше, як 86 процент всіх відділів. З того числа прийшлося голосування трьох відділів уніважнити, так що важні голоси віддали 230 відділів.

Всіх голосів віддано 5,915 на редакторів і 5,614 на резолюції. 301 членів, які голосували на редакторів, на резолюції не голосували.

Перша резолюція (Я. Чиж) одержала 3,594 голоси, друга резолюція (Д. Япуна) 2,020 голосів. Тим самим перейшла перша резолюція більшістю 1,574 голосів.

З кандидатів на редактора Ярослав Чиж одержав 3,538 голосів, Дамян Бориско 2,377. Вибраний зістав Ярослав Чиж більшістю 1,161 голосів.

РЕФЕРЕНДУМ НАД ПЛАТНЕЮ ГОЛОВНИХ СЕКРЕТАРІВ

Фінансовий і рекордовий секретар підняли домагання, щоб йм підвищити платню з огляду на те, що життя в Скрентоні дуже дороге а кромі того теперішну заплату встановлено тоді, коли було в УРСоюзі мало що більше, як половина теперішнього числа членів. Тепер є богато більше праці, яка з кожним днем зростає, кошт прожиття теж з кожним місяцем підвищується, так що за дотеперішну заплату годі вижити.

Оба секретарі зажадали підвишки о 50 доларів в місяць.

Екзекутивний комітет, придержуючися рішення конвенції, підав це домагання секретарів разом з внеснням, яке було ставлене на конвенції, а то щоб підвищити секретарям платню о 25 доларів на місяць, під голосування членства.

Голосування це має відбутися в часі між 15. листопада 1925 а 15. січня 1926.

НОВІ РОДИ ОБЕСПЕЧЕННЯ

Згідно з ухвалою конвенції Виконавчий Комітет перевів підготовку для введення слідуючих нових родів обезпечення:

1). Звичайне обезпечення на життя до висоти 2,000 доларів, таке саме, як теперішнє обезпечення до 1,000 доларів.

2). Обезпечення на життя з вкладками на 20 років до висоти 2,000 доларів. Це значить, що хто оплачуватиме свої вкладки на протязі 20 років, той далі не потребуватиме платити, а його родина одержить посмертне у такій висоті, на яку він обезпечився. Так само, колиб вмерскорше, чим за 20 літ.

3). Обезпечення на 20 літ до 2,000 доларів (ендавмент). Хто обезпечиться в той спосіб, той платитиме свої вкладки на протязі 20 років а по тому часі одержить цілу суму обезпечення готівкою. Колиб однаке помер перед 20 роками, то його родина одержить щіле обезпечення.

4). Улегчення при обезпеченню дітей.

Всі ці нові роди обезпечень виготовлено і віддано на затвердження відповідним властям. Коли лише наспів відповідь, вони будуть введені в життя, можливо що вже з початком 1926-го року.

Так пройшов минулий рік в життю УРСоюза. Зазначився він великим зростом організації в майні і в членах, вирівнанням і усталенням відносин у самому УРСоюзі та введенням таких уліпшень і попра-

вок, які гевно причиняться до ще більшого розвою і закріплення нашої організації на будуче.

В тих всіх подіях виявилося, що членство УРСоюза, це велика громада свідомих робітників-Українців, які можуть мати різні погляди, але вміють ті погляди узгоджувати там, деходить о добро організації. УРСоюз виявив себе щедрим оглядом найбільше здисциплінованою а рівночасно найвільнішою організацією американських Українців. Такі спори, як були в УРСоюзі в минулому певно розважили були іншу, менше свідому громаду. А тимчасом членство УРСоюза зуміло між собою, як на зрілих людей пристало, ці спори вигладити і полагодити.

З другого боку при полагоджуванню таких непорозумінь в інших організаціях в минулому приходило звичайно до розлуму, до насильства одної групи над другою, або бодай до ослаблення організації. Тимчасом УРСоюз залагодив свої справи в як найбільше свободолюбивому дусі, дав нагоду не лише делегатам на конвенції, але й всему членству вирішити найважніші з тих справ своїми вільними голосами, так що про нього одинокого з усіх українських організацій можна сказати, що УРСоюз це організація українських робітників в Америці, якою управлюють самі члени для свого власного добра і на користь українському народови.

Тому кожний Українець в Америці повинен бути членом У. Р. Союза.

Накладом Українського Робітничого Союза Вийшла
ПОВІСТЬ КЛІМА ПОЛІЩУКА

Отаман Зелений

Та повість представляє як відбувалася Селянська Революція
на Україні в 1917—1920 роках.

Замовляйте цю книжку, яка коштує одного долара негайно в

Ukrainian Workingmen's Association
524 Olive Street, Scranton, Pa.

Книгарням, відділам У. Р. Союза, які займуться перепродажею і поодиноким продавцям, які візьмуть більшу кількість примірників, значний опуст.

УКРАЇНСЬКЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ БЮРО ВАСИЛЯ ЗАГАЄВИЧА

ПРОДАЄ ШИФКАРТИ до всіх частей світа на найвигіднійші кораблі як офіціяльне представництво всіх корабельних ліній.

СПРОВАДЖУЄ кого не будь з родини зі старого краю.

ПОЛАГОДЖУЄ старокраїві справи та виробляє нотаріальні документи, як: контракти купна і продажи, повновасти, тестаменти, афидевіти і т. д.

ДОРУЧАЄ гроші в старім краю в долірах аж в село.

ВИРОБЛЯЄ паспорти в протягу 2 до 3 днів.

КОЛЄКТУЄ спадки в старім краю, також належитість за роботу по компаніях і депозити з ріжних банків в Америці.

УДІЛЯЄ всіх інформацій радо і безплатно, для того голосіться особисто або письменно до:

W. S. ZAHAJEVICH

436 W. 23rd St., Tel. Watkins 8933, New York, N. Y.

BOSAK STATE BANK

SCRANTON, PA.

ЦІЛИЙ МАСТОК ВИНОСИТЬ
ПОНАД 6 МІЛІОНІВ ДОЛЯРІВ

НАЙБІЛЬШИЙ СЛАВЯНСЬКИЙ СТЕЙТОВИЙ БАНК В АМЕРИЦІ

ГРОШІ ПЕРЕСИЛАЄ до Галичини, Буковини, України, Росії, Чехословаччини, Польщі, Румунії і всіх інших країв скоро, безпечно і дешево—під цілковитою гарантією.

ШИФКАРТИ ПРОДАЄ на всій лінії. Дає всякі поради і поміч та виробляє правні документи, потрібні до спровадження родини з Краю до Америки.

НОТАРІЯЛЬНИЙ ВІДДІЛ—будучи в зносинах з найліпшими красивими адвокатами—полагоджує добре і скоро всякі красиві справи: судові, процесові, спадкові, ґрунтові і контрактові.

ПРИЙМАЄ ГРОШЕВІ ВКЛАДКИ і ЧЕРЕЗ ПОЧТУ на процент і біжучий рахунок. Через це також подальші люди можуть складати безпечно свій заощаджений гріш на проценти.

В кождій потребі, знайдете в Босака Стейтовім Банку як найліпшу, совісну і ретельну поміч і обслугу.

Пишіть або голосіться зі всякими справами до:

BOSAK STATE BANK

SCRANTON, PA.

— ПОЗІР ! —

ЧИТАЙТЕ!

ЧИТАЙТЕ!

Український Базар

являється сьогодня

НАЙБІЛЬШОЮ КНИГАРНЕЮ В АМЕРИЦІ

де можна дістати усі старокраїві видання

НАЙБІЛЬШИЙ СКЛАД

Театральних Підручників, Партитур,
Співанників з Нотами і Без, Великий
Вибір Музичних Творів і т. п.

ЧИ МАСТЕ ВЖЕ НАШ КАТАЛЬОГ?

Ми Висилаємо Кожному Даром

Якщо Ви Вже Шукали За Якою Книжкою по Других Книгарнях і не Знайшли,
Так Пишіть Сейчас на Адресу:

Ukrainian Bazaar

2248 Grayling Ave., Detroit, Mich.